ભલ્યા ભૂંડરી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આગમિક ગચ્છીય શ્રીમાન્ જયતિલક સૂરી કૃત

મલયાસુંદરી.

સંસ્કૃત ઉપરથી લખનાર

પંન્યાસજી શ્રી કેશરવિજયજી ગણિ.

પ્રગટ કર્તા,

શા. કેશવલાલ સવાઈભાઈ,

સમશેર બાહાદુરવાળા,

ઠે. રીલીફરોડની સડક પર-અમદાવાદ.

આવૃતિ. ૨ જી. પ્રત ૨૦૦૦

સંવત ૧૯૬૯ સને ૧૯૧૩.

કીમત. રૂ. ૦-૧૦-૦

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

79665

શ્રી " પ્રજાહિતાર્થ મુદ્રાલય " માં પટેલ
દલપતરામ મકનદાસે છાપ્યું શાહપુર
નવીપોળ—અમદાવાદ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ॐ अर्हं नमः

प्रस्तावना.

જીવનચરિત્રો લખવાનો રીવાજ ઘણા લાંબા વખતથી ચાલ્યો આવે છે. જેના પ્રતાપથી આજે અસંખ્ય સમયઉપર થઇ ગયેલા અનેક પ્રાતઃસ્મરણીય મહાત્મા–સ્ત્રી–પુરૂષોનાં ચરીત્રો ઉપલબ્ધ થઈ શકે છે, (હેયાતી ભોગવે છે.) લાભાલાભ, હેયોપાદેય, કે ગુણદોષની પ્રબળ છાપ હૃદય પટ્ટપર પાડવામાં અને તેના દૃઢીકરણમાં સામાન્ય ઉપદેશ અને યુક્તિઓ જે કામ કરે છે તેના કરતાં શુભાશુભ કર્મવિપાકને પ્રગટ કરનારાં દૃષ્ટાંતો કે, ચરિત્રો હજારો ગણું કામ કરે છે, તે નિર્વિવાદ છે. એટલું જ નહી પણ આવાં દૃષ્ટાંતો કે ચરીત્રોની અસર ઘણી ઝડપથી અને વિશેષ વખત ટકી શકે તેવી મજબુત થાય છે.

પૂર્વાચાર્ય પ્રણીત અને ચરીત્રોમાં આ મલયાસુંદરીનું ચરીત્ર પણ ખરેખર એક ઉત્તમ જીવનચરીત્રનો આરિસો છે. આ ચરીત્ર લખવાનો ઉદ્દેશ–હેતુ–કે પ્રયોજન, મનુષ્યોને શુભાશુભ કર્મનાં સુખ, દુઃખરૂપ વિપાકો બતાવી, પાપીઓને મલીનવૃત્તિ અને નઠારાં આચરણોથી નિવૃત્તિ કરાવી (પાછા હઠાવી–રોકાવી) ઉત્તમ વૃત્તિ અને પવિત્ર આચરણો તરફ પ્રવૃત્તિ કરાવવાનો છે, તેમજ કથાઓ વાંચવાના કે, સાંભળવાના વ્યસનીઓને (રસીકોને) ઉત્તમ કથાનાં રસમાં આસક્ત બનાવી, સત્કર્મના વ્યવહારમાં પ્રવૃત્તિ કરાવવાનો માર્ગ બતાવવાનો છે. વળી આપત્તિમાં આવી પડે અથવા પરાધીન સ્થીતી પ્રાપ્ત થાય ત્યારેજ સન્માર્ગે ચાલે, તેવી પ્રકૃતિવાળા (સ્વભાવવાળા) જીવોને, ઉત્તમ ચરીત્રવાળી સન્મૂર્ત્તિઓના (ઉત્તમ જીવન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ગાળનાર જીવોના) શ્રેષ્ટ સુખ વૈભવના મોહમાં લલચાવીને સન્માર્ગે ગતી કરાવવાને અવકાશ આપવાનો પણ હેતુ [આ જીવનચરિત્ર લખવાનો] છે.

તેમજ અવકાશવાળા જીવોના અવકાશના વખતમાં વગર પ્રયોજને આમતેમ આડાંઅવળાં અથડાતાં મન, વચન, શરીરને અમુક વખત પર્યંત પણ નિયમમાં રાખવાનો હેતુ પણ (આ ચરિત્ર લખવાનો) છે.

આવી સત્કથાઓ સન્મિત્ર, વ્હાલી માતા, પરોપકારી મહાત્મા કે સદ્ગુરૂઓની માફક હિતોપદેશ આપી મનુષ્યોને સન્માર્ગે દોરવે છે. આ કારણને લઇને પૂર્વાચાર્યો પોતાના અમૂલ્ય વખતનો સદુપયોગ આવા પરોપકારના માર્ગે કર્તા આવ્યા છે. આ ચરિત્ર તેમના પરોપકારની નિશાની છે.

આ ચરિત્રમાં ચાલતી કથાથી વધારે પ્રક્ષેપક કથા આવી ન હોવાથી વાર્તાની સંકલનાનું ઐક્ય બરોબર સચવાઈ રહ્યું છે.

ઉન્નત સ્થીતિએ ચઢવાનો ક્રમ આ ચરિત્રના નાયક નાયિકાએ (મહાબળ, મલયાસુંદરીએ) સ્વીકારેલ હોવાથી તેનું અનુકરણ હરકોઇ મુમુક્ષુ જીવ કરી શકે તેમ છે.

આ ચરિત્રનો વિષય, જ્ઞાનરત્નને સમર્થન કરવાનો છે. મહાબળે, મલયાસુંદરીને એક શ્લોક રત્ન આપ્યો હતો, તે શ્લોકનું તેણીએ ઘણીવાર વિચારપુર્વક મનન અને નિદિધ્યાસન કર્યું હતું. તે શ્લોક રત્નના સત્યનો સાક્ષાત્કાર અનેક વિપત્તિઓના પ્રસંગમાં તેણીએ પગલે પગલે અનુભવ્યો છે. અને મહાન્ વિપત્તિઓના વિકરાળ પંજામાં અનેકવાર સપડાવા છતાં તે શ્લોક રત્નની મદદથી ધીરતાપુર્વક તે તેનો પાર પામી છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જ્ઞાનરત્નના સમર્થન સાથે કર્મના સિદ્ધાંતનું સ્પષ્ટીકરણ પણ અનેક સ્થળે આ ચરિત્રમાં જોવામાં આવશે. એટલે આ બન્ને વિષયો આ ચરિત્રમાં છે, એમ કહીએ તો પણ અડચણ જેવું નથી.

આ ચરિત્રમાં લોભસાર, લોભનંદિ, તપસ્વી, કનકવતી, લોહણુરો, ગળસાર અને કંદર્પ રાજા ઇત્યાદિ પાત્રોનાં અશુદ્ધિ ભરેલાં ચરિત્રોનું અવલોકન કરવાથી; ગુણધર્મા, વિજયચંદ્ર, વેગવતી, ચંદ્રયશા, મહાબળ, મલયાસુંદરી, શતબળ અને સહસ્ર બળાદિની વિશુદ્ધિના ગૌરવનું માપ સ્પષ્ટ રીતે થઇ શકે તેમ છે.

તેમજ વિશ્વાસઘાતથી થતા ગેરફાયદા, પીતૃભક્તિ, પરોપકાર, ઉપકારનો બદલો, પ્રજાપ્રેમ, ધર્મશ્રદ્ધાન, નિર્દોષ પ્રેમ, સત્ય પ્રતીજ્ઞા, કરૂણા, પ્રાર્થનાઅભંગ, અવિચારીત કર્ત્તવ્યનાં માઠાં પરીણામ, એક પતિપત્નિવ્રત, સત્યપ્રેમ, ધર્મદેશના, હું કોણ ? આ વિચિત્રતા શાની ? તેનું કારણ શું ? નિવૃત્તિનો માર્ગ, પૂર્વભવ વિગેરે વિષયો આ ચરિત્રમાં દર્શાવવામાં આવ્યા છે.

આ ચરિત્રમાંથી ચરિત્ર વાંચનારને, પોતાના ચારીત્રને સુધારવામાટે, અનુકરણ કરવામાં ઘણું ઉપમાનો મળી શકે તેમ છે.

ગુણાનુરાગી, સત્યશોધક, જીવો આ ગ્રંથના અધિકારી છે. તેઓનેજ આ ગ્રંથમાંથી અનુકરણ કરવા લાયક કે, સમજવા લાયક ઘણું મળી શકે તેમ છે.

આ ચરિત્ર બનાવટી (નોવેલ) તરીકે લખાયું નથી એમ સંસ્કૃત ચરિત્ર લખનાર શ્રીમાન્ જયતિલક સૂરિજીના લેખપરથી સિદ્ધ થાય છે. તેઓશ્રી જણાવે છે કે, " શ્રીમાન્ તીર્થાધીશ પાર્શ્વનાથ પ્રભુના નિર્વાણ પછી સો વર્ષે આ મલયા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સુંદરીની હયાતી આ ભારતવર્ષ ઉપર હતી. આ ચરિત્ર શ્રીમાન કેશીગણધરે જેમ શંખ રાજા આગળ કહ્યું હતું! તેવી રીતે આંહી પણ કહેવામાં આવ્યું છે." આ ચરિત્ર શ્રીમાન્ જયતિલક સૂરિએ માગધી ચરિત્ર ઉપરથી રચ્યું છે એમ તેઓશ્રીએ એક સ્થળે ઉલ્લેખ કર્યો છે.

આ ચરિત્ર, કર્મની વિચિત્રતા અને કરૂણારસ પ્રધાનતા-વાળું હોવાથી મનુષ્યોનાં હૃદય જલદી પોતાના તરફ આકર્ષે છે.

આ ચરિત્ર સંસ્કૃત ભાષામાં જ્યાં જ્યાં વાંચવામાં આવ્યું છે, ત્યાં ત્યાં તેટલુંજ આવકારદાયક અને માનનીય થઇ પડયું છે.

આ ચરિત્ર ઉપર પૂર્વે ઢાળબંધ ગુર્જર ભાષામાં એક રાસ પણ રચાયેલો છે, જે રા. ભીમસીંહ માણેકે છપાવેલો છે, મૂળ સંસ્કૃત ચરિત્ર પણ પં. હીરાલાલે છાપી બહાર પાડેલ છે.

આ ચરિત્રઉપર ઘણાં મનુષ્યોનાં મન આકર્ષાયેલાં હોવાથી હાલની પ્રચલિત ભાષામાં એટલે ગુજરાતી ભાષામાં મૂકી તેઓની ઇચ્છા પૂર્ણ કરવી એવી મારી મનોવૃત્તિ થઇ, અને તે પ્રમાણે વિક્રમ સંવત ૧૯૬૪ના ઉનાળાના વખતમાં દક્ષિણ....પૂનાની આજુબાજુના પ્રદેશોમાં વિચરતાં આ ચરિત્ર, મેં ગુજરાતી ભાષામાં લખવું શરૂ કર્યું, અને પુનામાં રા. ઝવેરી મોતીચંદ ભગવાનની ધર્મશાળામાં ચાતુર્માસ રહી પુર્ણ કર્યું હતું.

આ ચરિત્ર પ્રથમ તો મેં અક્ષરાર્થ લખવા ધાર્યું હતું, અને તે પ્રમાણે લખ્યું પણ હતું. તથાપિ ચાલતા જમાનાના જીવોને અનુસરીને લખાતાં નોવેલ પ્રમુખમાં જે સુધારો લખવામાં, કરવામાં, આવે છે, તે સુધારો અત્યારના વાચક વર્ગને સન્માર્ગે દોરવાને મને યોગ્ય લાગ્યો, અને તેમ કરવા માટે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સંવત. ૧૯૬૬ નું આ ચતુર્માસ ગુજરાત–પેથાપુરમાં રહી પુર્વ લખેલ લેખ ઉપરથી અક્ષરાર્થને નહિં વળગી રહેતાં જ્યાં યોગ્ય સુધારો વધારો કરવો મને ઠીક લાગ્યો ત્યાં તેવી રીતે તદ્દન છુટ લઇને આ ચરિત્ર ફરીથી લખવામાં આવ્યું છે, તેને લઇને મારે આ ઠેકાણે સ્પષ્ટ કહેવું જોઇએ કે આ ચરિત્ર મૂળ સંસ્કૃત ચરિત્રને આધારે લખવામાં આવ્યું છે, તથાપિ તે ચરિત્રમાં છે તેટલુંજ અને અક્ષરે અક્ષર લખવામાં નથી આવ્યું, તેમ કર્ત્તાના મુળ આશયથી હું બીલકુલ વેગળો પણ ગયો નથી.

આમ કર્તાના આશયને વળગીને છુટથી સુધારો વધારો કરવાનો મુળ આશય ચાલતા જમાનાના મનુષ્યોને તે વાંચવામાં વિશેષ પ્રીતિ થવા સાથે જૈન દર્શન સંબંધી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય અને સહેલાઇથી ગ્રહણ કરવાનું બની શકે તેજ છે.

ગુણગ્રાહી મારા માનવબંધુઓને આ પુસ્તક હું સમર્પણ કરૂંછું. તેઓ આ ચરિત્રમાંથી યથાયોગ્ય ગ્રહણ કરી લેખક અને પોતાના આત્માને સંતોષ આપશે, એ લેખકની પરમ ઇચ્છાછે.

મુનિ કેશરવિજય.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકાશકનો ખુલાસો.

આ ગ્રન્થની રસિકતા, બોધકતા, સરળતા, આદિ વિષે વિવેચન કરી વાચકોનો રસ લુંટી લેવા, તેમજ તે માટે વખત લેવા જરૂર ન ધારતાં વિવેચનકારની પ્રસ્તાવના તરફ અને પુસ્તકમાં રહેલ બીનાતરફ લક્ષ ખેંચી, આખો ગ્રંથ વાંચી, વિચારી, શુભવિચારોને ગ્રહણ કરવા ભલામણ કરી ગ્રન્થ વિષે વધુ વિવેચન કરવાથી વીરમીએ છીએ.

પૂર્વાચાર્યોએ પોતાની અગાધશકિતનો–તે સમયની પરિચિત ભાષામાં ગ્રન્થ રચના કરીને ઉપગાર કીધો છે, તે લક્ષમાં લેતાં તેઓના પગલે સ્વશકિત ફોરવી હાલ વિદ્યમાન મુનિવર્યો પૈકી જેઓ પોતાના કીમતિ સમયનો આ રીતે સદુપયોગ કરે છે, તેઓ કંઈ જેવા તેવા ઉપગારી નથી.

ચરિત્રો જે કંઇ અસર કરી શકે છે, તે અપૂર્વ છે. અમારૂં તો માનવું છે કે તત્ત્વમાર્ગમાં રસીક થવામાં સત્સંગરૂપી ખરી ચાવી જો કોઈ હોય તો સત્ચરિત્રોજ છે અને તેને લઇ હરેક ગ્રન્થોમાં ચરિત્રો મુકાયેલાંછે અને તે કૃત્રિમ નહિ પણ સત્ય બનેલાંજ લખાયાં છે, અને તે જૈનાચાર્યોના અગાધ જ્ઞાનનો પુરાવો છે.

જૈન રાસાઓ ઉપરથી રચાયેલાં શ્રીપાળ, પ્રદ્યુમ્ન, હરિ-બળમચ્છી, માનતુંગ માનવતી વીગેરે નોવેલો મારા સ્વર્ગવાસી પીતાજીએ બહાર પાડેલાં તેજ પ્રમાણે આ સુબોધક નોવેલ જૈન પ્રજા સમક્ષ બહાર પાડતાં મને આનંદ થાય છે.

જ્ઞાનપંચમી
વિર સંવત્ ૨૪૩૯

પ્રકાશક "કેશવ."

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરી.

પ્રકરણ ૧ લું.

ધર્મનું માહાત્મ્ય તથા સ્વરૂપ.

चतुरंगो जगत्यर्हन् दिशन् धर्मं चतुर्विधम् ॥
चतुष्काष्ठासु प्रसृतां जे तुं मोहचमूमिव ॥ १ ॥

ચારે દિશાઓમાં પ્રસરેલી મોહરાજાની સેનાને જીતવાને માટેજ જાણે ચાર શરીરને, ધારણ કરી; ચાર પ્રકારના ધર્મઉપદેશને આપતા અરિહંત જયવંત વર્તે છે.

ધર્મ સર્વોકૃષ્ટ મંગલ છે. સર્વ સમૃદ્ધિને દેવાવાળો ધર્મ છે. નાના પ્રકારનાં સુખની પ્રાપ્તિ ધર્મથીજ થાય છે. સંતાનને તારનાર, પૂર્વજોને પવિત્ર કરનાર; અપકીર્તિને હરનાર, અને કીર્ત્તિની વૃદ્ધિ કરનાર પણ ધર્મજ છે. ધનની ઇચ્છાવાળાઓને ધન આપનાર; કામના અર્થિઓને કામ આપનાર; સૌભાગ્યના અર્થિઓને સૌભાગ્ય આપનાર; પુત્રાર્થિઓને પુત્ર આપનાર, રાજ્યાર્થિઓને રાજ્ય આપનાર પણ ધર્મજ છે. વધારે શું કહેવું? દુનિયામાં એવી એક પણ વસ્તુ કે, એવો એક પણ પદાર્થ નથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કે ધર્મ કરનારને તે પ્રાપ્ત ન થાય. ટુંકમાં કહીએ તો સ્વર્ગ અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ પણ ધર્મથીજ થાય છે.

આ ધર્મમાહાત્મ્યનું કથન કાંઇ શ્રદ્ધા માત્રથીજ છે એમ નથી. વિચારશીલ મનુષ્યો બિચાર કરશે, તો તરતજ તેઓને નિર્ણય થશે કે દુનિયામાં એક માણસ સુખી અને બીજો દુઃખી એક જ્ઞાની બીજો મૂર્ખ, એક નિરોગી બીજો રોગી, એક ધનવાન બીજો નિર્ધન એક દાતા બીજો ભિક્ષા લેનાર, લાખો મનુષ્યોને પૂજ્ય એક મનુષ્ય લાખો મનુષ્યોને તિરસ્કારને પાત્ર બીજો મનુષ્ય, ઇત્યાદિ વિવિધ પ્રકારની વિચિત્રતાનો અનુભવ શામાટે થાય છે ? મનુષ્યપણું સરખું છતાં આવો તફાવત શા કારણને લઇને ?

એકજ કાર્યને માટે સર્વ જાતનાં સાધનો એકઠાં કરી, સરખી રીતે પ્રયત્ન કરવા છતાં એકનો તે કાર્યમાં વિજય અને બીજાની નિષ્ફળતા જણાય છે આ વિજય અને નિષ્ફળતાનું કારણ શું ?

આ વિષમતાના કારણની શોધ માટે ગમે તેટલા વિતર્કો વિચારવંતો ઉઠાવે પણ છેવટે તેના મુખ્ય કારણ રૂપ ધર્મનો સ્વીકાર કર્યા સિવાય ચાલવાનું નથીજ.

ધર્મ વિષય ઘણો ગહન છે. તેનાં કાર્ય કારણનાં નિયમોનો અભ્યાસ ઘણી બારિકતાથી કરવાનો છે. તેમ કર્યા સિવાય ધર્મના ઉપરચોટીયા જ્ઞાનથી ઘણી વખત મનુષ્યો ગંભીર ભૂલ કરી દે છે, અને ધર્મ શ્રદ્ધાને શિથિલ કરી દે છે.

દાખલા તરિકે ઘણીવાર ધર્મશ્રદ્ધાન શિથિળ થવાનું કારણ એ બને છે કે, પાપવૃત્તિથી આજીવિકા કરનારાઓ, છળ પ્રપંચ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરનારાઓ, અને પાપમાં વિશેષ પ્રવૃત્તિ કરનારાઓ કેટલાએક સુખી દેખાય છે. વ્યવહારિક કાર્ય પ્રપંચમાં પણ કદાચ તેમનો વિજય થતો જોવામાં આવે છે. ઇત્યાદિ પ્રત્યક્ષ કારણોને જોઇ કેટલાંએક મનુષ્યો " ધર્મ છે કે નહિ ? ધર્મનું ફળ મળતું હશે કે કેમ ? પાપીઓ સુખી શા માટે ? ધર્મીઓ દુઃખી કેમ થાય ? " વગેરે શંકાની નજરે ધર્મ તથા તેના ફળોને જુવે છે. ખરૂં પુછોતો આવી શંકા કરનારા મનુષ્યો ધર્મની અને કાર્ય કારણના નિયમની ઊંડી શોધમાં ઉતરેલા નથી હોતા. તેઓએ વિચારવું જોઇએ કે, કારણ પહેલું અને કાર્ય પછી, આ વ્યવહાર દુનિયાના મોટા ભાગનાં કર્ત્તવ્યોને લાગુ પડે છે.

એક બીજ, જમીનમાં વાવ્યા પછી તેને જમીન, હવા પાણી, ખાતર, વિગેરે નિમિત્તો તદ્દન અનુકુળ હોયતો, તે બીજ ઘણા થોડા વખતમાં અંકુરા, ડાળાં, પાંખડાં, વિગેરેને ઉત્પન્ન કરી એક વૃક્ષના રૂપમાં દેખાવ દેશે, અને ફળ પણ આપશે. છતાં આ બીજને ગમે તેટલાં અનુકુળ સાધનો હોય, તથાપિ એકજ દિવસમાં કે એકાદ કલાકમાં મહાન્ વૃક્ષ રૂપે થઇ ઉત્તમ ફળો આપનાર તમે નહિજ જોઈ શકો કારણકે, કારણને કાર્યના રૂપમાં આવવાને કાંઈપણ અંતર (આંતરૂં કે વ્યવધાન) ની જરૂર છે. આ વૃક્ષનું બીજ સ્વાદુ ફળ આપનાર હોવાથી તેમજ તેને જોઇતાં સાધનો ઘણી ઝડપથી આપવામાં આવેલાં હોવાથી તે વૃક્ષને બીજાં થોડાં સાધનવાળાં વૃક્ષોની અપેક્ષાએ વહેલા અને સ્વાદિષ્ટ ફળો આવશે, આવીજ રીતે કડવા ફળ વાળાં વૃક્ષને બધાં સાધનો અનુકુળ મેળવી આપ્યાં હશે તો તે વૃક્ષને બીજાં સાધનવિનાનાં વૃક્ષોની અપેક્ષાએ વહેલાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને કડવાં ફળો આવશે.

આજ દૃષ્ટાંતની મીઠાં વૃક્ષ વાળાં ધર્મના મીઠાં ફળો, અને કડવાં વૃક્ષવાળાં પાપના કડવા ફળોની સાથે સરખામણી કરી લેવી જોઇએ.

ઉગ્ર પુણ્ય પાપવાળાં કર્ત્તવ્યોનું ફળ ઘણાજ થોડા વખતમાં અને તીવ્ર મળે છે, ત્યારે મંદ પરિણામે કરાયેલાં પુણ્ય પાપવાળાં કર્ત્તવ્યોનું ફળ કાળાંતરે અને મંદપણે (થોડાં સુખ, દુઃખ રૂપે) મળે છે.

આટલું જણાવ્યાથી એ પરિસ્ફુટ થયું કે, જે પાપ વૃત્તિ વાળા છળ પ્રપંચીઓ અત્યારે સુખી દેખાય છે, અને વ્યવહારિક કાર્યમાં વિજય પામે છે, તે તેમનાં પૂર્વ કર્ત્તવ્યનું ફળ છે. આ પૂર્વ કર્ત્તવ્ય શુભ (સારૂં) છે તેથી તેઓ સુખી અને વિજયી છે, અત્યારના અશુભ કર્ત્તવ્યોનાં ફળો આડું પૂર્વના શુભ કર્ત્તવ્યનું વ્યવધાન (આંતરૂં) પડેલું છે; તે અંતર નીકળી જતાં અર્થાત્ તે શુભ કર્ત્તવ્યનું ફળ સમાપ્ત થતાં અને વર્ત્તમાન કાળનું કે પૂર્વ કાળનું અશુભ કર્મ ઉદય થતાં અત્યારે સુખી દેખાતાં, તે તેમના તીવ્ર કે મંદ પાપી પરિણામના પ્રમાણમાં વધારે કે ઓછા, દુઃખી થવાનાજ.

ક્રિયાનું ફળ–પછી તે સારી હોય કે ખરાબ હો—અવશ્ય છે સારી ક્રિયા (કર્ત્તવ્ય) નું ફળ સારૂં અને ખરાબ ક્રિયાનું ફળ ખરાબ. આ દાખલા જોઇએ તેટલા પ્રત્યક્ષ પણ અનુભવાય છે, માટે ધર્મ સત્ય છે. તેનુ ફળ અવશ્ય મળે છે જ. ધર્મની મનુષ્યોને મહાન્ જરૂરીયાત છે અને તે આ માનવ જીંદગીમાથીજ મેળવી શકાય છે. છાશમાંથીજ માખણ, કાદવમાંથી કમળ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને વાંસમાંથી મુક્તામણિ જેમ સારભૂત હોઇ ગ્રહણ કરવા લાયક છે તેમ મનુષ્ય જન્મમાંથી સારભુત ધર્મજ ગ્રહણ કરવા યોગ્ય છે.

દુર્ગતિમાં પડતાં પ્રાણિઓને ધારણ કરી રાખનાર હોય, અટકાવનાર હોય અને સદ્‌ગતિમાં લઈ જનાર હોય, અર્થાત જન્મ, મરણના કિલષ્ટ દુઃખથી મુકત કરનાર હોય તે જ ધર્મ કહેવાય છે. જ્ઞાન, દર્શન, અને ચારિત્ર; આ ત્રણમાં પૂર્વોક્ત સામર્થ્ય હોવાથી તેજ ધર્મ છે.

જીવાજીવાદિ તત્ત્વોનો અવબોધ જેનાથી થાય છે તેને મહાપુરૂષો સમ્યગ્‌જ્ઞાન કહે છે, આત્મા અને તેનાથી વ્યતિરિક્ત અજીવ; આ બે વસ્તુ જગતમાં છે. તેમાં દુનિયાનાં સર્વ દૃશ્ય અને અદૃશ્ય પદાર્થોનો સમાવેશ થાય છે જડ પદાર્થની સાથે આત્માની જે આસક્તિ છે તેનાથીજ આ સર્વ પંપંચનો દેખાવ છે. આત્મા અને પુદ્‌ગલની (જડ પદાર્થની) મિશ્રતા તેજ આ સર્વ દેહ ધારણ કરવાનું કારણ છે. ઇષ્ટાનિષ્ટ જડ પદાર્થોની પ્રાપ્તિથી થતો હર્ષશોક તેજ આ મિશ્રતાનું કારણ છે, જડ પદાર્થો માટે ઉત્પન્ન થતા રાગદ્વેષથી કર્મનું આગમન થાય છે; આ કર્મો અનેકરૂપે વહેંચાઇ જઇ, આત્માના શુદ્ધ ગુણોને આવરે (દબાવે) છે. તે કર્મ આવરણોની મદદથી આ આત્મા ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરતા નાના પ્રકારની યાતનાઓ (પીડાઓ) અનુભવે છે. દુનિયાની અનેક પ્રકારની યાતનાઓની શાન્તિનુ મુખ્ય કારણ જ્ઞાન છે જ્ઞાનથી સત્યાસત્યનો, હિતાહિતનો, સ્વરૂપનો કે નિત્યાનિત્યનો બોધ થાય છે. વસ્તુરૂપે બોધ થતાં, સત્ય અને હિતકારી વસ્તુ તરફ પ્રીતિ થાય છે; તે જ સુખદાઇ છે એમ શ્રદ્ધાન થાય છે,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ શ્રદ્ધાન થવા પછી તે પ્રમાણે વર્ત્તન કરવાની ઇચ્છા થાયછે; અને તે પ્રમાણે વર્ત્તન કરાતાં આત્મા પોતાના વિશુદ્ધ સ્વરૂપને પામી શકે છે આથી એટલો કુતિતાર્થ થયો કે જ્ઞાનથી સત્ય વસ્તુ જણાય છે; દર્શનથી તેમાં શ્રદ્ધાન કરાય છે, અને ચારિત્રથી તે માફક વર્ત્તન કરાય છે. અથવા સત્ય વસ્તુને જાણવી તે જ્ઞાન, તેનો નિશ્ચય તે દર્શન; અને જેવું જાણ્યું તથા સદ્ધહ્યું છે તેવુંજ અનુભવવું તે ચારિત્ર; આ ત્રણ ધર્મ છે; તેમાં જ્ઞાન મુખ્ય છે. તે સિવાયનાં પાછલાં બે અંગો હોતાં નથી. વ્યવહાર રૂપમાં હોય છે. તો તેથી સંસારની વૃદ્ધિ થવાનાં કારણરૂપ શુભાશુભ કર્મોની જ પ્રાપ્તિ થાય છે.

અદષ્ટાર્થનું પ્રકાશક જ્ઞાન ત્રીજું નેત્ર છે. ગાઢ અજ્ઞાન અંધકારને દૂર કરનાર જ્ઞાન બીજું સૂર્યબિંબ છે. તે સૂર્યથી પણ ચઢે છે. જ્ઞાન નિષ્કારણ બંધુ છે. જ્ઞાન સંસાર સમુદ્રમાં પ્રવહણ (જહાજ) તુલ્ય છે. રખલના પામતા અશક્ત મનુષ્યોને પણ જ્ઞાન સહાયક યષ્ટિ (લાકડી) સમાન છે. વધારે શું કહીએ ? હૃદય ગુફામાં પણ પ્રકાશ કરનાર જ્ઞાન નહિ બુઝાય તેવો દીપક છે.

કર્મનાં સિદ્ધાંતોનું જ્ઞાન બહુજ મનન કરવું જોઇએ, અને તે દરેક પ્રસંગે ક્રિયામાં મૂકવું જોઇએ. દુઃખદાઈ સંયોગમાં તેને મુખ્ય (આગળ) કરવું જોઇએ અને ધૈર્યતાથી તેવા પ્રસંગો ઓલંઘવા જોઇએ. એક શ્લોકના અર્થની વિચારણાથી મલયાસુંદરી મહાન્ દુઃખ સમુદ્રનો પાર પામી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૨ જું.

ચંદ્રવતીના મહારાજા વીરધવલ.

વિશાળ ભારતભૂમિ આર્યદેશના નામથી પ્રાયઃ પ્રસિદ્ધ છે. તેના દક્ષિણ દેશમાં આવેલી ચંદ્રાવતી નગરી ભરતની શોભામાં વધારો કરી રહી હતી. રાજના મહેલો, ધનાઢયોની હવેલીઓ. જીનેશ્વરનાં મંદિરો, અને ધર્મ સાધન કરવાનાં પવિત્ર સ્થાનો, તે આ નગરીની મુખ્ય શોભા હતી. શહેરની ચારે બાજુ સુંદર કિલ્લો હતો. આવી રહ્યો શેહરની દક્ષિણ બાજુએ મહાન્ વિસ્તારમાં વહન થતી ગોળા નદી પોતાનાં શીતળ અને ચમત્કારિક તરંગોથી પ્રેક્ષકોને આલ્હાદિત કરતી હતી. નદીના કિનારાપર આવેલો હરિયાળો પ્રદેશ, શહેરની ચારે બાજુએ આવેલાં ઉપવનો અને સુંદર નાની નાની ટેકરીઓ પર આવેલાં વૃક્ષનાં નિકુંજો, આ સર્વ ગ્રીષ્મ ઋતુમાં પડતા પ્રચંડ તાપથી મનુષ્યોને શાંતિ આપવા માટે પુરતાં હતાં.

નગરીનાં લોકો સમૃધિવાન્,બળવાન્,નિરોગી,રૂપવાન,વિચારશીળ, અને ધાર્મિક હોવાથી, મોટે ભાગે સુખી અને શાંત હતાં.

આ નગરીનો પાલક ક્ષત્રિયવંશી મહારાજા વીરધવળ હતો. વીરધવળ ઘણો ગુણવાન્ અને વિચારવાન્ હતો, છતાં કાંઇક સાહસ કામ કરવામાં તત્પર તેમજ સહજ લોભના અંશવાન્ હતો. તથાપિ પોતાની પ્રજાને સુખી કરવાને અને સુખી જોવાને તે નિરંતર ઉત્સુકજ રહેતો હતો. તેણે પ્રજાને કેળવી જાણી હતી, તેથી તેના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તરફ પ્રજાની પ્રીતિ એક વ્હાલા પિતા કરતાં પણ અધિક હતી.

વીરધવળને ચંપકમાળા, તથા કનકવતી નામની બે રાણીઓ હતી. ચંપકમાળા મુખ્ય પટ્ટરાણી હતી. કનકવતી પણ રાજાના પ્રેમ પાત્ર તરીકે ગણાતી.

વીરધવળની ઉમ્મર લગભગ પચાસ વર્ષની થવા આવી હતી; તથાપિ સંસાર વૃક્ષના ફળ સમાન પુત્ર, પુત્રી રૂપ કાંઈ પણ સંતતિની પ્રાપ્તિ થઇ ન હતી, એક દિવસ મહારાજા વીરધવળ સભા વિસર્જન કરી સાંજના વખતે વિશ્રાંતિ લેવા માટે, મહેલના ઝરૂખામાં આમ તેમ ફરતો હતો અસ્ત થતા પણ શાંત, ગ્લાની પામેલા છતાં ચળકતા, સૂર્યનાં સોનેરી કિરણો તેના શરીરની શોભામાં વધારો કરતાં હતાં.

મલયાચળને સ્પર્શીને આવતો મંદમંદ પવન તેના વિચારોમાં શીતળતા પ્રસરાવી રહ્યો હતો. તેના શરીરનું વય પ્રૌઢ છતાં યુવાનની માફક ઉત્સાહી જણાતું હતું. એ સૃષ્ટિ સૌંદર્યતાનું અવલોકન કરતાં તે પરમાનંદમાં મગ્ન થયેલો હોય તેમ જણાતો હતો.

આવા આનંદી વખતમાં એક યુવાન પુરૂષદ્વાર આગળ આવી ઉભો રહ્યો. દ્વારપાળે તેને અટકાવ્યો, એ વખતે ઝરૂખામાં રહેલા રાજાની દૃષ્ટિ તેના ઉપર પડી. રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે " અત્યારે સંધ્યાવેળાએ, મારી મુલાકાતે આવનારને અવશ્ય મહાન્ પ્રયોજન હોવું જોઇએ. રાજાએ દરેક માણસનાં દુઃખ ગમે તેવે પ્રસંગે પણ સાંભળવાં જોઇએ; અને ગમે તેવે પ્રયત્ને પ્રજાને દુઃખથી મુક્ત કરવી જોઇએ ઘણા ખરા અધિકારીઓ પ્રજાના દુઃખની ઉપેક્ષા કરે છે. નિયમિત વખત સિવાય તેઓની મુલાકાતો લેતા નથી કે તેના દુઃખો સાંભળતા નથી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને પ્રજાને નુકસાનીમાં ઉતરવા દે છે. આ પ્રમાણે પ્રજાની તત્કાળ દાદ નહિ સાંભળનારા રાજા કે અધિકારીઓ રાજા કે અધિકારને લાયક જ નથી. મારે મારી પ્રજાની ફરીયાદ ગમે તે વખતે સાંભળવી જ જોઇએ, અને બનતે પ્રયત્ને સુખી કરવી જ જોઇએ. પ્રજા સુખી તો રાજા સુખી થાય છે. નહિતર પ્રજાના કળકળતા શ્રાપ રાજાને નિર્વંશ કરી નરકની અસહ્ય યાતનામાં નાખે છે." ઇત્યાદિ વિચાર કરી, રાજાએ તત્કાળ તે માણસને પોતાની પાસે બોલાવવા દ્વારપાળને આજ્ઞા કરી. દ્વારપાળ તેને અંદર તેડી લાવ્યો. તે યુવાન્ પુરૂષે અંદર આવી રાજાને નમસ્કાર કરી, ચરણ આગળ ભેટણું મુકયું. કેટલીક વાર એકાંતમાં વાતચીત કરી શાંત ચિત્તે તે પાછો ફર્યો.

તે યુવાન પુરૂષના ગયા પછી મહારાજા વીરધવળના મુખ ઉપર અકસ્માત્ ગ્લાનિ આવી ગઈ. હસતું વદન શોકમાં ડુબી ગયું. મુખ પર ચળકતું રાજતેજ નિસ્તેજ થઈ ગયું. તેના દરેક રોમમાં ચિંતા વ્યાપી ગઈ; ઉંડા અને ઉષ્ણ નિઃશ્વાસ મુખમાંથી નીકળવા લાગ્યા. ટુંકાણમાં કહીએ તો રાજા નિશ્ચેષ્ટની માફક સ્તબ્ધ થઇ ગયો.

એ અવસરે રાણી ચંપકમાળા અને કનકવતી રાજાની પાસે આવી ઉભી, પણ ધ્યાનમગ્ન યોગીની માફક, ચિંતામાં એકાગ્ર થયેલા રાજાએ તેમને બીલકુલ બોલાવી નહિ પોતાના પ્રિય પતિ તરફથી આજે નિત્યની માફક કાંઈ પણ આદર માન ન મળવાથી તેઓ ગભરાઇ ગઈ. તેઓનું ચિત્ત વ્યગ્ર થયું. વિચારવા લાગી કે, આજે સ્વામીની અમારા ઉપર આવી અકૃપા શા માટે ? અજાણતાં પણ શું અમારાથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પતિનો કાંઈ અપરાધ થયો છે ? આજે નિત્યની માફક પતિ તરફથી બીલકુલ માન ન મળવાનું કારણ શું ? વિગેરે સંકલ્પ વિકલ્પથી ઘેરાયેલી વલ્લભાઓ નજીક આવી અને સાર્દ્ર હૃદયે તથા નમ્ર વચને પતિને પ્રાર્થના કરવા લાગી.

" સ્વામીનાથ ! શું આજે અમે કાંઈ આપના અપરાધમાં આવેલ છીએ ? આપ આટલા બધા ઉદાસ શા માટે ? થોડા વખત ઉપર આપ આ મહેલના ઝરૂખામાં આનંદમાં ફરતા હતા અને ચંદ્રાવતીની શોભા અવલોકતા હતા. આટલા ટુંકા વખતમાં આપ આમ ઉદાસ શા માટે ? જો તેવાત આ સહચારિણીઓને જણાવવા લાયક હોય તો કૃપા કરી જણાવશો. "

પોતાની પ્રિય વલ્લભાઓનો અવાજ કાને પડતાંજ તે જાગૃત થયો, અને પ્રેમનાં વચનોથી બોલવા લાગ્યો કે, " પ્રિય વલ્લભાઓ ! આજે હું એક મોટી ચિંતામાં નિમગ્ન થયો છું. અને તેથીજ તમારા આગમનને હું જાણી શકયો નથી. પણ મને આજે જે ચિંતા થઈ છે તેનું કારણ જુદુંજ છે, અને તે ચિંતામાં તમારે પણ ભાગ લેવાનો છે.

આપણા આ શેહેરના નિવાસી વણીક પુત્ર ગુણવર્માએ હમણાં મારી પાસે આવી, પોતાનો ઇતિહાસ સંભળાવ્યો છે, અને તેજ ચિંતાનું કારણ છે. " આ પ્રમાણે જણાવી મહારાજા વીરધવળ પાછો શાંત થઈ ગયો.

મહારાણી ચંપકમાલા હાથ જોડી નમ્રતાથી રાજાને વિનંતિ કરવા લાગી. "મહારાજ ! આપની ચિંતાનું કારણ આ સહચારિણીઓને અવશ્ય જણાવવું જોઇએ. અમે આપના સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી થનારી છીએ, આપના કહેવા મુજબ આ ચિંતામાં અમો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઘણી ખુશી થઇને ભાગ લઇશું અને અમારાથી બનતું કરીશું.”

પ્રિયાનો અત્યાગ્રહ જોઇ મહારાજા વીરધવળે પોતાની ઉદાસીનતાના કારણરૂપ ગુણવર્માએ કહેલો વૃતાંત જણાવવો શરૂ કર્યો.

પ્રકરણ ૩ જું.

વીરધવળની ઉદાસીતાનું કારણ.

“ વલ્લભાઓ ! આપણી આ ચંદ્રાવતીમાં લોભનંદી અને લોભાકર નામના બે વણીકો રહે છે. **યથા નામ તથા ગુણાઃ** આ ન્યાયને અનુસરીને નામ પ્રમાણે તેમનામાં ગુણો છે, તે છતાં સહોદર હોવાથી આપસમાં પ્રીતિવાળા છે. લોહ વિગેરે વ્યાપારના વ્યવસાયથી ધન ઉપાર્જન કરતાં સુખમાં દિવસો પસાર કરે છે. કાળક્રમે લોભાકરને ગુણવર્મા નામનો પુત્ર થયો; પણ અનેક સ્ત્રીઓનું પાણિ ગ્રહણ કરવા છતાં લોભનંદીને કાંઇ પણ સંતતિ થઈ નહી. ખરેખર પુત્ર, પુત્રી આદિ સંતતિરૂપ ફળો પણ પૂર્વોપાર્જિત શુભાશુભ કર્મઅનુસારજ મળી શકે છે.

એક દિવસ બંન્નેભાઇ દુકાન ઉપર બેઠા હતા, તે અરસામાં કોઇ દિવસ નહિ દેખાયેલો, સુંદર આકૃતિવાળો, એક યુવાન પુરૂષ ફરતો ફરતો ત્યાં આવ્યો. સંસાર વ્યવહારમાં તેમજ વિશેષે વાણુકકળામાં પ્રવીણ આ વણિકોએ, આકૃતિ ઉપરથી તેને શ્રીમંત જાણીને આસનાદિ પ્રદાનવડે તેની સારી ભક્તિ કરી. ‘ ખરી વાત છે, કે નિઃસ્વાર્થ પ્રીતિ કે ભક્તિ કરનાર વીર પુરૂષો આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૃથ્વી ઉપર વીરલાજ હોય છે. '

કેટલેક દિવસે તે વણિકોની કૃત્રિમ પ્રીતિ ભક્તિથી વિશ્વાસ પામેલા આ યુવાન્ પુરૂષે પોતાની પાસે રહેલું એક તુંબડું થોડા દિવસ રક્ષણ કરવા માટે તેમને સોંપ્યું અને પોતે બહાર ગામ ગયો. તેઓએ તુંબડાને દુકાનની અંદર ઉંચે બાંધી મૂકયું. તાપની ગરમીથી પીંગળેલાં રસનાં ટીપાંઓ, તે તુંબડામાંથી ગળી ગળીને નીચે પડેલા લોઢાના ઢગલા ઉપર પડયાં. તે લોહવેધક રસ હોવાથી, તમામ લોઢાનો ઢગલો સુવર્ણમય થઇ ગયો. તે જોતાંજ આ સિદ્ધરસ છે એમ નિશ્ચય કરી તે લોભાંધ વણિકોએ રસ સહિત તુંબડાંને કોઇ ગુપ્ત સ્થળે ગોપવી રાખ્યું.

કેટલાએક દિવસ પછી તે યુવાન્ પુરૂષ પાછો ચંદ્રાવતીમાં આવ્યો અને તે વણિકો પાસે પોતાનું તુંબડું પાછું માંગ્યું.

માયાવી વણિકોએ જવાબ આપ્યો કે ઉંદરોએ દોરી કાપી નાખવાથી તુંબડું નીચે પડી ફુટી ગયું ને રસ ઢોળાઈ ગયો ? આ પ્રમાણે જવાબ આપી અન્ય તુંબડાના કટકા તેને દેખાડયા.

અન્ય તુંબડાના કટકા જોઇ યુવાન્ પુરૂષ વિચારમાં પડયો. તુંબડામાં લોહવેધક રસ છે એ વાત કોઇપણ પ્રકારે આ વણિકોએ જાણી છે અને તેથી લોભાંધ થઇ મારા તુંબડાને છુપાવે છે.

યુવાન્ પુરૂષે વણિકોને જણાવ્યું " શેઠ મારૂં તુંબડું મને પાછું આપો, આ કટકા તે તુંબડાના નથીજ. કપટથી જુઠો ઉત્તર ન આપો. તમે ન્યાયવાન્ છો. મેં વિશ્વાસી થઇને તમને તુંબડું સોંપ્યું છે. જો પાછું નહી આપો તો મહાન્ અનર્થ થશે. હું કોઇ પણ રીતે તેનો બદલો લીધા વિના રહેવાનો નથી. " ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે તે બન્નેને સમજાવ્યા પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે અજ્ઞાની વણિકોએ તેના કહેવાની બીલકુલ દરકાર ન કરી-યુવાન્ પુરૂષ વચારવા લાગ્યો કે, " જો આ વ.ત હું રાજાને જણાવીશ તો રાજા લોભથી તે તંબડું લઇ લેશે, કારણ કે લક્ષ્મી દેખી કોનું મન લલચાતુ નથી; ? બીજી બાજુ આ વ. ણિકો સહેલાઇથી મને બે પાછું આપે તેમ પણ જણાતું નથી હજી મારે ઘણું દૂર જવાનું છે, માટે વખત ગુમાવવો તે પણ અનુકુલ નથી. ત્યારે હવે છેલ્લો ઉપાયજ અજમાવવો. ' शठं प्रतिशाठ्यं कुर्यात् ' શઠની સાથે શઠપણુંજ કરવું, ધૂર્ત્તોની સાથે ધૂર્ત્ત થવું, અને સરલની સાથે સરલ થવું યોગ્ય છે. " આ પ્રમાણે વિચાર કરી પોતાની પાસે સ્થંભિની વિદ્યા હતી, તે વિદ્યાની પ્રબળતાથી બન્ને ભાઇને સ્થંભી તે પુરૂષ ત્યાંથી કોઈ ઠેકાણે ચાલતો થયો.

તે વિદ્યાના યોગથી તેઓ એવી રીતે સ્થંભાઇ ગયા કે, તેમના અંગોપાંગો આમ તેમ બીલકુલ હરી ફરી ન શકયાં, પણ એક સ્થંભની માફક સ્થિર થઇ ઉભાંજ રહ્યાં. થોડા વખતમાં તો તે બન્નેની સંધિઓ (સાંધાઓ) તુટવા લાગી, અને જોરથી બૂમો પાડવા લાગ્યા કે ' અમે મરી જઇએ છીએ કોઈ અમારૂં રક્ષણ કરો ! રક્ષણ કરો. ! ! '

આ દુનિયાના પામર જીવો કર્મ કરતી વખતે બીલકુલ આગામી દુઃખની દરકાર કરતા નથી, પણ વર્તમાન કાળનેજ દેખે છે. આવાં દુષ્ટ કર્મોનાં ફળો ભોગવવાં પડશે કે કેમ ? તેની બેદરકારી પણ બીલકુલ કરતા નથી; પણ જ્યારે તે વિપાકો ઉદય આવે છે. ત્યારે તેમાંથી માટે તેમાંથી છુટવા માટે આમ તેમ ફાંફાં મારે છે, ઉપાયો કરે છે, અને આર્ત્ત સ્વરે રૂદન કરે છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ તેમ કરવાથી તેઓનો છુટકારો થવાનો નથી. જેવા પરિણામે જે કર્મ બાંધ્યું છે તેવાજ તીવ્ર યા મંદ વિપાકે તેનાં ફળો ભોગવવાંજ પડે છે, માટે દુઃખથી ઉદ્વિગ્ન થનારા જીવોએ કર્મ કરતી વખતેજ સાવધાન રહેવાની જરૂર છે, કે જેથી તેના કટુક વિપાકો ભોગવવાનો અવસરજ ન આવે.

વિશ્વાસઘાત મહાન્ પાપ છે. વિશ્વાસઘાત કરનારાઓ અધોગતિમાં જાયછે. અને રૌરવ જેવી હાલતમાં પોતાની જીંદગી ગુજારેછે.

આ વણિકોને પોતાના પાપને-વિશ્વાસઘાત કરવાનો, અત્યારે પશ્ચાતાપ થયો, પણ અવસર વિનાનો પશ્ચાતાપ નકામો છે. તે પશ્ચાતાપથી અત્યારે તેઓ છુટી શકે તેમ નહોતા. કારણ કે ' તીવ્ર કર્મનો વિપાક પણ તીવ્ર જ હોય છે. ' તે યુવાન્ પુરૂષ તો નિરપૂડની માફક ત્યાંથી દૂર ચાલ્યો ગયો હતો, એટલે તેમના દુઃખનો અંત ત્યાંજ આવે તેમ નહોતુંજ. આ વાર્તા શહેરના મોટા ભાગમાં પ્રસરી ગઇ. ઠેકાણે ઠેકાણે બન્ને વણિકોને લોકો ધીટકાર આપવા લાગ્યા. અને ઉગ્ર કર્મનાં ફળો આ ભવમાંજ મળે છે, એક નિશ્ચય કરી હળવા કર્મી જીવો તેવાં ઘોર અકાર્યોથી અત્યારથીજ પાછા ફરવા લાગ્યા.

આ અવસરે લોભાકરનો પુત્ર ગુણવર્મા કોઇ કાર્ય પ્રસંગે કેટલાક દિવસથી અન્ય ગામ ગયો હતો, તે આ વાત સાંભળી ઘેર આવ્યો. પોતાના પિતાની તથા કાકાની આવી અધમ દશા જોઇ તેને ઘણું લાગી આવ્યું ગુણવર્મા ઉદાર દીલનો, નિર્લોભી, અને વિચારશીળ હતો. લોકોમાં થતા આ અપવાદો તેનાથી સહન ન થયા. બીજી બાજુ પોતાના વડીલોને દુઃખી થતા જોવું તે પણ યોગ્ય ન લાગ્યું. તેણે તત્કાળ અનેક મંત્ર તંત્ર વાદિઓને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેડાવ્યા, અને પાણીની માફક પૈસાનો વ્યય કર્યો, અનેક ઉપાય કર્યા. અનેક મંત્ર તંત્રવાદિઓ આવ્યા, પણ જે તીવ્ર કર્મોથી ડસાયેલો હોય તેનો તે વિપાકો ભોગવ્યા સિવાય છુટકો કેવી રીતે થાય ? પાણી ઉપર થતા પ્રહારની માફક તેઓના કરેલા સર્વ ઉપાયો નિષ્ફળ નીવડયા એટલુંજ નહિ પણ હળવે હળવે તેમની પીડામાં વધારો થતો રહ્યો. ગુણવર્મા નિરાશ થયો, કોઈ ઉપાય લાગુ ન પડવાથી સર્વ મંત્ર તંત્રવાદિઓને વિસર્જન કર્યા.

પ્રકરણ ૪ થું.

યુવાન પુરૂષની શોધ.

રિદ્ધિથી પૂર્ણ છતાં મનુષ્યોથી શૂન્ય એક શહેરની આગળ ઉભો ઉભો યુવાન પુરૂષ વિચાર કરે છે કે " હવે હું કયાં જાઉં ? તે અજાણ પુરૂષની શોધ કેવી રીતે કરૂં? હું પોતે તો તેને ઓળખતો નથી, તેને ઓળખનાર સાથે આવેલ માણસ તો બીમાર થવાથી રસ્તામાંથી પાછો ફર્યો. તેનું નામ, ઠામ કે આકૃતિ વિગેરે હું કાંઇ જાણતો નથી. ફરી ફરીને થાકયો અનેક શેહરો, ગામો, આશ્રમો, વિગેરે શોધી વળ્યો. પણ તેનો તો પત્તો લાગતોજ નથી. અથવા તે આટલામાંજ હોય છતાં હું તેને કેવી રીતે ઓળખી શકું?' વિગેરે વિચારોથી અને રસ્તાના પરિશ્રમથી ખિન્ન થયેલ તે પુરૂષ, આ શૂન્ય શહેરમાં વિશ્રાંતિ માટે પ્રવેશ કરેછે, તેવામાં સુંદરાકૃતિવાળો એક પુરૂષ ત્યાં તેના જોવામાં આવ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે પુરૂષને, આ શહેરમાં દાખલ થતા પુરૂષની કાંઇ અપેક્ષા (જરૂરીયાત) હોય તેમ તેના ચહેરા ઉપરથી જણાતું હતું. શહેરમાં દાખલ થતા પુરૂષને જોઇ તે પુરૂષ બોલી ઉઠ્યો.

" હે વીર પુરૂષ ! તું કોણ છે ? અને ક્યાંથી આવ્યો છે ? " તે સાંભળી શહેરમાં પ્રવેશ કરનાર પુરૂષે જણાવ્યું કે, " ભાઈ, હું વટેમાર્ગુ છું; દેશાટન કરતાં રસ્તાનાં પરિશ્રમથી ખેદ પામી, વિશ્રાંતિ માટે આ શહેરમાં પ્રવેશ કરૂં છું. "

" તમે પોતે કોણ છો ? એકલા કેમ દેખાઓ છો ? આ આ શહેર રિદ્ધિથી પૂર્ણ છતાં મનુષ્યોથી શૂન્ય શા માટે ? આ નગરીનું નામ શું ? વિગેરે તમે મને જણાવશો ? " શહેરમાં પ્રવેશ કરનાર પુરૂષે આ સર્વ પ્રશ્ન તેને પૂછ્યા.

વટેમાર્ગુનાં આવાં વિનય ભરેલાં વચનો સાંભળી ઘણો ખુશી થઇ તે પુરૂષ કહેવા લાગ્યો.

" હે ભદ્ર ! આ કુશવર્ધન નામનું શહેર છે. વીરપુરૂષોમાં અગ્રેસરી સૂર નામનો રાજા આંહી રાજ્ય કરતો હતો. તેને જયચંદ્ર અને વિજયચંદ્ર નામના અમે બે પુત્રો હતા. આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં મારા પિતા આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી દેવભૂમિમાં જઇ વસ્યા. ખરેખર નામ તેનો નાશ છે. દેહધારી જીવોનાં આયુષ્યો ગમે તેટલાં મોટાં હોય તથાપિ અવશ્ય તેનો અંત આવે છે.

મારા પિતાના મૃત્યુ બાદ મારો જ્યેષ્ઠબંધુ જયચંદ્ર રાજ્યાસનપર આવ્યો. મારા વડિલ બંધુએ મને રાજ્યનો ભાગ ન આપ્યો, તેથી સારૂં અપમાન થયેલું સમજી આ રાજધાની મૂકી હું બીજે સ્થળે ચાલ્યો ગયો. રસ્તે ચાલતાં ચંદ્રાવતી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નગરી આવી; તે નગરીના બહારના ઉદ્યાનમાં એક વિદ્યાસિદ્ધ સિદ્ધપુરૂષને મેં જોયેા. પણ તે સિદ્ધ પુરૂષ અતિસારના રોગથી એવી રીતે પીડાતેા હતેા કે તેનાથી જરા માત્ર ચલાતું કે, બેાલાતું નહેાતું. તેની આવી અવસ્થા જોઇ મને નિઃસ્વાર્થપણે દયા આવી.

દુઃખી મનુષ્યેાને જોતાં નિઃસ્વાર્થપણે જેને દયા નથી આવતી તે મનુષ્યેા મનુષ્ય નામ ધરાવવાને લાયક નથી. જ્યારે પેાતે દુઃખી હેાય છે ત્યારે તે દુઃખમાંથી મુકાવા માટે પેાતે ઇચ્છા કરે છે, બીજા મનુષ્યેાની મદદ માંગે છે, એવી દુઃખી અવસ્થામાં કેાઇ થેાડી પણ મદદ આપે તેા પેાતે ઘણેા ખુશી થાય છે. આ પ્રમાણે જાતિ અનુભવ છતાં તે મનુષ્ય, બીજાને દુઃખી અવસ્થામાં સાહાય્ય ન આપે તેા તે વિચારશૂન્ય મનુષ્ય ખરેખર નરપશુજ સમજવેા. આવા કૃતઘ્ન મનુષ્યેા દુનિયાને ભારભૂત છે. જ્યાં મારાપણાની અને સ્વાર્થપણાથી વૃત્તિઓ હેાય છે, ત્યાં પરમાર્થ વૃત્તિઓ કે ધાર્મિક લાગણીઓ ટકી રહેતી નથી મહાત્માઓ તેા પેાકાર કરીને કહે છે કે "તમારે સુખી થવું હેાય તેા બીજાને નિઃસ્વાર્થ બુદ્ધિએ સુખી કરેા." જ્યાં સ્વાર્થ સિદ્ધ થવાની આશા હેાય છે, ત્યાં તેા મદદ કરનાર અધમ પ્રાણીઓની આ દુનિયામાં કાંઈ ખેાટ નથી. પણ સ્વાર્થ શિવાય અન્યને (જ્યાં ઓળખાણ પણ ન હેાય તેને) મદદ કરી, શાંતિ આપનાર વીર પુરૂષેા વિરલાજ હેાય છે.

કેાઈ પણ વસ્તુની ઇચ્છા સિવાય, કેવળ કરૂંણામય દૃષ્ટિથી મેં તે સિદ્ધ પુરૂષને એવી રીતે ઔષધ ઉપચારની મદદ કરી કે તે થેાડાજ દિવસમાં શરીરે તદ્દન નિરેાગી થયેા.

નિરેાગી થયેલા તે સિદ્ધ પુરૂષે મારૂં નામ, ઠામ, વિગેરે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂછયું. ટુંકમાં મારા ઉપર ગુજરેલી હકીકત મેં તેને જણાવી.

" સામેા માણસ [જેને મદદ કરી છે તે] સમર્થ હેા કે અસમર્થ હેા, તથાપિ નિઃસ્વાર્થપણે, દયાથી, આર્દ્ર પરિણામે, જે મદદ કરી છે, તેનેા બદલેા પ્રગટ કે ગુપ્ત રીતે તેને મળ્યા સિવાય રહેતેા નથી. સ્વાર્થી જીવેા વર્તમાનકાળને જુવે છે, અને તેથી તત્કાળ લાભ દેખાય તેાજ બીજાને મદદ કરે છે. પણ ઉત્તમ મનુષ્યેાની દૃષ્ટી ભવિષ્યકાળ સુધી લંબાય છે, અને સર્વ જીવેાને તે પેાતાની માફક ગણે છે, અને તેથીજ તેઓ કાંઈ પણ ઇચ્છા સિવાય પણ બીજાને મદદ કરે છે. "

પ્રસન્ન થયેલા તે સિદ્ધ પુરૂષે પાઠસિદ્ધ [બેાલવા માત્રથી તે વિદ્યાના ગુણને આપનાર] સ્થંભિની [બીજાને સ્થંભી લેવાની] અને વશીકરણની (બીજાને વશ કરવાની) બે વિદ્યાઓ મને આપી, અને એક રસનું ભરેલું તુંબડું આપી, મને તેણે જણાવ્યું કે " આ તુંબડાનું તારે સારી રીતે રક્ષણ કરવું. આ રસમેં ઘણી મહેનતે મેળવ્યેા છે. આ રસ લેાહ વેધી છે. જેના એક બિંદુ માત્રના સ્પર્શથીજ લેાહનું સુવર્ણ (લેાઢાનું સેાનું) થઈ શકે છે. મારી દુઃખી અવસ્થામાં તેં મને ઘણી મદદ કરી છે: તું મને બીલકુલ ઓળખતેા નથી, તેમ મારા તરફથી તને કાંઇ મળે તેવી આશા પણ નહેાતી. કારણ કે ધનાઢયની માફક મારી પાસે તેવેા બાહ્ય આડંબર કાંઇ નહેાતેા. તથાપિ કેવળ કરૂણાદૃષ્ટિથી તેં મદદ કરી છે એજ તારી ઉત્તમતા સૂચવી આપે છે આ વિદ્યા અને તુંબડાથી એક મહાન્ રાજ્ય સંપદા તું મેળવી શકીશ. પરમાત્મા તારા ભલા કર્તવ્યનેા બદલેા તને આપેા, અને તારા મનેારથેા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સિદ્ધ કરો. " ઇત્યાદિ શિક્ષા અને આશીર્વાદ આપી તે સિદ્ધ પુરૂષ શ્રીગિરિના પહાડ તરફ ચાલ્યો ગયો.

" સિદ્ધ પુરૂષે પોતાના ઉપર ઉપકાર કરનારને તેનો બદલો શક્તિ અનુસારે વાળી આપ્યો. કરેલા ઉપકારને ભૂલી જનારા, શક્તિ છતાં અને અવસર મળ્યા છતાં પ્રત્યુપકાર (સામો ઉપકાર) નહિ કરનારા મનુષ્યો ધિક્કારને પાત્ર છે, ભલે તેવા કૃતઘ્નો કરેલા ઉપકાર ભૂલી જાય—બદલો ન આપે, છતાં પરિણામની વિશુદ્ધિપૂર્વક ઉપકાર બુદ્ધિથી કરેલા પરોપકાર તેને તેનાં મીઠાં ફળો અવશ્ય આપે છે. કારણ કે પરિણામની વિશુદ્ધિ કે શુભમયતા થતાંજ કર્મ નિર્જરા કે, શુભકર્મ (પુણ્યની પ્રાપ્તિ) અવશ્ય તેને પ્રાપ્ત થાય છે. આ સ્થળે વિજયકુમારની નિઃસ્વાર્થી પરોપકારની લાગણી અને સિદ્ધ પુરૂષે વાળેલો ઉપકારનો બદલો આ બે વાત વાંચનારાઓએ અવશ્ય ધ્યાનમાં રાખવી, અને અવસર મળ્યે તેમ કરવા ભુલવું નહિ. "

સિદ્ધ પુરૂષની શિક્ષાનો સ્વીકાર કરી હું ચંદ્રાવતીનગરીમાં ફરવા લાગ્યો. ફરતાં ફરતાં લોભનંદી અને લોભાકર નામના વણીકોની દુકાને ગયો વ્યવહારમાં નિપુણ તેમજ કપટ કળામાં પણ નિપુણ તે બન્ને વણિકોએ મારો ઘણો આદર સત્કાર કર્યો, અને એવી રીતે મારી ભક્તિ કરી અને સ્વાધીન કરી લીધો કે વિશ્વાસ પામી, તે રસનું તુંબડું થોડો વખત સાચવવા માટે તેઓને સોંપી હું બીજે ગામ ગયો.

લક્ષ્મીપુરીમાં કેટલાક દિવસ રહી, માતાને મળવાને ઉત્કંઠિત થયેલો હું સ્વદેશ જવાને પાછો ફર્યો. રસ્તામાં તે રસનું તુંબડું લેવાને ચંદ્રાવતીમાં શેઠની દુકાને ગયો. પણ કોઈ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કારણથી ' તે લોહવેધક રસ છે ' એ ખબર શેઠને પડવાથી મને જુઠો ઉત્તર આપી, તે લોભાંધ વણિકોએ રસનું તુંબડું પાછું ન આપ્યું. ત્યારે છેવટે તેમના કર્તવ્ય પ્રમાણે શિક્ષા આપી હું ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. ફરતોફરતો આંહી આવ્યો, તેવામાં આ મારા પિતાની રાજધાની સર્વથા ઉજડ વેરાન જેવી થયેલી મેં જોઇ.

વાચકોને યાદ હશે કે પોતાના પિતા તથા કાકાને મુક્ત કરવા માટે, ગુણવર્માએ કરેલા અનેક ઉપાયો નિરર્થક ગયા. ત્યારે નિરાશ થઇ તે મહાન્ ચિંતામાં પડયો હતો. છેવટે વિચાર કરતાં તેણે એવો નિર્ણય કર્યો કે, જેનાથી આ દુઃખ અગ્નિ પકટી છે તેનાંથીજ તે શાંત થશે, તેનુંજ શરણ લીધા સિવાય છુટકો નથી. એમ નિશ્ચય કરી તે માણસને ઓળખનાર એક સહાયકને સાથે લઈ આ યુવાનની શોધમાં તે નીકળી પડયો હતો. રસ્તામાં સહાયક બીમાર પડવાથી તેને મૂકી દઇ ગુણવર્મા જાતેજ તે યુવાનની શોધ કરતો કરતો આંહી શૂન્યનગરમાં આવી ચઢયો છે. અને વહાલાના દુઃખે દુઃખી થઇ ગુણવર્મા જેની શોધ કરતો હતો તેજ આ શૂન્યનગરમાંથી મળી આવ્યો. તે આ કુશવર્ધનપુરના સૂરચંદ્ર રાજાનો વિજયચંદ્ર નામનો કુમાર છે.

પ્રકરણ ૫ મું.

કુશવર્ધન, ઉજડ થવાનું કારણ શું ?

મારા પિતા તથા કાકાને સ્થંભન કરનાર આ પોતેજ છે એમ જાણી ગુથવર્માને હિમ્મત આવી. ' જ્યાં સુધી વિજયચં-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દ્રના સંપૂર્ણ ઇતિહાસથી હું માહિતગાર ન થાઉં ત્યાં સુધી મારી વાત મારે પ્રકટ નજ કરવી ' એમ નિર્ણય કરી ગુણવર્માએ જણાવ્યું. ' ભાઇ ! આગળ કહો. આ નગરી શુન્ય કેમ થઇ ?'

વિજયચંદ્રે જણાવ્યું, " આ નગરી મનુષ્યોથી શુન્ય જોઇ, મને બહુ લાગી આવ્યું. દેવતાઈ શહેર આજે સ્મશાન સરખું જોઇ મન આકુળવ્યાકુળ થવા લાગ્યું. અનેક સંકલ્પ, વિકલ્પો ઉઠયા. પણ મનનું સમાધાન નજ થયું. છેવટે ઉત્સાહ અને હિમ્મતથી આ નગરી ઉજડ થવાનું કારણ શોધવા મેં નિર્ણય કર્યો. નગરીમાં ચારે બાજુ હું ફરવા લાગ્યો, પણ મારા સિવાય બીજું કોઇ પણ માણસ નગરીમાં જોવામાં ન આવ્યું. છેવટે મેં રાજમંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાં મારા જ્યેષ્ઠબંધુની વિજયા નામની પત્ની એકલી મારા જોવામાં આવી. મને જોતાંજ તે સન્મુખ ચાલી આવી. બેસવાને આસન આપી; અશ્રુપૂર્ણનેત્રોથી તે રડવા લાગી. મેં તેને ધીરજ આપી, આ નગરી શુન્ય થવાનું કારણ પૂછ્યું.

વિજયાએ જણાવ્યું. થોડા વખતઉપર લાલ વસ્ત્ર ધારક માસ, માસના ઉપવાસ કરવાવાળો એક તપસ્વી આંહી આવ્યો હતો. તેના તરફ આ શહેરની પ્રજાની વિશેષ ભકિત હતી. તમારા વડીલ બંધુએ માસ ઉપવાસનું પારણું કરવા માટે એક વખત નિમંત્રણા કરી રાજાના નિમંત્રણને માન આપી તે મહેલમાં જમવા આવ્યો. તેના પારણા માટે સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરાવી જમવા બેસાડયો,અને વિશેષમાં જમતી વખતે તેને પવન ઉંરાડવા મને આજ્ઞા કરી. સ્વામીની આજ્ઞાને માન આપી તે કામ મારે બજાવવું પડયું, અહા ! ભકિતની પણ મર્યાદા હોવીજ જોઇએ. નવીન યૌવન, સુંદર રૂપ, અને શૃંગારથી ભરપુર મારા શરીરને જોઇ તે પા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ખંડીનું મન વિક્ષિપ્ત થયું.

બરેબર તપસ્વીઓનું પણ મન સુરૂપા સ્ત્રીઓને જોઇ ચલિત થઇ જાય છે. અને આજ કારણથી વીતરાગદેવે યોગીઓને સ્ત્રીઓના સહવાસથી દૂર રહેવાનું ફરમાન કર્યું છે જુઓ કે દરેક યોગીઓ માટે કે તપસ્વીઓ માટે આમ બનતું નથી કે તેમનું મન ચલિત થઈજ જાય છતાં તત્ત્વજ્ઞાનમાં પૂર્ણ પ્રવેશ નહિ કરનાર, અજ્ઞાન કષ્ટ કરનાર, સ્વ-પરના વિવેકને નહિ જાણનાર, કે પ્રથમ અભ્યાસીઓના સંબંધમાં આવા પ્રસંગો બનવાનું સુલભ છે. સત્તામાં રહેલાં કેટલાંક કર્મોનો એવો સ્વભાવ છે કે નિમિત્ત પામી તે કર્મોનો ઉદય થાય છે. તે અવસરે આત્મજ્ઞાનમાં પ્રમાદી અને સ્વસ્વરૂપ ભૂલેલા અભ્યાસીઓ પ્રબળ કર્મોદયને રોકવા અસમર્થ થઇ, તન, મન, ઉપરથી પોતાનો કાબુ (સત્તા) ખોઈ દેઈ અકાર્યમાં પ્રવૃત થાયછે. માટે આત્મદશા પ્રગટ કરનાર જીવોએ તેવાં નિમિત્તોથી વારંવાર દૂર રહેવું એજ ફાયદાજનક છે.

" તે તપસ્વી જમતાં જમતાં પોતાનું ભાન ભૂલી ગયો. તપસ્યાથી ગ્લાનિ પામેલા શરીરમાં કામે કોઇ પ્રબળ જુસ્સો ઉશ્કેરી મૂકયો કે જેથી દુર્બળ શરીર પણ પ્રબળ થઈ આવ્યું. તે અવસરે તો તે જમીને પાછો ગયો, પણ રાત્રીએ તે મોહાધીન કામાંધ, તપસ્વી ગોધાના પ્રયોગથી મારા મહેલમાં દાખલ થયો, અને મારી પાસે વિષયની યાચના કરવા લાગ્યો. જ્યારે તેનું કહેવું મેં માન્ય ન કર્યું ત્યારે મને સામ, દામ, દંડ અને ભેદનાં વચનોથી દમ ભરાવી દરેક રીતે કનડવા લાગ્યો.

આ તપસ્વી હોવાથી તેનો વધ ન થાય તો સારૂ, એમ ધારી મેં પણ સામ, દામ, દંડ અને ભેદનાં વચનોથી થાકું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સમજાવ્યો. છતા તેનો વિષયાંધતાનો રાગ જરામાત્ર ઓછો ન થયો. આમ અમારા બન્નેની રકઝક ચાલતી હતી તેવામાં શયન કરવાનો વખત થતાં તમારા વડીલ બંધુ મહારાજા જયચંદ્ર દ્વાર આગળ આવી પહોંચ્યા. અને અમારા આપસમાં થતા આલાપો છુપી રીતે તેમણે સાંભળ્યા, સાંભળતાંજ તત્કાળ ક્રોધાતુર થયેલા રાજાએ તે અપરાધી તપસ્વીને પોતાના માણસો પાસે બંધાવી વીધો. પ્રભાત થતાંજ તેના કુકર્મો સાંભળી લોકોથી હાંસી કરાતા રાજાથી નિંદા કરાતા, અને પગલે પગલે અપમાન પામતા, તે તપસ્વીને, ચોરની માફક રાજાએ ગરદન મરાવ્યો.

મરતી વખતનાં કાંઇક શુભાશુભ પરિણામથી, તથા અજ્ઞાન તપસ્યાના કાંઈક પુણ્યથી, મરણ પામ્યા બાદ રાક્ષસ જાતિના દેવોમાં તે રાક્ષસપણે ઉત્પન્ન થયો.

તાપસના ભવમાં થયેલ પોતાના અપમાનને યાદ કરી, રાજા અને પ્રજા ઉપર વૈર ધારણ કરતો તે આંહી આવ્યો.

' હું તેજ તપસ્વી છું કે જેને રાજાએ મારી નંખાવ્યો. હતો મારૂં વૈર હું વાળવાનોછુ ! ' આ પ્રમાણે રાજા,અને પ્રજાને જણાવી રાજાને તેણે તત્કાળ મારી નાંખ્યો. અને પ્રજાનો સંહાર કરવા લાગ્યો. મરણના ભયથી ત્રાસ પામેલી પ્રજા પોતનો જાન બચાવવા માટે જેમ નસાયું તેમ આ રાક્ષસના પંજામાંથી નાસી છુટી, અને કેટલાકને તેણે મારી નાંખ્યા. આજ કારણથી રિદ્ધિથી ભરપુર છતાં મનુષ્યોથી શન્ય આ નગરી થઈ છે.

હું પણ ભયથી નાસી જતી હતી, તેવામાં આ રાક્ષસે મને પકડી લીધી અને જણાવ્યું કે ' ભદ્રે ! તારા માટે તો આ સર્વ મારો પ્રયાસ છે. જો તું આંહીથી નાસી જઈશ તો ગમે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે સ્થળેથી પણ તને પાછી પકડી લાવીશ. માટે તારે આ રાજમહેલ મૂકી કોઇ પણ સ્થળે જવું નહિં. તેમ ભય પણ ન રાખવો. હું તારૂં રક્ષણ કરીશ. અને તારી સર્વ ચિંતા પણ હુંજ કરીશ. ' આ પ્રમાણે જણાવી તે રાક્ષસે મને આંહી રોકી છે. દિવસે તે કોઇકિ સ્થળે જાય છે, રાત્રીએ પાછો આવે છે- આ પ્રમાણે મારા દિવસો આંહી નિર્ગમન થાય છે. ”

વિજયચંદ્ર કહે છે. “ હે વટેમાર્ગુ ! આ ઇતિહાસ સાંભળી મેં વિજયા રાણીને કહ્યું કે, હે ભોજાઇ ! જો તું આ રાક્ષસનું કાંઇપણ મર્મસ્થાન (ગુહ્યવાત) જાણતી હોય તો તે કહી બતાવ કે જેથી તે રાક્ષસને જીતી, રાજ્ય અને મારા ભાઇનું વેર હું વાળું ! ”

વિજયા રાણીએ જણાવ્યું કે “ જ્યારે આ રાક્ષસ સૂએ છે, ત્યારે જો તેના પગનાં તલિયાં ઘીથી મર્દન (ઘસવામાં) કરવામાં આવે તો તે ઘણા વખત પર્યંત અચેતનની માફક મહા નિદ્રામાં પડી રહે છે. એ અવસર લમાનામાં જે શકિત હોય તે ફોરવવી જોઇએ. તોજ રાક્ષસને સ્વાધીન કરી શકશો, પણ તેમાં વિશેષ એટલો છે કે, સ્ત્રીના હાથવતી મર્દન કરવાથી તેને નિદ્રા આવતી નથી, પણ પુરૂષના હાથવતી મસલવામાં આવે તોજ નિદ્રા આવે છે તેમજ પગને અભ્યંગન કર્યા પહેલાં જો તેને માલમ પડે કે, આ પુરૂષ છે, તો તે પાદ અક્ષણ ન આપે, એટલુંજ નહિ પણ પાદઅક્ષણ કરનારને મારી પણ નાંખે.

આ પ્રમાણે મારા બંધુની પત્નીનું કહેલું શહેર ઉજજડ થવા વિગેરેનું વૃત્તાંત સાંભળી કોઇ પણ તેવા ઉત્તમ સહાયકની શોધમાં હું ફરતો હતો. એટલામાં હે ભાઈ ! અકસ્માત્ મને તારૂં દર્શન થયું છે, તો “ હે ઉત્તમ નર ! તું મને સહાય્ય કર,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જેથી હું તે રાક્ષસને મારે સ્વાધીન કરૂં. તારા જેવા ઉત્તમ નરો અન્યને ઉપકાર કરવા માટે જ પૃથ્વીપર જન્મ પામે છે.

સજ્જનો સ્વકાર્યમાં પરાઙમુખ રહી પરકાર્ય કરવામાં ઉદ્યમવંત રહે છે. આ ચંદ્ર ચાંદનીથી પોતાનું કલંક (કાળાશ) દૂર ન કરતાં વિશ્વને ધવલ (ઉજ્વળ) કરે છે.

દુઃખી જીવોને જોઇ, તેનાં દુઃખો દૂર કરવાના સંબંધમાં શોચ કરતાં સંતપુરૂષોને જે દુઃખ થાય છે તેટલું દુઃખ પોતાનાં દુઃખો દૂર કરવા માટે તેઓ સહન નથી કરતા.

અન્ય જીવોનું ટાઢ; તાપથી રક્ષણ કરવાને માટે પીલાવું, પીજાવું, રેંટીયાથી કંતાવું અને કુર્ચથી તડિત થવું. વગેરે કેટલું બધું દુઃખ આકપાસે અંગીકાર કર્યું છે ?

આ વૃક્ષો સૂર્યના તાપને સહન કરી જીવોને છાયા આપે છે સૂર્ય આકાશમાં પર્યટન કરવાનો (ફરવાનો) શ્રમ કરે છે સમુદ્ર નાવ, જાહાજ વિગેરેના ક્ષોભને સહન કરે છે. [1]કાચબો પૃથ્વીના ભારને સહન કરે છે. વરસાદ વરસવાનો કલેશ સહે છે. પૃથ્વી સર્વ જીવોને આશ્રય આપે છે. શું આ સર્વને પર ઉપકાર કરવા સિવાય બીજું કાંઇપણ કારણ છે ? નદીઓ શું પાણી પીએ છે ? વૃક્ષો શું ફળ ખાય છે ? વરસાદ શું ધાન્ય ભક્ષણ કરે છે ? કેવળ આ સર્વનો પરિશ્રમ પરોપકાર માટે જછે.

હે નરોત્તમ ! તારી મદદથી શહેર પાછુ પૂર્વની સ્થિતિમાં આવશે, પ્રજાને જીવિતવ્ય મળશે, મને રાજ્ય પ્રાપ્ત થશે, અને દુનિયામાં યશ વિસ્તરશે; આ સર્વનું કારણ તું પોતે થઈશ.

---

૧ કાચબા ઉપર આ સર્વ પૃથ્વી રહી છે, એવા અન્ય દર્શનકારોની માન્યતાનો પરોપકારની પુષ્ટિ માટે ઉલ્લેખ છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માટે આ અવસરે તું મને મદદ કર. ”

આ પ્રમાણે વિજયચંદ્રે કહેલ સર્વ વૃત્તાંત, અને મદદ માટેની પ્રાર્થના ગુણવર્માએ શાંતચિત્તે શ્રવણ કરી.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

અપકારી ઉપર ઉપકાર.

રાત્રિદેવીએ પોતાનો કાળો પછેડો આ પૃથ્વીપટ્ટપર બીછાવી દીધો છે. અંધકારનું સામ્રાજ્ય વર્તી રહ્યું છે. શુન્યનગરમાં મનુષ્યોનો તો શું પણ જનાવરો સુદ્ધાંનો શબ્દ સંભળાતો નથી. શહેરના સર્વભાગમાં શાંતિ પ્રસરી રહી છે. આવે વખતે જયચંદ્ર રાજાના મહેલમાં બે યુવાન્ પુરૂષો દરેક જાતની સામગ્રીનો સંગ્રહ કરી ગુપ્તરીતે ભરાઈ રહેલા છે. કાંતો કાર્ય સિદ્ધ થાય છે અને કાંતો શરીરનો નાશ થાય છે, એજ ભાવના બેઉના અંતઃકરણમાં રમી રહી છે.

આ બેઉ પુરૂષો આલતા પ્રકરણના નાયક વિજયચંદ્ર અને ગુણવર્મા છે. પરોપકાર કરવામાં તત્પર ગુણવર્મા વિચાર કરે છે કે “ દેહના નાશથી પણ પરને ઉપકાર કરવો; તેમજ મારા ઉપકારથી વશ થયેલો વિજયચંદ્ર, પોતાના ક્રોધને શાંત કરી મારા પિતા તથા કાકાને મુક્ત કરશે. કારણ કે તેણેજ તેમને સ્થંભિત કર્યા છે. ”

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અહા ! કેવું પુત્રનું પિતૃવાત્સલ્ય ! કેવી ભક્તિ ! કેવો પ્રેમ ! પિતાને દુઃખથી મુક્ત કરવા માટે આવા દુષ્ટ રાક્ષસના મંજામાં સપડાવાનું પણ તેણે સ્વીકાર્યું છે. કેમકે અત્યારે રાક્ષસના ચરણ ધીથી મર્દન કરવાનું કામ તેને સોંપવામાં આવ્યું છે.

વિજયચંદ્ર કહે છે. " ગુણવર્મા તમે જ્યારે રાક્ષસના ચરણનું ધીથી મર્દન કરશો, એ અવસરે, સ્થંભિની વિદ્યાના એક હજાર જાપ કરી અંતર મુહૂર્તમાં હું તેને સ્થંભીને સ્વાધીન કરી લઇશ. " આ પ્રમાણે પરસ્પર સંકેત કરી શાંતપણે તે બન્ને યુવકો રહ્યા છે. એ અવસરે જાણે બીજોજ અંધકાર હોય નહિ, તેમ ભય આપતો રાક્ષસ તે મહેલમાં દાખલ થયો. દાખલ થતાંજ તે બોલવા લાગ્યો અરે ? અજે આ મહેલમાં મનુષ્યની ગંધ કયાંથી આવે છે ? ભદ્રે વિજયા ! શું મહેલમાં આજે કોઈ મનુષ્યો આવ્યા છે ? તેની ખબર હોય તો તું કહે. હું તેઓને હમણાંજ પ્રાણથી મુક્ત કરૂં. "

વિજયાએ જવાબ આપ્યો. " હા હું પોતેજ માનુષી છું. આંહી તમારા ભયથી બીજા મનુષ્યોનો પ્રવેશ કયાંથી હોય ? " આ પ્રત્યુત્તર સાંભલી વિશ્વસ્તપણે રાક્ષસ એક પલંગ ઉપર સુતો. વિજયા તત્કાળ ત્યાંથી એક બાજુ ખસી ગઇ, તેને બદલે રાણીનો વેશ પહેરેલ ગુણવર્મા ત્યાં બેસી ગયો, અને સાહસ કરી ધીથી રાક્ષસના પગનાં તળીઆં મર્દન કરવા લાગ્યો. આ બાજુ વિજયચંદ્રે પણ સ્થંભિની અને વશકરણી વિદ્યાનો જાપ શરૂ કર્યો. મનુષ્યનો ગંધ આવવાથી રાક્ષસ વારંવાર પલંગમાંથી બેઠો થાય છે, ત્યારે ગુણવર્મા પણ ઘણી ઝડપથી તેના પગ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મર્દન કરે છે. પગમર્દનથી વિશેષ સુખ થતાં થોડાજ વખતમાં રાક્ષસ નિદ્રાળુની માફક શય્યામાં આળોટવા લાગ્યો. આ બાજુ મંત્રજાપ પુરો થયો કે, ગુણવર્માએ પગ મર્દન કરવાનું બંધ કર્યું, અને બન્ને જણ રાક્ષસની સન્મુખ આવી ઉભા રહ્યા. પોતાની સામે ઉભેલા મનુષ્યોને જોઇ રાક્ષસ તેને મારવા ઉઠયો; પણ મંત્રના પ્રભાવથી સ્થંભાયેલો રાક્ષસ, દાંત વિનાના સર્પની માફક, તેઓને કાંઈ પણ દુઃખ આપી ન શકયો. છેવટે વિષાદ કરતો, દિશાઓને જોતો, સ્તબ્ધપણે શય્યામાં પડયો રહ્યો. જ્યારે પોતાનું કાંઇ પણ જોર તેઓ પ્રત્યે ન ચાલ્યું ત્યારે શાંત થઇ રાક્ષસ બોલ્યો. " મંત્ર બળે યંત્રિત કરવાથી આજે હું તમારો દાસ થયો છું. માટે મને આદેશ આપો કે મારે અત્યારે તમારૂં શું પ્રિય કરવું ? "

રાક્ષસને સ્વાધીન થયેલો જાણી વિજયચંદ્રે જણાવ્યું કે, " હે રાક્ષસેંદ્ર ? તું અત્યારથી આ નગરી પ્રત્યેનું વેર મૂકી દે, પૂર્વની માફક શોભાથી, ભરપુર નગરી બનાવ, ભંડારો ધન, ધાન્યથી ભરપુર કર.

વિજયચંદ્રના કહેવા મુજબ રાક્ષસે તેમ કરવા હા કહી. દિવ્યશક્તિથી થોડાજ વખતમાં પૂર્વની માફક નગરીની શોભા થઇ આવી. વિજયચંદ્રે પ્રજાને પાછી બોલાવી. મૂળ અમાત્યને પ્રધાનપદપર સ્થાપન કર્યો. પ્રધાનાદિ પ્રજા સમુદાયે રાજ્યાસનપર વિજયચંદ્રને અભિષિક્ત કર્યો. વિજયચંદ્ર પણ પુત્રની માફક પ્રજાનું પાલન કરવા લાગ્યો. તે પ્રતાપ સૂર્યથી અન્યાય અંધકાર દૂર કરી વિપક્ષ (શત્રુરૂપ) કૌશિકોને (ઘુવડોને) વિશેષ દુઃસહ થયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૭ મું.

પરોપકારનો બદલો.

ગુણવર્માને અર્ધાસન પર બેસતી કૃતજ્ઞ રાજા વિજયચંદ્રે નમ્રતાથી જણાવ્યું " ગુણવર્મા ! આ સર્વ રાજ્ય તમારી સહાય્યથીજ મળ્યું છે, તો આ રાજ્યમાંથી તમારી ઇચ્છાનુસાર ગ્રહણ કરી તમારા કરેલા ઉપકારમાંથી મને ઋણ રહિત કરો.

ધન્ય છે કૃતજ્ઞ સ્વભાવવાળા ઉત્તમ પુરૂષોને ? તેઓ કદાપિ પોતાના ઉપકારીને ભૂલી જતા નથી, પણ ગમે તે ભોગે પોતાના ઉપકારીને તેનો બદલો આપેજ છે.

ઘણીજ નમ્રતાથી ગુણવર્માએ જવાબ આપ્યો. મહારાજા વિજયચંદ્ર ! મને આ રાજ્યની કાંઇ જરૂર નથી, પણ જો તમે ઉપકારનો બદલો આપવાને ઇચ્છતાજ હો તો, ચંદ્રાવતી નગરીમાં લોભાકર અને લોભનંદીને તમે સ્થંભીને આવ્યા છો, તેઓ હાલ મારા પૂજ્ય પિતા તથા કાકા થાય છે, તેમનો આ અપરાધ સહન કરી તેઓને બંધનથી મુક્ત કરો.

આ શબ્દો સાંભળતાંજ વિજયચંદ્ર ચમકી ઉઠયો. અહા ! શું કાળકુટ ઝેરમાંથી અમૃતની ઉત્પત્તિ ! ગુણવર્મા તમે શું સત્ય કહો છો ! શું તે તમારા પૂજ્ય પિતા તથા કાકા થાય? અરે ! તેઓનાં આવાં કર્ત્તવ્યો અને તમારો આવો પરોપકારી સ્વભાવ ! શું વાત કરોછો ? ખરેખર તે તમારા પિતાજ લાગે શું વિધાત્રાએ આવિ વિચિત્ર સૃષ્ટિની રચના કરી છે. ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ગુણવર્માએ જવાબ આપ્યો " હા, મહારાજા ! તે મારા પિતાશ્રી છે. કર્મોની વિચિત્ર ગતિ છે. આપ કૃપા કરો. અને તેઓને જલદી મુક્ત કરો.

વિજયચંદ્રે જણાવ્યુ. " " ગુણવર્મા ! શું કહોછો ! તમારા ઉપકાર આગળ આ કાર્ય કાંઇપણ બીસાતમાં નથી. તેથિ અધિક કાર્ય હોય તે પણ કરી આપવાને હું તૈયાર છું. વિશેષ એટલો છે કે તે કાર્ય તમારા પોતાને સ્વાધીન છે. તે કારણ હું બતાવું છું.

આ શહેરના નજીકના ભાગમાં એકશૃંગ નામનો પર્વત છે. તે પાહાડની ગુફામાં દેવતા અધિષ્ઠિત સુગુપ્ત એક કુપિકા છે. જેનાં દ્વારો નેત્રપુટની માફક વારંવાર વિકસ્વર થઈ બંધ થાય છે. તે કુપિકામાંથી સ્ખલિત થયેલ મનુષ્યનો પુત્ર પાણી લઈ, તેના પિતાને ત્રણવાર છાંટે તો તે તત્કાળ બંધનથી મુકત થઈ શકે. પણ જો તે પાણી ગ્રહણ કરતાં ભય પામે તો પાણી લેનારનું મરણ થાય છે. ગુણવર્મા ! પિતાને બંધનથી મુકત કરવાનો આ સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી. "

પિતૃભકત, સાહસિક ગુણવર્માએ જણાવ્યું. " વિજયચંદ્રજી ! તે કામ હું જાતે કરીને પણ પિતાને બંધનમુકત કરીશ. "

ગુણવર્માની અલૈકિક પિતૃભકિત જોઇ વિજયચંદ્ર ઘણો ખુશી થયો. ઉપકારીને ઉપકાર કરવા, ત્યાં લઈ જવાનાં સહિયો તૈયાર કરી બન્ને જણ તે કુપિકા પાસે ગયા વિકસ્વર થયેલી તે કુપિકામા વિજયચંદ્રની મદદથી, મંચિકા ઉપર બેસી ગુણવર્મા અંદર ઉતર્યો નિર્ભયપણે તેમાંથી જલ ભરી દોર હલાવ્યો, એટલે વિજયચંદ્રે માંચી સહિત તે કુપિકામાંથી ગુણવર્માને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉપર ખેંચી લીધો. સાહસથી સેવકરૂપ થયેલા રાક્ષસે અશ્વનું રૂપ ધારણ કર્યું; તેના ઉપર સ્વાર થઇ ચંદ્રાવતીમાં આવ્યા. ળાવેલ પાણી, ગુણવર્માએ, લોભાકરને ત્રણવાર છાંટયું. પાણી છાંટતાંજ તે બંધનથી મુકત થયો. પણ બીજો લોભનંદી તો પૂર્વની માફક બંધન સહિત દુઃખીયોજ રહ્યો કારણ કે તે મંત્રના કલ્પ પ્રમાણે પોતાના પુત્રસિવાય બીજા કોઇથી તેનો છુટકારો થઈ શકે તેમ નહોતો.

પોતાના પરમઉપકારી મિત્ર ગુણવર્માને વિજયચંદ્રે પ્રધાન મુદ્રા અને દેશાદિ આપવા માટે ઘણો આગ્રહ કર્યો,છતાં નિર્લોભી ગુણવર્માએ તેનો બીલકુલ સ્વીકાર ન કર્યો. પણ ઉલટો વિજયચંદ્રનો વિશેષ સત્કાર કરી, રસનું તુંબડું પાછું આપ્યું. કુતજ્ઞ વિજયચંદ્રે, તે રસનું તુંબડું ઘણા આગ્રહપૂર્વક ગુણવર્માને પાછું આપ્યું. તેના વિશેષ આગ્રહથી ગુણવર્માએ તે ગ્રહણ કર્યું. બન્નેની મૈત્રીમાં ઘણો વધારો થયો. આવા પરોપકારી નરરત્નનો વિયોગ સહન કરવો દુઃશકય હતો, છતાં રાજ્યાદિ કાર્યપ્રસંગથી વિજયચંદ્ર પાછો સ્વદેશ ગયો.

મહારાજા વીરધવળ કહે છે. " દેવી ચંપકમાલા ? આ સર્વ વૃતાંત આજે સંધ્યાવેળાએ, મારી પાસે આવી, ગુણવર્માએ મને શંભળાવ્યો છે. મારા રાજ્યમાં તેના પિતા, તથા કાકાએ કરેલા ન્યાસાપહારના (થાપણ ઓળવવાના) મહાન્ અપરાધની તેણે વરંવાર માફી માગી.

ગુણવર્માની પિતૃભક્તિ, પરોપકારતા, નિર્લોભીતા, ઉદારતા અને ગંભીરતાદિ ગુણોથી મને ઘણો સંતોષ થયો. તેથી તેના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પિતા તથા કાકાએ કરેલા અપરાધની મેં તેને ક્ષમા આપી. એટલે ગુણવર્મા અને નમસ્કાર કરી પોતાને ઘેર ગયો.

પ્રકરણ ૮ મું,

રાજાની અધીરજ–રાણીના દિલાસો.

હે પ્રિયે ! આ ગુણવર્મા અને વિજયચંદ્રનો ઇતિહાસ મેં જ્યારથી સાંભળ્યો છે. ત્યારથી મારા મનમાં અનેક વિતર્કો ઉછળ્યા કરે છે, મારી શાંત મનોવૃત્તિઓ અશાંત થઇ છે. મને બીલકુલ ચેન પડતું નથી.

વ્હાલી ! આ ચિંતાનું કારણ હવે તેને સ્પષ્ટ સમજાયું હશે કે, સૂર રાજાના પુત્રે ગયું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું અને ભાઇનું વેર વાળ્યું,

ગુણવર્માએ મરણનો સ્વીકાર કરી, આપદારૂપ સમુદ્રમાં પડેલા પોતાના પિતાનો ઉદ્ધાર કર્યો.

હે દેવી ! જેઓને પુત્રો છે તે મનુશ્યો કૃતાર્થ છે. આજ પર્યંત આપણે ઘેર એક પણ પુત્ર, પુત્રીનો જન્મ નથી થયો એજ મારી ચિંતાનું મૂળ કારણ છે.

હે સુલોચના ! મારી પછાડી દેવ, ગુરૂનીકોણપૂજા કરશે ? ધર્મ સ્થાનોનો ઉદ્ધાર કોણ કરશે ? અને મારા વંશને કોણ ધારણ કરશે ? પુત્ર વિના તે કાંઇ બનવાનું નથી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તીવ્ર ધારવાળા પરશુ તુલ્ય મારાથીજ આ વંશ વૃક્ષનો ઉચ્છેદ થશે. આ ચિંતા અગ્નિ મારા હૃદયકોટમાં પ્રજ્વલિત થઇ રહ્યો છે, અને આ મહાન્ શોકનું કારણ પણ તેજ છે.

પતિના દુઃખે દુઃખીની ચંપકમાલાએ નમ્રપણે જણાવ્યું. " સ્વામિનાથ! આ દુઃસહ દુઃખ તમને અને મને સરખુંજ છે. કોઇ કોઇ ભાગ્યવાન્ જીવોના ખોળામાં ઉત્તમ બાળકો સુએ છે, ક્રીડા કરે છે. મુગ્ધ વચનો બોલે છે અને પગલે પગલે સ્ખલના પામતાં મા-બાપોને ભેટી પડે છે. ખરેખર ઘર તેજ કહેવાય છે, કે જ્યાં પગમાં ઘુઘરાના રણઝણાટ શબ્દ કરતા, અને પવનના ઝપાટાથી જેના મસ્તક ઉપરની શિખા (ચોટલી) સ્ફુરાયમાન થઇ રહી છે તેવા બે, ચાર અપત્યો (બાળકો) ગૃહના આંગણામાં લીલાપૂર્વક ક્રીડા કરતા હોય. તેઓનો જન્મ કૃતાર્થ છે કે ઉત્તમ સદ્ગુણસંપન્ન પુત્રદીપક જેમણે પ્રકટ કર્યો છે. આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં અપત્ય મોહથી મોહિત થયેલી રાણી ચંપકમાલાના નેત્રપુટમાંથી અશ્રૂધારા વહન થવા લાગી.

અહાં ! શું મોહનું જોર ! શી અજ્ઞાન દશા ! આર્હત ધર્મને સમજનારાં પણ, તાત્ત્વિજ્ઞાન સિવાયનાં મનુષ્યો મોહાંધકારમાં લડથડીયાં ખાયાંજ કરે છે. "

કાર્ય, કારણ ભાવને સમજનારી દેવી ચંપકમાલા, થોડા વખતમાં જાગૃત થઈ, પોતે ધીરજ રાખી, પુત્રમોહમાં વિશેષ મોહિત થયેલા પતિને દિલાસો આપવા લાગી.

" સ્વામિનાથ ! પુત્રાદિ સંતતિ પુણ્ય પ્રબળતાથીજ મળી શકે છે. તો કેવળ મનોરથો કરી બેસી રહેતાં અને પુણ્યકાર્યમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પિતા તથા કાકાએ કરેલા અપરાધની મેં તેને ક્ષમા આપી. એટલે ગુણવર્મા અને નમસ્કાર કરી પોતાને ઘેર ગયો.

પ્રકરણ ૮ મું,

રાજાની અધીરજ-રાણીના દિલાસો.

હે પ્રિયે ! આ ગુણવર્મા અને વિજયચંદ્રનો ઇતિહાસ મેં જ્યારથી સાંભળ્યો છે. ત્યારથી મારા મનમાં અનેક વિતર્કો ઉછળ્યા કરે છે, મારી શાંત મનોવૃત્તિઓ અશાંત થઇ છે. મને બીલકુલ ચેન પડતું નથી.

વ્હાલી ! આ ચિંતાનું કારણ હવે તેને સ્પષ્ટ સમજાયું હશે કે, સૂર રાજાના પુત્રે ગયું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું અને ભાઇનું વેર વાળ્યું,

ગુણવર્માએ મરણનો સ્વીકાર કરી, આપદારૂપ સમુદ્રમાં પડેલા પોતાના પિતાનો ઉદ્ધાર કર્યો.

હે દેવી ! જેઓને પુત્રો છે તે મનુશ્યો કૃતાર્થ છે. આજ પર્યંત આપણે ઘેર એક પણ પુત્ર, પુત્રીનો જન્મ નથી થયો એજ મારી ચિંતાનું મૂળ કારણ છે.

હે સુલોચના ! મારી પછાડી દેવ, ગુરૂનીકોણપૂજા કરશે ? ધર્મ સ્થાનોનો ઉદ્ધાર કોણ કરશે ? અને મારા વંશને કોણ ધારણ કરશે ? પુત્ર વિના તે કાંઇ બનવાનું નથી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તીવ્ર ધારવાળા પરશુ તુલ્ય મારાથીજ આ વંશ વૃક્ષનો ઉચ્છેદ થશે. આ ચિંતા અગ્નિ મારા હૃદયકોટમાં પ્રજ્વલિત થઇ રહ્યો છે, અને આ મહાન્ શોકનું કારણ પણ તેજ છે.

પતિના દુઃખે દુઃખીની ચંપકમાલાએ નમ્રપણે જણાવ્યું. " સ્વામિનાથ! આ દુઃસહ દુઃખ તમને અને મને સરખુંજ છે. કોઇ કોઇ ભાગ્યવાન્ જીવોના ખોળામાં ઉત્તમ બાળકો સુએ છે, ક્રીડા કરે છે. મુગ્ધ વચનો બોલે છે અને પગલે પગલે સ્ખલના પામતાં માબાપોને ભેટી પડે છે. ખરેખર ઘર તેજ કહેવાય છે, કે જ્યાં પગમાં ઘુઘરાના રણઝણાટ શબ્દ કરતા, અને પવનના ઝપાટાથી જેના મસ્તક ઉપરની શિખા (ચોટલી) સ્ફુરાયમાન થઇ રહી છે તેવા બે, ચાર અપત્યો (બાળકો) ગૃહના આંગણામાં લીલાપૂર્વક ક્રીડા કરતા હોય. તેઓનો જન્મ કૃતાર્થ છે કે ઉત્તમ સદ્ગુણસંપન્ન પુત્રદીપક જેમણે પ્રકટ કર્યો છે. આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં અપત્ય મોહથી મોહિત થયેલી રાણી ચંપકમાલાના નેત્રપુટમાંથી અશ્રૂધારા વહન થવા લાગી.

અહાં ! શું મોહનું જોર ! શી અજ્ઞાન દશા ! આર્હત ધર્મને સમજનારાં પણ, તાત્ત્વિજ્ઞાન સિવાયનાં મનુષ્યો મોહાંધકારમાં લડથડીયાં ખાયાંજ કરે છે. "

કાર્ય, કારણ ભાવને સમજનારી દેવી ચંપકમાલા, થોડા વખતમાં જાગૃત થઈ, પોતે ધીરજ રાખી, પુત્રમોહમાં વિશેષ મોહિત થયેલા પતિને દિલાસો આપવા લાગી.

" સ્વામિનાથ ! પુત્રાદિ સંતતિ પુણ્ય પ્રબળતાથીજ મળી શકે છે. તો કેવળ મનોરથો કરી બેસી રહેતાં અને પુણ્યકાર્યમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉદ્યમ ન કરતાં કાર્યસિદ્ધિ કેવી રીતે થશે ? માટે આપણે અ-
ત્યારથીજ પુણ્યવૃદ્ધિ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. જે કાર્ય
સામર્થ્યવડે કે ધનવડે સિદ્ધ નથી થતું, તે કાર્ય માટે વિવેકી મનુષ્યોએ
શોચ નહી કરવો જોઇએ. પણ તે કાર્ય સિદ્ધિમાં આડે આવતાં
વિઘ્નો શોધી કહાડી તેને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. માટે
હે નાથ ! શાંત થાઓ; ચિંતાનો ત્યાગ કરો. ચિંતાથી વિક્ષિપ્ત
ચિત્તવાળાં મનુષ્યો ધારેલ કાર્યનો પાર પામી શકતા નથી. વળી
આ વખતે મને એક વિચાર સ્ફુરે છે કે, પુત્ર પ્રાપ્તિ નિમિત્તે
આપણે બન્નેએ દેવની આરાધના કરવી, કેમકે પુત્ર પ્રાપ્તિ માટે
દેવ સિવાય સામાન્ય મનુષ્યોની શક્તિ નિરૂપયોગી છે.

સમય સૂચક રાણીના વચનોથી રાજાને ઘણો હર્ષ થયો.
રાજાએ જણાવ્યું; " દેવી ચંપકમાલા ! તમારા જેવી ઉત્તમ
સહચારિણીઓ પતિનાં દુઃખમાં ભાગ લેનારી હોય છે, એ મને
ખાત્રી છે. એટલુંજ નહિ પણ કોઇ કાર્ય પ્રસંગને લઇને પતિની
બુદ્ધિ કુંઠિત થઇ (મુંઝાઇ) ગઇ હોય, એ અવસરે ધીરજ
તથા ઉત્તમ બોધ આપી શોક યા ચિંતા દૂર કરાવે છે, ઉત્સાહમાં
વૃદ્ધિ કરે છે, અને સન્માર્ગમાં પણ દોરે છે. તેજ ખરેખર
ધર્મપત્નીઓ છે. અને તેવી સદ્ગુણસંપન્ન, બુદ્ધિમાન પત્નીને
પામી આજે હું અહો ભાગ્ય હોઇ આત્માને કૃતાર્થ માનું છું.

દેવી ! આજે તમે જે પુત્ર પ્રાપ્તિ નિમિત્તે પુણ્ય વૃદ્ધિ
કરવાનો ઉત્તમ રસ્તો જણાવ્યો છે, તે ખરેખર પ્રશંસનીય છે.
" કારણ સિવાય કાર્યની નિષ્પત્તિ નથી. " એ દુનિયાના દરેક
પ્રસંગમાં અનુભવાય છે. તો આ પણ દુનિયાનો પ્રસંગ છે.

CC-0. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માટે પુણ્યોપાર્જન કરવાની મુખ્ય આવશ્કતા છે. પુણ્યોપાર્જન નિમત્તે સુપાત્રોને (ઉત્તમ જ્ઞાની જીવોને) તેમજ દુઃખી જીવોને દાન આપવું, ત્રિકરણ શુદ્ધ શિયળ પાળવું, દેવનું પૂજન કરવું, જાપ કરવો, તપશ્ચર્યા કરવી વિગેરે ઉપાયો મહાપુરૂષે એ બતાવ્યા છે. માટે હે દેવી ! પુણ્યોપાર્જન નિમિત્તે આપણે અત્યારથીજ સાવધાન થવું. પુણ્યની પ્રબળતાથી, તેમજ દેવારાધન કરવાથી અંતરાય કર્મ દૂર થતાં આપણને સંતાનની પ્રાપ્તિ થશે. એ વાત મને ચોક્કસ ખાત્રીવાળી અને નિઃસંશય લાગે છે. ત્યારે આપણે કયા દેવની આરાધના કરીશું ? ”

ચંપકમાલાએ જણાવ્યું, “ સ્વામિનાથ ! આ પ્રશ્ન આપને કેમ ઉદ્ભવ્યો ? દેવાધિદેવ, પરમપૂજ્ય, ઋષભદેવ પ્રભુ આપણા ઇષ્ટદેવ છે, તેને શું આપ નથી જાણતા કે, કયા દેવની આરાધના કરવા વિષે આપે પ્રશ્ન કર્યો ?

રાજાએ જણાવ્યું. પ્રિયા ! આપણા પરમ પૂજ્ય, દેવાધિદેવ ઋષભદેવ પ્રભુને હું જાણું છું, તથાપિ તે લોકોત્તર દેવ હોઇ, વીતરાગદેવ છે. સંસાર કાર્યના નિમિત્તે લોકોત્તર દેવને આરાધવાથી સમ્યક્ત્વની મલીનતા થાય છે, એ વાત આપણે સદગુરૂના મુખથી સાંભળી હતી. વળી તેઓ વીતરાગ હોવાથી આપણને સંતતિનું સુખ કેવી રીતે આપશે ? આજ કારણ આ પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થવાનું છે.

ચંપકમાલાએ જવાબ આપ્યો. સ્વામિનાથ ! આ શંકા ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે, તથાપિ સંતતિ પ્રાપ્તિ નિમિત્તે દેવારાધનતા ગૌણ કરી, મુખ્યત્વે અંતરાય કર્મ ક્ષય થવા નિમિત્તે દેવનું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દયથી અંધકારનો લેશ પણ ભાગ રહેતો નથી, તેમ જ્યાં સુધી હું રાજ્યનું પાલન કરનાર છું, ત્યાં સુધી તારે જરા પણ ભય રાખવા જેવું નથી; તેમ છતાં કદાચ કાંઇ પણ તને વિરૂપ થશે તો પતંગની માફક તારી સાથેજ મને પણ અગ્નિનુંજ શરણ થશે " ઈત્યાદિ શબ્દોથી રાણીને ધીરજ આપી રાજસભામાં આવી રાજ્ય કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો.

આ તરફ જેમ જેમ રાણીનું જમણું નેત્ર વિશેષ ફરકવા લાગ્યું, તેમ તેમ તેને મહેલમાં, ઉદ્યાનમાં ઉપવનમાં; કે નગરમાં કોઈ પણ સ્થળે શાંતિન મળી. ચિત્તની ઉદાસીન વૃત્તિવાળી રાણી, ઉદ્યાનાદિકમાં ફરી ફરી થાકી છેવટે મધ્યાન્હ વેળાએ મહેલમાં પાછી આવી પોતાના પલંગ ઉપર શયન કર્યું અને ધીમે ધીમે કાંઇ નિદ્રા પામતી હોય તેમ નેત્રો મીંચાયાં થોડાજ વખત પછી વેગવતી દાસી હાથથી મસ્તક કુટતી પગલે પગલે સ્ખલના પામતી, અશ્રુધારાથી હૃદયને ભીંજવતી, રાજ સભામાં આવી રાજાને કહેવા લાગી.

"મહારાજા વીરધવળ મહારાણી ચંપકમાલાનું" આ અર્ધ પાકય સાંભળતાં જ શોકાર્તદાસીને જોઇ ભયભ્રાંત થયેલો રાજા બોલી ઉઠયો " હાદેવી ! દૈવવશથી શું તારૂ અમંગળ થયું ? શું તારૂં જમણું નેત્ર ફરકતું હતું તે સફલ થયું ? અરે વેગવતી ! જવાબ આપ. રાણી ચંપકમાલાનું શું થયું ? આ સ્નેહીં હૃદય વિલંબ નથી સહન કરી શકતું. "

રૂદન કરતી વેગવતીએ ઘણી મહેનતે જવાબ આપ્યો "ઓ ધીર વીર શિરોમણિ મહારાજ ! તારા બે કાન અને વજ્રની મા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ફક કડીણ કર. હું તેમના સંબંધીવૃતાંત જણાવું છું જ્યારે મહારાણીનું જમણુ નેત્ર વિશેષ ફરકવા લાગ્યું ત્યારે તેમને મહેલમાં બીલકુલ આનંદ ન આવ્યો; તેથી અમે સર્વ શહેર બહાર ઉદ્યાનમાં ગયાં, ત્યાં પણ તેમનું ચિત્તશાંત ન થયું, ત્યારે ઉપવનમા ગયાં, એમ અનેક વિશ્રાંતિના સ્થળે ફરવા છતાં જ્યારે તેમને કોઈ સ્થળે શાંતિ ન વળી, ત્યારે અમે સવે થાકીને પાછાં મહેલમાં આવ્યાં તેઓ પલંગમાં સુતાં, અને મને જંગલમાં કેટલાંક પાંદડાઓ લાવવા માટે મોકલી. મહારાણી નિદ્રાધીન થયાં જાણી સર્વ પરિવાર, ખાવા પીવા વીગેરે કાર્યમાં રોકાયો. હું જંગલમાંથી કેટલાંક તેમને ઉપયોગી પાંદડાંઓ લઈ તત્કાળ તેમની પાસે આવી, તેવામાં તો પલંગની અંદર લાકડાની માફક ચેષ્ટા રહિત મેં તેમને જોયાં. હું નથી જાણતી કે મહારાણીનાં પ્રાણ શું કોઇ રોગના કારણથી, વિષથી કે મહાન્ દુઃખથી ગયાં હશે?"

દાસીના મુખથી વજ્રપાત સરખા યા હાલાહલ ઝેર સરખાં વચનો સાંભળતાંજ રાજા, એકદમ મૂર્ચ્છા પામી ધરણીપર ઢળી પડયો.

નજીકમાં રહેલા પ્રધાન મંડળે શીતળવાયુ વિંજવાથી, અને ચંદનદ્રવના સિચન કરવાથી, કેટલીકવારે રાજા મૂર્ચ્છા રહિત થયો. જાગૃત્તિમાં આવતાં રાજા નીચે પ્રમાણે વિલાપ કરવા લાગ્યોઃ "અરે નિર્દય દેવ ! તેં મને પ્રથમ કેમ ન માર્યો ? જેથી રાણીના અમંગલની વાત સાંભળવાનો મને પ્રસંગજ ન પ્રાપ્ત થાત અરે દુર્દૈવ્ય તેંગરોલીની પુંછડીની માફક તરફડતો મારો અર્ધઆત્મા છે!! નાંખ્યો, તો હવે પાછળ રહેલ અર્ધનો પણ જલદી નાશ કર.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હે દક્ષદેવી ! દક્ષિણ નેત્રસ્ફુરવાના બ્હાનાથી તારૂં મૃત્યુ તેં મને પ્રથમથીજ જણાવ્યું હતું છતાં, હું તારૂં રક્ષણ કરી ન શકયેા; તારે માથે વિપદા આવેલી જાણવા છતાં, પ્રતિકાર કર્યા સિવાયજ બેસી રહ્યેા. માટેજ હું અજ્ઞાની, મહા પાપી, અને બુદ્ધિના લેશથી રહિતજ છું. જો તેમ ન હેાત તેા પ્રથમથીજ કાંઇ ઉપાય યેાજત. આ પ્રમાણે પેાતાની નિંદા કરતા, નેત્રવારીથી પૃથ્વી પીઠ સિંચતા, અને વિલાપ કરતા રાજાએ સમગ્ર પરિવારને રડાવ્યેા.

ફરી રાજા પૃથ્વીપર પડી ગયેા. વળી ઉઠયેા, થેાડીવાર બેઠેા, થેાડીવારમાં ચાલવા લાગ્યેા, આ જગતને શૂન્યરૂપ જોવા લાગ્યેા વળી ક્ષણવારમાં વિલાપ કરવા લાગ્યેા.

રાજાની આવી સ્થિતિ જોઇ, સ્વામિને દુઃખે દુઃખી થયેલ પ્રધાન વર્ગ, ગદ્‌ગદ કંઠે રાજાને વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યેા.

" મહારાજા ! આમ વિલાપ શા માટે કરેા છેા ? આપ ત્વરિત ચાલેા, મેહેલમાં જઇને તપાસ કરીએ કે દેવી ચંપક માલાના શરીરની અવસ્થા હાલ કેવી છે. ઝેરના પ્રયેાગથી કદાચ મનુષ્યેા શ્વાસેાચ્છ્વાસ રહિત થાય છે, ત્યારે તેમનેા જીવ નાભિમાં હેાય છે. તેવું આ મહારાણીના સંબંધમાં તેા નથી બન્યું ? આ પ્રમાણે પ્રધાનેાની પ્રેરણાથી સ્ખલના પામતા પગે, પરિવાર સહિત રાજા, રાણીના મેહેલમાં આવ્યેા. ત્યાં આવીને જુવે છે તેા, કાષ્ટની માફક નહિ બેાલતી કે નહિ ક્રિયા કરતી રાણીને દીઠી. રાણીને આવી સ્થિતિમાં જોતાંજ, સ્નેહી રાજા નેત્રેા ભમાવીને અકસ્માત્ મૂર્ચ્છાદિત થઇ પૃથ્વીપર પડી ગયેા. શીતળ પાણીના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છંટકાવથી નેત્રો ઉઘાડી કેટલીકવાર રાજા બેઠો થયો. પણ રાણીની તેવી અવસ્થા જોઈ, રાજા ફરી મૂર્છા ખાઇ નીચે પડયો. આમ વારંવાર મૂર્છામાંથી ઉઠવું અને પાછું મૂર્છામાં પડવું, આવી ભયંકર દશા રાજા અનુભવવા લાગ્યો.

પ્રધાનોએ રાણીના શરીરને સર્વ બાજુએ તપાસ્યું, પણ કોઇ સ્થળે સર્પની દાઢાનો ઘાત, કે છિદ્રાદિ કાંઇ પણ જોવામાં ન આવ્યું. તેમ વિષનો પ્રયોગ પણ ન જણાયો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

પ્રધાન મંડળ ચિંતામાં.

મિત્રો ! રાણીનું શરીર અક્ષત (આખુ) છે. ઝેરનો પ્રયોગ પણ જણાતો નથી. તો શું આ રાણીના પ્રાણ કોઇ હૃદયના દુઃખથી, કે દુષ્ટ દૈવના કોપથી ચાલ્યાં ગયાં હશે ? જો તેમ ન હોય તો અક્ષત શરીર હોવું ન જોઇએ. રાણીના મોહથી મોહિત થયેલ રાજા અવશ્ય મરણ પામશે. રાજાના મરણથી રાજ્યનો નાશ થશે. કારણ કે રાજ્ય ધારણ કરનાર એક પણ કુમાર નથી.

સુબુદ્ધિ પ્રધાને જણાવ્યું. " મહા અમાત્ય ! કોઇ પણ પ્રયોગ કરી અત્યારે કાળલંઘન (વખત લંબાવવાની કરવાની

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જરૂર છે.) કારણ કે વખત જતાં આપણને રાજાનો બચાવ કરવાનો કોઇ પણ ઉપાય જડી આવશે.

બીજા મંત્રિએ જણાવ્યું. " મહાનુભાવ કાળક્ષેપ કેવી રીતે કરી શકાય ? "

સુબુદ્ધિએ જણાવ્યું " રાજાને આપણે જણાવિએ કે રાણીને વિષ ચડેલું છે, રાણી હજી જીવે છે. તેનો જીવ નાભિમાં છે, માટે મણિ, મંત્ર આષધ્યાદિકે કરી તેનું ઝેર ઉતારવાનો પ્રયોગ અજમાવો. આ વાત સર્વને અનુમત થવાથી મુખ્ય પ્રધાન રાજા પાસે આવી કહેવા લાગ્યો,

" મહારાજા ! રાણી હજી જીવે છે. તેમને ઝેર ચડયું છે હજી તેમનો જીવ નાભિમાં રહેલો છે. "

આ વાકય સાંભળતાંજ રાજા જાણે અમૃતથી સિંચાયો હોય તેમ ઉલ્લાસ પામી જાગૃત થઇ કહેવા લાગ્યો.

" અરે સેવકો ! દોડો, દોડો, વિષ ઉતારનાર જડી બુટ્ટી ભંડારમાંથી લાવો. વિષ દૂર કરનાર મણિ લાવો. શહેરમાં જેટલા મંત્રવાદિઓ હોય તે સર્વને બોલાવો. એને રાણીને જલદી વિષરહિત કરો. "

રાજાનો આદેશ થતાં જ, જડીબુટ્ટી, મણિ અને મંત્રવાદી સર્વ વસ્તુ હાજર થયાં, સુબુદ્ધિ પ્રધાનના કહેવા મુજબ રાણીને એકાંતમાં સ્થાપન કરી, તરતજ મંત્ર વાદિઓએ મંત્ર ક્રિયાદિ પ્રયોગો શરૂ કર્યા.

રાજા વિચાર કરે છે. " હમણાં રાણી શ્વાસ લેશે, હમણાં મુખ વિકસિત (ઉઘાડી) કરશે, હમણાં બોલશે, હમણાં બેઠો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થશે; આ પ્રમાણે રાજાને વિચારમાં ને વિચારમાંજ અરધો દિવસ અને ઘણી મહેનતે રાત્રિ પણ પસાર થઈ ગઇ. બુદ્ધિમાન્ પ્રધાનો આટલો વખતતો પસાર કરાવી શકયા. પણ રાણીના શરીરમાં કરેલા પ્રયોગોની કાંઇ પણ અસર ન થઇ. પ્રાતઃકાળ થતાંજ સર્વ પ્રધાનો નિરૂપાય થઈ વિચાર કરવા લાગ્યા કે હવે આજે આપણે રાજાને મરણથી કેવી રીતે બચાવી શું ?

રાણીના સ્નેહ પાશથી અંધાયેલો રાજા અવશ્ય મરણ પામશે. અકૃત્રિમ સ્નેહવાળાની મરણ સિવાય બીજી કોઇ ગતિ નથી. હા ! હા ! રાજાના મરણથી આ રાજ્ય, રાષ્ટ્ર, દેશ, ચતુરંગ સેના, અમે, અને સર્વ પ્રજાઓજ અનાથ થઇશું.

આ પ્રમાણે ચિંતા સમુદ્રમાં ડુબેલા સર્વ પ્રધાનો, શાખાથી ભ્રષ્ટ થયેલા વાનરની માફક વિલખા થયા.

પૂર્વની માફક પોતાની વલ્લભાને ચેષ્ટા રહિત રાજાનો જોઇ, કંઠ રૂંધાઇ ગયો, છતાં ઘણી મહેનતે ગદ્‌ગદ્ કંઠે વિલાપ કરવા લાગ્યો. " હે દેવી ! તને સજીવન કરવા માટેના આ સર્વ પ્રયોગો નિષ્ફલ નિવડયા છે. હવે તું કયા ઉપાયે કરી સજીવન થઇશ ? હે વલ્લભા ! આટલા વખતથી આટલા બધા ઉપાયો કરવા છતાં તું કેમ બોલતી નથી ? હું તો ધારૂં છું કે મને અહીં મૂકીને તું પરલોકમાં ચાલી ગઇ છે પ્રિયા ! તારા સિવાય મારી એક ઘડી તે માસ સમાન જાય છે. અને દિવસ તે વર્ષ સમાન જાય છે, તો બાકીનું આયુષ્ય કેવી રીતે નિર્ગમન થશે ? વ્હાલી ! આ મારી કૌશલતા અને શક્તિ ધિક્કારને પાત્ર છે કે તારી આપદા જાણવા છતાં તારૂં રક્ષણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મારાથી ન થઇ શકયું. અરે દેવી ! મને મૂકીને તું કયાં ગઈ ? એક વાર આવીને તારૂ સ્થળ મને જણાવ. ત્યાં આવી તારૂં મુખ જોઇ હું તૃપ્ત થાઉં. " આ પ્રમાણે વિલાપ કરતા દુઃખી રાજાને મહાન્ મૂર્ચ્છા આવી ગઈ. શીતોપચાર કરતાં જાગૃતિમાં આવેલો રાજા પ્રધાનોને કહેવા લાગ્યો.

" હે મંત્રીશ્વરો ! તમે સર્વે મારૂં એક વચન સાંભળો. આટલો લાંબો વખત જવા છતાં પણ તમે કોઇ દેવીને સજીવન કરી ન શકયા. મારે નિશ્ચે દેવીની સાથે મરવું છે. નહિતર દેવીના વિરહથી મારા પ્રાણ પોતાની મેળેજ ઉડી જશે. પ્રધાનો ! હવે વિલંબ ન કરો. ગોળા નદીના કિનારા ઉપર કાષ્ટની ચિતા જલદી તૈયાર કરો. રાણીના વિયોગથી દગ્ધ થતા મારા આત્માને, ચિતામાં પ્રવેશ કરાવી શાન્તિ આપું.

અશ્રુજળથી પૃથ્વી તળને ભીંજવતા પ્રધાનો કહેવા લાગ્યા હા ! હા ! હા' મહારાજ ! આજે અમો સર્વે જીવતા જ રસાતળમા પેઠા સૂર્ય અસ્ત થયા પછી શું કમળાકર વિકસિત હોય ! પિતાના મરણ પછી નિરાધાર બાળકોની શી દશા ! કોણ આધાર ! પાણી વિના જેમ માછલાઓ ઝુરી ઝુરી તરફડી તરફડી, પ્રાણ ખુવે છે તેમ હે નાથ ! તમારા સિવાય પુણ્યવિનાના, અનાથ અને પૃથ્વીપીઠપર આળોટતા અમારી શી સ્થિતિ થશે ? અમારા પર પ્રસન્ન થાઓ. આ મોહ મુકી દો. ધૈર્યતા ધારણ કરો. મરણના પરિણામ મૂકી ચિરકાળ રાજ્ય કરો. તમારા સિવાય શત્રુઓ રાજ્ય ગ્રહણ કરશે. રાવરની માફક પ્રજા રોળાશે પૃથ્વી નિરાધાર થશે, અને અમે અનાથ થઈશું. હે રાજન !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તમારા જેવા વીર પુરૂષો પણ જ્યારે ધીરતાનો ત્યાગ કરશે તો, નિરધાર આ ' ધૈર્યતા ' કોને સરણે જશે ? કોનો આશ્રય કરશે ?

વળી મહારાણી પ્રાણ રહિત થયાં તેમાં કર્મ પરિણામ જ કારણ છે. આથી સંસારની અસારતા પ્રકટપણે જણાઈ આવે છે. દુનિયાનો કોઇ પદાર્થ, ચિરકાળ એકજ સ્વરૂપે રહી શકતોજ નથી. તેના સંબંધમાં મહાત્માઓ કહે છે કેઃ—

राजानः खेचरेंद्राश्च केशवाश्च चक्रवर्त्तिनः ॥
देवेंद्रा वीतरागाश्च मुच्यंते नैव कर्मणा ?

રાજાઓ, વિદ્યાધરો, વાસુદેવો, ચક્રવર્ત્તિઓ, દેવેન્દ્રો, અને વીતરાગોને પણ કર્મ છોડતું નથી. અહા ! આવા મહાન્ સામર્થ્યવાળા મહાપુરૂષોને પણ કરેલ કર્મ ભોગવવાં પડેછે તો આપણને ભોગવવાં પડે તેમાં આશ્ચર્ય શું ?

હે નાથ તમે કર્મનું માહાત્મ્ય જાણનારા વિવેકી છો, છતાં આ પ્રમાણે પતંગ મરણ કરવું તમને કોઇ પણ રીતે યોગ્ય નથીજ.

પ્રધાનનાં વચનો સાંભળી, શોકથી કઠિત હૃદયવાળા પ્રજાનાથે, ઉત્તર આપ્યો. " હિતસ્વી મંત્રીશ્વરો તમે મને જે બોધ આપો છો, કર્મની પરિણતી, સંસારની અસારતા, અને અનિત્યતા, જણાવો છો, તે સર્વ હું જાણું છું પણ મોહનિ સ્થિતિ કોઇ અનયળ જેવી વિચિત્ર છે. રાણીના મોહથી મોહિતાત્મા, હું ' અત્યારે યુક્તાયુક્ત કંઈ પણ વિચાર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરી શકતો નથી. તેમજ જ્યારે રાણીએ પોતાનું દક્ષિણ નેત્ર ફરકવાનું મને જણાવ્યું, ત્યારે 'તેને કાંઈ પણ અશુભ થાય તો તેની સાથે મરણ પામવાનું' મે વચન આપ્યું છે તો પોતાની જીહવાથી બોલાયેલું આવું સુખાકારી, સુલભ, કાર્ય પણ મારાથી ન બની શકે તો અસત્યવાદી મનુષ્યોમાં હું પ્રથમ પંક્તિ ધરાવનારજ કહેવાઉં.

આ જન્મથી લઈ અત્યાર સુધી મારૂં વચન કોઇ પણ વખત અન્યથા થયું નથી. આજ પર્યંત હું અસત્ય બોલ્યો નથી. અને અત્યારે જો હું મરણ ન પામું તો સત્યવ્રત કેવી રીતે રહે?

' ખરેખર ઉત્તમ પુરૂષો ત્યાં સુધી દુનિયાપર જીવતા છે કે, જ્યાં સુધી તેઓ બોલેલું વચન પાળે છે, સત્યનેજ પોતાનું જીવન સમજનારા સંતપુરૂષો સત્ય સિવાય પોતાને મરેલાજ માને છે. '

માટે હે પ્રધાનો! મારા માટે તથા રાણીના શબ (મૃતક) માટે ચિતા તૈયાર કરાવો, કે હું સર્વ દુઃખોને જલાંજલી આપું.

આ પ્રમાણે પ્રત્યુત્તર આપનાર રાજાને, પ્રધાનોએ અનેક પ્રકારે સમજાવ્યો છતાં, રાણી ઉપરના સ્નેહને લઈ કોઇપણ પ્રકારે સત્ય મરણના નિશ્ચયથી પાછો ન હઠ્યો ત્યારે સર્વ પ્રધાનો મૌન ધારણ કરી, શૂન્ય ચિત્ત અને ઉદાસીનપણે એક બાજુ ઉભા રહ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૧૧ મું.

રાજાની હઠ. અને પ્રજાનો વિલાપ.

" રાજાએ કહ્યું અરે પ્રધાનો ! ઉદાસ થઇને કેમ ઉભા ? તમે પણ આમ નિષ્ઠુર શા માટે થાઓ છો ? હું કોઇ પણ રીતે જીવતો રહેવાનો નથી. વિલંબ કરી મને વિશેષ શામાટે રીબાવોછો?"

રાજાના આ પ્રશ્નોનો કાંઈ પણ ઉત્તર ન વાળતાં શ્યામ મુખ કરી, જમીન ઉપર દૃષ્ટિ સ્થાપી. પ્રધાન મંડળ ઉભું ઉભું ઝુરતું હતું.

ચિતા રચવા માટે પ્રધાનોને નિરાદર જોઈ. રાજાએ પોતાના અંગત માણસોને તે કામ માટે પ્રેરણા કરી. તે મનુષ્યોએ વિના ઉપાયે રાણીના મૃતકને સ્નાન કરાવી, પુષ્પાદિકથી પૂજન. અર્ચન કરી, શીબિકામાં સ્થાપન કર્યું, એટલે પરિવાર સહિત રાજા તે શીબિકાની સાથે ગોળા નદીના કિનારા તરફ ચાલતો થયો.

'લોક પ્રિય અને પ્રજાનો પિતા અંતર દુઃખથી દુઃખિત થઈ, આજે ચિતાનળમાં બળી મરવા જાય છે,' આ વાર્ત્તા શહેરમાં ફેલાતાંજ આબાળવૃદ્ધ સર્વ મનુષ્યો, દરેક સ્થળે કરૂણ સ્વરે વિલાપ કરવા લાગ્યા. તે દિવસે શહેરનાં સર્વે મનુષ્યોએ અનાજ તો શું, પણ પાણી સરખું પણ પીધું નહિ અને કેવળ અશ્રુ જળથી ભૂમિનું સિંચનજ કર્યું. તે દિવસે શહેરમાં કોઇ હસતું નહિ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

લોકો આપસમાં આલાપ સંલાપ કરતા નહિ, પણ સર્વ લોકો રાજાના શોકથી શ્યામ મુખવાળા જણાતા હતા. આખા શહેરમાં શોકનું સામ્રાજ્ય વ્યાપી રહ્યું હતું. વજ્રથી હણાયેલાની માફક, અથવા સર્વસ્વ ચોરાઈ ગયેલું હોય તેની માફક, ઝેર ચડવાથી ઘૂર્ણાયમાન થતાની માફક, અથવા સર્વસ્વ ચોરાઇ ગયેલું હોય તેની માફક, આખા શહેરનાં મનુષ્યો શૂન્ય હૃદયવાળાં જણાતાં હતાં.

શોકની છાયા એટલી બધી છવાઈ રહી હતી કે, પંખીઓએ ચણી ખાવી બંધ કરી દીધી. જનાવરોએ ચારા ખાવાનો ત્યાગ કર્યો. ત્યારે વિચારવાન્ મનુષ્યોએ સર્વ ત્યાગ કર્યો હોય, તેમાં આશ્ચર્ય શાનું ? " હે કુલદીપક પુત્ર ! દૈવરૂપ વાયુએ તને તત્કાળ બુઝાવી નાંખ્યો. તારા સિવાય અમે દુઃખ રૂપ અંધકારમાં ગોથાં ખાતાં, આપદાઓના ખાડામાં પડીશું. હા ! હા ! આજે અમારા વંશનો ઉચ્છેદ થયો. અરે ! અમારી ચિંતા કોણ કરશે ? " આ પ્રમાણે કુળ વૃદ્ધા સ્ત્રીઓ વારંવાર વિલાપ કરતી હતી.

" રાજ્યરથની ધુરા વહન કરનારા અને બુદ્ધિમાનોમાં ખપતા અમને ધિક્કાર થાઓ. અરે ! આજે અમારી બુદ્ધિ કુંઠિત થઇ ગઇ. કોઈ પણ બુદ્ધિપ્રયોગથી અમે રાજાનું રક્ષણ કરી ન શક્યા " આ પ્રમાણે વિચાર કરતું આમાત્યમંડળ ઉભું ઉભું ઝુરતું હતું.

" હે પ્રજાપાળ ! હે કામની માફક મનોહર મહારાજા ! હવે અમે તને કયાં જોઇશું ? " આ પ્રમાણે કહી નગરની નારીઓ વારંવાર રૂદન કરતી હતી.

" હે દેવ ! પુત્રની માફક પાલન કરેલી આ પ્રજા હવે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રૌરની માફક રોળાશે, "રાજ માર્ગે ચાલનાર લોકો આ પ્રમાણે રાજાને સંભારી રહ્યાછે.

" હે રાજા ! માળી જેમ વૃક્ષોને પાણી સિંચી સિંચીને વૃદ્ધિ પમાડે છે તેમ તમારા પ્રસાદ જળે કરી આ જન્મથી વૃદ્ધિપામેલાં અમારો, તારા સિવાય કોણ ઉદ્ધાર કરશે ? " યાચક લોકો રાજા આગળ બોલી રહ્યા છે.

" હે નરેન્દ્ર!? ધૈર્યતા, શુરતા, ગંભીરતા, ઉદારતા, સત્યતા, દાક્ષિણ્યતા, ઉપકારબુદ્ધિ, અને કરૂણાદ્રિ ઉત્તમ ગુણો આજે અમારી સાથેજ નિરાધાર થયા. ?" આ પ્રમાણે બોલતા પંડિત પુરૂષો શોચ કરે છે.

" હે દેવ ! આમ કરવું તને બીલકુલ ઉચિત નથી. " એ પ્રમાણે સર્વ પ્રજાના મુખથી શબ્દો નીકળી રહ્યા છે, છતાં રાજા એક ફીટી બે ન થયો. અર્થાત્ તેણે પોતાનો વિચાર ન જ બદલ્યો. પોતાનું ધારેલ કાર્ય પાર પાડવા, પ્રજાના બોલવા તરફ લક્ષ ન આપતાં ગોળા નદીના કિનારા ઉપર રાણીના મૃતક સહિત તે આવી પહોંચ્યો.

રાણીના મૃતકની પાલખી એક બાજુ મૂકી મનુષ્યો ચિતા ખડકવા લાગ્યા. આ બાજુ સ્નાન કરવા નિમિત્તે રાજા નદીમાં ઉતર્યો. મનુષ્યોનાં ઉષ્ણ અશ્રુજળથી ગોળાનદીનું પાણી પણ કાંઈક ઉષ્ણ થયું હોય એમ જણાતું હતું.

રાજા પૂર્ણ ઉત્સાહમાં જણાતો હતો. તેના મનમાં એજ વિચારો ચાલતા હતા કે, 'જલદી ચિતા સળગાવાય તો ઠીક. જેથી રાણીના મૃતક સાથે બળી મરી, અન્ય જન્મમાં તેના સમાગમનો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હું ભાગી થાઉં.'

રાજા સ્નાન કરી બહાર આવ્યો કે, તે નદીના પ્રવાહમાં ઉપરના ભાગથી એક લાંબું, સ્થુળ કાષ્ટ તરતું નજીક આવતું જણાયું. તે કાષ્ટને જોઇ પ્રધાને નદીમાં તરવા વાળાઓને હુકમ કર્યો કે, આ તરતા આવતા લાકડાને બહાર કાઢો. કેમકે ચિતાને લાયક કાષ્ટો ઘણું થોડાં આવ્યાં છે.

પ્રધાનનો આદેશ થતાં જ તરવાવાળાઓએ નદીના ઉંડા જળમાં પ્રવેશ કર્યો, અને થોડીજવારમાં તે કાષ્ટ નદીના પ્રવાહથી બહાર કિનારાપર લાવી મૂકયું. રાજા પણ તે કાષ્ટની સમીપ આવ્યો. તપાસ કરતાં તે કાષ્ટ ઘણાજ મજબુત બંધનોથી બંધાયેલું જણાયું.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

શોકમાં હર્ષ.

આ કાષ્ટને આવી મજબૂતીથી બાંધેવાનું કારણ શું ? આ કાષ્ટ પોલું તો નહિ હોય ? આ નદીમાં કોણે તેને વહેતું મુકયું હશે ? પોતાની મેળે શું તણાઇ આવ્યું હશે ? વિગેરે અનેક વિતર્કો કરતા રાજાએ, તેનાં બંધનો તોડી નાખવાનો સેવકોને આદેશ આપ્યો. બંધનો તોડતાંજ તે કાષ્ટના બે ભાગ થઈ ગયાં ઉપરથી એક ભાગ દૂર કરતાંજ તેના પોલાણમાં રહેલી રાણી ચંપકમાળા અકસ્માત્ સર્વના જોવામાં આવી. તેનું શરીર બા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

174660

વના ચંદનથી વિલેપન કરાયેલું હતું. કસ્તુરી આદિ ઉત્તમ સુગંધી દ્રવ્યોનો પરિમળ તેના શરીર ઉપરથી છુટતો હતો. તેના ગળામાં સુંદર મોતીનો અમૂલ્ય હાર શોભી રહ્યો હતો, અને નેત્રો કાંઈક નિદ્રાળુ હોય એમ જણાતા હતાં.

અહા ! શું અકસ્માત્ અમૃતની વૃષ્ટિ ! કાષ્ટના પોલાણમાં રાણીને જોતાંજ રાજા પ્રમુખ સર્વ લોકો મોટા હર્ષનાદની ઉદ્‌ઘોષણાપૂર્વક બોલવા લાગ્યા, અહો આશ્ચર્ય ! આશ્ચર્ય ! શું પુણ્યનો પ્રાગ્‌ભાર ! કચરાના ઉકરડામાંથી રત્નાવળી હાર મળી આવે તેમ, કાષ્ટમાંથી જીવતી મહાદેવી આપણને મળી આવી.

આ હર્ષ સાથેજ રાજા વિચારમાં પડયો કે, જે રાણીના મૃતકને શિબિકામાં નાખીને આંહી લાવ્યા છીએ, તે ખરી રાણી કે આ ? અથવા શું તે પણ નહિ અને આ પણ નહિ. આ વાતમાં શું કાંઇ છળ, પ્રપંચ જણાય છે ? અથવા તેજ જીવતી રાણી ભય પામીને આ કાષ્ટમાં પેસી ગઈ છે ? પણ તે સંભવ થતો નથી. ત્યારે આમાં સત્ય શું છે તે જાણવા માટે રાજાએ સેવકોને આદેશ કર્યો.

અરે સેવકો ! શિબિકામાં તપાસ કરો કે રાણીનું મૃતક (મડદું) છે કે નહિ ?

રાજાનો હુકમ થતાંજ રાજપુરૂષો, શિબિકા તપાસવા દોડયા. એટલામાં તો શિબિકામાં રહેલું મૃતક હાથથી હાથ ઘસતું; દાતથી દાત પીસતું, અરે ' હું ઠગાયો છું, ' આ પ્રમાણે બોલતું, સર્વ લોકોનાં જોતાં જ આકાશમાં ઉડી ગયું.

આ બનાવ જોતાંજ લોકો ભયથી કંપવા લાગ્યા. કેટલિ-

Koba
Phone : (079) 23276252, 23276204-0
P.P. Ac: Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aradhak Trust

ત વાણીએ, અને ઉત્સુકચિત્ત રાજાને તેઓએ આ બનાવ નિવેદિત કર્યો.

વિસ્મય અને આનંદથી પૂર્ણ હૃદયવાળો રાજા લોકોને કહેવા લાગ્યો. આ વૃત્તાંતનાં ખરા પરમાર્થને આપણામાંથી કોઇ જાણતું નથી પણ કાષ્ટમાં રહેલી રાણી આપણને ખરી હકીકતથી માહીતગાર કરશે. આમ નિશ્ચય કરી રાજા, રાણીને કહેવા લાગ્યો. ' પ્રિયા ' ખરી હકીકત શુ બની છે તે અમને જણાવી અમારા સર્વનો સશંય દૂર કર.

રાજાનાં આ વાકયો, કાને અવતાંજ રાણી નિદ્રામાંથી જાગૃત થઈ, અને સન્મુખ ઉભેલા રાજાના મુખ ઉપર એકી નજરે જોઈ રહી. દૃષ્ટિસાથે દૃષ્ટ મળતાં નેત્રમાંથી અશ્રુની ધારા વહેવા લાગી. એ અવસરે બન્ને દમંતીને જે આનંદ, સુખ, કે હર્ષ થયો હતો તે કહેવાને કવિ અસમર્થ છે.

દેવ, દેવીની માફક નિર્નિમેષોન્મિષ રહીત કેટલોક વખત રહી, હર્ષાશ્રુથી વિરહાનળ ઠુઝાતાંજ, રાણી રાજાને પૂછવા લાગી.

" સ્વામિનાથ ! આ નદીના કિનારા ઉપર આપ કયાંથી ? પાણીથી ઝરતાં ભિનાં વસ્ત્રો આપે શા માટે પહેર્યાં છે. ? આ સર્વ લોકો આંહી શા કારણથી એકઠાં મળ્યાં છે. ? આ નજીક ચિતા કોને માટે રચી છે. ? આ મૃતક વહન કરવાની શિબિકા દેખાય છે તો શું કોઇ મરણ પામ્યું છે ? આ પ્રશ્નોના ઉત્તર મને આપો. "

રાજા અધીરો થઇ બોલવા લાગ્યો. " દેવી ! આ સર્વવાત હું પછી જણાવીશ. પણ પ્રથમ તમે તમારૂં સર્વ વૃત્તાંત અમને જણાવો.

" દેવી ! તું કયાં ગઈ હતી ? કયાં રહી હતી ? ધુણની

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માફક કાષ્ટમાં કેવી રીતે પેઠી ? કંઠમાં રહેલ હાર કોણે આપ્યો ? અને નદીના પ્રવાહમાં કેવી રીતે વહન થઇ ? આ સર્વ વૃત્તાંત અમને આશ્ચર્ય પમાડનાર છે.”

રાણીએ મંદસ્વરે ઉત્તર આપ્યો. “ આપને પ્રથમ મારૂંજ વૃત્તાંત સાંભળવું છે તો આ નજીક દેખાય તે વડવૃક્ષની શીતળ છાયા નીચે ચાલો કે, ત્યાં જરા વિશ્રાંતિ લઇ, શાંતચિત્તે તે સર્વ હકીકત હું આપને જણાવું. ”

રાણીના આ ઉત્તરથી સર્વ લોકોને હર્ષ થયો, રાજાદિસર્વે તે વડની છાયા નીચે પોતપોતાને યોગ્ય સ્થાને તે વૃત્તાંત સાંભળવાને ઉત્સુક થઈને બેઠા.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

શત્રુંજયપર્વતનો પાહાડ ઋષભદેવ પ્રભુનું મંદિર.

સ્વામિનાથ ! આ વાતનીનો આપને ખબર હતી કે મારૂં જમણું નેત્ર ફરકતું હતું. આ અશુભ નિમિત્તથી મને કોઇ પણ સ્થળે રતિ થતી નહોતી. વનાદિકમાં ભમી ભમીને હું પાછી મેહેલમાં આવી. અને વેગવતીને ઝાડનાં પાદડાં લાવવા માટે વનમાં મોકલી. એ અવસરે નિદ્રાથી મારી આંખો ઘેરાવા લાગી, ત્યારે શયન કરવા માટે મેં પલંગનો આશ્રય લીધો. અને નિદ્રા આવી કે તરતજ કોઈ દુરાત્માએ મને ઊપાડી લીધી. અહીંથી ઊઠાવી એક પાહાડના શિખરપર મૂકી તે દુષ્ટ, નિષ્ઠુર ત્યાંથી કોઇ અન્ય સ્થળે નાસી ગયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એ અવસરે ભયથી મારું શરીર કંપવા લાગ્યું. પ્રાહાડનો પ્રદેશ ઘણો રમણીય જણાતો હતો. તથાપિ મને તો એ અવસરે આવા ઘાતો હોય તેમ જણાતો હતો. બાવના ચંદનનો સુગંધી પરિમળ જોરથી મારા શરીર સાથે અફળાતો હતો, તથાપિ મને તો દુઃખરૂપજ લાગતો હતો. વૃક્ષની ઘાડી ઘટાઓ ચારેબાજુ આવી રહી હતી, તથાપિ નિર્જન પ્રદેશ ભયંકર લાગતો હતો. ચારે દિશાઓમાં દૃષ્ટિ ફેંકતી હું શિલાતળ પરથી બેઠી થઇ. આગળ પાછળ નજર કરૂં પણ ત્યાં કોઇ મનુષ્ય જણાતું નહોતું કેવળ સિંહ, વ્યાઘ્ર, રીંછ, અને તેવાંજ વિકરાળ પ્રાણિઓનાં શબ્દો સંભળાતા હતા. આવી દુઃખદ સ્થિતિમાં સાહસ અવલંબી એક દિશા તરફ મેં ચાલવા માંડયું. ચાલતાં ચાલતાં બિચાર કરતી હતી કે, તે મારી રમણીય નગરી કયાં અને આ નિર્જન-પ્રદેશ કયાં ! મારો પ્રાણવલ્લભ કયા રહ્યો અને તેનો મેળાપ મને કેવી રીતે થશે ? નિષ્કારણ વૈરીએ મારૂં અપહરણ શા માટે કર્યું હશે ? આ આપત્તિનો નિસ્તાર મારે કેવી રીતે પામવો ? આ જંગલમાં હું એકલી શું કરીશ ? મારા પ્રાણવલ્લભનું શું થશે ? વગેરે વિચાર કરતી, અને પગલે પગલે સ્ખલના પામતી હું કેટલીક ભૂમિ પ્રાહાડ ઊપરજ ચાલી ગઇ, તેવામાં એક વિશાળ, ભવ્ય મંદિર મારી નજરે પડયું.

તે મંદિરનાં દ્વારો ખુલ્લાં હતાં. હિમ્મતથી મેં તેમાં પ્રવેશ કર્યો, તો તે મંદિરમાં ઋષભદેવ પ્રભુની સુંદર, અને શાંત મૂર્તિ મારા જોવામાં આવી. તે પ્રભુનાં દર્શન થતાંજ, મને મારા દુઃખમાંથી કાંઇક વિશ્રાંતિ મળી. મારી અનેક આશાઓ સજીવન થઇ. સર્વ દુઃખને ભૂલી ગઈ હોઉં તેમ મારા મનમાં ક્ષાંતિ અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હિમ્મત આવી. આવા નિર્જન પ્રદેશમાં અનેઆપત્તિના સમયમાં આ મહાન્ પ્રભુનું દર્શન થવું એજ મારા ભવિષ્યના શુભ સૂચકની નિશાની હતી. હું તે કૃપાળુ દેવની એકાગ્રચિત્તે સ્તુતિ કરવા લાગી.

" હે અનાથના નાથ ! પર દુઃખ ભંજન ! કૃપા સમુદ્ર ! વીતરાગદેવ ! હું તારે શરણે આવી છું. મહાન્ આપત્તિઓમાંથી ઉદ્ધાર કરનાર તુંજ ' શરણાગતવત્સલ ' બીરૂદ ધારણ કરનાર છે. જન્મ મરણનાં દુઃખોથી મુક્ત કરનાર પણ તુંજ પૂર્ણ જ્ઞાની છે. તારા હિતોપદેશથી અનાદિ કર્મબંધનથી જીવો મુક્ત થાય છે. અંધકારમાં દીપકની પ્રાપ્તિ, મરૂભૂમીમાં સરોવરની પ્રાપ્તિ, વૃક્ષવિનાના પાહાડઉપર કલ્પવૃક્ષોની ઘટા, અને સમુદ્રમાં વહાણનો મેળાપ થવો જેટલો આનંદદાયક છે; તેથી વિશેષ પ્રકારે તારૂં દર્શન સુખકરછે. આવી આપત્તિમાં તારૂં દર્શન !મહાન પુણ્યોદયથીજ પ્રાપ્ત થયું છે, તો હે પ્રભુ ! તું મારાં બાહ્યાંતર દુઃખનો ઉચ્છેદ કરી, અખંડ સુખ આપ. "

પ્રકરણ ૧૪ મું.

અજયા દેવી.

" હે સુંદરી ! તારે માથે આવું દુઃખનું વાદળ આવેલું છતાં, જીનેશ્વર ભગવાનઉપર તારી આવી દૃઢભક્તિ, અને ધર્મપરાયણપણું જોઈ, ઋષભદેવ પ્રભુની શાસનાધિષ્ઠાતૃદેવી હું તને મદદ કરવાને માટે તારી આગળ પ્રગટ થઈ છું. અદ્દિજીનેંદ્રના ભુવનના નજીકમાંજ રહેતી અને આભુવનનું રક્ષણ કરતી, મને " તું " ચક્રેશ્વરી દેવી સમજ જે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ મલયાચળના પાહાડ ઉપર મારું ભુવન થી,વાહેા મારૂં બીજું નામ મલયાદેવી પણ લેાકેા કહે છે, મારી સ્વધર્મી (એક ધર્મ પાળનારી) બેહેન ! તું ધૈર્ય રાખ. ભય મૂકી દે. હું તારું રક્ષણ કરવા માટેજ આવી છું. " આ પ્રમાણે કહી આદરપૂર્વક તેણીએ મારા હાથમાં કેટલુંક ચંદન આપ્યું.

મલયાદેવીનું મારા ઉપર આવું વાત્સલ્ય જોઈ, મને ઘણી ધીરજ આવી. મેં દેવીને પૂછયું " હે દેવી ! મારું કોણે, અને શા હેતુથી હરણ કર્યું છે ? મારા સ્વામિનેા હવે મને મેળાપ થશે કે કેમ ? " દેવીએ જણાવ્યું. " બહેન ! તારા સ્વામી વીરધવળનેા, વીરપાળ નામનેા એક નાનેા ભાઈ હતેા. રાજ્યની ઈચ્છાથી રાજાને મારવા માટે તેણે વિવિધ ઉપાયેા કર્યા, પણ તે નિરર્થક ગયા. એક દિવસે ઘાતકી થઈ, રાજાને મારવા માટે તેણે મેહેલમાં પ્રવેશ કર્યેા અને રાજા ઉપર હથીઆરનેા ઘા કર્યેા. રાજાએ ચાલાકીથી ઘા ચૂકાવી એકસપ્રૂડ પ્રહારથી તેને નીચેા પાડયેા. સખ્ત રીતે ઘાયલ થયેલ વીરપાળ પેાતાના પાપનેા પશ્ચાત્તાપ કરતેા, શુભ ભાવે મરણ પામી, આ પર્વત ઉપર મારા પરિવારમાં,પ્રચંડ શક્તિવાળેા, ભૂતજાતિમાંદેવ પણે ઉપન્ન થયેા છે.

જ્ઞાનથી તેણે પેાતાનેા પાછલેા ભવ જોયેા. પેાતાનું વૈર યાદ કરી, વેર લેવા રાજાનાં છિદ્રો જોતેા તેની પછાડી ફરવા લાગ્યેા.

રાજાનું પુણ્ય પ્રબળ હેાવાથી તેનું કાંઇપણ બુરું કરવાને તે સમર્થ ન થયેા, ત્યારે તેણે વિચાર કર્યેા કે રાણી ચંપકમાલા ઉપર, રાજાનેા ગાઢ પ્રેમ છે. તેના જેવેા સ્વાભાવિક પ્રેમ બીજા કેાઈ ઉપર જોવામાં નથી આવતેા. જો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ રાણીને મારવામાં આવે તો, પ્રેમપાશથી બંધાયેલો રાજા પોતાની મેળેજ મરણ પામે, અને મારૂં વેર પણ શાંત થાય.

હે સુંદરી ! આ વિચારથી તે ભૂત તારી પછાડી ફરવા લાગ્યો. આજે તને એકાકી અને નિદ્રામાં પડેલી જોઇ આ પર્વત ઉપર ઉપાડી લાગ્યો છે. પુણ્યની પ્રબળતા અને આયુષ્ય કર્મની અધિકતા હોવાથી તે તને મારી શકયો નથી. ' બરી વાત છે. સુખ અને દુઃખ જન્મ અને મરણ, હર્ષ અને શોક, વિયોગ અને સંયોગ, આ સર્વ પોતાનાં શુભાશુભ કર્મનેજ આધીન છે. '

હે ધર્મ સહોદરી ! તું ફરતી ફરતી અહીં આવી અને મને મળી. હું તારા શુભકર્મની પ્રેરણાથીજ અહીં આવ્યો છું. તારાં શુભકર્મોજ તારૂં રક્ષણ કરવા અને ઇષ્ટ પ્રાપ્ત કરાવવા સમર્થ છે. બીજાઓ તે પુણ્યની પ્રેરણાથી ઇષ્ટપ્રાપ્તિમાં માત્ર નિમિત્ત થાય છે. માટે તારે જે જોઇએ તે મને જણાવ. મારો સમાગમ કોઈ પણ રીતે નિરર્થક થવો ન જોઇએ. '

સ્વામિનાથ ! મેં મલયાદેવીને જણાવ્યું. " જો એમજ છે તો હે મહાદેવી મને પુત્રાદિ કાંઈ પણ સંતતિ નથી. તે સિવાય આવું વિશાળ રાજ્ય નિરાધાર જેવું છે. ગૃહસ્થોનો ગૃહસંસાર પુત્રાદિ સિવાય શોભારૂપ નથી. તો પ્રસન્ન થઇ પુત્ર, પુત્ર્યાદિ સંતતિ આપો. "

આ શબ્દો સાંભળતાંજ રાજા ઉત્સુક થઇ વચમાંજ બોલી ઉઠયો. હે વલ્લભા તે પરોપકારી દેવીએ શું ઉત્તર આપ્યો ?

ચંપકમાલાએ જવાબ આપ્યો—સ્વામિનાથ ! તે દેવીએ મને હર્ષથી જણાવ્યું કે, તને પુત્ર, પુત્રીનું એક યુગલ (૨૬)

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થોડાજ દિવસમાં પ્રાપ્ત થશે. આટલા દિવસ સુધી આ તેજભૂ તમને સંતતિનો નિરોધ કર્યો છે. અર્થાત્ સંતતિ થવામાં વિઘ્ન કરનાર મારો આ અનુચરજ છે. આભૂત મારો સેવક હોવાથી હવેથી તમને નુકશાન કે હેરાન કરતાં હું તેને નિવારીશ. ”

આ વચનો સાંભળી રાજાને ઘણો આનંદ થયો. રાણીની તેણે ઘણી પ્રશંસા કરી. હે સાધ્વી ! તને ઘણી સારી બુદ્ધિ સૂઝી. તેં ઘણું ઉત્તમ વરદાન માગ્યું. મારા વંશનો તેં ઉધ્ધાર કર્યો. મારા હૃદયની ચિંતા તેં દૂર કરી. પ્રિયા ! તારા સિવાય મારા દુઃખમાં ભાગ લેનાર બીજું કોણ છે ? પુત્ર સંબંધમાં આપણે કરેલું ધર્મનું આરાધન ફળીભૂત થયું. ધર્મક્રિયાથી અંતરાય કર્મ દૂર થયું. હવે આપણે ઘેર થોડા વખતમાં પુત્ર, પુત્રીની સંપતિ થશે. આવી દુઃખની અવસ્થામાં તને આ વાત યાદ આવી એજ આપણો ભાગ્યોદય સૂચવે છે.

“ મલયાદેવીએ બીજો કાંઇપણ ઉપકાર કર્યો કે ? ” રાજાએ પૂછયું. આ લક્ષ્મીપુંજ નામનો હાર તે મહાદેવીએ પોતાને હાથેજ મારા ગળામાં નાંખ્યો. વિશેષમાં જણાવ્યું કે, આ હાર ઘણો દુર્લભ છે. મહાપ્રભાવવાળો છે. કંઠમાં સ્થાપન કરવાથી નિરંતર શુભ ફળ દેવાવાળો છે, આ હારના પ્રભાવથી તને પ્રભાવિક સંતતિ થશે, અને તમારા મનોરથો નિત્ય પૂરણ થશે.

હે નરનાથ ! ત્યાર પછી મેં મલયાદેવીને પૂછયું કે, જે દેવે મને લાવીને અહિં મૂકી હતી, તે દેવ મને મૂકીને પાછો કયાં ગયો ?

દેવીએ જણાવ્યું, શુભે ! તને આ પર્વતપર મૂકી તે દેવ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પાછો ચંદ્રાવતી નગરીમાં ગયો છે. તારે ઠેકાણે, બીજું તારા જેવું જ, એક મૃતક શરીર બનાવી ગુપ્તપણે ત્યાં રહ્યો છે. તારો સ્વામી તારા સજીવ શરીરને અકસ્માત્ નિર્જીવ જોઇને જે દુઃખ અનુભવે છે, તે તેજ જાણે છે. ભૂતની માયાને તે જાણી શકયો નથી. તેથી તે કૃત્રિમ મડદાને રાણી માનીને મહાન્ વિલાપ કરેછે.

આ પ્રકારનું તમારૂં દુઃખ સાંભળી મેં દેવીને પ્રશ્ન કર્યો કે મારો સ્વામિ મારા વિરહે જીવતો રેહશે ? અને તે મને કયારે મળશે ? દેવીએ જણાવ્યું, હે ભદ્રે ! સાત પ્રહારને આંતરે દુઃસહ દુઃખથી પીડાયલો રાજા તને જીવતો મળશે.

' રાજા મને કયે સ્થળે મળશે. ' એમ હું દેવીને પૂછતી હતી, તેવામાં દાસી સહિત: એક વિદ્યાધરી આકાશમાર્ગથી ત્યાં આવી, તેને જોઇને મલયાદેવી અકસ્માત્ મારી પાસેથી અદ્રશ થઇ ગઇ.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

જે થાય તે સારાને માટે.

મને ત્યાં એકાકી જોઇ, વિદ્યાધરી મારી પાસે આવી. વિસ્મય પામેલી વિદ્યાધરી મને પૂછવા લાગી કે " હે ભદ્રે ! આ નિર્જન પાહાડ ઉપર સુંદરરૂપ ધારી એકાકી તું કોણ છે ? " તેના ઉત્તરમાં મેં મારો સર્વ વૃત્તાંત નિવેદિત કર્યો. તે સાંભળી ખેદપૂર્વક વિદ્યાધરી બોલવા લાગી. અહો ! વિધિનું વિલસિત !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવી સ્વરૂપવાન, ઉત્તમ કુળમાં પેદા થએલી, રાજાની રાણી છતાં આવા નિર્જન પહાડ ઉપર આવી આફતમાં આવી પડી છે.

" હે શુભે ! હું તને હમણાંજ તારી ચંદ્રાવતીમાં પહોંચાડી આપત, પણ મારે આ પાહાડ ઉપર વિદ્યા સિદ્ધ કરવાની છે. જો હું હમણાં તે વિદ્યાનું આરાધન ન કરૂં તો પછી તે વિદ્યા સિદ્ધ ન થાય આમ ઉભય રીતે હું સંકટમાં આવી છું. એટલે હું તને તારી નગરીમાં પહોંચાડી શકતી નથી. વળી હમણાં મારો પતિ મારી પાછળ આવવાનો છે. તારૂં આવું સુંદર સ્વરૂપ જોઇ તારૂં શીયળ ખંડિત કરશે. અથવા તો તને પત્ની કરીને રાખશે. કારણ કે તે મહા સ્ત્રીલંપટ છે. જો તને તે પત્ની બનાવશે તો સપત્ની (શોક) તરીકેનું મને પણ મહાન્ સંકટ પડશે. માટે હે બેહેન ! ચાલ તું મારી સાથે. હું તને સારી રીતે છુપાવી રાખું. "

આ પ્રમાણે જણાવી તે મને, એક મહાન્ પ્રવાહમાં વહન થતી નદીના કિનારા પાસે લઈ ગઇ એ અવસરે મને તો ભય લાગ્યો. હું વિચારવા લાગી કે, આ વિદ્યાધરી શું મને મારી નાખશે ? વૃક્ષ ઉપર લટકાવશે ? ગુફામાં પુરશે ? કે નદીના પ્રવાહમાં વહન કરાવશે ? અથવા આ ચિંતા કરવાનું મને કાંઇ પ્રયોજન નથી. ' બહુ દુઃખીઆને દુઃખ નહિ. ' આ ન્યાયને અનુસરીને જે દુઃખ આવે તે સહન કરવું.

નદીના કિનારાપર એક સુકું જાડું લાકડું પડયું હતું વિદ્યાશક્તિથી તેણીએ તેના બે ઉભા વિભાગ કર્યા. એક મનુષ્ય સારી રીતે સમાઇ શકે તેટલું તે લાકડામાં પોલાણ કરી, ગોશીષ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ચંદનવડે મારા સર્વ શરીરને વિલેપન કર્યું. વળી કર્પુર, અગુરૂ, કસ્તુરી પ્રમુખ સુગંધી વસ્તુ વસ્તુ વડે મારા શરીરને અલકૃત કરી તે વિદ્યાધરીએ મને જણાવ્યું કે " હે શુભે ! અહીં આવ. હું તારા શીયળનું રક્ષણ કરૂં" આ પ્રમાણે જણાવી તે લાકડાના પોલાણમાં મને સુવાડી મારા ઉપર તે લાકડાની બીજી ફાડ ઢાંકી દીધી. ત્યાર પછી શું બનાવ બન્યો તે, ગર્ભાવાસમાં રહેલાની માફક મને બીલકુલ ખબર નથી.

પૂર્વ પુણ્યોદયથી, આ કાષ્ટ આંહીજ આવ્યું, અને હું તેમાંથી નીકળી, આ પ્રમાણે મારૂં બનેલું સર્વ વૃત્તાંત આપને જણાવ્યું. "

રાજાએ જણાવ્યું. " હે પ્રિયા ! તું મોટી આપત્તિમાં આવી પડી હતી. તારૂં મરણ થયેલું જાણી, તારા વિરહથી મેં પ્રાણત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. તૈયાર કરેલી આ ચિતા તેનીજ છે. આ શિબિકામાં જે મૃતક લઈ આવ્યા હતા, તે પેલા ભૂતની માયાથી બનાવેલું તારૂં મૃતક શરીર હતું. તે હમણાંજ લોકોનાં દેખતા આકાસમાં ઉડી ગયું છે. ' તે શું હશે ' તેનો સંશય તારા કરેલા ખુલાસાથીજ નિવૃત્ત થયો છે. મને ચિતામાં બળી મરતો જાણી, મારા દુઃખે દુઃખિત થયેલા આ સર્વ લોકો ગોળાનદીના કિનારાપર એકઠા થયેલા છે. :' ઇત્યાદિ સર્વ વૃત્તાંત રાજાએ રાણીને કહી બતાવ્યો.

રાજાએ સુબુધ્ધિ પ્રધાન સામી નજર કરી જણાવ્યુ. "સુબુધ્ધિ, રાણીને વિદ્યાધરીએ કાષ્ટના પોલાણમાં શામાટે નાખી હશે ? એનું સત્ય કારણ શું સમજાય છે ? અને આ લાકડું આંહી કેવી રીતે આવ્યું ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સુબુધ્ધિએ જણાવ્યું. મહારાજા! મારૂં માનવું એમ થાય છે કેસપત્ની થવાની શંકાથી વિદ્યાધરીએ, ચંપકમાલા રાણીને કાષ્ટમાં નાંખ્યાં હોવાં જોઇએ. અને તે કાષ્ટ મજબૂત બધનોથી બાંધીને, પાહાડથી વહન થતી આ ગોળાનદીના પ્રવાહમાં વહેતું મુકયું હશે. તે કાષ્ટ મજબુત પ્રવાહમાં જલદી વહન થતું, આપણા પુણ્યોદયથી અહીં આવી પહોંચ્યું છે. ગમે તે કારણ હો, પણ મહારાજા ! ' જે થાય તે સારા માટે ' આ સિધ્ધાંત પુણ્યવાન્ જીવોના સંબંધમાં બરોબર સત્ય જણાય છે. વિદ્યાધરીનો ગમે તેવો આશય હો—તથાપિ આપણા સંબંધમાં તો તે સુખરૂપજ નિવડયો છે.

આજે પહેલા પોહોરના અંતે મહારાણીનો સમાગમ થયો તેથી દેવીનું વાકય સત્ય થયું કે, ' સાત પોહોરને અંતે રાજા સો સમાગમ થશે. '

રાજાએ જણાવ્યું, "પ્રધાન ! શું દેવીનું વાકય અન્યથા હોઈ શકે? નહિજ. પણ પેલા માયાવી ભુતની માયાની આપણને કાંઇ ખબરજ ન પડી કે, જેણે થોડાજ વખતમાં રાજ્ય, અને વંશનો ક્ષય કરવાનો પ્રારંભ કર્યો હતો. મલયાદેવીએ આપણાપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે. કુળને કુશળ થયું, પુત્ર, પુત્રીનું વરદાન મળ્યું, અને ઉપદ્રવ કરતા ભૂતને નિવારણ કર્યો. આ સર્વનું મૂલ કારણ રાણીનું અપહરણ થયું તે છે. તીવ્ર દુઃખનું કારણ રાણીનું અપહરણ તે, તાત્કાલિક ઉગ્ર ઔષધથી વ્યાધિ જવાની માફક પુણ્યોદયથી આપણને સુખરૂપ થયું. માટે પ્રધાન ! તમારું કહેવું સત્ય છે કે ' જે થાય તે સારા માટે. '

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ પ્રમાણે મલયાદેવીની, રાણીની અને પુણ્યની પ્રશંસા કરી, તે કાષ્ટની બેઉ ફાળીઓ ગોળાનદીના વિભૂષણરૂપ, ભટ્ટારિકાદેવી ના મંદિર આગળ રાજાએ મુકાવી.

આ અવસરે રાજાને વખત જણાવવા નિમિતે બંદીજને ગંભીર જણાવ્યું કે.

हेलोत्तीर्णविपद्भरार्णवजलः प्राप्तोल्लसद्भाः प्रियः
स्वैरं विश्रमयन्निलाधरशिरश्चक्रे प्रतापं निजं
तन्वानः सुपथो विकाशकमलामोदैर्जगत्प्रीणयन्
सर्वस्योपरि वर्तते रविरयं देवाधुना त्वं यथा १

હે રાજન્ ! થોડાજ વખતમાં વિપત્તિનો (સમુદ્રનો) પાર પામી, વિકસ્વર મુખવાળી પ્રિયાને (કાંતિને) મેળવીને, ઇચ્છા નુસાર રાજાઓના (પાહાડોના) મસ્તકપર વિશ્રાંતિ લેતા, અને પોતાના પ્રતાપને (તેજને) સ્થાપન કરતા, સન્માર્ગને (રસ્તાઓને) પ્રકાશિત કરતા, લક્ષ્મીવડે (કમળોની સુગંધીવડે) જગતને તૃપ્ત કરતા, સૂર્યની માફક હે દેવ ! તમે અત્યારે સર્વના ઉપર (મધ્યાન્હ વેળામાં વર્તો છો.

આ કાવ્યનો વ્યંગ્યાર્થ સાંભળી, સુબુદ્ધિપ્રધાને રાજાને જણાવ્યું, કૃપાનાથ ! મધ્યાન્હ વખત થઇ ચુકયો છે. આપણે હવે કૃતાર્થ થયા છીએ. જમવાનો વખત વીતી ગયો છે. ક્ષુધાથીક્ષામ કુક્ષીવાળી મહારાણી પુરૂં બોલી પણ શકતાં નથી. આપ પણ કાલના ભુખ્યાજ છો. તો હવે જલદી નગરમાં પધારો. અને સ્નાન, ભોજન કરી દુખને જલાંજલી આપો !

પ્રધાનનાં વચનો સાંભળી, રાજા શહેરમાં જવાને તત્પર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થયો. પ્રજાએ શહેરના રસ્તાઓ અને બજારો શણગારી મૂકયાં. સ્નેહનાં તરંગોમાં ઝીલતો અને મોહથી વારંવાર રાણીના મુખપર દૃષ્ટિ આપતો રાજા, હાથી ઉપર બેશી રાણી સાથે પોતાના મેહેલ તરફ જવા નીકળ્યો.

એ અવસરે વાજીંત્રના શબ્દોથી આકાશ પૂરાઇ રહ્યું હતું છત્રોથી છવાઇ રહ્યું હતું. ' જય ' ' જીવ' આદિ માંગલિક શબ્દો બંદીજનો બોલો રહ્યાં હતાં. રાજાપણ યાચકોને અઢળક દાન આપી રહ્યો હતો. લોકોની આશિષો સાંભળતો, રાજા અનુક્રમે મેહેલમાં આવ્યો.

સામંત, અમાત્ય, અને નગર લોકાદિ સર્વને સંતોષી વિસર્જન કર્યાં. તેઓ પણ નમસ્કાર કરી હર્ષ પામતા પોતાના મુકામે આવ્યા.

રાજા, તથા રાણીએ સ્નાનપૂર્વક ઋષભદેવ પ્રભુની પૂજા કરી, ભોજન કર્યું. તે દિવસે આખા શહેરમાં રાજાના પુનર્જન્મનો મહોત્સવ શરૂ થયો.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

મલયાસુંદરી અને મલયકુમારનો જન્મ.

થોડા વખતની પણ દુઃસહ વિરહવેદના શાંત થઇ, રાજા, રાણી મલ્યાં, આખા શહેરમાં આનંદ છવાઈ રહ્યો. અને લોકો આનંદથી ગાનતાન કરવા લાગ્યાં.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિત્ય કરતાં આજે સભા ઘણી વહેલી વિસર્જન કરી, મહારાજા વીરધવળ, ચંપકમાલાના મેહેલમાં આવી વસ્યો હતો. ભુવલય પર ચંદ્રની ચાંદની પ્રસરી રહી હતી. નજીકના બગીચામાંથી સુગંધી પુષ્પોનો આહાર આવી રહ્યા હતો. સરોવરનાં શીતળ જળને સ્પર્શીને વાયુની મંદમંદ લહરીઓ આવતી હતી. અને આખા મેહેલમાં શાંતિ પ્રસરી રહી હતી. વિરહી દંપતી, આજે કોઈ અપૂર્વ સુખસાગરમાં ડુબ્યાં હોય તેમ આનંદ કરી રહ્યાં હતાં. છેવટે વિશેષ પરિશ્રમથી થાકી ગયેલાં દંપતી નિદ્રાધીન થઇ ગયાં.

મધ્યરાત્રિના અવસરે, શાંતપણે સુતેલી ચંપકમાલારાણીના ઉદરમાં કોઈ ઉત્તમ જીવોનું યુગ્મ (જોડલું) આવી ઉત્પન્ન થયું. પુણ્યની પ્રબળતા, અને મલયાદેવીની સહાયતાથી, ચંપકમાલાએ, આ રાત્રિએજ ગર્ભ ધારણ કર્યો.

જેમ જેમ ગર્ભનાં ચિન્હો પ્રકટ જણાવા લાગ્યાં. તેમ તેમ રાજા હર્ષથી, અને રાણી ગર્ભથી, વૃધ્ધિ પામવા લાગ્યાં. ઉત્તમ ગર્ભના પ્રભાવથી દોહદો (ડોહાળાઓ) પણ ઉત્તમજ પ્રકટ થયા. રાજાએ તે સર્વ તરતજ પૂર્ણ કર્યા, અને વિશેષ પ્રકારે રાણીના શરીરની રક્ષા કરવા લાગ્યો.

અનુક્રમે પૂર્ણમાસે, શુભલગ્ને, રાણી ચંપકમાલાએ, મહાન્ તેજસ્વી પુત્ર પુત્રીરૂપ યુગલનો જન્મ આપ્યો. વેગવતી દાસીએ તરતજ રાજાને વધામણી આપી. રાજાના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. યુગલ સિવાયનાં સર્વ અલંકારો દાસીને આપી તેનું દાસપણું દૂર કર્યું.

આખા દેશમાં દશ દિવસ સુધી ઓચ્છવ શરૂ કરાવ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

યાચકોને દાન આપવું શરૂ કર્યું. બંદીવાનોને તેને છોડી મૂકયા. આરંભના વ્યાપારો બંધ કરાવ્યા. અમારી પડહ વજાવ્યો. સર્વ જીવોને શાંતિ આપી, કર બંધ કર્યો સંબંધીઓને સંતોષ્યાં. ધ્વજા, પતાકાઓની શહેર શણગાર્યું. દ્વાર ઉપર તોરણો બંધાયાં. વાજીંત્રોના નાદો નાદો શરૂ થયા. વારાંગનાઓનાં નૃત્યો થવા લાગ્યાં. અને અનેક સ્ત્રી, પુરૂષો ઉત્તમ ભેટણાંઓ લઈ, રાજદ્વારમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યાં. જીનમંદીરોમાં અષ્ટાન્હિકા (અઠ્ઠાઈ) મહોત્સવ શરૂ કર્યો.

મોટી ઉમરે અને પ્રથમજ રાજાને ઘેર પુત્ર, પુત્રીનો જન્મ થયેલો હોવાથી પ્રજા એટલી બધી આનંદમાં આવી ગઈ હતી કે તેનો આનંદ રાજગૃહમાં તો શું પણ પ્રજાના શરીરમાં પણ સમાતો ન હોતો.

આ પ્રમાણે દશ દીવસ પર્યંત મહોત્સવ કરી, રાજાએ ગોત્રવૃદ્ધોને અને પ્રજાસમુદાયને પ્રીતિ ભોજન આપવા પૂર્વક સન્માન કરી, તેઓની આગળ હર્ષ પૂર્વક જણાવ્યું કે મહાશયો ! તુષ્ટમાન થયેલ મલયાદેવીએ, દેવોને પણ દુર્લભ એવાં આ બે અપત્યો અમને આપ્યાં છે. તે દેવીનો અમારાપર મહાન્ ઉપકાર છે. આપણે મનુષ્યો તેમના ઉપકારનો બદલો ન જ વાળી શકીએ. તથાપિ તે દયાળુ દેવીનું નામ અમોને ચિર સ્મરણીય રહે તે માટે આ કુમારનું નામ મલયકુંવર, અને કુંવરીનું નામ મલયાસુંદરી રાખવામાં આવે છે.

રાજાના સંભાષણને સર્વ લોકોએ અનુમોદન આપ્યું. મેળાવડો વિસર્જન થયો. રાજા, રાણી સુખમાં દીવસો પસાર કરવા લાગ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પાંચ ધાવમાતાએ પાલન કરાતાં, બન્ને સંતાનો ક્રમે વૃદ્ધિ પામ્યાં. જેમ જેમ કુમાર, કુમારી, મન્ મન્ અક્ષરે બોલવા લાગ્યાં, અવ્યક્તપણે હસવા લાગ્યાં, અને અસ્થિરપણે પગ સ્થાપન કરતાં શીખતાં ગયાં, તેમ તેમ ચંદ્રને દેખીને જેવી રીતે સમુદ્રમાં પાણીનાં મોજાં ઉછળે છે, તેવી રીતે, માતપિતાના હૃદયમાં હર્ષના તરંગો ઉછળવા લાગ્યાં. એક હાથથી બીજાના હાથમાં ફરતાં આ બાળકો ક્રમે શિશુવય પામ્યાં. વિદ્યા ગ્રહણ કરવાને લાયક થયાં જાણી, શસ્ત્ર, શાસ્ત્રાદિ વ્યવહારકળામાં નીપુણ ઉપાધ્યાયને બન્ને બાળકો સોંપવામાં આવ્યાં.

ખરી વાત છે કે વિદ્યા એજ મનુષ્યોનું પરમ ભૂષણ છે. ખરું દૈવતજ વિદ્યા છે. વિદ્યાથીજ મનુષ્યોમાં મનુષ્યપણું આવે છે. વિદ્યા વિનાનાં મનુષ્યો, મનુષ્યરૂપે પશુ સમાન છે. વિદ્યાથી બન્ને ભવ સુખમય થાય છે. સિંહજેવી હિંસક જાતિને પણ કેળવવાથી હિંસક સ્વભાવનો ત્યાગ કરી, સાત્વિક સ્વભાવ ધારણ કરે છે. તો મનુષ્યને કેળવવાથી તેનો ખરો માનુષીસ્વભાવ પ્રકટ થાય તેમાં આશ્ચર્ય શાનું ?

જે માતા, પિતાઓએ પોતાનાં પુત્ર, પુત્રીઓને વ્યવહારિક તેમજ આત્મિક ઉન્નતિ થાય તેવું શિક્ષણ નથી આપ્યું, તે માતા, પિતાઓ, 'માતા પિતા' એવા નામને પણ લાયક નથી. તેઓ પોતાનાં સંતાનના ખરા શત્રુઓ છે.

પુત્ર, પુત્રીઓ અવિવેકી થઇ, વિનયહીન બની, અવળે રસ્તે દોરાય, અકાર્યો કરી અધોગતિમાં જાય, ધાર્મિક તેમજ વ્યવહારિક માર્ગથી વિમુખ થાય, તેનું મૂળ કારણ ' બાળપ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ણામાં વિદ્યાના જે સંસ્કારો, માતા, પિતા તરફથી પડવા જોઇએ તે નથી પડતા ' તેજ છે.

આ બાળકોની અજ્ઞાનતાનાં કડવા ફળો તે નિર્ભાગી માતા, પિતાઓને પણ ચાખવાં પડે છે. કુટુંબમાં અને ઘરમાં નિરંતર કલેશ થાય, બન્ને સગાભાઇઓ જુદા રહે, ધન માટે શત્રુની માફક આપસમાં લડે, માતપિતાઓનું અપમાન થાય, એટલુજ નહિ પણ ભોજનને માટે માતા, પિતાના વારાઓ પણ કરે અને છેવટની જીંદગી મહાન્ કાષ્ટથી દુઃખમાજ પૂર્ણ કરે. આનું કોઇ પણ બરૂં કારણ હોય તો એજ છે કે, તે બાળકોને, બાલ્યાવસ્થામાંજ, માબાપો તરફથી મનુષ્યપણાને લાયકની કેળવણી આપવી જોઇએ તે આપવામાં નથી આવી. માટે દરેક બાળકોને બાલ્યાવસ્થામાંજ વિદ્યા આપી કેળવવા જોઇએ.

આવા ઉત્તમ વિચારોથી, બાળકોના હિતેષી રાજાએ, ઉત્તમ ગુણ પાત્ર ઉપાધ્યાયને કેળવવાને કુમાર તથા કુમારીને સોપ્યાં.

બુદ્ધિનાન્ રાજકુમાર, અને રાજકુમારીએ પૂર્વે ભણેલું પાછુ યાદ કરતાં હોય નહિં તેમ, ઘણા થોડા વખતમાં સર્વ કળા અને વિદ્યા ગ્રહણ કરી.

રાજકુમાર, કોઈ વખત અશ્વકીડા, કોઇ વખત કુંજરકીડા તો કોઇ વખત ખડ્ગ ખેલવાની કીડા કરતો હતો. કોઇ કોઇ વખત ધનુષ્ય બાણ લઇ, શીખેલી કળાને ઉત્તેજીત કરવા, નીશાનબાજી પણ ખેલતો હતો. કુમારને કીડા કરતો જોઈ, માત પિતાનાં મન પ્રમોદથી પ્રફુલ્લિત થતાં હતાં.

રાજકુમારી મલયાસુંદરી પણ ધાત્રમાતા વેગવતી અને સ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રખી વયની દાસીઓને સાથે લઈ યથેચ્છાએ ઉદ્યાનાદિકમાં વિચરતી અને ક્રીડા કરતી હતી.

મલયાસુંદરીનું હૃદય સ્વભાવથીજ કરૂણાથી ભરપુર હતું. તે ભોળા સ્વાભાવની હતી. કોમળતા તેના શરીરમાં વ્યાપીને રહી હતી. ડહાપણ અને સદ્ધર્મ કર્તવ્યમાં નિપુણ હતી, સમગ્ર રાજકુંટુંબને પ્રાણથી પણ અધિક વહાલી હતી. અનુક્રમે બાલ્યાવસ્થાને મૂકી તેણીએ યુવાન અવસ્થામાં પ્રવેશ કર્યો.

યુવાસ્થામાં રાજકુમારીના શરીરની શોભા કોઇ અપૂર્વ જણાતી. હતી અંગ ઉલ્લાસ પામ્યું હતું. લોચનપ્રિય લાવણ્યતા વૃદ્ધિજ પામતી હતી. અળ પુરૂષની માફક કેશપાશમાં કુટીલતા (વાંકાશ) જણાતી હતી. કુમૈત્રિની માફક મધ્યભાગ તુચ્છ જણાતો હતો. ઉત્તમ મનુષ્યોના મનોરથોની માફક સ્તનયુગલ હૃદયમાં સમાતું નહોતું. સાધુ પુરૂષો નીચિત્ત વૃત્તિની માફક નાસિકા સરલ દેખાતી હતી. સત્પુરૂષોની મિત્રતાની માફક વેણીદંડ લંબાયેલો હતો. જનનીના મનની માફક લોચન દ્વંદ્વ સ્નિગ્ધતાવાળું હતું. શોકયનાં કર્તવ્યોની માફક કટાક્ષો વક્ર જણાંતાં હતાં. વિલાસીનીના આચારની માફક અધર પલ્લવ સરાગી (લાલ)હતો.

શંખની માફક કંઠ રેખાઓથી શોભતો હતો. શરીર, શાલીગ્રામની માફક સુકુમાળ હતું. જતિ, હાથણીની માફક વિલાસવાળી હતી. ટુંકામાં એટલુંજ કહીશું કે, યૌવનના સમાગમથી મલયાસુંદરીનાં દરેક અવયવો ખીલી નીકળ્યાં હતાં.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૧૭ મું.

મહાબલ કુમારનો ચંદ્રાવતીમાં ગુપ્ત પ્રવાસ.

વિશાળ દક્ષિણ દેશમાં પૃથ્વીસ્થાનપુર એક રમણીય શેહેર હતું. હાલ પણ જેને પઇઠાણપૂર કહે છે. શોભા અને સમૃદ્ધિમાં ચંદ્રાવતીથી કોઇ પણ રીતે તે ઉતરતું નહોતું.

આ શેહેર પણ ગોળાનદીના કિનારાપર હતું. કિનારાપર સુંદર ઘટાદાર વૃક્ષોની ઘટાઓ આવી રહી હતી. નજીકમાં ધનંજય નામના યક્ષનું મંદીર હતું. આજુબાજુ કેટલોક પાહાડી પ્રદેશ હતો. નાનાં નાનાં શિખર વાળી સુંદર ટેકરીઓ આવી રહી હતી તેમાં કેટલીક ગુફાઓ પણ જોવામાં આવતી હતી. તેનો ઉપયોગ કોઈ યોગી મહાત્માઓ કે લફંગાચોર લોકોજ કરતા હતા.

તે શહેરમાં સુરપાલ નામનો ક્ષત્રિયવંશી રાજા રાજ્ય કરતો હતો. વીરધવળ, અને સુરપાળ રાજા બન્ને મિત્રો હતા. પોતાની મિત્રાઈ લાંબાં વખત સુધી બની રહે તે માટે અવસર પ્રસંગે, આપસમાં તેઓ ઉત્તમ વસ્તુઓનાં ભેટણાં મોકલતા રહેતા. અને કાર્ય પ્રસંગે એક બીજાને મદદ પણ કરતા હતા.

એક દીવસ કેટલીક ઉત્તમ વસ્તુઓનું ભેટણું લઇ, પૃથ્વીસ્થાનપુરથી રાજપુરૂષો, ચંદ્રાવતીમાં આવી પહોચ્યા હતા. મહારાજા વીરધવળ સભા વચ્ચે સિંહાસનપર બીરાજ્યો હતો. રાણી ચંપકમાલા ડાબા બાજુએ બેઠી હતી. મલયકેતુકુમાર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ જમણી બાજુએ બેઠો હતો. સામંત, પ્રધાન વિગેરે રાજ-પુરૂષોથી સભા ભરપુર હતી.

એ અવસરે સુરપાળ રાજાના અમાત્યાદિ રાજપુરૂષોસભામાં આવ્યા અને રાજાને નમસ્કાર કરી, પાસે ભેટણું મૂકી ઉભા રહ્યા

રાજાએ બહુમાનપૂર્વક ભેટણું સ્વીકારી, પ્રધાન આદિ સર્વને બેસવાને આસન આપ્યાં.

" મારા પરમ મિત્ર સુરપાળ રાજાને, તેના રાજ્યને, અને અંતે ઉર આદિ સર્વ પરિવારને કુશળ છે ? " વીરધવળરાજાએ પ્રશ્ન કર્યો. પ્રધાને હાથ જોડી નમ્રતાથી જણાવ્યું, " મહારાજા! ધર્મના પ્રસાદથી અને આપ જેવા મિત્ર રાજાની મીઠી નજરથી, રાજ્યમાં સર્વત્ર આનંદ છે. મહારાજા સુરપાળે આપના સર્વ પરિવારની કુશળતા ઇચ્છી છે, અને પુછાવી પણ છે. "

પ્રધાનની સાથે આવેલા માણસો તરફ રાજાએ નજર કરી; તો પ્રધાનની પાછળ નજીકમાં બેઠેલો મહાતેજસ્વી, સૌમ્યમૂર્ત્તિ ભાગ્યવાન્ એક યુવાન્ પુરૂષ જોવામાં આવ્યો; તેને જોતાંજ રાજાનું ધ્યાન તે તરફ ખેંચાયું.

રાજાએ પ્રશ્ન કર્યો. "પ્રધાના આ તમારી સાથે આવેલ તેજ-સ્વી પુરૂષ કોણ છે?મા-ા ધારવા પ્રમાણે કોઈ રાજકુમાર હોવો જોઈએ."

આ શબ્દો સાંભળતાંજ તે યુવાન પુરૂષે સંકેત કરવાથી એક વિચક્ષણ પુરૂષ વચમાં બોલી ઉઠયો.

" મહારાજા વીરધવળ ! તે મારો બધુ બાંધવ છે. દેશાટન કરવાની ઈચ્છાથી તે અમારી સાથે આવેલ છે. "

આ પુરૂષને જોઈ રાજાના વિચારો કોઈ જુદાજ પ્રકારના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થયા હતા. મલયાસુંદરી યુવાન વયની થઇ હોવાથી રાજાને પોતાની ચિંતા દૂર કરવી હતી. પણ આ રાજકુમાર નથી એમ ઉત્તર મળવાથી પોતાના વિચારોને રાજાએ ત્યાંજ શાંત કરી દીધા.

રાજકાર્ય નિવેદન કર્યા પછી, તેમને સન્માન આપી, રાજાએ નીવાસસ્થાન અપાવ્યું, તેમાં તે સર્વે જઇ રહ્યા. સભા વિસર્જન થઇ.

સભાથી બહાર આવ્યા બાદ તત્કાળિક ઉત્તર આપનાર તે પુરૂષની આ યુવાને પ્રશંસા કરી. આવો બનાવટી ઉત્તર અપાવવાનું કારણ તેનો આ ચંદ્રાવતીનો પ્રવાસ ગુપ્ત હતો.

એક સુંદર મહેલમાં ઉતારો લીધા બાદ તે યુવાન રાજકુમાર, સાથે અલ્પ પરિવારને લઇ, ચંદ્રાવતી નગરીની શોભા જોવા માટે નીકળી પડયો. આમતેમ શહેરમાં ફરતાં રાજમહેલના પછાડીના રસ્તા તરફ તેઓ આવી ચડયા.

તે મેહેલના ઝરૂખામાં એક રાજકુમારી બેઠી બેઠી, ચારે બાજુ શહેર ચર્ચા જોતી હતી. જોતાં જોતાં તે રાજમહેલના નજીક ભાગમાંથી પસાર થતા અલ્પ પરિવારવાળા કુમાર ઉપર તેની દૃષ્ટી પડી.

કામ સરખા સુંદર રૂપવાન્ આ કુમારને જોઈ તે કુમારી ચિંતવવા લાગી. " આ યુવાન્ પુરૂષ કોણ હશે ? સાક્ષાત્ કામદેવતો નહિ હોય ! અશોક વૃક્ષના પલ્લવની માફક અરૂણ, અને સુકુમાળ તેના હાથ જણાય છે હાથની સુંઢ દંડની માફક મનોહર જંઘાયુગ્મ કેવું શોભે છે ? વિશાળ વક્ષસ્થળ, અતિ દીર્ઘ ભુજાદંડ, તેજસ્વી સુંદર મુખાકૃતિ, પ્રવાળદળ સરખાં અધર દળ, સરલ નાસીકા, વિસ્તારવાળાં સ્નિગ્ધ નેત્રો, અને શ્યામ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કેશ કલાપ, આ સર્વ કેવાં શોભે છે ! આમ સર્વાંગે સુંદર રાજકુમારને જોતી, ઝરખામાં રહેલી રાજકુમારી ચિત્રમાં આળેખેલી હોય તેમ સ્તબ્ધ થઇ રહી.

દૈવયોગે આ કુમારની દૃષ્ટિ પણ ઝરખામાં રહેલી કુમારી ઉપર પડી. તેને જોતાંજ તે વિચારવા લાગ્યો. અહા ! શું આ કોઈ સ્વર્ગમાંથી ઉતરેલી અપ્સરા છે. ગાઢ અનુરક્ત દૃષ્ટિથી તે મારી સન્મુખ જોઇ રહી છે. તે કુમારી હશે કે વિવહિહાત હશે ?

કુમારી પણ ચિંતવવા લાગી કે, મારા સંમુખ સ્નેહિત દૃષ્ટિથી જોતો આ રાજકુમાર કોણ હશે ? તેને જોતાંજ મારૂં મન આટલું બધું વિહ્વળ શામાટે થાય છે ? તે પૂર્વજન્મનો મારો સ્નેહીતો નહિ હોય ? એ કોનો પુત્ર હશે ? આવા અનેક વિચારમાં ગુંથાયેલી રાજકુમારીએ પોતે કોણ છે, અને રાજકુમાર કોણ હશે, તે જણાવવા–અને જાણવા નિમિત્તે લેાજપત્ર ઉપર બે શ્લોક લખી, પોતાના મનની સાથે, નીચે ઉભેલા રાજકુમાર તરફ તે પત્ર નાંખ્યો. શરીરપર રોમાંચ ધારણ કરતા રાજકુમારે, નીચે આવતા પત્રને ઝીલી લઈ રાજકુમારીના હર્ષ સાથે મનમાં વાંચ્યો. તે શ્લોકમાં આ પ્રમાણે લખ્યું હતું.

कोऽसि त्वं तव किं नाम क्व वास्तव्योऽसि सुंदरः ॥
कथय त्वयकाज हें मनो मे क्षिपना दृशं १
अहं तु वीरधवल भूपतेस्तनया कनो
त्वदेक हृदया वर्त्ते नाम्ना मलयसुंदरी २

હે સુંદર ! તું કોણ છે ? તારૂં નામ શું ? તું કયાંનો રહેવાસી છે ? આનો મને ઉત્તર આપ. મારાપર દૃષ્ટિ નાંખીને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેં મારૂં નામ હરણ કર્યું છે. હું વીરધવળ રાજાની કુંવારી પુત્રી છું. તારા હૃદયની સાથે મારૂં હૃદય એક થયેલું છે. મારૂં નામ મલયાસુંદરી છે.

આ પત્ર વાંચી તે કુમાર, યોગીની માફક એકાગ્રચિત્તે, અને નિમેષોન્મેષ રહિત દૃષ્ટિએ કુમારીને જોવા લાગ્યો. જોતાં જોતાં બન્નેની દૃષ્ટિ એટલી બધી એકમેક થઇ રહી કે, ત્યાંથી જુદી પાડવી મુસ્કેલ થઇ પડી.

કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો. અહા ! આ વિદગ્ધાએ (પંડિતાએ) પરિવાર સહિત છતાં પોતાનો વૃત્તાંત મને જણાવી આપ્યો. પણ મારે તેના પુછેલ પ્રશ્નનો ઉત્તર કેવી રીતે આપવો ?

કુમાર આ પ્રમાણે વિચાર કરે છે તેવામાં એક પુરૂષ ત્યાં આવી કુમારને કહેવા લાગ્યો.

" રાજકુમાર ! નગરીમાં ફરવું બંધ કરી, આપણા મુકામે પાછા ચાલો. આપણી નગરીતરફ આજેજ આપણું પ્રયાણ થશે. કેમકે જે રાજકાર્ય માટે અમારૂં આવવું અહીં થયું હતું તે કાર્ય સંપૂર્ણ થઇ ગયુ છે. "

રાજકુમારે જણાવ્યું. " અહા ગોપુર સહિત પ્રાસાદો કેવા સુંદર છે ? આ વાતાયનોની (ઝરૂખાઓની) કેવી અપૂર્વ શોભા છે ? મારૂ મન તો હમણાં અહીંજ ચોટયું છે, "

તે પુરૂષેજણાવ્યું " કુમાર ! આપણે જરૂરીપ્રસંગ છે માટે હમણાંજ અહીંથી ઉપડવું પડશે માટે જલદી ચાલો. "

ફરી ફરીને વારંવાર ઝરૂખા સામું જોતા કુમારને ઘણી મહેનતે સેવકો પોતાને ઉતારે લાવ્યા.

કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો. અહો ! મારી અસમર્થતા ! અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉત્સુકતા ! ' હું કોણ છું ' આ પ્રશ્નનો ઉત્તર પણ તે કુમારીને જણાવી ન શકયો ? ધિક્ મારી કલામાં નિપુણતાને. મારી વિદ્યાનાં બધી નિરર્થક ગઇ. હું મારા દેશથી આટલો બધો દૂર આંહી આવ્યો છું છતાં કુમારીને મળી ન શકયો, તો પાછળથી તેનો મેળાપ મને કેવી રીતે થશે ? હમણાં રાત્રિ છે. અંધકાર ચારે બાજુ ફેલાઇ રહ્યો છે. મારાં માણસો પણ હજી તૈયાર થાય છે. તેઓ તૈયાર થાય તેટલામાં હું એકલોજ જઇને કુમારીને મળી આવું. અને ' હું કોણ છું ' તે પણ કહી આવું.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી, પોતાના કોઇપણ માણસો ન જાણે તેવી રીતે ગુપ્તપણે ત્યાંથી નીકળી, ઉતાવળો ઉતાવળો રાત્રિએ રાજકુમારીના મહેલ નીચે આવ્યો. મેહેલના પેલા મજલાની બારી ઉઘાડી હતી અને તે કિલ્લાને લગતીજ હતી.

રસ્તામાં ઉભા ઉભા બે ત્રણ મજલા ઉપર રહેલી કુમારી સાથે વાતચિત કરવી અસંભવિત હતી. તેમજ અંધકાર વિશેષ હોવાથી દૃષ્ટિનો વિષય પણ મુદ્રિત (આચ્છાદિત) થયો હતો. એટલે અહીંથી મલયાસુંદરીના મેળાપની આશા વ્યર્થ ગઇ પણ તે નિરાશ ન થયો હવે સાહસ કર્યા સિવાય છુટકો નથી એમ ધારી, એક કુદકે તે જમીન ઉપરથી કિલ્લા ઉપર જઇ પડયો. ત્યાંથી નજીકમાં પહેલા મજલાની બારી ઉઘડી હતી તેમાં રાજકુમાર પેઠો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૧૮ મું.

રાણી કનકવતી.

કુમારે જે બારીમાં પ્રવેશ કર્યો હતો તે સ્થળેવીરધવળ રાજાની બીજી રાણી કનકવતી રહેતી હતી. આ અવસર કોઇ એવોજ વિષમ હતો કે કર્મસંયોગે, એ વખતે કનકવતીની પાસે એક પણ દાસ, કે દાસી નહોતી, પણ રાણી કનકવતી એકલીજ તે મેહેલમાં હતી.

આવી અંધારી રાત્રિએ પોતાના મેહેલમાં પેઠેલા રાજકુમારને જોઇ તે વિચારવા લાગી. અહો ! આવો દિવ્યરૂપ ધારી, અને સાહસિક પુરૂષ, આજસુધી કોઇ મારા જોવામાં નથી આવ્યો તેણે બારીદ્વારા કુમારને પ્રવેશ કરતો જોયો નહોતો. તેથી વિચાર કરવા લાગી કે, આટલા બધા ચોકીદારો છતાં આ પુરૂષે અહીં કેવી રીતે પ્રવેશ કર્યો હશે ? નિશ્ચે આ કોઇ વિદ્યાધર છે. અથવા મહાન્ સત્વાધિક પુરૂષ છે. કોઇપણ પ્રયોજન માટે હર્ષ પામતો ચાલ્યો આવે છે. આ પ્રમાણે વિચાર કરતી, રાજવલ્લભા, કુમારના રૂપથી મોહ પામી તેના જવના રસ્તામાં આડી ઉભી રહી. કુમારને કહેવા લાગી. હે નરોત્તમ ! અહીં આવ અહીં આવ. આ ઉત્તમ આસનપર બેસ. મને માન આપ, અને નિઃશંકપણે મારા મનોરથો પૂર્ણ કર.

રાણીના આ શબ્દો સાંભળી રાજકુમાર ચિંતવવા લાગ્યો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કે, " આ રાજાની રાણી હશે કે તેની બેહેન હશે ? આવાં ભયવાળા સ્થાનમાં પેસીને જેમનને સ્વાધીન ન રાખતાં સ્વતંત્ર (છુટું) મૂકવામાં આવે, અથવા પરસ્ત્રી, માં આસક્તિ કરવામાં આવે તો, સ્વદાર સંતોષવ્રત કેવી રીતે રહે ? તેમજ ઈષ્ટકાર્યની સિદ્ધિ પણ કેમ બને ? વળી આ સ્ત્રીના અવયવો પરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે, આ કોઇની સ્ત્રી છે. માટે મારે તેના તરફ પ્રીતિ ન કરતાં સાવધાન રહેવું જોઇએ. હું અહીં મલયાસુંદરીની પાસે જવા આવ્યો છું. તે પણ તેનું હરણ કરવા માટે નહિ; તેમ તેની સાથે અનાચાર સેવવા માટે પણ નહિ; કેવળ તેના પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવા આવ્યો છું. તેમજ તે હજી કુમારી છે તેની સાથે સ્નેહબંધન થાય તોપણ તેનાં માતા, પિતાની સમ્મતિ સિવાય હું કદી તેની સાથે લગ્ન કરનાર નથી. જ્યારે કુમારીસ્ત્રી તરફ પણ મારી આવી દૃઢ લાગણી છે, તો પરણેલી પરસ્ત્રી તરફ તો મારૂં મન બીલકુલ નજ ખેંચાવું જોઇએ. "

ઇત્યાદિ વિચાર કરી કુમારે સમયાનુસાર કાર્ય સિદ્ધ કરી લેવા માટે રાણી કનકવતીને જણાવ્યું.

હું મલયાસુંદરી માટે કાંઇ વસ્તુ લઇને આવ્યો છું. તો મને મલયાસુંદરીનું નિવાસસ્થાન બતાવો. મલયાસુંદરી કયાં રહે છે ! હું તેની પાસેથી પાછો ફરીશ; એ અવસરે તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ. હમણાં મને તેની પાસે જવાનો રસ્તો બતાવો.

કનકવતીએ કુમારનું કહેવું માન્ય રાખી, નજીકના દાદર ઉપર થઈ મલયાસુંદરીના મેહેલમાં જવાનો રસ્તો બતાવ્યો. કુમાર માળ ઉપર ચડી ગયો કે, રાજપત્ની કનકવતી હળવે હળવે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેની પાછળ જઈ, દ્વાર આગળ ગુપ્તપણે ઉભી રહી, અને તેઓ એાપસમાં શું વાર્તાલાપ કરે છે, તે સાંભળવા લાગી.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

રાજકુમારીનો મેળાપ.

કુમાર જ્યારે રાજકુમારીના મેહેલમાં દાખલ થયો, ત્યારે પુર્વે જે ઝરૂખામાં તેને બેઠેલી દીઠી હતી તેજ ઝરૂણામાં અને તેજ સ્થળે અત્યારે પણ તે બેઠેલી હતી. ડાણા હાથમાં પોતાનું મુખ સ્થાપન કર્યું હતું. તે દિશા તરફ વારંવાર ઉભા થઇને દૃષ્ટિ ફેરવતી હતી. કુમારના સમાગમની આશા તેણે હવે મુકી હતી. મુખમાંથી ઉષ્ણશ્વાસ નિશ્વાસ નીકળતા હતા. મુખ મ્લાનિને પામેલું જણાતું હતું. અને વિચારમાં લીન થઈ ગઇ હતી તેથી આજુબાજુ શું થાય છે તેનું તેને ભાન નહોતું.

કુમાર થોડો વખત તેની સંમુખ ઉભો રહ્યો પણ તેતો બરેબર ધ્યાન નિમગ્ન થઇ રહી હતી, તેથી કુમાર આવ્યાને પણ તે જાણી શકી નહોતી.

કુમારે જણાવ્યું " મૃગાક્ષી ! આ તરફ નજર કર. તારા હૃદયમાંથી નીકળી હું તારી સંમુખ ઉભો છું. "

અજ્ઞાનમાં આ વચનો સાંભળતાંજ પોતાની ડોક પાછી વાળી જોયું તો પોતાની પાસે રાજકુમારને ઉભેલો જોયો. તેને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જોતાંજ તત્કાળ મલયાસુંદરી ઉભી થઇ, લજ્જાથી નમ્ર મુખ કરી સંમુખ ઉભી રહી.

રાજકુમારે જણાવ્યું. " રાજકુમારી ! તારા પ્રશ્નનો ઉતર આપવા માટેજ હું અત્યારે આવા વિષમસ્થાનમાં આવી ઉભો છું પૃથ્વીસ્થાનપુરના મહારાજા, સુરપાળ અને મહારાણી પદ્માવતી તે મારા પિતાશ્રી અને માતુશ્રી છે. મારું નામ મહાબળ કુમાર છે. દેશ જોવા નિમિત્તે ગુપ્તપણે હું મારા પરિવારની સાથે આવ્યો છું. આ દેશમાં મારું ગમન ગુપ્તજ છે. મારા પિતાશ્રીની આજ્ઞાથી મારા પ્રધાન સાથે હું આવ્યો છું, તથાપિ અહીંના લોકોને અને વિશેષ પ્રકારે તમારા પિતાશ્રી વીરધવળને કોઈ પણ રીતે મારું આવવું જાહેર થયું નથી.

આ આશ્ચર્યથી ભરપુર નગરીને જોતાં, ફરતાં ફરતાં તમારા પ્રાસાદ (મેહેલ) નીચે આવ્યો, તેવામાં જન્માંતરના સ્નેહને પ્રગટ કરનાર અરસપરસ આપણો દૃષ્ટિમેળાપ થયો. ત્યાર પછી જે થયું તે આપણ બન્ને પ્રકટજ છે. મહાન્ સંકટમાં પ્રવેશ કરીને પણ અત્યારે હું તમને મળવા આવ્યો છું.

હવે હું જાઉં છું. મારાં માણસોને તૈયારી કરતાંજ મૂકીને હું આવ્યો છું. અમારું પ્રયાણ હમણાંજ મારા શહેર તરફ થશે."

કુમાર હમણાંજ મારી પાસેથી જવા માગે છે એમ ધારી, લજ્જા અને મૌનપણું મૂકી, મલયાસુંદરીએ નમ્રતાથી બોલવું શરૂ કર્યું.

" રાજકુમાર ! તમારે અહીંથી બીલકુલ જવું નહિ. હું તમને અહીંથી જવા નહિ દઉં. તમારા દર્શનવિના હું પ્રાણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ધારણ કરવાને અસમર્થ છું. જો તમે અતિ નિષ્ઠુર થઈ મારી અવજ્ઞા કરી ચાલ્યા જશો તો હું મારા પ્રાણને જતાંજલિ આપીશ, માટે મારાપર કરૂણા લાવીને અહીં જ રહો. મારા મનોરથો પૂર્ણ કરો. જ્યાં સુધી હું તમને જોઇશ ત્યાં સુધી જ મને નિવૃત્તિ રહેશે.

રાજકુમાર ! હું તમારી શી ભકિત કરૂં. આ જન્મપર્યંત આ આત્મા તમને અર્પણ કરૂં છું. વિશેષમાં આ લક્ષ્મી પુંજહાર તમે ગ્રહણ કરો ".

આ પ્રમાણે કહી પોતાને હાથે તે હાર કુમારના કંઠમાં નાંખ્યો. હાર નાંખીને જણાવ્યું કે, આ હાર મેં આપના ગળામાં નથી નાખ્યો પણ આ, હારના બાનાથી મેં તમને વરમાળા આરોપી છે. માટે અત્યારે ગાંધર્વવિવાહ કરી મને ગ્રહણ કરો, અને પછી હું અત્યારેજ તમારી સાથે આવીશ. અન્યોઅન્ય વિયોગ જનિત દુઃખ ન થાઓ; એજ મારી પ્રબળ ઇચ્છા છે. "

મહાબળે ઉત્તર આપ્યો " રાજકુમારી ! તમારૂં કહેવું સત્ય છે. તમારા મનોરથો ઉત્તમ છે. મનનો ખરો સંકલ્પ તમે જણાવી આપ્યો છે. તથાપિ મનુષ્યોની સાક્ષીએ જ્યાંસુધી માતા, પિતા કન્યા ન આપે ત્યાં સુધી પોતાની ઇચ્છાએ બિવાહ કરવો તે કુલીન મનુષ્યોને ઉચિત નથી.

અત્યારે તમારૂં પાણી ગ્રહણ કરવાની અને સાથે લઈ જવાની હું નાપાડું છું તેથી તમો ખેદ ન કરશો. ઝુરશો નહિ. ઉતાવળ ન કરો આંહી કેટલાક દિવસ સુધી શાંત ચિત્ત કરીને રહો. હું તમને વચન આપું છું કે અહીંથી જઈને જ એવી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રીતે પ્રયત્ન કરીશ કે, તમારાં માતા, પિતા, તમારું લગ્ન મારી સાથેજ કરશે. હવે શાંત થાઓ. મને રજા આપો. ”

પ્રકરણ ૨૦ મું.

ઓરમાન માતા, રંગમાં ભંગ.

ભવિષ્યનાં દંપતી આ પ્રમાણે આનંદમગ્ન થઇ આખરે છુટાં પડવાની તૈયારી કરે છે, એટલામાં અકસ્માત્ ઝપોઝપ મેહેલનાં દ્વાર બંધ થયાં. દ્વાર બંધ થતાંજ તેઓ જાગૃતિમાં આવ્યાં. દ્વાર કોણે બંધ કર્યા ? બંધ કરવાનું કારણ શું ? એમ બન્ને જણ વિચાર કરે છે; એટલામાં કનકવતીનો શબ્દ સંભળાયો. તે ખુશી થઈ. તાબોટા પાડતી બોલવા લાગી. અરે ! લુચ્ચા મહાબળ ! તું મને ઠગીને કુમારીને જઈ મળ્યો. તો યાદ રાખજે, મને છેતરવાનું ફળ હું તમને હમણાંજ આપાવું છું. મલયાસુંદરીએ મહાબળને જણાવ્યું. આ મારી ઓરમાન માતા છે તે મેહેલને પેહેલે માળે રહે છે. તે કોપાયમાન થઇ હોય તેમ જણાય છે. અરે ! મારી કેટલી ગફલત ! તે આંહી આવેલી છતાં તેને મેં ન જાણી. તેણે આપણી સર્વ બીના દેખી અને સાંભળી જણાય છે. રખેને તે કાંઇ ઉત્પાત પેદા કરે.

મહાબળે જણાવ્યું. સુંદરિ ! જ્યારે હું તારી પાસે આવતો હતો તે અવસરે તેણે મને રસ્તામાં રોકયો હતો. કામાતુર થઇ વિષય યાચના કરી હતી. મેં તેને આડું અવળું સમજાવી, જુ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઠો ઉ-તર આપી શાંત કરી હતી. છતાં છુપા દૂતની મારફક મારી પાછળ આવી તેણે આપણો વ્યતિકર સાંભન્યો છે. અને તેથી ક્રોધાતુર થઇ દ્વાર બંધ કર્યા જણાય છે.

આ પ્રમાણે બન્ને જણ પોતાની ગફલતનો પશ્ચા-તાપ કરતાં હતાં તે અવસરે, કનકવતી દ્વારે તાળું મારી રાજા પાસે ગઈ અને બન્ને જણનો દેખેલો, તથા સાંભળેલો વૃત્તાંત, વિશેષ પ્રકારે મીઠું, મરચું ભભરાવી કહી બતાવ્યો.

પોતાની પુત્રીનું સ્વચ્છંદી, અને અનાચારી વર્તન, રાણીના મુખથી સાંભળતાંજ રાજાના નેત્રો ક્રોધથી લાલ થઈ આવ્યાં—અનેક સુભટોને સાથે લઈને, " મારો, મારો, પકડો, પકડો, " વિગેરે શબ્દ કરતો વીરધવળ રાજા, તત્કાળ મલયાસુંદરીના મહેલ આગળ આવ્યો સુભટોએ તે મહેલ ચારે બાજુથી ઘેરી લીધો.

રાજાના શબ્દો સાંભળતાંજ, રાજકુમારી ગભરાઈ ગઇ. હિંમત હારીગઇ. દુઃખસમુદ્રમાં ડુબી ગઇ. " અરે ! આ સુંદર આકૃતિવાળા રાજકુમારનું શું થશે ? હું તેનો બચાવ કેવી રીતે કરીશ ? ધિક્કાર થાઓ મને વિષકન્યાને કે, હજી તો મારો સંમેલનજ (દૃષ્ટિ મેળાપજ) થયો છે, તેટલામાંતો આકુ મારનો હું ઘાત કરાવનારી થઇ. મારે નિમિત્તે આ પુરૂષ રત્નનો હમણાંજ વધથશે. " ઇત્યાદિ ચિંતાજ્વાળમાં ગુંથાયેલી અને આકુળવ્યાકુળ થતી રાજકુમારીને જોઈ, મહાબળે તેને ધીરજ આપી. " હે સુંદરી ! તું બીલકુલ ભય ન રાખીશ, અને મારા અનિષ્ટ થવાની ચિંતા પણ ન કરીશ. જે પુરૂષ આવા ભયવાળા સ્થાનમાં સાહસ કરીને આવ્યો છે, તેની પાસે પોતાના રક્ષણનો પણ ઉપાય હશે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ પ્રમાણે જણાવી પોતાના કેશમાં ગુપ્ત રાખેલી એક ગુટીકા બહાર કાઢી. અને મલયાસુંદરીના જોતાંજ પોતાના મુખમાં નાંખી. સભામાં બેઠેલી ચંપકમાલા રાણીનું રૂપ તેણે સવારમાંજ દેખ્યું હતું. તેવુંજ રૂપ ગુટીકાના પ્રભાવથી કરી, મહાબળ મલયાસુંદરી પાસે બેઠો. સાક્ષાત્ પોતાની માતાનું રૂપ જોઇ મલયાસુંદરી વિસ્મય પામી, અને નિર્ભય થઇ શાંત ચિત્તે બેઠી.

રાજા પણ તાળું તોડી દ્વાર ઉઘાડી કુમારીના મેહેલમાં દાખલ થયો. તપાસ કરતાં ચંપકમાલા સહિત મલીયાસુંદરીને ત્યાં બેઠેલી દીઠી.

રાજા કનકવતીના સન્મુખ જોઇ બોલ્યો. પ્રિયા ! તપાસ કર. તેં મને શું કહ્યું હતું. આંહીતો તે માંહીલું કાંઈપણ જણાતું નથી.

કનકવતી અંદર આવી. ચારેબાજુ તપાસ કરી, તો માતા સહિત મલયાસુંદરી સિવાય કોઇપણ બીજું ન જણાયું.

કનકવતીને જોઇ ચંપકમાલાનું રૂપ ધારણ કરનાર મહાબળ બોલ્યો. " આવો બેન ! આજે અકસ્માત્ આ મેહેલમાં તમે કયાંથી ? શું રાજા મારાપર કોપાયમાન થયો છે ? "

ચંપકમાલા રાણીને બોલતી જોઈ ત્યાં આવેલા સર્વ લોકો કનકવતીને આક્રોશ કરવા લાગ્યા કે, ખરેખર શોકયોની આપસની ઇર્ષ્યા તેનાં બાળકો ઉપર ઉતરે છે અને કનકવતીના સંબંધમાં પણતેમજ બન્યું છે.કનકવતીએ જણાવીવેતસત્ય નથી, વિગેરે.

કનકવતીએ જણાવ્યુ " સ્વામીનાથ ! અહીં આવેલા એક પુરૂષને કુમારીએ લક્ષ્મીપુંજહાર આપ્યો છે. આપ તેની તપાસ કરો."

આ વાકયો સાંભળતાંજ સ્ત્રીરૂપ ધારક કુમારે પોતાના કંઠમાંથી હાર કાઢી રાજાને દેખાડયો. તે હાર સર્વ લોકોએ પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જોયો. રાજાનો શંકા નિવૃત્ત થઈ. કનકવતીએ ઈર્ષ્યાથી જ આ પ્રમાણે અસત્ય વાત ઉભી કરી છે. વિગેરે બોલતા રાજાદિ પોત પોતાના સ્થાને ગયા.

ચંપકમાલા રાણી એ વખતે એક જુદા મેહેલમાં હતી તેને આ વાતની ખબર પડી. પણ શોકયેાની આપસની ઈર્ષ્યાથી તેમજ પોતાની પુત્રીની લઘુતા થશે એમ ધારી આ વાતમાં તેણે બીલકુલ લક્ષ ન આપ્યું. તેમજ તેસંબંધમાં કોઈની સાથે વાતચિત પણ ન કરી.

પોતાની આ પ્રમાણે લઘુતા થયેલી જાણી કનકવતી, વિષવાદ પામી ચિંતવવા લાગી. એ રીતે કુમાર કહાં ગયો ? આ શું થયું ? મેં તેને બરોબર જોયો હતો. શું મને ભ્રમ તો નહિ થયો હોય ! હા ! હા બધાં માણસો મારી નિંદા કરે છે. ચોર કોટવાળને દંડે તેવી મારી સ્થીતિ થઈ. અસત્ય બોલનાર તરીકે મારી પ્રખ્યાતિ થઈ. આ કુમારીએજ મારી આટલી લઘુતા કરાવી છે. મલયાસુંદરી, મારી પૂર્વજન્મની બરોબર વેરણ છે. તેને હાલતી, ચાલતી, કે બોલતી જોતાં પણ મને ઉદ્વેગ થાય છે. આ કુમારી કયારે અનર્થમાં પડશે; અથવા કયારે મરી જશે; ઈત્યાદિ ચિંતવન કરતી કનકવતી પોતાના મેહેલમાં આવી.

કોળાહળ સર્વ શાંત થતાં, ઘણી બારીકતાથી તપાસ કરી, મલયાસુંદરીએ, મેહેલનાં દ્વારો બંધ કર્યાં, એટલે મહાબળે મુખમાંથી ગુટીકા બહાર કાઢી પોતાનું સ્વાભાવિક રૂપ પ્રકટ કર્યું.

મહાબળ—રાજકુમારી ! આ સર્વ મહિમા, મારી પાસે રહેલી ગુટીકાનો છે.

મલયાસુંદરી—આ ગુટીકા આપને કયાંથી મળી ?

મહાબળ—એક દિવસ મારા શહેરમાં એક વિદ્યાસિદ્ધ પુ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પુરૂષ આવ્યો હતો. તેની મેં સારી રીતે સેવા કરી હતી. તુષ્ટમાન થઇ તે સિદ્ધપુરૂષે રૂપપરાવર્તન કરવા વિગેરેના અનેક પ્રયોગો બતાવ્યા છે. તે સર્વ મેં સિદ્ધ કરી રાખ્યા છે. તે માંહીલી આ ગુટીકા છે. જેના પ્રભાવથી આજે આ આકૃત સમુદ્રનો હું પાર પામ્યો છું.

મલયાસુંદરી—આવાજ ચમત્કારિક પ્રયોગવાળી બીજી પણ ગુટીકા આપની પાસે છે ?

મહાબળ—હા, છે. તેનો પ્રભાવ એવો છે કે આંબાના રસ સાથે ઘસી, તિલક કરવાથી સ્ત્રી, પુરૂષનું રૂપ ધારણ કરી શકે છે, પણ તે ગુટીકા અત્યારે અહીં મારી પાસે નથી.

પણ હવે મને અહીંથી જવા દો. અહીં વિશેષ રહેવાથી વળી કોઇ બીજો ઉત્પાત ન થાય. સુંદરિ ! આપણો વિધિ (પૂર્વ કર્મ) અત્યારે અનુકુળ છે. નહિતર આપણો દુર્લભ સંયોગ અકસ્માત્ કેવી રીતે બની શકે ? તે વિધિજ આપણી નિરંતર ચિંતા કરશે. આપણે ચિંતા કરવાની કાંઇ જરૂર નથી. લ્યો હું તમને એક શ્લોક આપું છું. મનની શાંતિ માટે તેનું નિરંતર સ્મરણ કરજો. અને સંકટ સમયે તો વારંવાર તેનો ભાવાર્થ યાદ કરશો. આ પ્રમાણે કહી મહાબળ એક શ્લોક આપે છે.

विधत्ते यद्विधिस्तत्स्यान्न स्याद् हृद्य चिन्तितं ॥
एव मेवोत्सुकं चित्तमुपायांश्चिंतयेद्बहून् ॥ १ ॥

(આખરે તો) પૂર્વ કર્મ જેમ કરે છે. તે પ્રમાણે થાય છે. પણ હૃદયમાં ચિંતવ્યા પ્રમાણે થતું નથી, આ ચિત્ત ઉત્સુક

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થઈને ફોગટ અનેક ઉપાય ચિંતવ્યા કરે છે.

રાજકુમારી ! પૂર્વ કર્મની પ્રબળતા હોય તે પ્રમાણે કાર્ય બની આવે છે. જે કાર્ય પ્રબળ કર્મોધીન છે તેને માટે કરાયેલો પ્રયત્ન નિષ્ફળ જાયછે.વાવેલ બીજ અવશ્ય ઉગશેજ.આકારણથી ઉદ્યમ ન કરશો એમ મારૂં કહેવું નથી. પણ મહાન્ આપત્તિ પ્રસંગે મતિ મુંઝાઇ જતાં ' આ ? વિચારો હૃદયને ધીરજ આપે છે, વિશેષ સંતાપ કરવા દેતા નથી, નવીન કર્મબંધ થતો અટકાવે છે, સમભાવે કર્મ વેદાવે છે, અને ઉત્સાહિત રાખે છે કે, આ કર્મ ભોગવાઇ જતાંજ હું આ વિપત્તિમાંથી મુકત થઇશ. વળી આ મારૂં કથન પ્રબળ કર્મોદય યા નિકાચીત (અવશ્ય ભોગવવા લાયક) કર્મોદય આશ્રિનેજ છે. માટે હે રાજકુમારી ! આ શ્લોકનો તેવા પ્રસંગમાં અવશ્ય સદ્ઉપયોગ કરજે.

ટાંકણાથી કોતરેલા અક્ષરોની માફક આ શ્લોક મલયાસુંદરીનાં હૃદય પટ્ટમાં કોતરાઈ રહ્યો, શ્લોકનો ભાવાર્થ વિચારી તે મસ્તક ધુણાવા લાગી. અહા ! કુમારનો શો વિવેક ! કેવી ઉત્તમ બુદ્ધિ ! ધર્મશાસ્ત્રમાં કેટલી નિપુણતા ! મારા ભાગ્યોદયથીજ આ સમાગમ થયો છે.

મહાબળ—હવે મને રાજી ખુશી થઇ રજા આપો. વખત ઘણો થઇ ગયો છે. મારાં માણસો મારી રાહ જોતાં ચિંતામાં પડયાં હશે.

મલયાસુંદરી–'જાઓ' એ શબ્દ નિઃસ્નેહતા સૂચક છે, માટે તેવી રજા હું મારા મુખથી જ આપું. છતાં આપનું મન જવાને વિશેષ ઉત્સુક છે, અને આપ મારી સાથે વિવાહિત થવાને મને કબુલાત આપોછો, તો હું અત્યારે એટલાથીજ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સંતોષ પામી જણાવું છું કે, તમારો માર્ગ નિર્વિઘ્ન થાઓ. અને શાંતિથી આપ નિર્ણય કરેલ સ્થળે પહોંચો ' આ શબ્દો બોલતાંજ આંખમાં અશ્રુ ભરાઇ આવ્યાં, કંઠ રૂંધાઈ ગયો, એટલે આગળ મલયાસુંદરીથી વિશેષ ન બોલાયું, એટલે નિર્નિમેષદૃષ્ટિથી મહાબળને જોતી ઉભી રહી.

મહાબળકુમાર પણ છેવટની સ્નેહ લાગણી દર્શાવી, કોઇ ન જાણે તેમ જે રસ્તેથી આવ્યો હતો, તેજ રસ્તે થઈ પાછો નીકળી પડયો અને તૈયાર થઇ રહેલા પરિવારને આવી મળ્યો.

પ્રયાણ કરતાં રસ્તામાં રાજકુમારીને પરણવાના અનેક ઉપાયો ચિંતવવા લાગ્યો તે વિચારમાં ને વિચારમાં અવિચ્છિન્ન પ્રમાણે થોડાજ વખતમાં મહાબલ કુમાર પૃથ્વીસ્થાન પુરમાં આવી પહોંચ્યો.

માતા, પિતાને નમસ્કાર કરી, મલયાસુંદરી પાસેથી લાવેલ લક્ષ્મીપુંજહાર પિતાને સોંપ્યો. પિતાએ જ્યારે હારપ્રાપ્તિનું કારણ પૂછયું ત્યારે શરમથી અસત્યે ઉત્તર આપ્યો કે, ચંદ્રાવતીના રાજપુત્ર મલયકેતુકુમારે મિત્રાઈના સંબંધે આ હાર મને આપ્યો છે.

રાજાએ કુમારની ઘણી પ્રશંસા કરી, પુત્ર ! તારી કળા કોઇ અલૌકિક છે. ક્ષણ થોડાજ વખતમાં તે કુમાર સાથે તારી આવી ગાઢ મિત્રાઈ થઈ, ઇત્યાદિ પ્રશંસા કરી રાજાએ તે હાર કુમારની માતા પદ્માવતીને સોંપ્યો. માતાએ પણ પુત્રની પ્રશંસા કરી તે દિવ્યહાર પોતાના કંઠમાં નાંખ્યો.

રાજકુમાર અહોનિશ મનમાં વિચાર કર્યા કરે છે. તેના પિતાએ નહિ અર્પણ કરેલી તે કન્યાનું હું કેવી રીતે પાણિગ્રહણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરીશ ? તે કુમારી સમક્ષ આ પ્રતિજ્ઞા ખરેખર દુષ્કર કરી છે. આ પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ મારે કેવી રીતે કરવો ? આ ગુપ્ત વાત માતા, પિતાને કેમ કહેવાય ? ઇત્યાદિ વિચાર કરતો રાજકુમાર ચિંતાતુર થઈ રહ્યો છે.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

સ્વયંવર મંડપ મહાબળને આમંત્રણ.

ચંદ્રાવતીના મહારાજા વીરધવળે મોકલાવેલ દૂત રાજસભામાં આવી પહોચ્યો. બરે અવસરે મિત્રતા ભૂલાઈ જવાતી નથી સુરપાળરાજા, મહાબળ કુમાર, અને સામંત, પ્રધાનાદિ સભામાં બીરાજેલા છે. પ્રતિહારે પ્રવેશ કરાવેલો દૂત, રાજાને નમસ્કાર કરી, ક્ષેમવાર્તા કહેવાપૂર્વક, પોતાના સ્વામિનો આદેશ નિવેદન કરવા લાગ્યો,

" મહારાજા સુરપાળ ! ચંદ્રાવતી પતિના પરમ મિત્ર ! મારૂં આગમન ચંદ્રાવતીથી થયું છે. અમારા મહારાજાએ આપના સર્વ કુટુંબને પ્રણામ પૂર્વક શાન્તિ ઇચ્છી છે. વિશેષ વિજ્ઞપ્તિ કરવાની એજ છે કે, મહારાજા વીરધવળને રતિથી પણ અધિક રૂપવાન્ અને ગુણવાન્ મલયાસુંદરી નામની કન્યા છે. અમારા મહારાજાએ તેમનો સ્વયંવર મંડપ રચ્યો છે. વંશપરંપરાથી આવેલ વજ્રસાર નામનું ધનુષ્ય તે મંડપમાં મૂકવામાં આવશે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પોતાના પરાક્રમથી જે કુમાર ધનુષ્યપર પ્રત્યંચા ચડાવશે, તેને તે રાજકુમારી વરમાળ આરોપશે.

આ સ્વયંવર ઉપર અનેક રાજકુમારોને આમંત્રણ કરવાને દૂતો મોકલાવવામાં આવ્યો છે. મહાન્ ગુણવાન્, રૂપવાન્ મહાબળકુમારને બોલાવવા નિમિત્તે મને મોકલવામાં આવ્યો છે. આજે જેઠ માસની અંધારી એકાદશી છે. સ્વયંવરનું મુહુર્ત જેઠ વદ ચતુર્દશીનું છે. મને મોકલ્યાને ઘણા દિવસો થયા છે. પણ રસ્તામાં બીમાર થવાથી હું વખતસર આવી શકયો નથી. માટે હે રાજા ! હવે વખત ઘણો થોડો છે તો મહાબળકુમારને તરત ચંદ્રાવતી તરફ આવવાને આપ આજ્ઞા કરો વિલંબ કરવાનો હવે વખત નથી. ”

“ મહારાજા વીરધવળના આમંત્રણથી રાજા ઘણો ખુશી થયો. આમંત્રણ ઘણા માનપૂર્વક સ્વીકારી, દૂતને વસ્ત્રાદિકથી સત્કાર કરી વિસર્જન કર્યો.

મહાબળકુમાર આ વખતે રાજાની જોડજ બેઠેલો હતો. દૂતનાં વચનો સાંભળી તેનું હૃદય પ્રમોદથી પ્રફુલ્લિત થયું. તે ચિંતવવા લાગ્યો. અહા ! પુણ્યની કેવી પ્રબળતા ! જે ધાર્યું હતું તે થયું. કકડીને ભૂખ લાગી હતી તેવામાં થાળમાં પકવાન્નો આવી પડવાં તેમજ થયું. જે કાર્ય સામર્થ્યથી કે ધનથી થવું સંશયયુક્ત હતું, તેજ કાર્ય દૈવયોગથી મુઠીમાં આવી પડયું. મારી ચિંતાનો મોટો ભાગ આજે દૂર થયો દુઃખનો સંચાર નષ્ટ થયો. મન હર્ષથી પૂર્ણ થયું. અહા ! શું પુણ્યનું માહાત્મ્ય? વિધાતા પણ અનુકૂળજ ને ! ઓગણીશવશા કામ સિદ્ધ થયું હોય તે વીશવશા સિદ્ધ થયું એમ કહી શકાય. પિતાના આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દેશથી હું જલ્દી ચંદ્રાવતીમાં જઈશ. બીજા રાજકુમારોનું માન મર્દન કરી મલયાસુંદરીનું પાણી ગ્રહણ કરી કૃતાર્થ થઈશ. ઇત્યાદિ અનેક વિચાર લહરીઓથી હર્ષાકુળ થયેલા રાજકુમાર તરફ રાજાએ દૃષ્ટી કરી જણાવ્યું.

" બેટા મહાબળ ! તું આજજ સ્વંયવર ઉપર ચંદ્રાવતી પુરીમાં જવાની તૈયાર કર. સાથે મોટું સૈન્ય લઇ જજે. ચંદ્રાવતી પતિ મોટો રાજા છે. તેમજ મારો મિત્ર હોવાથી વિશેષ પ્રકારે માનનીય છે. "

મહાબળકુમાર હાથજોડી, મસ્તક નમાવી, વિનયથી બોલ્યો, " પિતાજી ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણ છે. આપ કહો તે અવસરે જવાને તૈયાર છું.

રાજાએ પ્રધાન તરફ નજર કરી જણાવ્યું. ચંદ્રાવતી તરફ રવાના થવા સૈન્ય તૈયાર કરો. રાજાનો હુકમ થતાંજ સૈન્યમાં તૈયારી થવા લાગી.

રાજા–મહાબળ ! ચંદ્રાવતીથી લાવેલ લક્ષ્મીપુંજ હાર તું સાથે લેઇ જજે.

મહાબળ–પિતાજી ! હું જ્યારે નિદ્રામાં હોઉં છું,–તે વેળાએ અદૃશ્યરૂપે, મને નિરંતર, કોઇ ઉપદ્રવ કરે છે. કોઈ વખત વસ્ત્ર, તો કોઇ વખત શસ્ત્ર, કોઇ વખત આભૂષણ કે બીજી કાંઈ ઉત્તમ વસ્તુ મારી પાસે હોય તે લેઈ જાય છે. કોઈ વખત ભયંકર હાસ્ય કરી મને બીવરાવે છે. મારી માતા પાસેથી કાલ રાત્રેજ તે હાર મેં લીધો હતો. પણ તેજ રાત્રિએ મારા ગળામાંથી તે કોઇ કાઢી ગયું છે. તે હાર ગયો જાણી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મારી માતા એટલું બધું કલ્પાંત કરે છે કે, તેના દુઃખથી હું આજે અત્યંત વ્યાકુળ થઇ રહ્યો છું.

પિતાજી ! મારી માતાને શાંત કરવા મેં તેમની પાસે એવી પ્રતીજ્ઞા કરી છે કે, જો પાંચ દિવસમાં તે હાર લાવી ન આપું તો અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું.

મારી માતાએ પણ એવીજ પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે તે હાર ન મળે તો મારે પણ મરવું.

અદૃશ્યપણે આ સર્વ વસ્તુઓનું હરણ કરનાર કોઇ જન્માંતરનો વૈરી ભૂત કે રાક્ષસ હોય એમ માનવું છે.

પિતાજી ! મારો એવો વિચાર છે કે, આજ રાત્રીએ બે કે ત્રણ પ્રહર પર્યંત મારા શયનગૃહમાં હથીઆર સહિત મારે જાગૃત રહેવું. એ અવસરે તે જો દુષ્ટ આવે તો તેને જીતી હાર પ્રમુખ સર્વ વસ્તુઓ તેની પાસેથી લઈ, તેમાંથી હાર મારી માતાને સોંપી, પાછલી રાત્રિએ મારે ચંદ્રાવતી તરફ પ્રયાણ કરવું. આ પ્રમાણે કહી મહાબળ ઉભો રહ્યો.

રાજાએ તેમ કરવાને રજા આપી મહાબળ પિતાને નમસ્કાર કરી પોતાના મેહેલમાં ગયો.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

લગ્નમાં વિઘ્ન–મહુબળનું અપહરણ.

જેઠ વદ એકાદશીની અંધારી રાત્રી પૃથ્વીપર છાઇ રહી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હતી. અંધકાર ચારે દિશામાં વ્યાપી રહ્યો હતો. છુટક, છુટક તારાઓ કાંઈક પ્રકાશ આપતા હતાં પણ અંધકાર વિશેષ હોવાથી તેનો પ્રકાશ સ્પષ્ટ જણાતો નહોતો. આખા શહેરમાં શાંતિ પથરાઈ હતી. મહેલના સર્વ વિભાગોમાં કોઇપણ મનુષ્યનો સંચાર થતો નહોતો.

આ વખતે પોતાના વાસભુવનમાં, હાથમાં ખડ્ગ લઈ, દીપકના અંધારા પાછળ ગુપ્તપણે, સાવધાન થઇ, મહાબળ કુમાર ઉભો હતો. પોતાની શય્યામાં એક વસ્ત્ર પાથરી, તેની મનુષ્ય સરખી આકૃતિ કરી, તેના ઉપર વસ્ત્ર આચ્છાદિત કર્યું હતું. વાસભુવનની એક બારી સિવાય સર્વ દ્વારો બંધ કર્યાં હતાં. ગમે તે હોય, શરીરનાં લોખમે પણ આજે તેને સજ્જડ શિક્ષા આપવી છે. એજ વિચાર કરતો રાજકુમાર ઉભો છે.

મધ્ય રાત્રિનો સમય થયો હશે. તે અરસામાં ખુલ્લા ઝરૂખામાંથી એક હાથ અંદર પ્રવેશ કરતો કુમારને જણાયો. તે જોતાંજ તે વિશેષ પ્રકારે સાવધાન થયો. તે હાથ તે વાસભુવનમાં ફરવા લાગ્યો. તેને જોઈ કુમાર આશ્ચર્ય સહિત ચિંતવવા લાગ્યો અરે ! શરીર સિવાય એકલો હાથ કેમ દેખાય છે ? વળી કંકણપ્રમુખ ભૂષણોથી ભૂષિત, તેમજ સરલ હોવાથી તે હાથ કોઈ સ્ત્રીનો હોય તેમ જણાય છે. આજ સ્ત્રી, મને નિરંતર ઉપદ્રવ કરે છે. તે ઘણા દિવસે આજેજ દેખાણી છે, માટે મારે તેને હમણાંજ પૂર્ણ શિક્ષા આપવી.

દૈવીમાયાના કારણથી તેનું શરીર ગુપ્ત જણાય છે. ખડ્ગના ઘાથી જો હું તેનો હાથ છેદી નાખું તો તે ફરી મારે હાથ નહિ આવે. અને એમ થશે તો લક્ષ્મીપુંજહાર કેવી રીતે મળશે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માટે તેનો હાથ તો ન કાપવો. પણ તેને સર્વથા પકડી લેવી. આ ઇરાદાથી સહસા કુદીને કુમાર તેના હાથપર ચઢી બેઠો. અને પોતાના બેઉ હાથથી તે હાથ દૃઢપણે પકડી રાખ્યો.

કુમારનાં આવાં સાહસથી તે હાથ મેહેલમાં વધારે વખત ન રોકાતાં આકાશમાં ઉંચે ઉડવા લાગ્યો. કુમાર તે હાથપર બેસીજ રહ્યો. આકાશમાં જતાં વાયુના જોરથી ચાલતી ધ્વજની માફક તે હાથ કંપવા લાગ્યો. હાથ ઉપરથી કુમારને ફેંકી દેવા માટે તેણે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો. વારંવાર હાથ જમીન તરફ તર-છોડયો, પણ તેનો પ્રયાસ નિષ્ફળ ગયો. કેમકે કુમારપણ નીચે પડવાના ભયથી તેને મજબૂત પકડી રાખતો હતો. હાથ ઉંચે જઇ નીચો પડતો હોય તેમ ડોલવા લાગ્યો. થોડા વખતમાં તો તે દેવીનું સંપૂર્ણ શરીર મહાબલના જોવામાં આવ્યું.

કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે, આ કોઈ દેવી, દેખાય છે. તેને વધારે વખત હેરાન કરવાથી, કદાચ કોપાયમાન થઈ સમુદ્રમાં કે પર્વતની ખીણમાં મને ફેંકી દેશે, માટે હવે વધારે વખત આ હાથઉપર રહેવું તે મારા માટે સલામતી ભરેલું નથી. એમ વિચાર કરી, જોરથી એક મુષ્ટિનો પ્રહાર દેવીના મસ્તક ઉપર કર્યો. આ પ્રહાર પડતાંજ તે દેવી કરૂણસ્વરે રૂદન કરતી બોલવા લાગી. ‘ હે સાહસિક ! કરૂણા કરી મને મૂકી દે. હવેથી હું તને હેરાન નહિં કરું. ’ કુમારે કરૂણાથી તેનો હાથ મૂકી દીધો. હાથ મૂકતાંજ તે દેવી જીવ લઇને નાસી ગઇ. તેનો જવાનો માર્ગ પણ કુમારને ન દેખાયો.

દેવીનો હાથ મૂકતાંજ, કુમાર નિરાધરપણે આકાશથી નીચો પડયો. નીચે પડતાંજ મૂર્છા આવી ગઈ. વનના શીતળ વા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

યુવકે આશ્વાસન કરાતાં કુમાર કેટલાક વખત પછી શુદ્ધિમાં આવ્યો. પડવાથી તેને વિશેષ વ્યથા (પીડા) થઇ નહોતી. કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો. હું કયાં પડયો છું ? વસ્તીમાં? પાહાડ ઉપર ? વૃક્ષ ઉપર ? કે જમીન ઉપર ? એ અવસરે ગાઢ અંધકાર હોવાથી દ્રષ્ટિથી કાંઇ દેખાઈ શકાય તેમ નહોતું. હાથથી નીચેના ભાગનો સ્પર્શ કરતાં તેને જણાયું કે હું આંબાની ટોચ ઉપર રહેલો છું. આંબાનાં ફળો પાકેલાં જણાય છે. અને તેથી આંબો નીચો નમી રહ્યો છે. કુમાર તરતજ ત્યાંથી બેઠો થયો, અને શરીરનો ભાર સહન કરી શકે તેવી મજબુત શાખાનો આશ્રય લીધો.

થોડા વખત પછી આંબાથી નીચો ઉતર્યો. અને તેના થડ પાસે ઉભો રહી વિચાર કરવા લાગ્યો.

અહો ! દૈવીએ કરેલા અપહરણથી હું આજે કેવી અવસ્થા પામ્યો છું ? લક્ષ્મીપુંજહાર, હવે મને કેવી રીતે અને કયાંથી મળશે ? હાર મેળવ્યા સિવાય, માતા આગળ કરેલી પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ હું કેવી રીતે કરી શકીશ ? હાર સિવાય, માતા કેમ જીવશે ? માતાના મરણથી પિતા કેમ પ્રાણધારી શકશે ? હા ! હા ! અત્યારે મારા વંશનો સંહાર થવાનો વખત આવી પહોચ્યો છે. ઓ વિધિ ! તારી અકળ કળા છે. ઘડીકમાં તું રમાડે છે, હસાવે છે, આંશા બંધાવે છે, અને ઉંચા શિખરપર ચડાવે છે થોડાજ વખતમાં તેજ મનુષ્યોને તું બંધાવે છે, રોવરાવે છે, નિરાશ કરે છે, અને ઉંચા શિખરથી નીચો પછાડે છે. તારૂં આવું વિલસિત મહાત્માઓજ જાણી શકે છે આ પ્રમાણે ચિંતામાં મગ્ન થઈ રહ્યો છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૨૩ મું.

મલયાસુંદરી અજગરના મુખમાં.

રાત્રિનો ત્રીજો પ્રહર શરૂ થઇ ગયો હતો. આકાશમાં તારાઓ ચમકતા હતા. તારાના પ્રકાશથી અંધકાર કાંઇક ઓછો થયો હતો. ચંદ્રોદય થવાની પણ તૈયારી હતી. રાત્રિ હોવાથી વિશેષ પ્રકારે મનુષ્યોનો સંચાર બંધ હતો. આ અવસરે આંબાના ઝાડ ઉપર બેઠો બેઠો મહાબળ અનેક પ્રકારનાં માનસિક તરંગો ઉછાળી રહ્યો હતો.

આ અવસરે તેજ આમ્રવૃક્ષના મૂળ નજીક જોરથી ધસડાટ થતો તેના સાંભળવામાં આવ્યો. સાવધાન થઈ કુમાર વૃક્ષના મૂળ તરફ દૃષ્ટિ કરે છે તો નજીકમાં એક મહોટો અજગર આવતો જણાયો. તના મુખમાં અરધું ગળેલું માણસ જણાતું હતું.

કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો. આ ક્રૂર પ્રાણી માણસને ગળીને આ ઝાડ સાથે આંટો મારી (ભરડો દઇ) મારી નાખવા માટે આવે છે. આ અજગરના મુખમાં પડેલા પ્રાણીને જો હું જીવિતદાન આપું તો, આ વિપત્તિમાં મારૂં આવી પડવું પણ સફળ થયું ગણાય. કાળચક્ર દરેક મનુષ્યને માથે ફરી રહ્યું છે. જન્મ્યો તેને મરવું અવશ્ય છેજ. નાશવંત આ શરીરથી પરને ઉપકાર થાય તેજ સફળ છે. હું પોતેજ હમણાં મરણના મુખમાંથી બચ્યો છું. તો આ ક્ષણભંગુર શરીરથી અવશ્ય પરનો ઉપકાર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

યુવકે આશ્વાસન કરાતાં કુમાર કેટલાક વખત પછી શુદ્ધિમાં આવ્યેા. પડવાથી તેને વિશેષ વ્યથા (પીડા) થઇ નહેાતી. કુમાર ચિંતવવા લાગ્યેા. હું કયાં પડયેા છું ? વસ્તીમાં? પાહાડ ઉપર ? વૃક્ષ ઉપર ? કે જમીન ઉપર ? એ અવસરે ગાઢ અધકાર હેાવાથી દ્રષ્ટિથી કાંઇ દેખાઈ શકાય તેમ નહેાતું. હાથથી નીચેના ભાગનેા સ્પર્શ કરતાં તેને જણાયું કે હું આંબાની ટોચ ઉપર રહેલેા છું. આંબાનાં ફળેા પાકેલાં જણાય છે. અને તેથી આંબેા નીચેા નમી રહ્યો છે. કુમાર તરતજ ત્યાંથી બેઠેા થયેા, અને શરીરનેા ભાર સહન કરી શકે તેવી મજબુત શાખાનેા આશ્રય લીધેા.

થેાડા વખત પછી આંબાથી નીચેા ઉતર્યો. અને તેના થડ પાસે ઉભેા રહી વિચાર કરવા લાગ્યેા.

અહેા ! ડ્રેવીએ કરેલા અપહરણથી હું આજે કેવી અવસ્થા પામ્યેા છું ? લક્ષ્મીપુંજહાર, હવે મને કેવી રીતે અને કયાંથી મળશે ? હાર મેળવ્યા સિવાય, માતા આગળ કરેલી પ્રતિજ્ઞાનેા નિર્વાહ હું કેવી રીતે કરી શકીશ ? હાર સિવાય, માતા કેમ જીવશે ? માતાના મરણથી પિતા કેમ પ્રાણધારી શકશે ? હા ! હા ! અત્યારે મારા વંશનેા સંહાર થવાનેા વખત આવી પહેાચ્યેા છે. એ વિધિ ! તારી અકળ કળા છે. ઘડીકમાં તું રમાડે છે, હસાવે છે, આંશા બંધાવે છે, અને ઉંચા શિખરપર ચડાવે છે થેાડજ વખતમાં તેજ મનુષ્યેાને તું બંધાવે છે, રેાવરાવે છે, નિરાશ કરે છે, અને ઉંચા શિખરથી નીચેા પછાડે છે. તારૂં આવું વિલસિત મહાત્માએાજ જાણી શકે છે આ પ્રમાણે ચિંતામાં મગ્ન થઈ રહ્યો છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

विधत्ते यद्विधिस्तत्स्यान्न स्यात् हृदय चिंतितं ॥
एव मेवोत्सुकं चित्तमुपायांश्चिंतयेद्बहून् ॥ १ ॥

આ શ્લોક સાંભળતાંજ મહાબળે નિર્ણય કર્યો કે, આ મલયાસુંદરીજ છે. તેથી વિશેષ તેનું શરીર સંવાહન કરવા (દબાવવા લાગ્યો.) વનના શીતળ પવનથી, અને મહાબળની મદદથી થોડા વખતમાં કુમારીએ પોતાની દ્રષ્ટિ ખોલી.

મહાબળે જણાવ્યું મૃગાક્ષી ! નિદ્રાનો ત્યાગ કર. સ્વસ્થ થા. તારી આ અવસ્થા જોઇ મારૂં હૃદય આકુળવ્યાકુળ થાય છે.

આ શબ્દો કાનપર અથડાતાંજ નેત્ર ઉઘાડી રાજબાળા બેઠી થઇ. પોતાની પાસે બેઠેલા, અને શરીરને સંવાહન કરતા રાજકુમાર મહાબળને જોઈ, તેના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. તેનાં રોમેરોમમાં આનંદ ઉંછળી આવ્યો પોતાને માથે પડેલું દુઃખ ભૂલી ગઈ. શરીર સંકોચી, વસ્ત્ર બરાબર પહેરી, સ્નિગ્ધદૃષ્ટિએ કુમારના સંમુખ જોઈ રહી.

મલયાસુંદરી—રાજકુમાર ! હું કેવી રીતે જીવતી રહી ? અને તમારો મેળાપ, આંહિ અકસ્માત્ કેવી રીતે થયો ?

મહાબળ—રાજકુમારી ! તે વાત આપણે પછી કરીશું. આ નજીકમાં નદી જણાય છે, ત્યાં જઈ પ્રથમ તારૂં શરીર, મળ, અને કાદવથી ખરડાયેલું છે તે સાફ કરીએ.

મલયાસુંદરી—જેવી આપની આજ્ઞા.

બન્ને જણ નદીના કિનારાપર ગયા. શરીર સાફ કરી, વસ્ત્ર ધોઈ, પાણીપી, પાછાં ફરી તેજ આમ્રવૃક્ષની નીચે આવી બેઠાં.

મલયાસુંદરી જરા સ્વસ્થ થઈ —રાજકુમાર ! તમે આંહી કયાંથી ? મહાબળે પોતાનો સર્વ વૃત્તાંત, વ્યંતરીએ હરણ કર્યાથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે અજગરનું વિદારણ કર્યું ત્યાં સુધી કહી બતાવ્યો. તે વૃત્તાંત સાંભળતાં મલયાસુંદરી કુમારના ધૈર્ય, અને સાહસથી ચમત્કાર પામી વારંવાર પોતાનું મસ્તક ધુણાવવા લાગી. કુમાર ઉપર સ્નેહવાળી દ્રષ્ટિ ફેંકતાં તેણે જણાવ્યું. સુંદર! તમે ઘણું કષ્ટ સહન કર્યું.

મહાબળ—સુંદરી ! તું તારી વાર્તા મને મૂળથી જણાવ. મારા જવા પછી શું શું બનાવ બન્યા. ? આ ભયંકર અજગરના ઉદરમાં તું કેવી રીતે આવી પડી ? અનેક સુભટોથી વિટાએલ રાજમેહેલમાં રહેનારી, તને, આ પાપી અજગરે ગળીને આંહી કેવી રીતે આણી ?

મલયાસુંદરી—હાલા ! અજગરના મુખમાં કેવી રીતે પડી તે હું જાણતી નથી. તે સિવાયનો સર્વ વૃતાંત હું આપને કહું છું. આપ વજ્રસમાન હૃદય કરીને સાંભળશો.

મલયાસુંદરી પોતાનો વૃત્તાંત શરૂ કરે છે. તેવામાં કોઈ માણસનાં પગલાંનો અવાજ મહાબળને કાને આવ્યો. મહાબળ તરત સાવધન થયો, અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે, રાત્રિની અંદર આવા પ્રદેશમાં ફરનાર કોણ હશે ? આવી અંધારી રાત્રીમાં ફરનાર ચોર, જાર, જુગારી કે ઘાતક હોવો જોઈએ. જો તેવોજ પુરૂષ હોય તોપણ પાસે છતાં તેને શિક્ષા આપવાનું કામ મને અશકય થઇ પડશે.

અથવા કોઇ રાજકુમારી સંબંધી હશે તો, કુમારીને મારી પાસે જોઈ તે ઉપદ્રવ કરશે. એમ ધારી કેશપાશમાંથી ગુટીકા કાઢી, તેજ આંબાના રસમાં ઘસી, કુમારીના ભાળે (કપાળમાં) તિલક કર્યું. તે ગુટીકાના પ્રભાવથી મલયાસુંદરી પુરૂષરૂપે થઇ ગઈ. પુરૂષરૂપ થયેલું જોઈ કુમારે જણાવ્યું. રાજકુમારી ! જ્યાં-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સુધી મારા શુંકથી આ તિલક બગાડવામાં નહિ આવે ત્યાંસુધી આ તારૂં પુરૂષનું રૂપ કાયમ રહેશે. હજી રાત્રિ બધારે છે. ઉન્માર્ગે કોઇ ચાલ્યું આવે છે.' 'તે કોણ છે' તેનો જ્યાંસુધી નિર્ણય ન થાય ત્યાં સુધી–અને હવે પછીના તેવા પ્રસંગોમાં પણ તારૂ આવું રૂપ કરવાની જરૂર છે.

મલયાસુંદરી—આપને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ કરો. આ શરીર જન્મપર્યન્ત આપનેજ સોંપેલું છે ને.

મહાણજા—તારૂં કહેવું બરોબર છે. પણ હવે આ માણસ નજીક આવે છે. આપણે મૌન રહેવું જોઇએ. વળી તે માણસ ગમે તે હો. તારે નિર્ભયજ રહેવું. જ્યાંસુધી તું મારી પાસે છે, ત્યાં સુધી તારો વાલ પણ વાંકો થવાનહિ દેઉં. બધારે શું કહું. તારા માથા ઉપર થઇને જતો વાયુ પણ જો તને દુઃખ આપીને જશે તો તેનો પણ અટકાવ કરીશ. આ પ્રમાણે કુમારીને ધીરજ આપી, અને મૌનપણે ઉભા રહ્યા. એટલામાં ઉતાવળી, ઉંતાવળી નજીક આવતી એક સ્ત્રી તેમના જોવામાં આવી. કુમારે તેને મૃદુસ્વરે બોલાવી. શુભે ! તુ કોણે છે ? અંધારી રાત્રિએ એકલી કેમ ? તારા શરીરપર આટલો બધો ઘુબ્બરો (કંપારો) શા માટે? આંહી નજીકમાં કયું શેહેર છે ? ત્યાં કોણ રાજા રાજ્ય કરે છે ? અમે પરદેશી છીએ. અહીંજ રાત્રિએ રહ્યા છીએ. તેથી અમે આ પ્રદેશથી અજાણ્યા છીએ. મધુર સ્વરે અને મીઠા વચને તેને આશ્વાસન આપ્યું.

કુમાર ઉપર વિશ્વાસ પામેલી તે સ્ત્રીએ જણાવ્યુ કે, હે સજ્જન કુમારો ! તમે જે પૂછયું તેનો ઉત્તર હું તમને આપું છું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તમે જે સ્થળે ઉભા છેા. તે સ્થળ ગેાળાનદીના કિનારાનું છે. આ નજીક ચંદ્રાવતી પુરી છે. ત્યાં વીરધવળ રાજા રાજ્ય કરે છે.

કુમાર મનમાંજ બેાલી ઉઠયેા. અરે ! આ તેા મેાટું આશ્ચર્ય ! દેવીએ મને કયાં લાવી મૂકયેા ? પડતેા પડતેા હું કયાં પડયેા ? અહા ! મારા પિતા મને જે સ્થળે મેાકલવાના હતા, અને મારૂ વાંછિત જે સ્થળે હતું, તેજ સ્થળે આવી પહેાચ્યેા છું.

અહેા ! પુણ્યનેા વૈભવ ! યમના મુખમાં ગયેલી કુમારી પણ મને અહીં જીવતી મળી. મારેા વિધાતા હજી અનુકુળ છે. વિઘ્નેા પણ અનુકુળ સુખરૂપ થાય છે. ખરેખર વિઘ્નેાથી કે સંકટેાથી ખેદ કરવેા ન જોઇએ, પણ ' જે થાય તે સારા માટે ' એમ માનવું જોઇએ.

મહાબળ—ભદ્રે ! શું આ રાજાને ઘેર હમણાં કાંઈ નવીન જાણવા લાયક બીના બની છે ?

આવનાર સ્ત્રી—હા તે રાજાને એક મલયાસુંદરી નામની કુંવરી હતી, તેને માટે રાજાએ સ્વયંવર મંડપ માંડયેા છે. રાજપુત્રેાને બેાલાવવા નિમિત્તે અનેક સ્થળે દૂતેા મેાકલ્યા છે. આજથી ત્રીજે દિવસે અર્થાત્ ચતુર્દશીને દિવસે સ્વયંવર થવાનેા હતેા. તેને માટે ઘણા હર્ષથી રાજાએ સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી હતી. પણ તે મલયાસુંદરીની ઓરમાન માતા કનકવતીએ રંગમાં ભંગ પાડયેા છે. કનકવતીની સેામા નામની હું મુખ્ય દાસી છું તેનાં દરેક રહસ્યેાને જાણનારી, તેમજ દરેક કાર્યમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લેનારી જો કેાઇ હેાય તેા હું પેાતેજ છું.

કનકવતી મલયાસુંદરીપર નિરંતર દ્વેષ ધારણ રાખતી અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેના છિદ્રો જોયા કરતી હતી.

મલયાસુંદરી—સોમા ! શા માટે કનકવતી તેનાપર દ્વેષ રાખતી હતી ?

મહાબળ—એમાં શું પૂછવું હતું ? સપત્નીઓને આપસમાં તો વેર હોય છે. તે વેર તેના બાળકોમાં વારસા તરીકે ઉતરે છે.

સોમા—હશે કાંઇ તેના વેરનું કારણ, તો તે જાણે. આટલા દિવસો તેનાં છિદ્રો જોતાં તેણે કાઢયા. પણ કાંઈ મલયાસુંદરીનું છિદ્ર તેના હાથમાં ન આવ્યું.

બયા દિવસની રાત્રિએ ' હું અને તે ' એમ બે જણાંજ મેહેલમાં હતાં, તેવામાં અકસ્માત્ મલયાસુંદરીનો લક્ષ્મીપુંજહાર કનકવતીના કંઠમાં આવી પડયો.

અમૃતની માફક આહ્લાદક, ' લક્ષ્મીપુંજહાર ' આ શબ્દો સાંભળતાંજ જાણે નવીન ચૈતન્ય આવ્યું હોય તેમ આનંદિત થઈ કુમારે જણાવ્યું, " તે હાર તેના કંઠમાં કયાંથી પડયો ? "

સોમાએ જણાવ્યું, " તે હાર અકસ્માત્ આકાશમાંથી પડયો. અમે ઉચે, નીચે, આજુબાજુ વણી તપાસ કરી, પણ તે હાર નાખનાર કોઇપણ અમારા જોવામાં ન આવ્યું. "

કુમાર મનમાં બોલ્યો. "હા તેજ વ્યંતરી દેવી પાસેથી પડયો હોવો જોઇએ. કોઇપણ અન્ય જન્મના સ્નેહથી તેણીના કંઠમાં નાખ્યો હશે. અહા ! જે હારની અત્યાર સુધી કોઇપણ સ્થળે શોધ લાગી ન હોતી, જેને માટે હું આ સંકટમાં પડયો છું, સ્વપ્નમાં પણ જે હારની (કયાં હશે તેની) આશા રહી નહોતી, તે હારની પ્રવૃત્તિ પુણ્યોદયથી હમણાં અનાયાસે મળી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આથી મને હવે વિશેષ નિશ્ચય થાય છે કે, હું મારી કરેલી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરીશ. મારૂં સર્વ કુટુંબ જીવતું રહેશે, અને મારી માતાને પણ હર્ષ થશે,

મહાબળ—સોમા ! તે હાર લઇને કનકવતીએ શું કર્યું ? હમણાં તે હાર ક્યાં છે ?

સોમા—હાર મળ્યાથી હર્ષ પામતી કનકવતીએ મને જણાવ્યું. હે હલે ! અપૂર્વ આશ્ચર્ય તું જો તો ખરી. મનુષ્યોના સંચાર વિનાના સ્થાનમાં ' આ ' કુમારી મલયાસુંદરીનો હાર અકસ્માત્ મા કંઠમાં આવી પડયો છે. તું તપાસ કર, આ મહેલમાં કોઇ છુપું માણસ તો નથીને, જેણે આ હાર અહીં ફેંકયો હોય. મેં અને વિશેષ પ્રકારે તેણીએ સર્વત્ર તપાસ કરી પણ કોઇ જોવામાં ન આવ્યું.

થોડીવાર મૌન રહી, કાંઈક વિચાર કરી, કનકવતીએ મને જણાવ્યું. ' આ હારના લાભની વાર્તા તારે કોઇને પણ ન કહેવી. ' મે કબુલ કર્યું એટલે તેણે હારને એક સ્થળે છુપાવ્યો. ત્યાર પછી અમે બન્ને જણ રાજા પાસે ગયાં.

કનકવતી—સ્વામીનાથ ! આપ એકાંતમાં પધારો. મારે કાંઇ આપનાહિતની અને લાભની વાત કહેવાની છે.

વીરધવળ—ઘણી સારી વાત. રાજા ઉઠી, એકાંતમાં કનકવતીની સાથે બેઠો.

કનકવતી—સ્વામીનાથ ! પૃથ્વીસ્થાનપુરના સ્વામી સુરપાળ રાજાને, મહાન્ પરાક્રમી અને તેજસ્વી, મહાબળ નામનો કુમાર છે. તેનું એક માણસ નિરંતર ગુપ્તપણે અહી, આ તમારી અતિ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વહાલી કુમારી મલયાસુંદરીની પાસે આવે છે. રાજયના ભૂષણ-તુલ્ય ' લક્ષ્મીપુંજહાર ' આજેજ તેની સાથે, મહાબળ માટે, કુરીમાએ મોકલાવ્યેા છે. સાથે જણાવ્યું પણ છે કે, " સ્વયંવરના મિષથી મેાટા સૈન્ય સહિત તમે અહીં આવજો. બીજા રાજકુમારેા પણ આવશે, તે પણ તમને મદદ કરે તેવેા સંકેત કરી રાખજો. આ રાજય તમે ગ્રહણ કરજો, હું તમારી સાથે લગ્ન કરીશ. "

મહારાજા ! ખરેખર કુમારી સરલ સ્વભાવની છે. તેને રાજયલેાભની ધુર્ત, પેાતાના બળથી ગર્વિત, મહાબળ કુમારે ભરમાવીને પેાતાને સ્વાધીન કરી લીધી છે. તેથીજ તેણે આવેા ભયંકર રાજદ્રોહ અને કુળઘાતકપણાનેા વિચાર કર્યેા છે.

પ્રાણનાથ ! સ્ત્રીઓની બુદ્ધિ તુચ્છ હેાય છે. તેઓની વાણી મધુર હેાય છે, પણ હૃદય વજ્રથી પણ કઠીણ હેાય છે. મુખમાં જુદું અને હૃદયમાં કાંઈ જુદુંજ હેાય છે. મૂર્ખ સ્ત્રીઓ, પિતા, ભ્રાતા અને પતી પ્રમુખ મહા અનર્થની જાળમાં ફસાવે છે. સ્વામિન્ ! મહા અનર્થ થશે. એમ ધારી આ ગુપ્ત રહસ્ય મેં આપને નિવેદીત કર્યું છે. આ સંબંધમાં આપને યેાગ્ય લાગે તેમ કરેા.

મારા વચનેાપર આપને પ્રીતીતિ ન આવતી હેાય તેા, કુમારી પાસે આપ હારની તપાસ કરેા." ઇત્યાદિ અનેક અસત્ય વચનેાવડે, રાજાને એટલેા બધેા પ્રકેાપિત કર્યેા કે, રેાષાંધ રાજાએ તત્કાળ અમેાને વિસર્જન કરી, કુમારીની માતા ચંપકમાલાને એકાંતે બેાલાવી, કનકવતીની કહેલી સર્વ વાત નિવેદત કરી.

ચંપકમાલાએ આ વાત માનવાને આનાકાની કરી પણ છેવટે તેણીએ જણાવ્યું કે, રાજન્ ! મલયાસુંદરી તે હાર ન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આપે તો તે વાત સત્ય છે એમ માનવામાં કાંઈ હરકત નથી. રાણીનો અભિપ્રાય મેળવી, રાજાએ મલયાસુંદરીને પોતાની પાસે બોલાવી અને તેની પાસે હાર માગ્યો. પ્રથમ તો કુમારી સંભ્રાંત થઈ, પછી ભય પામી અને છેવટે થોડીવાર વિચાર કરી તેણે ઉત્તર આપ્યો કે, " પિતાજી ! તે હાર મારી પાસેથી ચોરાઈ ગયો હોય તેમ જણાય છે. તપાસ કરતાં મને મળતો નથી. "

આ ઉત્તર મળતાંજ ક્રોધથી રાજાનાં નેત્રો લાલ થઇ આવ્યાં, હોઠ ફરકવા લાગ્યા, શરીર કંપવા લાગ્યું. જોરથી રાજા બોલી ઉઠયો. " અરે પાપિણી ! મારી પાસેથી દૂર જા. તારૂં મુખ ન બતાવ. તારાં કર્તવ્યની મને ખબર પડી છે. "

આ તરફ ચંપકમાલા પણ તિરસ્કાર કરી ધીટકાર દેવા લાગી. માતા સહિત પિતાને ક્રોધાતુર થયાં જાણી મલયાસુંદરી તત્કાળ ત્યાંથી પાછી ફરી પોતાના મેહેલમાં આવી.

મુખપર શોકની છાયા છવાઇ રહી. અરે ! આ શું ? સ્નેહી માતા, પિતાના સંબંધમાં કાંઇપણ અપ્રિય કર્યું હોય તેમ બીલકુલ મારા ધારવામાં નથી. મારાપર બન્નેનો આવડો કોપ શામાટે ? વહાલામાં વહાલી વસ્તુ ચોરાઇ ગઈ કે નાશ પામી, એમ કોઇ વખત બન્યું હશે, છતાં તેઓએ આવો કોપ કોઈપણ વખત કર્યો નથી. મારાપર પિતાજી જરા માત્ર ગુસ્સે થતા નહોતા આજે આવો અસહ્ય કોપ શાःમાટે ! આ કારણની મને કાંઈ ખબર પડતી નથી. હશે શું થશે વિગેરે મુખથી બોલતી, હૃદયથી ઝુરતી. દુઃખણી થઈ રાજમેહેલમાં ઉદાસીનપણે આવી બેઠી.

રાજાએ ચપકમાલાને જણાવ્યું, દેવી ! આ દુષ્ટ હૃદયવાળી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કુમારી એ હાર મહાબળને સોંપ્યો છે. કનકવતીનું કહેવું અસત્ય નથી. કુમારી પાસે હાર નથી. એકઠા મળેલા અનેક દુષ્ટ રાજ-કુમારો પાસે તે પાપિણી મને મારી નખાવશે. આ દુષ્ટ કુંવરી આપણને પ્રાણથી પણ વહાલી હતી. જેને માટે મહાન્ ખર્ચથી સ્વયંવર મંડપની તૈયારી કરી છે. પુત્રીને બાને તે આપણી વેરણ નીકળી. ખરેખર રાગી થયેલી સ્ત્રી જીવિતવ્ય આપે છે અને વિરકત થયેલી સ્ત્રી જીવથી મારે છે, મિત્રને શત્રુ કરેછે, અને શત્રુને પણ બનાવે છે. માટે હે પ્રિયા ! મારો એવો વિચાર થાય છે કે, જ્યાં સુધી તે દુષ્ટ વૈરી કુમારો આવી નથી પહોંચ્યા, ત્યાંસુધીમાં આ છોકરીનો સુખે નાશ કરી શકાશે " ઇત્યાદી અનેક વિચારો કરતાં, રાણી સાથે રાજાએ દુઃખે રાત્રિ પસાર કરી. પ્રાતકાળ થતાંજ કોટવાળને બોલાવી રાજાએ આદેશ આપ્યો કે, અરે દંડ પાશિક ! મારી પાપિષ્ટ કુમારી મલયાસુંદરીને અહીંથી દૂર લઇ જઇ, તારે જીવથી મારી નાંખવી. આના સંબંધમાં તારે બીલકુલ વિચાર કરવો નહી તેમજ પૂછવું પણ નહિ.

આ વૃત્તાંતની ખબર પડતાંજ બુદ્ધિનિધાન સુબુદ્ધિપ્રધાન રાજા પાસે આવ્યો. અત્યારે રાજાનો ક્રોધ શરીરમાં સમાતો ન હોતો, પણ શરીરથી બહાર આવ્યો હતો. ક્રોધથી ધમધમતા રાજાને જોઇ નજીક આવી પ્રધાને નમસ્કાર કરી જણાવ્યું.

મહારાજા ! આવું અસમંજશ અને દારૂણ કાર્ય શામાટે આદર્યું છે ? શું હમણાં મલયાસુંદરી આપની પુત્રી નથી ? આપને સ્નેહ તેના ઉપરથી શું ચાલ્યો ગયો ? કન્યાએ કાંઈ મહાન્ અપરાધ કર્યો છે ? મહારાજા ! જે કાર્ય કરવું તે બહુ વિચાર-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂર્વક કરવું જોઇએ. અવિચારિત કાર્યનો વિપાક, મરણથી પણ વિશેષ દુઃસહ આવે છે.

રાજા–પ્રધાન ! તમારૂં કહેવું બરોબર છે. પણ હું અવિચારિત કાર્ય કરતો નથી. કુંમારીએ ભયંકર ગુનો કર્યો છે. તેણે મારા વંશનો ઉચ્છેદ કરવાનું કાવતરૂં રચ્યું છે. આજે તે પકડાઇ ગયું છે. ઇત્યાદિ કહેવા પૂર્વક કનકવતીએ કહેલો સર્વ વૃત્તાંત એવી રીતે પ્રધાનને સમજાવ્યો કે, પ્રધાન ભયથી મૌન ધારી રહ્યો. વિશેષ તપાસ કરવાની તેની હિમ્મત કે બુદ્ધિ ચાલી નહિ.

રાજાના આદેશથી કોટવાળ કેટલાક માણસોને સાથે લઈ મલયાસુંદરીના મેહેલમાં આવ્યો, અને મંદસ્વરે મલયાસુંદરીને કહેવા લાગ્યો.

રાજકુમારી ! રાજા તમારાપર કોપાયમાન થયા છે. તમારો વધ કરવાની મને આજ્ઞા આપેલી છે. હા ! હતભાગ્ય, પરાધીનવૃત્તિ ! હું શું કરૂં ?

આ અવસરે મલયાસુંદરીનાં નેત્રમાંથી અશ્રુનો પ્રવાહ ચાલી રહ્યો હતો. અશ્રુથી વસ્ત્રા ભીનાઈ ગયાં હતાં. મુખ દીનતાભરેલું જણાતું હતું, અને હવે શું કરવું એ વિચારમાં મૂઢ થઇ ગઈ હતી. મંદસ્વરે કુમારીએ ઉત્તર આપ્યો.

કોટવાળ ! મારાપર આવડો કોપ થવાનું કારણ તમે કાંઈ જાણો છો ?

કોટવાળે જણાવ્યું. રાજપુત્રી ! હું આ વાતનો કાંઈપણ પરમાર્થ જાણતો નથી.

મલયાસુંદરી બેભાન સ્થિતિમાં બોલવા લાગી; પિતાજી !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિર્દોષ બાળાપર, નિષ્કારણ આટલો બધો કોપ ! યાદ રાખશો, તમને મહાન્ પશ્ચાત્તાપ થશે. હા ! હા ! એવો તે નિષ્કારણ વૈરી કોણ હશે કે જેણે રાજાના મનપર આવો વિસંવાદ ઠસાવ્યો છે ? પિતાજી ! તમારે હાથે આજપર્યંત આવું અવિચારિતકાર્ય થયું નથી. આજે આ તમને શું સુજ્યુ છે ? અપત્યપરનો નિઃસીમ સ્નેહ કયાં ગયો, કે થોડો વખત બહાર ગઈ હોઉં તો પણ અનિષ્ટની શંકા ઉત્પન્ન કરતા ?

અરે માતા ચંદ્રમાલા ! તું પણ આજે પથ્થરની માફક કઠોર કેમ થઈ ? સ્નેહથી લાલન, પાલન કરી આજે કાંય યુક્તાયુક્ત વિચાર પણ કરતી નથી ? મેં અપરાધ કર્યો છે એમ પણ કદાચ તને જણાય તોપણ શું બાળકનો એક અપરાધ પણ માતા સહન ન કરે ?

અરે ! અસીમ સ્નેહવાન્ બાંધવ મલયકેતુ ! તું પણ આજે કેમ મૌન ધારી રહ્યો છે ? આ વિષમતા શાથી ઉત્પન્ન થઇ ? અહીં આવી મને મૂલથી કેમ જણાવતો નથી?

અરે ! એવો તે મેં શો ગુન્હો કર્યો છે કે આજે સર્વ પરિવારનો સ્નેહ, મારાપરથી મૂલથી ઉઠી ગયો ? એવા કયા દોષથી વજ્રની માફક કઠોર હૃદયવાળો, આ સર્વ પરિવાર મારા તરફ થઇ રહ્યો છે ? હા ! નિશ્ચે મારાં પુણ્ય આજે મૂળથી ઉચ્છેદ થયાં છે. નહિતર આ સ્નેહીપરિવાર પણ વૈરીની માફક આજે દ્વેષી કેમ થાય ?

હે ભૂમિ દેવી ! મને તારા હૃદયમાં વિવર કરી આપ, કે તે રસાતળમાં પ્રવેશ કરી હું શાંતિ પામું. આ પ્રમાણે બોલતી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઝુરતી, ખેદ પામતી મલયાસુંદરી વિશેષ સાવચેતીમાં આવી વિચારવા લાગી કે, એકવાર હું પિતાજીને વિજ્ઞપ્તિ કરૂં કે, ' મારો શું અપરાધ છે. ' ત્યાર પછી મારા ભાગ્યમાં જેમ હશે તેમ થસે. એમ ધારી, વેગવતી દાસીને બોલાવી, પોતાનો અભિપ્રાય જણાવી, રાજા પાસે મોકલ્યો.

વેગવતી રાજા પાસે આવી, હાથ જોડી વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગી કે,—

" મહારાજા ? મલયાસુંદરી, મારી મારફત કહેવરાવે છે કે મેં આપનો શું અપરાધ કર્યો છે તે આપ જણાવશો. મારા અપરાધની મને ખાત્રી થશે તો, અવશ્ય મરવા પહેલાં મને સંતોષ થશે કે, પિતાજીએ મારા અપરાધનોજ બદલો આપ્યો છે. વળી આપે મને, મારી નાખવા માટે કોટવાળને હુકમ આપ્યો છે તો, જો આપની આજ્ઞા હોય તો, હું એક વખત આપનાં, અને મારી માતાનાં દર્શન કરવા અને છેલ્લી ભેટ કરવા માટે આવું. આ વાત પણ આપને સંમત ન હોય તો તે ત્યાં રહીનેજ આપને, ચંપકમાલા માતાને, અને ઓરમાન માતા કનકવતી આદિ સર્વને છેલ્લો નમસ્કાર કરે છે. "

રાજાએ રોષ કરી જણાવ્યું " અરે ! પાપિણી છોકરી ? નહિ કરવા લાયક કાર્ય કરીને મારી પાસેથી ' અપરાધ ' જાણવા માગે છે. અહા ! સ્ત્રીઓનો ગુઢ અભિપ્રાય ! શી કપટ પ્રવીણતા ! પરને પ્રતીતિ કરાવનારાં કેવા તેનાં મધુર વાકયો !

અરે દાસી ! મને તેના પ્રણામની કાંઈ જરૂર નથી. હૃદયમાં વિષતુલ્ય પણ મુખે અમૃત સરખાં, તેનાં વચનો પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સાંભળવાં નથી. તું કહી દેજે કે અહીં આવીને મુખપણ ન દેખાડે, અને કોટવાળ જેમ કહે તેમ મરણ સાધી લે.

રાજાનાં આવાં છેવટનાં વચનો સાંભળી દાસીને ઘણું દુઃખ લાગ્યું. તેનું હૃદય ભરાઈ આવ્યું. આંખમાંથી અશ્રુધારા ચાલવા લાગી. છેવટે ધીરજ ધરી દાસીએ મલયાસુંદરીનો છેલ્લો સંદેશો જણાવ્યો.

મહારાજ ! આપનો આ છેલ્લોજ આદેશ છે તો મલયાસુંદરી ગોળા નદીના કિનારાપર પાતાળમૂળ નામનો અંધારો અને ઉંડો કુવો છે તેમાં ઝંપાપાત કરી મરણ સાધશે. આટલા શબ્દો કહી રાજા તરફથી ઉત્તર સાંભળવા પણ ખોટી ન થતાં, દાસી તત્કાળ મલયાસુંદરી પાસે આવી, અને બનેલ હકીકત સવિસ્તર જણાવી.

શાણી અને સમજુ મલયા સુંદરીનો અત્યારે ખરી કસોટીનો વખત હતો અચાનક તેનો માથે આ આફત આવી પડી હતી. તે અત્યારે પોતાનાં કલિષ્ટ કર્મોનેજ નિંદતી હતી. બાલ્યાવસ્થામાં તેને જે શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું હતું તે શિક્ષણના પ્રભાવથીજ આવી વિપત્તિમાં તેની હિમ્મત બની રહી હતી. તેના મુખમાંથી ઘણીવાર આ શબ્દોજ નીકળતા હતા.

"જે વિધી કરશે તેહી થશે, નહિ થાય હૃદય ચિંતવ્યું તારૂં
હે ચિત્ત! આમ ઉત્સુક થઇ, અનેક ઉપાય ચિતવે શા સારૂ?"

રાજાનો છેવટનો હુકમ સાંભળી મલયાસુંદરી, મરવાને માટે તૈયાર થઇ. પંચપરમેષ્ટિમંત્રનો જાપ કરતી, અંધકુવાનું લક્ષ કરી, નિર્ભયપણે પોતાના રક્ષકની આગળ ચાલવા લાગી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજકુમારીની આ સ્થિતિ જોઇ, તેના સ્નેહી સખીવર્ગની સ્થીતિ બહુ દયાજનક દેખાતી હતી. તે વર્ગ ચોધારાં આંસુએ રડતો અને વિલાપ કરતો હતો. કુમારી ! તારી આ દશા જોઇ અમારૂં હૃદય કાં ફુટી જતું નથી ! દુઃખથી દગ્ધ પ્રાણો તમે શા માટે બેસી રહ્યા છો ? અરે ! તારા મધુર આલાપ, સાત્વિક ગોષ્ટી, અને હૃદયની સરલતાથી થતો આનંદ, હવે કોની પાસેથી મેળવીશું તારી આ દશા અમને કાં ન પ્રાપ્ત થઇ ? હવે જીવતાં અમે શા કામનાં ? આજેજ ખરેખર અમે નિર્નાથ થયાં. તારાવિના આ શહેર મૂકી હવે અન્યસ્થળે જઈ વસીશું; વગેરે બોલી તેઓ રડતાં અને બીજાને રડાવતાં હતાં.

'રાજકુમારીને રાજાએ મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો છે.' આ વાત સાંભળીને શહેરમાં કોળાહળ મચી રહ્યો. પ્રજાના આગેવાનો તેના બચાવ માટે રાજાની પાસે આવી વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા.

" હે નરાધીશ ! આ કોપ કરવાનું ઠેકાણું નથી. ભૂલ આવી, અને અપત્યોએ (બાળકોએ) અપરાધ પણ કર્યો હોય છતાં શું તેને દેહાંતદંડ આપવો યોગ્ય છે ? હે વિચક્ષણ મહારાજા ! જો તમે આવો અનર્થ કરવો ધાર્યો હતો તો આ સ્વયંવરમંડપ શા માટે તૈયાર કરાવ્યો ? કન્યાના વિવાહ માટે ઉત્સુક થઇ આવેલા સેંકડોગમે રાજકુમારોને તમે શું ઉત્તર આપશો ?

મહારાણી ચંપકમાલા ! કુમારીની માતા છતાં, આવા દુષ્ટ કાર્યથી રાજાને શા માટે મના નથી કરતાં ? "

ઈત્યાદિ અનેક પ્રકારે પ્રજાના આગેવાનોએ, રાજા, તથા રાણીને સમજાવ્યા છતાં ક્રોધાંધ રાજા એક પ્રીટી બે ન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થયેા. તેણે પેાતાનેા નિશ્ચય ન ફેરવ્યેા ત્યારે ઉદાસીન ચહેરે પ્રજાના આગેવાનેા પાછા ફર્યા.

અનેક રાજપુરૂષેાથી વીંટાએલી રાજકુમારી અંધ કુવાના કાંઠાપર આવી પહેાચી. પંચ પરમેષ્ટિનું શરણ લઇ, મહાબળકુમારને યાદ કરતી, લેાકેાના હાહાકાર વચ્ચે વીજળીની ઝડપે રાજકુમારીએ તે કુવામાં પડતું મૂકયું. કુમારીના વિરહથી, ગુણાનુરાગી અને કરૂણાળુ મનુષ્યેાના નેત્રેામાંથી અશ્રુધારાએા વહેવા લાગી. કેાઇ રાજાની નિંદા કરતા હતા. કેાઇ દુષ્ટ દૈવને ઓળંભેા આપતા હતા. એવી રીતે કુમારીના દુઃખે દુઃખીઆ લેાકેા રાત્રિના વખતે પેાતપેાતાને મુકામે આવ્યા.

રાજકુમારીએ પેાતાને હાથે અંધ કુવામાં ઝંપાપાત કર્યો, ઇત્યાદિ સર્વ વૃત્તાંત, રાજપુરૂષેાએ રાજાને નિવેદિત કર્યો.

કુમારીના મરણથી રાજા, કુટુંબ સહિત આનંદ પામ્યેા. તે વિચારવા લાગ્યેા કે, કુંવરીને મારી નખાવી તે ઘણું સારૂં થયું. તે પાપિણીના નાશથી મારા આખા કુટંબને કુસળ થયું.

સ્વયંવર માટે બેાલાવેલ રાજકુમારેાને હું હમણાજ જણાવી આપું છું કે, રેાગના કારણથી મલયાસુંદરી, અકસ્માત્ મરણ પામી છે, માટે તમારે હવે સ્વયંવરના કાર્ય પ્રસંગે આવવું બંધ રાખવું.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

ગુપ્ત પડદાનેા ઉદ્ભેદ. (ફુટેલેા પાપનેા ઘડેા)

મલયાસુંદરીના મરણથી રાજકુટુંબમાં શેાકનાં બીલકુલ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ચન્હો જણાતાં નથી. છુટાંછવાયાં દાસ, દાસીઓનાં ટોળાં મળી આપસમાં તે સંબંધી વાતો કરતાં હતાં શહેરના મોટા ભાગમાં પણ આજ પ્રકરણની વાર્તા કરતા લોકો જણાતા હતા. રાજાના મનમાં ખેદ તો નજ હતો. પણ લોકલાજનો થોડો ઘણો ભય હતો. ગઇ કાલનો રાજકુટુંબમાં ઉજાગરો હોવાથી તેમજ આજના પણ આખા દિવસનો થોડો ઘણો ખેદ હોવાથી જેમ જેમ રાત્રિ પડતી ગઈ, તેમ તેમ રાજમહેલ શાંત સ્થિતિમાં આવતો ગયો, છતાં, આ બનાવ અકસ્માત્ બનેલો હોવાથી, આ બનાવના નજીકના સંબંધીઓમાં શાંતિ કે નિદ્રાદેવીએ પ્રવેશ કર્યો નહોતો.

મધ્યરાત્રિનો વખત થવા આવ્યો. આખા મહેલમાં શાંતિ પથરાઇ હોય તેમ જણાયું. આ વખતે ગુપ્તપણે બે પુરૂષોએ રાણી કનકવતીના મહેલમાં પ્રવેશ કર્યો.

આ અવસરે રાણીનાં દ્વારો બંધ હતાં. ફરતાં ફરતાં તે પુરૂષો તેના રહેવાસના મૂલદ્વારપાસે આવ્યા તે પણ બંધજ હતાં, છતાં અંદર દીપકનો પ્રકાશ જણાતો હતો, તે બેઉ પુરૂષો ત્યાંજ ઉભા રહ્યા. અને કુંચીના વિવરથી દૃષ્ટિ કરી અંદર જોવા લાગ્યા.

કનકવતી એ અવસરે આનંદસમુદ્રમાં ઝીલતી હતી. તેના હર્ષનો એ અવસરે પાર નહોતો. તેણે ઉદ્ભટ વેશ પહેર્યો હતો. હાથમાં લક્ષ્મીપુંજ હાર શોભી રહ્યો હતો. હારના સન્મુખ જોઈ, હર્ષના આવેશમાં તે બોલવા લાગી. (હર્ષનું અજીરણ તેને એટલું બધું થયું હતું કે, અત્યારે હું શું બોલું છું. આ બોલવું ન જોઇએ. આજુબાજુ કોઈ જાગતું હશે. કોઇ સાંભળશે, વગે·

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રેનું તેને ભાન રહ્યું નહોતું) ' હે હાર ! મારા મહદ્ ભાગ્ય-થીજ તું મારે હાથ ચડયો છે. તારા પ્રસાદથી આજે મેં મારૂં મનોવાંછિત સિદ્ધ કર્યું છે. તને ઇહાં છુપાવી, અનેક વચન પ્રપંચથી રાજાને છેતરી, જન્માંતરની વેરણ મલ-યાસુંદરીનો આજે મેં ઘાત કરાવ્યો છે, ચિંતામણિની માફક તારી પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. રાજાને મારે સ્વાધીન કરી આપી, અને નિરંતર ઇચ્છિત ફળ આપજે. ”

આ વચનો સાંભળતાં, અને હારને નજરે જોતાંજ, તે પુરૂષોનું લોહી ઉકળી આવ્યું. શાંત થયેલ કોપાનળ વિશેષ પ્રકારે પ્રદીપ્ત થયો.

તે એકદમ ભુમ પાડી ઉઠયો. હા ! હા ! પાપિણી તેં મને પ્રપંચ કરી છેતર્યો છે. પુત્રી પાસેથી હાર ચોરી લઇ ' મહાબળ કુમારને મોકલાવ્યો છે ' તેમ જણાવી, મારી નિ-ર્દોષ પુત્રીનો તે ઘાત કરાવ્યો.

હે પાપિણી ! તેં મને આખા કુટુંબ સહિત ઠગ્યો. આ મારી ગરીબ છોકરીએ તારૂં શું બગાડયું હતું ? તે નિર્દોષ છોકરીએ આજ પર્યંત એક કીડીને પણ દુભવી નથી. તેને માથે આવું ઘોર કલંક !

આ પ્રમાણે બોલતો, જોરથી કમાડને તાડતો, મોટે સ્વરે પોકાર કરતો, અને દુઃખથી વિહ્વળ થતો તે પુરૂષ એકદમ પૃથ્વીપર પડી ગયો, અને ભયંકર મૂર્છા અનુભવવા લાગ્યો.

મધ્ય રાત્રિએ કનકવતીના મહેલમાં બે પુરૂષજનાર કોણ ? તે વાંચનારને સમજાયુંજ હશે. બીજા કોઇ પુરૂષ નહિ પણ તે મહારાજા વીરધવળ, અને સુબુદ્ધિ પ્રધાન હતા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેઓએ, રાત્રિચર્યા જોવા અને સત્ય શું છે તે નિર્ણય કરવાનો પ્રયાસ અત્યારે પણ કાંઇ કર્યો નહોતો. જો તેટલી દીર્ઘ દૃષ્ટિ વાપરી હોતતો મલયાસુંદરીને કુવામાં ફેંકી દેવરાવવાનો પ્રસંગ તેમને ન આવત. તેઓએ એમ ધાર્યું હતું કે, રાણી કનકવતીએ આપણાપર મોટો ઉપકાર કર્યો છે. કેમકે તેણે 'રાજ્યહરણ' કે 'કુળછેદ' નું કાવતરૂં પકડી આપ્યું છે. માટે તેનો ઉપકાર માનવો જોઇએ; અને તેને વિશેષ પ્રકારે રાજી કરવી જોઇએ. તેમજ તેની પાસેથી બીજી પણ કાંઈ વિશેષ હકીકત મળી આવશે. એ કાર્યને ઉદ્દેશીનેજ મોડી રાત્રિએ રાજા, તથા પ્રધાન બન્ને જણ આવ્યા હતા. પણ કનકવતીના ઉગ્ર પાપનો ઘડો ફુટી ગયો. તેના ગુપ્ત ભેદનો પડદો ચીરાઇ ગયો. કકડે કકડા થઇ ગયા. તેની જોડે પૂર્વાપર વિચાર નહિ કરતાં, રભસવૃત્તિ કરનાર રાજા વીરધવળના હૃદયનો પણ પડદો ચીરાવા લાગ્યો.

રાજાનો પોકાર અને જમીન પર પડવાનો શબ્દ સાંભળ તાંજ, આખા રાજમેહેલમાં ખળભળાટ અને હાહાકાર થઈ રહ્યો. તત્કાળ સંખ્યાબંધ લોકો એકઠાં થઈ ગયાં અને રાજાના શરીર-પર અનેક જાતના શીતળ ઉપચાર કરવા લાગ્યા.

હે ક્ષત્રિય કુમારો ! આ અવસરનો લાભ જોઇ, હું અને મારી સ્વામિની કનકવતી, બન્ને જણીએ, મરણના ભયથી, ગોખદ્વારા, પાછળની બાજુએ, નીચે જમીન ઉપર પડતું મૂકયું. અમને સહજસાજ વાગ્યું હશે, પણ મરણ આગળ તેની પરવા કરવા અમે રહીએ તેમ નહોતું. ત્યાંથી નાશી એક શુન્ય ઘરની અંદર ગુપ્તપણે થોડો વખત રહ્યાં. અને ત્યાંથી જતા, આવતા લોકો, જે કાંઇ વાર્તાલાપ કરતા હતા તે ગુપ્તપણે સાંભળવા લાગ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હે કુમારા ! મેં અત્યાર સુધી જે વૃત્તાંત કહ્યો છે તે સર્વ મારા જોયેલો અને અનુભવેલો પણ છે. હવે હું જે સહેજસાજ કહીશ તે અમે ગુપ્તપણે શુન્ય ઘરમાં રહ્યાં હતાં ત્યાંથી જતા આવતા લોકોના મુખથી સાંભળેલો વૃત્તાંત છે.

મલયાસુદરીએ કહ્યું " કાંઈ હરકત નહિ, પછી રાજાની શું સ્થિતિ થઇ તે જણાવ. "

સોમાએ વૃત્તાંત આગળ ચલાવ્યો. રાજા કેટલીકવારે ઘણી મેહેનતે જાગૃતિમાં આવતાંજ ઉંચે સ્વરે પોકાર કરવા લાગ્યો. ભયથી વ્યાકુળ થયેલી ચંપકમાળા પણ ત્યાં આવી. પ્રધાનને કહેવા લાગી. " પ્રધાન ! પ્રાણનો નાશ કરનાર વળી આ બીજો અકસ્માત્ શું બન્યો છે ? "

અશ્રુધાર મૂકતા પ્રધાને, પોતે જોયેલો અને સાંભળેલો કનકવતી સંબંધી સર્વ વૃત્તાંત રાણી ચંપકમાળાને જણાવ્યો.

કનકવતીનું કપટ, અને રાજકુમારીની નિર્દોષતા, પ્રધાનના મુખથી સાંભળી, મલયાસુંદરીના મરણના શોકથી સર્વ લોકો રડવા લાગ્યા.

રાણી ચંપકમાલા, રાજાના કંઠને અવલંબી, પુત્રીના મોહથી, કરૂણ સ્વરે રૂદન કરતી, મનુષ્યોને રડાવવા લાગી.

આ અવસરે આખા મહેલમાં તો શું પણ આખા શેહેરમાં શોકનું સામ્રાજ્ય વ્યાપી રહ્યું. રાજમેહેલમાં એટલો બધો કરૂણાજનક વિલાપ થતો હતો કે, તે સાંભળી મનુષ્યોનાં હૃદયો ચીરાઈ જતાં હતાં.

વિલાપ કરતા રાજા, રાણીને શાંત કરી, પ્રધાને જણાવ્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહારાજ ! આમ રૂદન કરવાથી શો ફાયદો થશે ? ચાલો, પેલા અંધ કુવામાં તપાસ કરીએ, કદાચ પુણ્યોદયથી રાજકુમારી હજી જીવતી મળી આવે.

રૂદન બંધ કરી રાજા પ્રમુખ હજારો મનુષ્યો, મધ્ય રાત્રિએ તે અંધારા કુવા પાસે ગયા. તત્કાળ મોટી મસાલો કરી, તેમાં માણસોને ઉતરાવ્યાં. કુવામાં ચારે બાજુ તપાસ કરાવી, છતાં કુમારીનું ચિન્હ માત્ર પણ ત્યાં દેખવામાં ન આવ્યું.

ત્યાંથી નિરાશ થયેલો, ક્રોધથી ધમધમતો રાજા મારી સ્વામિનીના મેહેલમાં આવ્યો. દ્વાર ઉઘાડી અંદર તપાસ કરી પણ કનકવતી જોવામાં ન આવી. ત્યારે રાજા કોપ કરી કહેવા લાગ્યો " અરે ! તે વૈરણી કયાં નાશી ગઈ ? જાઓ. ચારે બાજુ તપાસ કરો; તે પાછલા ગોખથી નાશીગઇ જણાય છે. પગલે, પગલે તપાસ કરી તેને પકડી લાવો.

રાજાના આદેશથી તેનું સર્વસ્વ રાજપુત્રોએ લુંટી લીધું. અને તેના સર્વ પરિવારને કેદ કર્યા.

એટલું કર્યાથી કાંઈ રાજાનું મન શાંત થાય તેમ નહોતું. તેને તો કારી ઘા લાગ્યો હતો. નિર્દોષ પુત્રીના નિગ્રહ કરવાના પશ્ચાતાપથી રાજા, રાણી સાથે પાછો મૂર્ચ્છામાં પડયો છે.

હે ક્ષત્રિય કુમારો ! રાજા વિરધવળ, રાત્રિના બે પહોર જીવતો રહે તો મોટું ભાગ્ય સમજવું. પ્રાતઃકાળે તો અવશ્ય ચિંતામાં પ્રવેશ કરી મરણ સાધશે.

અમારી શોધમાં ફરતા રાજપુરૂષોને જોઇ, કનકવતીએ મને જણાવ્યું કે, હવે આપણ બન્નેને એક ઠેકાણે રહેવું તે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કોઇ પણ રીતે સલામતી ભરેલું નથી. રાજપુરૂષો આપણને દેખશે તો તત્કાળ આપણું મરણ થયું સમજવું. આ પ્રમાણે મને કહી લક્ષ્મીપુંજ હાર ઇત્યાદિ સાર સાર વસ્તુ મારી પાસેથી લઈ, પોતાની વ્હાલી સખી મગધા નામની વૈશ્યાને ત્યાં તે ગઇ. હું એકલી તે સ્થળે રહેવાને અશક્ત હોવાથી, ત્યાંથી કોઇ ન જાણે તેમ નીકળી ઉતાવળી ઉતાવળી અહીં આવી છું.

હે કુમારો! તમે જે મારા ભયનું કારણ પૂછયું તે સર્વ મેં તમારી આગળ કહ્યું.

મહાબળે જણાવ્યું અહો! દુષ્ટ સ્ત્રીઓનાં દુશ્ચરિત્રો! દુઃપ્રાપ્ય કન્યા રત્નનો નાશ કરાવ્યો. રાજાને જીવિતવ્યના સંદેહમાં લાવી મૂકયો પ્રજાને અનાથ કરી. આખા રાજ્યને ધુજાવ્યું. પોતાના સુખનો નાશ કર્યો, દેશ ત્યાગ સ્વીકાર્યો અને લોકમાં અપકીર્તિ વધારી. ધિક્કાર થાઓ સ્ત્રીઓની તુચ્છ બુદ્ધિને.!

સોમાએ જણાવ્યું. રાત્રી પૂર્ણ થવા આવી છે. રખેને કોઇ રાજપુરૂષ મારી શોધ કરતો આવી ચઢે માટે હું હવે જાઉં છું. કેમકે મારી પાછળ ભય છે. આ પ્રમાણે કહેતી તે સ્ત્રી ત્યાંથી ચાલી ગઇ.

મહાબળ, મલયાસુંદરીને કહે છે. જે દિવસે આપણો પ્રથમ મેળાપ થયો હતો તે દિવસથી કોપાયમાન થયેલી કનકવતીએ આજે લાગ શોધી તેનું વેર વાળ્યું છે.

હે સુલોચના! આ કનકવતીની દાસી પાસેથીજ તારો સમગ્ર વૃતાંત મારા જાણવામાં આવ્યો છે,

અહો! સ્વલ્પ કાળમાં તે મહાન્ દુઃખનો અનુભવ કર્યો છે. આવા મહાન્ દુઃખમાં પણ તારું હૃદય ભેદાયું નથી, એ મોટું આશ્ચર્ય છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સુંદરી ! અંધ કુવામાં ઝંપાપાત કર્યા પછી અજગરના મુખમાંથી તારૂં નીકળવું થયું તે સંબંધમાં મારૂં એમ ધારવું છે કે, કુવામાં ઝંપાપાત કર્યા પછી જ્યારે નિઃશ્ચેની માફક તું પડી હશે, ત્યારે તે કુવામાં રહેનાર હોય કે આજુબાજુથી આવેલ હોય, તે અજગરે તને ગળી લીધી જણાય છે. તે કુવામાંથી બહાર નીકળવા માટે કોઈપણ ગુપ્ત દ્વાર કુવામાં હોવું જોઇએ. તને ગળીને તે દ્વારે આ અજગર બહાર આવ્યો છે. અને આ આમ્રવૃક્ષ સાથે આંટો દઇ તને મારી નાખવાનો પ્રયત્ન કરતો હતો, તેવામાં મેં તેના હોંક પકડી વિદારી નાખ્યો. તેના મુખમાંથી તું નીકળી. અહા ! પુણ્યના ઉદયથીજ અકસ્માત્ આપણો મેળાપ થયો છે.

તે અજગરને દેખી મલયાસુંદરી ભયથી કંપવા લાગી. મહાબળે જણાવ્યું. રાજપુત્રી ! ભય પામવાનું કાંઈ કારણ નથી. આવી મહાન્ વિપત્તિમાં આવી પડયાં છતાં પણ, આપણો દુર્ઘટ મેળાપ થયો છે તો, નીશ્ચે સમજવું કે આપણો વિધિ હજી અનુકુળ છે.

આ પ્રમાણે વાર્ત્તાલાપ કરતાં, યોગ્ય મેળાપથી આનંદ અનુભવતાં, પૂર્વના શ્લોકને યાદ કરતાં, ભવિષ્યનાં દંપતી ફરી ગોળા નદી તરફ ગયાં. ત્યાં દંતધાવન, મુખ પ્રક્ષાલનાદિ કર્તવ્ય કરી, તે પાકા આંબાનાં કેટલાંએક ફળોનું તેઓએ ભોજન કર્યું ત્યાર બાદ નદીના કિનારા ઉપર ફરતાં ફરતાં તેઓ ભટ્ટારિકા દેવીના મંદિરમાં ગયાં. ત્યાં ઘણા વખતથી ઉભી કરેલી લાકડાની બે ફાળો (ફાડો) મહાબળના જોવામાં આવી. જેમાંથી પૂર્વે ચંપકમાલા રાણી મળી આવી હતી તેની અંદર પોલાણ જોઇ મસ્તક ધુણાવતા મહાબળે કાંઈક વિચાર કરી રાજકુમારીને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જણાવ્યું. રાજબાળા! હમણાં મારે ત્રણ કાર્ય કરવાનાં છે. પહેલું કાર્ય તો એ છે કે, મરવાને ઉજમાળ થયેલા તારા કુટુંબનું રક્ષણ કરવું. બીજું કાર્ય વીરધવળ રાજાએ અર્પણ કરેલી (રાજકુમારના સમક્ષ) તારું પાણિગ્રહણ કરવું. ત્રીજું કાર્ય મારી માતાને હાર આપી, તેના જીવિતવ્યનું રક્ષણ કરી મારી કરેલી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવી.

આ ત્રણ કાર્યમાં મને તારી મદદની પૂર્ણ જરૂર પડશે. આ પુરૂષનો વેશ હાલતો કાયમ રાખવાનો છે. આજ વેષે સંધ્યા સમયે, શેહેરની અંદર, તારે મગધા વેશ્યાને ઘેર જવું. કેમકે હજી કનકવતી તેને ઘેરજ હશે. તેની સાથે તારે એવી બુદ્ધિ કેળવવી, અને એવી રીતે વર્ત્તન કરવું કે, લક્ષ્મીપુંજહાર આપણે હાથ આવે, આ કાર્ય તારે કરવાનું છે.

હું તો અહીંથી સિદ્ધોજ સ્મસાન તરફ જાઉં છું. કેમકે, તારા વિયોગથી દુઃખી થયેલ તારાં માતા, પિતા, અગ્નિમાં પ્રવેશ કરી બળી મરવાનાં છે; તેઓનો બુદ્ધિબળથી બચાવ કરવાનો છે. કુમારી ! તારૂં મુદ્રા રત્ન (વીંટી) મને આપ કદાચ કોઈ ચોરની ભ્રાંતિથી તને હેરાન ન કરે. કુમારીએ મુદ્રારત્ન (નામાંકિત વીંટી) મહાબળને આપી મહાબળે વિશેષ સૂચના કરી કે, જેમ રાજપુરૂષો તને વિશેષ ન જુવે તેમ શહેરમાં ફરવું આજની આખી રાત્રિ વેશ્યાને ઘેર કનકવતીની અને હારની તપાસમાંજ પૂર્ણ કરવી. તેમજ કાલનો દિવસ પણ વેશ્યાને ઘેરજ પુરો કરવો. કાલે સાંજે પાછું અહીં આવવું. હું પણ મારેલ કાર્યો યથાયોગ્ય કરી, આ ભદ્રકારિકાના મંદિરમાં જ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કાલે સાંજે તને મળીશ. જેથી આપણો મેળાપ હવે કાલે સાંજે અહીં થશે,

વિનીત રાજકુમારીએ, મહાબળનાં કહેલ દરેક વાકયો ધ્યાન પૂર્વક સાંભળ્યાં. અને આવી નિરાધાર સ્થિતિમાં, જરા માત્ર જુદા પડવાની મરજી નહિ છતાં, કુમારની આજ્ઞા મસ્તકપર ચડાવી તેમ કરવાને ખુશીથી હા કહી. થોડીવાર સાથે રહી, પોતપોતાના કાર્યની સિદ્ધિ માટે બન્ને જણ ત્યાંથી જુદાં પડયાં, રસ્તે ચાલતાં મહાબળ વિચારવા લાગ્યો કે, આજે અહીં અનેક રાજકુમારો આવશે. તેઓની પાસે મોટા પરિવાર હશે ત્યારે હું તો એક વટેમાર્ગુની માફક એકલોજ છું. રાજદ્વારમાં મને એકલાને પ્રવેશ પણ કેવી રીતે કરશે ! જ્યાં પ્રવેશની આશા નથી તો, રાજકુમારીનું પાણિગ્રહણ કરવાનું, અને તે પણ રાજાની આપેલી તથા અનેક રાજકુમારોની હરીફાઈ વચ્ચે, તે બનવું અસંભવિત જણાય છે. માટે કાંઇ પ્રપંચ તો કરવોજ પડશે. [illegible] અસાધ્ય કાર્યો બુદ્ધિથી સુસાધ્ય થઈ શકે છે, ઇત્યાદિ વિચાર કરતો મહાબળ આગળ ચાલ્યો જાય છે, તેવામાં વડના ઝાડની નીચે બાંધેલો એક હાથી તેના જોવામાં આવ્યો. તેની પાસે કેટલાએક રાજપુરૂષો, તે હાથીની વિષ્ટા પાણીમાં ગાળતાં બેઠેલા હતા.

રાજકુમારે તેઓને પૂછયું, ભાઇઓ! તમે આ શું કરો છો? તે પુરૂષોએ જવાબ આપ્યો, મહાશય ! ગઈ કાલે કેટલાએક રાજકુમારો, સુવર્ણની સાંકળથી સેલડી બાંધીને, રમતમાં આ હાથીની આગળ ઉછાળતા હતા. તે સેલડી નજીક પડતાં હાથી પોતાના મુખમાં ઉતારી ગયો, સુવર્ણની સાંકળ હાથીના પેટમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ગઇ. રાજાના આદેશથી આ હાથીની વિષ્ટા અમે ગાળીએ છીએ. તેમાંથી કોઇ વખત, એક, કોઇ વખત બે, એમ સુવર્ણના કકડાઓ મળી આવે છે.

આ વાત સાંભળી મહાબળ કુમારે એક ઘાસનો પૂળો લઇ તેના પોલાણમાં મલયાસુંદરીના નામવાળી વીંટી નાંખી તે ઘાસનો પુળો હાથીના મુખમાં આપ્યો. હાથી જ્યારે તે ગળે ઉતારી ગયો ત્યારે, રાજકુમાર ત્યાંથી આગળ ચાલતો થયો.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

પરોપકારી નિમિત્તીઓ.

અનુમાન એક પહોર જેટલો સૂર્ય આકાશમાં ઉંચે આવ્યો હતો. આ અવસરે ગોળાનદીના કિનારાપર હજારો લોકોનો કોળાહળ સંભળાતો હતો. નજીકમાં એક ચિતા સળગતી હતી. તેમાંથી ધુમ્રની શિખા આકાશમાં ઉછળી રહી હતી. ઠેકાણે ઠેકાણે નિરાશાનાં ચિન્હ જણાતાં હતાં હતાં.

આ અવસરે હાથ ઉંચો કરી, "હે અપત્યવત્સલ રાજા! સાહસ નહિં કર, સાહસ નહિ કર, તારી પુત્રી મલયાસુંદરી જીવતી છે, જીવતી છે." વિગેરે ભુમો પાડતો, દોડતો, દોડતો, એક નિમિત્તીઓ ત્યાં આવતો જણાયો.

કાનને અમૃતસમાન આ તેના વચનો સાંભળી, અશ્રુધારા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મુક્તાં સંખ્યાબંધ લોકો, તેના તરફ દોડતા ગયા. અને કહેવા લાગ્યા. હે ઉત્તમ નર ! તું જલદી આવ—જલદી આવ, તારી સોનાની જીહ્વા, તારી જીભની અમે આર્ત્તિ ઉતારીએ, શું રાજપુત્રી જીવતી છે ? આ નેત્રથી અમે તેને જોઇ શકી શું ? નિમિત્તજ્ઞ ! આનો ઉત્તર તું જલદી આપ.

નિમિતજ્ઞે જણાવ્યું. અરે લોકો ! હું તેના જવાબ આપું છું. પણ પ્રથમ આ ચિતા બુઝાવી નાંખો.

માણસોએ ચિતાને બુઝાવી નાંખી અને બાહ્યાભ્યંતર તાપથી તપ્ત થયેલાં રાજા અને રાણીને ચિતાથી બહાર કાઢયાં નિમિત્તીઓ રાજાની નજીક આવ્યો, અને મધુર શબ્દો બોલ્યો. મહારાજા ! વ્યાકુળ ન થા. નિમિત્તના બળથી હું જાણું છું કે, કયાંઇ પણ તારી પુત્રી મલયાસુંદરી જીવતી છે.

અમૃતના સિંચનતુલ્ય વચનોથી શાંત થયેલા રાજાએ જણાવ્યું. " નિમિત્તજ્ઞ ! એવાં મારાં પુણ્ય નથી કે હું રાજકુમારીને જીવતી દેખું. કૃતાંતના ઉદર સરખા અંધ કુવામાં પડયા છતાં તે જીવતી રહે એ વાત ન બનવા યોગ્ય છે. તે કુવામાં અમે ઘણી સારી રીતે તપાસ કરાવી, પણ કુમારીના શરીરની નીશાની સરખી મળી નથી, તેથી અમારૂં એમ માનવું છે કે, કોઇ હિંસક પ્રાણીએ અવશ્ય તેનો નાશ કર્યો હશે. તો હવે તું મને શામાટે મરણમાં વિઘ્ન કરે છે ? "

નિમિત્તજ્ઞે ગંભીરતાથી જણાવ્યું. " રાજન્ ! આજે જેઠ માસની કૃષ્ણદ્વાદશી છે. આજથી ત્રીજે દિવસે અર્થાત્ ચતુર્દશીને દિવસે, જુદાજુદા દેશના રાજકુમારો આવી સ્વયંવર મંડપમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

બીરાજમાન થશે એ અવસરે, હજારો લોકોની મેદની વચ્ચે બે પહોર ગયા પછી, નાના પ્રકારના વસ્ત્રાલંકારોથી વિભૂષિત રાજકુમારીનું તમો સર્વને અકસ્માત્ દર્શન થશે.

રાજન્ ! સ્વયંવર મંડપ તમારે તૈયાર કરાવવો. અને આ પ્રસંગપર આવતા રાજકુમારોને બીલકુલ પાછા ન વળવા. મારા કહેવા ઉપર જો તમને વિશ્વાસ ન આવતો હોય તો, જ્ઞાનદૃષ્ટિથી તપાસ કરી, મારા કહેલાં વચનોની તમને પ્રતીત થાય તેવા કેટલી નિશાનીઓ હું તમને જણાવું. ”

રાજાએ તેમ કરવા હા કહી, એટલે થોડો વખત ધ્યાનસ્થ જેવી સ્થીતિમાં રહી, નિમિત્તજ્ઞે જણાવ્યું.

રાજકુમારીનું મુદ્રારત્ન, કોઈ પણ પ્રકારે કાલે તમારા હાથમાં આવવું જોઇએ. ચતુર્દશીને દિવસે પ્રાતઃકાળે પુરની પ્રતોલી (દરવાજા) આગળ નગર બહાર, રાજાઓની પરીક્ષા માટે છ હાથ પ્રમાણનો, નાના પ્રકારના ચિત્રોથી ચિત્રિત, એક સ્થંભ, તમારી ગોત્રદેવી કોઈ પણ સ્થળેથી લાવી મૂકશે.

તે સ્થંભ, સ્વયંવર મંડપમાં તમારે સ્થાપન કરવો. તેની આગળ વજ્રસાર નામનું ધનુષ્ય, જે તમારા ઘરમાં છે તે બાણ સહિત, ચાપ યુકત કરી, પુજન કરવા પૂર્વક, સ્થાપન કરવું. તે ધનુષ્ય ઉપર બાણ ચડાવી, જે મનુષ્ય સ્થંભનું ભેદન કરશે તે રાજકુમારીનું પાણિગ્રહણ કરશે. તે સ્થંભની પૂજા કરવાની કેટલીક વિધિ પણ છે.

આ સર્વ વૃત્તાંત મેં મારા નિમિ-ત જ્ઞાનના બળથી જાણ્યો છે. હે રાજન્ ! આ મારી કહેલી નિશાનીઓ ન માની આવે, તેમજ રાજકુમારી પણ જીવતી ન મળે તો પછી. કાષ્ટભક્ષણ કરવું અર્થાત્ બળી મરવું તે તમારે સ્વાધીનજ છે,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિમિતજ્ઞનાં આવાં વચનો સાંભળી ત્યાં રહેલાં સર્વ લોકોના આનંદનો પાર ન રહ્યો. લોકો તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. હે મહાશય ! આ અવસરે તમારૂ આગમન અમારા મહાન્ પુણ્યોદયથીજ થયું છે. એકલા રાજા ઉપરજ નહિ પણ તમે આખા દેશપર ઉપકાર કર્યો છે. લોકો કહે છે કે ફણીંદ્રે અને કુર્મરાજે આ પૃથ્વીને ધારણ કરી છે, પણ અરેખર તે કહેવા માત્રજ છે. ખરી રીતે જોતાં તમારા જેવા પરોપકારી નરોએજ આ પૃથ્વીને ધારણ કરી રાખી છે અહો ! પરોપકાર કરવામાં ઉપયોગી તારી જ્ઞાન લક્ષ્મી ! મહોપકારી નિમિતજ્ઞ ! તું ઘણો કાળ જીવતો રહે આપ્રમાણે બોલતા તે કૃતજ્ઞ લોકોએ હર્ષના આવેશમાં, અને ઉપકારના બદલામાં, પોતાના શરીરપરનાં વસ્ત્રો, અને આભૂષણો ઉતારી ઉતારી, નિમિતિઆને આપવા માટે તેની પાસે નાખવા માંડયાં. થોડા વખતમાં તો વસ્ત્ર, અને આભૂષણનો એક ઢગલો થઈ પડયો.

લોકો હાથ જોડી નિમિતિઆને કહેવા લાગ્યા, હે પરોપકારી ! અમારાપર પ્રસન્ન થઈ, આ વસ્ત્રાભૂષણો તું ગ્રહણ કર. આ અવસરે તેં અમને જે આનંદ અને જીવિતવ્ય આપ્યું છે તેના બદલામાં અમે અમારૂં સર્વસ્વ આપીએ તોપણ થોડું છે. અર્થાત્ તોપણ તારા ઉપકારનો બદલો વળી શકે તેમ નથી,

નિમિતજ્ઞે જણાવ્યું, હે મનુષ્યો ! હું તમારૂં માંહીલું કાંઈ પણ લઈશ નહિ. કારણ કે ઉપકાર કરીને તેના બદલામાં કાંઈ પણ વસ્તુ લેવામાં આવે તો તે ઉપકાર કહેવાય નહિ. અને પરોપકારનું ફળ પણ પછી કેમ મળે !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિમિત્તજ્ઞના નિસ્પૃહપણાથી રાજા, તથા, લોકો સર્વ વિસ્મય પામ્યાં. રાજાને વિશેષ પ્રકારે તેના વચન ઉપરઆસ્થા બંધાઈ.

રાજાએ જણાવ્યું. નિમિત્તજ્ઞ સ્થંભના પૂજનની જે કાંઈ વિધિ હોય તે સર્વ કામ તારે પોતેજ કરવું.

રાજાના આ શબ્દોથી, શુકનગ્રંથી બાંધી નિમિત્તજ્ઞે તે કામ કરવાનું પોતાને માથે લીધું.

રાજાએ વિશેષ આશ્ચર્યથી પૂછયું; જ્ઞાની! આશાજનક આ સર્વ નીશાનીઓ તો તેં બતાવી, પણ જ્ઞાનદૃષ્ટિથી તપાસ કરી આ પણ જણાવ કે, મારી પુત્રી મલયાસુંદરીનો સ્વામી કોણ થશે !

નિમિત્તજ્ઞ જરાવાર ધ્યાનસ્થ થઇ, ગંભીરતાથી બોલ્યો, પૃથ્વીસ્થાનપુરના મહારાજા સુરપાળનો પુત્ર, મહાબળકુમાર મલયાસુંદરીનો પતિ થશે. વર, કન્યાને લાયક યોગ થશે, તેમ જાણી સર્વ લોકો પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.તેવામાં બંદીવાને જણાવ્યું—

संत्यक्तपूर्वकाष्ठोऽयं दुरालोकस्वतेजसा ।
सूरः प्रवर्त्तते देवलोकानां त्वग्गिवोपरि ॥ १ ॥

હે દેવ! તમારી માફક સૂર્ય, પૂર્વ કાષ્ટાનો (દિશાનો) ત્યાગ કરી (તમે પણ કાષ્ટભક્ષણ (બળી મરવા) નો ત્યાગ કરી) પોતાના તેજથી દુઃખે દેખી શકાય તેવો થઇ અત્યારે સર્વ લોકોના ઉપર રહ્યો છે. અર્થાત્ મધ્યાન્હ વખત થયો છે.

અવસરજ્ઞ મંત્રીએ વિજ્ઞપ્તિ કરી, મહારાજા! મધ્યાન્હ થયો છે માટે નગરીમાં જઇએ.

પ્રધાનના વચનથી, નિમિત્તજ્ઞને સાથે લઇ, યાચકોને દાન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આપતાં રાજાએ શહેરમાં પ્રવેશ કર્યો.

પ્રથમ નિમિત્તજ્ઞને ભોજન કરાવી, પછી રાજાએ ભોજન કર્યું. ત્યાર પછી તે જ્ઞાનીની સાથે વાર્ત્તાલાપ કરતાં પાછળના બે પોહોર અને કાંઈક નિદ્રા લેવા પૂર્વક રાત્રિ પણ પસાર કરી.

પ્રાતઃકાળ થતાંજ હાથીની વિષ્ટા ગાળવા ઉપર રોકાયેલા માણસો રાજાની પાસે આવ્યા અને નીચે પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા. હે સ્વામિન્! અમે વિશેષ કાંઇ જાણતા નથી. હાથીની વિષ્ટા ગાળતા હતા, તેમાંથી રાજકુમારીનું નામાંકિત મુદ્રા રત્ન (વીંટી) મળી આવ્યું છે. આ પ્રમાણે કહી તે મુદ્રારત્ન રાજાના હાથમાં મૂકયું.

રાજા, કુમારીનું મુદ્રારત્ન જોઇ મસ્તક ધુણાવવા લાગ્યો. અને થોડો વખત નિમિત્તજ્ઞાના મુખ સામું જોઇ રહ્યો.

નિમિત્તજ્ઞે જરા હિમ્મતથી જણાવ્યું. રાજન્! જ્ઞાનીનું જોયેલું ભવિષ્ય કોઇ વખત અન્યથા નજ થાય.

રાજા જરા નિરાશો મૂકી બોલ્યો, નિમિત્તજ્ઞ! કુમારી પાસેનું મુદ્રારત્ન, આ મદોન્મત્ત હાથીના પેટમાં કેવી રીતે આવ્યું હશે! નિરાશાજનક મને મોટી શંકા થાયછે.

જ્ઞાનીએ જરા મોઢું ઠાવકું રાખી જણાવ્યું, મહારાજા! તે વિષેનો પ્રગટ ખુલાસો મારા જ્ઞાનમાં જણાતો નથી, તથાપિ આ સર્વ પ્રભાવ કુલ દેવીનો હોય એમ મારું માનવું છે.

કુળદેવીનું કર્ત્તવ્ય એ સંભવી શકે તેમ હોવાથી રાજા, આ ખુલાસાથી હર્ષ પામ્યો. અને તત્કાલ સ્વયંવર મંડપની સર્વ તૈયારીઓ ઘણા ઉત્સાહથી કરાવવાનો તેણે આદેશ આપ્યો.

પ્રથમ કેટલીક તૈયારીઓ, તો થઈજ હતી. વચમાં આ વિઘ્નથી બંધ રહ્યું હતું. પણ એક પ્રતીતિ મળતાંજ, કામ બંધ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મ ધોકાર ચાલ્યુ અને સાંજ થતાંજ વિશાળ મંડપ તૈયાર થ-યેા. બીજી બાજુ રાજા, અને રાજકુમારોને ઉતરવાના આ ડેા. પણ તૈયાર થયા સ્વયંવર મંડપાદિક સર્વ તૈયારીઓ થતી જોઈ શહેરના લોકે તરેહવાર વાતોના ગપગોળાઓ ચલાવતા હતા. અરે! જુઓતો ખરા રાજાની મૂર્ખતા! કન્યા સિવાય સ્વંયર માંડી બેઠા છે. ? માનો કે કદાચ નિમિ-તીઆના કહેવા મુજબ રાજકન્યા નહિ મળી આવે તો, આ સર્વ એકઠા થતા રાજકુમારને તે શું ઉ-તર આપશે ? રાજાની દેશમાં લઘુતા થશે. કદાચ નિરાશા, અને અપમાનથી કોપાયમાન થઇ, તે સર્વ રાજકુમારો બંડતો નહિ ઉઠાવે! અથવા આ યુક્ત છે, અને આ અયુક્ત છે, તે અત્યારે આપણે શું કહી શકીએ ? અવસરે બધું જણાઇ આવશે.

સંધ્યા વખત થતાંજ અનેક રાજાઓ, અને રાજકુમારો જુદી જુદી દિશાઓ તરફથી પરિવાર સહિત આવવા લાગ્યા. રાજાએ પણ તે સર્વનું સન્માન કરી, જુદા જુદા આવાસ, ઉતરવા માટે આપ્યા.

નિમિત્તીઆએ રાજાને જણાવ્યું. રાજન્! મારે એક મંત્ર સાધવાનો છે, તે અર્ધસિદ્ધિ તો થઈ ચુકયો છે. પણ બાકીનો ભાગ હજી હવે સિદ્ધ કરવાનો છે. તે મંત્ર જો આજની રાત્રિએ સિદ્ધ ન થાય તો, મારૂં કાર્ય સિદ્ધ ન થઇ શકે માટે તે મંત્ર સિદ્ધ કરવા, આજની રાત્રિ માટે, મને રજા આપવી જોઇએ. પ્રાતઃકાળ થતાંજ પાછો હું આપની પાસે આવીશ.

રાજાએ ખુશી થઈ રજા આપી. વિશેષમાં જણાવ્યું કે મંત્રસાધન માટે કાંઇપણ ઉપયોગી વસ્તુની કે દ્રવ્યની જરૂર જણાય તો સાથે લેતા જાઓ. રાજાના કહેવાથી ઉપયોગ જેટલું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દ્રવ્ય લઇ તે ત્યાંથી બહાર નીકળી પડયેા.

નિમિત્તીઆના જવાપછી નાના પ્રકારની ચિંતા અને વિચારમાં તે રાત્રી રાજાએ ઘણા કષ્ટથી પસાર કરી.

પ્રાતઃકાળમાં શેહેરના દરવાજા ઉઘડયા કે, તરતજ નિમિત્તીઓ શેહેરમાં આવી, રાજાને આવી મળ્યેા. નિમિત્તીઆને જોતાંજ રાજાના આનંદનેા પાર ન રહ્યો. નિમિત્તીઓ ખરેખર સત્યવાદી છે. રાજાએ તેની વિશેષ પ્રશંસા કરી, સન્માનપૂર્વક જણાવ્યું ' કેમ તમારેા મંત્ર સિદ્ધ થયેા કે ? ' નિમિત્તીએ જણાવ્યું. મહારાજા ! એ મંત્ર દુઃસાધ્ય છે. હમણાં તેના મેાટા ભાગની સિદ્ધિ થઇ ચુકી છે, હજી કેટલીક સિદ્ધિ થવી બાકી છે. છતાં મેં આપને પ્રાતઃકાલમાં પાછું આવવાનું વચન આપ્યું હતું, તે વચન સંભારીને આપને અધૃતિ ન થાય માટે હું જલદી પાછેા આવ્યેા છું. અહી સ્થંભના અર્ચનની વિધિ કરી, ફરી પાછું મારે તે મંત્ર સિદ્ધ કરવા જવું પડશે ?

રાજા આશ્ચર્યપૂર્વક–અહેા ! જ્ઞાની. તારી પરેાપકાર બુદ્ધિ ! મારા માટે અર્ધ સાધિત મંત્રને અધુરેા મૂકી કહેલ વખતે તું હાજર થયેા. ખરેખર અંગીકાર કરેલ કાર્યનેા નિર્વાહ કરનારા તારા જેવા ઉત્તમ પુરૂષેા આ દુનિયામાં વિરલા છે. ઇત્યાદિ પ્રશંસા કરી રાજા શાંત ચિત્તે બેઠેા છે, તે અવસરે સ્થંભની શેાધ કરવામાટે ગામ બહાર મેાકલાવેલ પુરૂષેા આવી પહેાચ્યા. હાથજોડી રાજાને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યા.

મહારાજા ! આપના આદેશથી સ્થંભની શેાધ કરવા માટે અમે ગામ બહાર ગયા હતા, અમે આજુ બાજુ ફરતા હતા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેવામાં દરવાનની ડાબી બાજુએ, કિલ્લાના ખુણામાં, વિચિત્ર ચિત્રોથી ચિત્રિત એક મહાન્ સ્થંભ અમારા જોવામાં આવ્યો છે".

સ્થંભની વધામણી સાંભળી, જ્ઞાનીની પ્રશંસા કરતો રાજા તે માણસોને સાથે લઈ જ્ઞાની સાથે નગરની બહાર આવ્યો

સ્થંભ જોઈ સર્વને આશ્ચર્ય થયું. રાજા પ્રમુખ સર્વે એકી નજરે તેના સામું જોઈ રહ્યા. તેની પૂજા કરવા માટે હાથ લગાડવા જતા હતા, તેવામાં તે જ્ઞાની નિમિત્તીઆએ આગળ આવી સર્વને અટકાવ્યા, અને જણાવ્યું કે આ સ્થંભને કોઈએ હાથ લગાડવો નહિ, નહિતર કુળદેવી કોપાયમાન થશે.

જ્ઞાનીના કહેવાથી, રાજાદિ સર્વલોક પાછા હઠી ગયા. એટલે પુષ્પાદિ પૂજનની સામગ્રી મંગાવી. જ્ઞાનીએ પોતેજ સ્થંભની પુજાનો પ્રારંભ કર્યો.

પદ્માસન કરી, ધ્યાનસ્થની માફક બેસી હ્રીંકારાદિ મંત્રનો જાપ શરૂ કર્યો. થોડા વખત પછી ગાયન, અને નૃત્યાદિ સંગીત શરૂ કરાવ્યું.

આ પ્રમાણે દોઢ પોહોર દિવસ ચડયો ત્યાં સુધી પૂજન-વિધિ ચાલી. ત્યાર પછી મજબુત બાંધાના બલવાન પુરૂષોને સ્નાન કરાવી, કંઠમાં સુગંધી પુષ્પની માળા પહેરાવી, તેઓની પાસે સ્થંભ ઉપડાવી સર્વે નગરની તરફ ચાલ્યા,

રાજા વીરધવળ પણ સર્વની સાથે પગે ચાલતો હતો. સ્થંભ આગળ વિવિધ પ્રકારનાં નાટારંભ થઈ રહ્યા હતા. બંદીવાનો જય જય શબ્દો બોલી રહ્યા હતા. એમ આદરપૂર્વક તે સ્થંભ સ્વયંવર મંડપમાં લઇ આવ્યા. ત્યાં છ હાથની એક

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શિલા મંગાવી, તેને બે હાથ જમીનમાં દટાવી. તે શિલાને આધારે જ્ઞાનીના કહેવા મુજબ, સ્થંભ ગોઠવવામાં આવ્યો. શિલાના પશ્ચિમ ભાગે વજ્રસાર ધનુષ્ય, બાણ સહિત મૂકવામાં આવ્યું.

દક્ષિણ, અને ઉત્તર વિભાગમાં રાજાઓનાં સિંહાસનો ગોઠવ્યાં. ગાંધર્વોએ મધુર સ્વરે ગાયન શરૂ કર્યું. નર્તકીઓએ તાલ, માન, અને લયાનુસાર નૃત્ય શરૂ કર્યું. એ અવસરે ધનુષ્ય અને બાણનું પુજન કરી, નિમિત્તીઆએ, સર્વ રાજકુમારાદિને મંડપમાં બોલાવવા માટે વીરધવળ રાજાને જણાવ્યું.

રાજાએ, સર્વ રાજકુમારાદિને મંડપમાં પધારવા આમંત્રણ કર્યું, આમંત્રણ થતાંની સાથેજ, પોત પોતાના યોગ્ય પરિવારને સાથે લઈ રાજકુમારો મંડપમાં દાખલ થયા. અને પોતાના દરજ્જાને લાયક સિંહાસનો ઉપર બેઠકો ઉપર ગોઠવાવા લાગ્યા. મંડપમાં આવતા રાજકુમારાદિને યથાયોગ્ય માન આપવા અને લાયક સ્થળે બેસાડવાની ગડબડમાં વ્યગ્ર થયેલા વીરધવળ રાજાને જોઇ, નિમિત્તિઓ એકાએક ત્યાંથી ગુમ થઈ ગયો.

થોડા વખત પછી રાજા પાછું વાળી જુવે છે તો નિમિત્તિઓ જોવામાં ન આવ્યો. રાજા બોલી ઉઠ્યો અરે ! તે જ્ઞાની કયાં ગયો. હમણાંજ તે અહીં હતો પોતાના માણસો આખા મંડપમાં શોધ કરાવી પણ તેનો પત્તા લાગ્યો નહિં.

રાજા વિચારમાં પડ્યો. થોડીવારે તેને યાદ આવ્યું કે, તેનો અર્ધ સાધિત મંત્ર સિદ્ધ કરવો બાકી હતો, તે સિદ્ધ કરવાને ગયો હશે.

નિમિત્તીઆનાં કહેલાં સર્વ વચનો મળતાં આવ્યાં છે, પણ કન્યાનો સ્વામી, મહાબળકુમાર થશે, તે વાત મળતી આવી ન-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હિં. કોઇ કારણસર આ મહોત્સવ ઉપર તે આવી શકયો જણાતો નથી. તો મારી કન્યાનું પાણિ ગ્રહણ તે કેવી રીતે કરશે ? વિગેરે વિચારોમાં રાજા ગુંથાયો.

આ તરફ સર્વ રાજકુમારો સ્વયંવર મંડપમાં યથા યોગ્ય સ્થાને આવી બેઠા, પણ રાજકુમારી કોઇના જોવામાં ન આવી તેવામાં " રાજકુમારીને અંધ કુવામાં રાજાએ નખાવી દીધી છે વિગેરે " વૃત્તાંત સ્વયંવર ઉપર આવેલા સર્વ રાજકુમારાદિના સાંભળવામાં આવ્યો. તેઓ અન્યોન્ય વાર્ત્તાલાપ કરવા લાગ્યા કે, કેમ ? શું જુવો છો ? શા માટે બેસી રહ્યા છો ? જેને માટે આવ્યા છો તેને તો રાજાએ અંધ કુવામાં ફેંકાવી દીધી છે. ઉઠો કોને પરણશો ? રાજાએ આપણી મશ્કરી તો નથી કરી ? વિગેરે કહી એક બીજાનાં મન ઉશ્કેરવા લાગ્યા.

એ અવસરે રાજાના આદેશથી બંદીવાને નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું.

" દુર્ધર બાહુબળને ધારણ કરનારા રાજા, મહારાજા, અને રાજકુમારો ! તમે સાવધાન થઇને સાંભળશો. આ વજ્રસાર ધનુષ્યને લીલાપૂર્વક પત્યં ચારૂઢ કરી દૃઢ નારાચના એકજ પ્રહારથી, બે હાથ પ્રમાણ સ્થંભના અગ્ર ભાગને ભેદી, જે બળવાન્ રાજા તે સ્થંભના બે ભાગ કરશે, તે રાજા, હમણાંજ કોઇ પણ સ્થળેથી પ્રગટ થયેલી, રાજકુમારી મલયાસુંદરીને પરણશે. આ પ્રમાણે અમને ગોત્રદેવીએ કહેલું છે. માટે સામર્થ્યવાન્ રાજાઓએ તે સ્થંભ ભેદવાનો પ્રયત્ન કરવો. "

બંદીવાનના વાક્યોથી પ્રેરાયેલો મહાન્ ઉત્સાહી લાટ દેશ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શનો રાજાઓ થયો; પણ ધનુષ્યની દુર્ધર્ષતા જોઇ હિમ્મત હારી, પાછો આસનપર બેસી ગયો.

અંદીવાનની પ્રેરણાથી ચૌલ દેશના રાજાએ સિંહાસનઉપરથી ઉંભા થઇ જમીનપર પગતો મૂકયો, પણ ધનુષ્યની ઉત્કટતા જોઇ, તેના મુખપર ગ્લાની આવી ગઇ. તેથી હાંસીપૂર્વક તેને પણ પોતાની જગ્યા પાછી લેવી પડી.

આમર્ષથી ઉડેલો ગૌડ દેશનો રાજા, ધનુષ્ય હાથમા લેતાં-જ તેના બોજાથી જમીનપર પડી ગયો, તેને જોઈ રાજકુમારો પરસ્પર તાલીઓ આપવા લાગ્યા, શરમથી નીચું મુખ કરી તે પણ પોતાના આસનપર આવી બેઠો.

કર્ણાટક દેશનો રાજા, ધનુષ્ય લઇ બાણ મુકતાં જ નીચો પડયો. આ પ્રમાણે મોટા રાજાઓને અપમાન પામેલા જોઈ કેટલાએક આસનથી ઉઠયા જ નહિ. કેટલાએક લક્ષથી ચુકયા. કેટલાએકે સ્થંભ ઉપર બાણનો પ્રહાર કર્યો પણ ખરો, છતાં સ્થંભના બે વિભાગો ન થયા, એટલે લજ્જાથી પોતાની નિંદા કરતા અહંકારરહિત થઇ આસનપર આવી બેઠા.

રાજા વીરધવળ પણ ચિંતા કરવા લાગ્યો કે હજી સુધી કન્યા પ્રગટ થઇ નથી તેથી ખરેખર લોકોમાં મારી હાંસી થશે.

રાજાને ચિંતા ચક્રપર આરૂઢ થયેલો જોઇ, હાથમાં વીણા લઇ એક વીણાવાદક સ્થંભ આગળ આવી ઉભો રહ્યો. પ્રથમ તેણે વીણા વગાડી વીણાના મધુર, અને મોહક શબ્દવડે લોકો ને સ્થંભી લીધા, પછી તરતજ હાથમાં ધનુષ્ય લઇ વીરધવળ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજા ! તું મારૂ, સામર્થ્ય જો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વીણાવાદકને હાથમાં ધનુષ્ય લેતો જોઇનેજ કોળાહળ મચી રહ્યો. લોકો તેને કહેવા લાગ્યાં કે અરે. ગાંધર્વિક ! તું ધનુષ્ય હાથમાં નહિ લે નીચું મૂકી દે. આ મહાન્ બલિષ્ટ રાજાઓ પણ જે સ્થંભને ભેદી શકયા નથી તેને તું કેવી રીતે ભેદી શકશે ? ઇત્યાદિ લોકોનાં નિષેધક વચનોનો અનાદર કરી, તત્કાળ તેણે ધનુષ્યપર ચાપ (દોરી) ચડાવી દીધી. અને શ્રુતિને ભેહેરી કરી નાંખે તેવો ટંકારવ કર્યો. બંદીવાનના કહેલા સ્થાનને મૂકી, મર્મજ્ઞ, વીણાવાદકે તીક્ષ્ણ ખીલીનાપર તીક્ષ્ણરીતે જોરથી બાણ માર્યું. બાણ સ્થંભપર વાગતાની સાથેજ વીરધવળ રાજાનું ભાગ્ય ખુલ્યું હોય નહિ તેમ, તે સ્થંભના બે સંપુટો એકા સાથે જુદાં થઇ ગયાં.

સ્થંભ સંપુટને ભેદનાર વીણાવાદકની આ સ્થળે ઓળખાણ આપવી તે જરૂરની થઈ પડશે. તેમજ પેહેલા નિમિત્તીઓ કોણ હતો અને હમણાં તે કયાં ગેબ થઈ ગયે, તે પણ અવશ્ય જણાવવું જોઈએ. જેથી વાચકોની અધીરજ શાંત થાય.

નિમિત્તિઓ અને વીણાવાદક, તે આ ચાલતી વાર્તાનો નાયક મહાબળ કુમારજ છે. હાથીના મુખમાં ઘાસનો પુળો આપ્યા પછી, આગળ ચાલતાં તેણે પોતાને છુપાવવા માટે, નિમિત્તીઆનો વેશ લીધો હતો. અને તે વેશથીજ રાજાને મરણના મુખમાંથી બચાવ્યો હતો. તે વખત એવોજ હતો કે નિમિત્તિઆ સિવાય 'મલયાસુંદરી જીવતી છે' આ વિશ્વાસ રાજાને આવવો અશકય હતો. મલયાસુંદરીને એકદમ તેના પિતાને સોંપી દેવી તે પણ પોતે એકાકી હોવાથી પોતાના હક્કમાં નુકશાનકર્તા હતું. તેમજ મલયાસુંદરીની પ્રતિષ્ઠામાં કે ગૌરવતામાં એટલો વિશેષ વધારો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરનાર નહોતું. ઇત્યાદિ અનેક કારણોથી નિમિત્તજ્ઞનો વેશ લીધો હતો. પોતાનો પ્રપંચ ખુલ્લો થાય-યા-તે વેશમાં રહેતાં રાજકન્યા ન મળે, ઇત્યાદિ કારણોથી, સ્વયંવર મંડપમાંથી તેને ગુમ થવું (છુપાઈ જવું) પડયું હતું, ગુમ થયા પછી તરતજ ગુટિકાના પ્રયોગથી રૂપ બદલાવી એક વીણાવાદકનો વેશ લીધો હતો. બીજા રૂપમાં તેને ત્યાં જગ્યા મળવી મુશ્કેલ હતી. મલયાસુંદરી સાથે સંકેત પણ કર્યો હતો કે, જ્યારે હું વીણા બજાવું. ત્યારે તારે અંદર યંત્રપ્રયોગથી દાખલ કરેલી ખીલી ખેંચી લેવી એટલે લાકડાની ફાળો આપોઆપ ખુલી જશે, ઇત્યાદિ કારણોથી તેને વીણાવાદકનો વેશ લેવો પડયો હતો. વળી પોતાના પરિવારનું ત્યાં કોઈ પણ માણસ ન હોવાથી, પોતાનું રૂપ પ્રગટ કરવું તે માનનીય (વિશ્વાસપાત્ર) અને યોગ્ય નહોતું. મલયાસુંદરી આ કાષ્ટમાં કેવી રીતે આવી ? વિગેરે હકીકત સહજમળ અને મલયાસુંદરીના રહસ્ય વાર્તાના પ્રસંગે આપણે પ્રગટ જાણીશું. અહીં આટલો ખુલાસો કરી હવે આપણે પાછા ચાલતા વિષયપર આવીએ.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

મલયાસુંદરી સ્વયંવર મંડપમાં.

બાણના પ્રહારથી સ્થંભ સંપુટનો ઉદ્ભેદ થતાંજ તે સ્થંભના પોલાણમાં રહેલી મલયાસુંદરી સર્વના જોવામાં આવી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેના શરીર ઉપર કર્પુર, ચંદન, અને કસ્તુરી આદિ સુગંધી દ્રવ્યોનું વિલેપન કરેલું હતું. તેણીએ સુંદર વસ્ત્રો, અને દિવ્ય અલંકાર પહેર્યા હતા હૃદયપર લક્ષ્મીપુંજહાર શોભી રહ્યો હતો. મુખથી તાંબુલ ચાવતી હતી. ડાબા હાથમાં પાનનું બીડું અને જમણા હાથમાં વરમાળા ધારણ કરી હતી.

આમ અકસ્માત્ મલયાસુંદરીને જોતાં, મનુષ્યોનો અને વિશેષ પ્રકારે રાજા, રાણીના આનંદનો પાર ન રહ્યો.

હર્ષથી ભેટવાને માટે મહારાજા વીરધવળ કુમારીની નજીક આવ્યો અને ઉત્સુકતાથી પુછવા લાગ્યો, મારી વ્હાલી પુત્રી મલયા! તું આ સ્થંભમાં કયારે અને કેવી રીતે પેઠી? તે જણાવ.

શુભાશુભ કર્મ વિપાકને જાણનારી અને તેથીજ પિતાને નહિ પણ પોતાના કર્મને દોષ આપનારી મલયાસુંદરીએ કાંઇક સ્નેહિત દૃષ્ટિએ પિતા સામું જોઈ ઉત્તર આપ્યો.

પિતાજી! જેના પ્રસાદથી હું જીવતી રહી છું, તે કુળદેવતાજ, આ સ્થંભમાં કયારે અને કેવી રીતે પેઠી તે સંબંધમાં જાણે છે.

કુમારીને સાક્ષાત્ પૂર્વની માફક બોલતો જોઇ, આરતી ઉતારના હોય નહિ તેમ લોકો વસ્ત્રના છેડાથી ઓવારણાં લેવા લાગ્યા.

રાજકુટુંબ—કુમારી અમે તારૂં સ્મરણજ કરતા હતા કે, શું અમે આ નેત્રોથી કુમારીને જોઇશું, તેવામાં અકસ્માત્ તારૂં દર્શન થયું.

ચંપકમાળા—પુત્રી! હું તારી માતા છતાં, ખરેખર આ અવસરે વેરણજ થઇશું. બેટા! તે અપરાધ ક્ષમા કરજે. અરે આટલું બધું દુઃખ તેં કેવી રીતે સહન કર્યું?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા—પુત્રી ! અંધકુવામાં પડતાં તને આપણી કુળદેવીએ અધર ઝીલી લઈ પોતાની પાસે રાખી હતી. તને યોગ્ય પતિ પ્રાપ્ત થાય તે હેતુથી, રાજકુમારોના બળની પરીક્ષા કરવા માટે, આ સ્થંભમાં રાખવામાં આવી હોય તેમ જણાય છે. વળી કનકવતીની પાસેથી આ લક્ષ્મીપુંજ હાર પાછો લાવી, તારા કંઠમાં આરોપી, દિવ્ય વસ્ત્રોથી શણગારી, હાથમાં વરમાળા આપવાપુર્વક તેણેજ વિભુષીત કરી જણાય છે. આ સ્થંભ પાણિગ્રહણ મહોત્સવના પ્રસંગે આજેજ અમને કુળદેવીએ સોંપ્યો છે

મલયાસુંદરી પોતાના મનમાં બોલી, આ કર્તવ્ય કુળદેવીનું છે કે કુળદીપકનું છે તે સર્વ વાત હું જાણું છું.

રાજા—આ સર્વ બીના અમને એક જ્ઞાની નિમિત્તીઆએ કહી હતી. પણ કુળદેવીએ આ સંબંધી કાંઇ પણ વાત અમોને સ્વપ્નમાં પણ જણાવી નથી, આનું શું કારણ હશે ? કદાચ તે જ્ઞાની એજ કુળદેવી હોય તો કોણ જાણે.

પ્રધાન ! મારૂં ઇચ્છિત સર્વ સિદ્ધ થયું, ચિંતા દૂર ગઈ. ભાગ્ય ઉઘડયું. પણ એકજ વાત મારા હૃદયમાં ખટકે છે કે, તે જ્ઞાનીએ પુત્રીનો પતિ, મહાબળ કુમાર કહ્યો હતો, તેની કહેલી સર્વ વાત મળતી આવી છે, પણ આજ વાત અન્યથા થઇ કે, પુત્રીનો પતિ મહાબળ નથી પણ કોઈ અન્ય છે. અરે ! આવો મહાન્ સ્થંભ, મહાન્ ઓજસ્વી વીણાવાદકે વિદારિત કર્યો તો નિશ્ચે પુત્રીનો પતિ પણ તેજ થશેને. ?

રાજા વીરધવળનાં વાકયો ધ્યાન દઈને મહાબળ પાસે ઉભો ઉભો સાંભળે છે. તેમજ પોતાને કૃતાર્થ માનતો મનમાં હસે છે. એ અવસરે સ્થંભ સંપુટમાં રહેલી મલયાસુંદરી પાસે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દાસીઓ દોડી આવી. દાસીઓએ ટેકો આપ્યો. મલયાસુંદરી બહાર આવી ઉભી રહી.

મલયાસુંદરી—અરે દાસી ! તે કળાનો નિધાન, વીરપુરૂષ કયાં ગયો ? જેણે મારા પિતાના દુઃખની સાથે સ્થંભનું વિદારણ કર્યું છે. હું તેના કંઠમાં વરમાળા આરોપુ.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

વરમાળા આરોપણ અને લગ્ન.

ધાવમાતા એ નજીક આવી, સ્થંભ વિદારણ કરનાર વીર પુરૂષ મલયા સુંદરીને બતાવ્યો.

સ્નેહ રસથી ભરપુર નેત્રે નીહાળતી, અનેક રાજકુમારોના મનોરથના માળાને મૂળથી તોડતી, લોકોના ચિત્તને સંતોષ આપતી, ગાંધર્વિકના વેષમાં રહેલાં છતાં કામરૂપને ધારણ કરતા, મહાબળ કુમારના કંઠમાં, પોતાના હાથમાં રહેલી વરમાળા મલયાસુંદરીએ આરોપિત કરી.

મલયાસુંદરીના રૂપથી ચમત્કાર પામેલા, અને ગાંધર્વિક જેવા હલકીજાતના મનુષ્યના કંઠમાં માળા આરોપિત થયા થી પરાભવ પામેલા રાજકુમારો આપસમાં કહેવા લાગ્યા. અરે ! આ વિદગ્ધા રાજકુમારીની આવી અધમ પરીક્ષા ! ઉત્તમ વંશના રાજકુમારોને મૂકી; અજ્ઞાત કુળ, વંશાદિ ગાંધર્વિકના કંઠમાં વરમાળા આરોપી, આવો દુઃસહ પરાભવ અમે સહન નહિ કરીએ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શકીએ. ગાંધર્વિકને મારીને, ને સ્વયંવરાને અમે ગ્રહણ કરીશું. આ વિચાર કરી, તે સર્વ રાજકુમારો એકઠા થઇ, તે ગાંધર્વિકના વેશમાં રહેલા મહાબળને મારવાને માટે ઉઠયા.

આ સર્વ વિપરીત તૈયારીઓ થતી જોઈ વીરધવલ રાજાએ એકદમ પોતાનું સૈન્ય બોલાવ્યું, અને મહાબળનું રક્ષણ કરવા માટે તેની ચારે બાજુએ મુકી દીધું.

મહાબળ પણ મંડપમાં મૂકેલું વજ્રસાર ધનુષ્ય લઈ, તે રાજકુમારો ઉપર તુટી પડયો. મહાબળની મહાબાહુનો પ્રહાર પડતાંજ જેમ લાકડીના પ્રહારથી કાગડાઓ દશે દિશામાં નાશી જાય તેમ રાજકુમારો નાશવા લાગ્યા.

પોતાના ખરા રૂપમાં પણ ગાંધર્વિકના વેશમાં રહેલા મહાબળને દેખી એક ભાટના પુત્રે તેને ઓળખ્યો. તે ઉચ્ચ સ્વરે બોલી ઉઠયો.

" સુરપાળ રાજાના પુત્ર, મહાવીર્યવાન્ મહાબળકુમાર ! પૃથ્વીતળપર ઘણો કાળ વિજય પામો. "

આ શબ્દો સાંભળતાંજ વીરધવળ રાજાના હર્ષનો પાર ન રહ્યો. અહા ! કર્ણને અમૃત તુલ્ય આ વચનો સત્યજ હશે. નહિતર ગાંધર્વિકમાં આવું અસહ્ય પરાક્રમ કયાંથી હોય.

રાજા નજીક આવી બંદીવાન ભાટપુત્રને પુછવા લાગ્યો. અરે ! શું તું આ કુમારને ઓળખે છે ?

બંદીવાને વિનયથી જણાવ્યું. મહારાજા ! મારા કહેવામાં અંશ માત્ર પણ સંદેહ નથી. તે રાજકુમારના મેહેલમાં બાલ્યાવસ્થાથી ઉછરી વૃદ્ધિ પામ્યો છું. નિશ્ચે તે મહાબળકુમારજ છે,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા હર્ષાવેશમાં બોલી ઉઠયો. અહા ! અકસ્માત વાદળ વિનાની વૃષ્ટિ ! જે કાર્ય મનથી પણ અગમ્ય જણાતું હતું, તે કાર્ય પ્રત્યક્ષપણે ક્રિયામાં આવી ગયું. જ્ઞાનીનુ વચન સત્યજ થયું મહાબળકુમારજ મારી પુત્રીનો પતિ થયો. અરે ? મેરૂચુળા પણ કદાચ ચળિત થાય. પણ જ્ઞાનીનું વચન અન્યથા નજ થાય. પણ આ કુમાર એકાકી અહીં કયાંથી આવી ચડયો હશે ? શું આકાશમાંથી પડયો ? દિકચક્રમાંથી કે રસાતાળમાંથી ? આ વાતની ખબર ન પડી..

જરા વિચાર કરી રાજા નિર્ણયપર આવ્યો, કે, અત્યારે આ ચિંતા કરવાની જરૂર નથી. થોડા વખત પછી કુમારનાં મુખથી તે સર્વ વાત જાણીશ. અત્યારે જે કાર્ય વિનાશ પામે છે તેને પ્રથમ સુધારૂં. રાજા વીરધવળ તરતજ, યુદ્ધને માટે તૈયારી કરતા રાજકુમારો પાસે આવ્યો. અને તે " વીણાવાદક નથી પણ સુરપાળ રાજાનો કુમાર મહાબળ છે " ઇત્યાદિ વાકયોથી સમજાવી યુદ્ધના પ્રસંગથી સર્વને નિવારણ કર્યા.

પાછા અવી મહાબળકુમારને મલયાસુંદરી સાથે ભોજન કરાવ્યું. તેમજ અન્ય સ્વજનોને જમાડી, સ્વયંવર ઉપર આવેલા રાજકુમારોને તેમને ઉતારાપર જમવાની ગોઠવણ કરાવી.

આ શુભ પ્રસંગઉપર નિમિતીઆને ખુશી કરવા માટે, રાજાએ તેની ઘણી તપાસ કરાવી, પણ તેનો પત્તો નજ લાગ્યો. પરોપકારનો બદલો ન વાળી શકાવાથી રાજાને ઘણો ખેદ થયો અહા! પરોપકારી જ્ઞાની ! નિરીહ હોવાથી મારૂં કાર્ય કરી કાંઈ પણ લીધા સિવાય ચાલ્યો ગયો. ખરેખર પરોપકારી પુરૂષો આવા નિસ્પૃહીજ હોય છે. વગેરે વિચારો કરી મન શાંત કર્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાએ વિધિપૂર્વક કુળદેવીની પૂજા કરી. બંધુવર્ગ આદિને વસ્ત્ર, અન્ન, તાંબુલાદિ વડે સંતોષિત કર્યાં. આ માંગલિક પ્રસંગે રાજાએ દાનરૂપ પાણીવડે યશરૂપ વલ્લીનું એવી રીતે સિંચન કર્યું કે તે યશોવલ્લી ફેલાતી ફેલાતી વિશ્વમંડપમાં પણ સમાઈ ન શકી.

આ પ્રસંગે શ્રુતીના મર્મને ભેદે તેવા તુર્યના રવો ઉછળી રહ્યા હતાં. મધુર સ્વરે ગવાતાં ગાંધર્વનાં ગાયનો, અસ્થિર મનને પણ સ્થિર કરતાં હતાં. નૃત્ય કરતી વારાંગનાઓના ત્રુટિત મૌક્તિકહાર, કુંકુમદ્રવથી સિક્ત ભૂમિપર પડતાં, હર્ષના અંકુરો ઉદ્ભવ્યા હોય તેમ શોભતા હતા. સ્ફાર શૃંગારને ધારણ કરતી સધવા સ્ત્રીઓ, કોકિલ કંઠે મધુર ધવળમંગળ ગાતી હતી.

અનેક ભૂષણોથી ભૂષિત થયેલું આ વરવધુનું જોડું, કલ્પવૃક્ષનો આશ્રય કરતી કલ્પવલ્લીની માફક શોભતું હતું. ભાટ, ચારણોના જય જયારવ વચ્ચે, વરવધુએ વેદીકા અલંકૃત કરી. એ અવસરે વેદિકાનાં ચારે અંગો, ચાર પુરૂષાર્થની માફક શોભવા લાગ્યાં. પાણિગ્રહણ કરવાના અવસરે ઉજ્જવળને પથ્યને ધારણ કરેલી દંપતી, સાક્ષાત્ લક્ષ્મી અને પુણ્યરાશિ હોય તેમ શોભતાં હતાં.

માતા પિતાએ દંપતીને આશીર્વાદ આપ્યો કે, ચંદ્ર અને તેની ચાંદનીની માફક તમારો અવ્યવચ્છિન્ન સંયોગ કાયમ રહો. રાજાએ પોતાની સંપત્તિના પ્રમાણમાં, હાથી, ઘોડા, રથ, હીરા, માણેક, મોતી, હથીઆર, અને ગ્રામાદિક આપ્યાં.

વિવાહ પ્રસંગ પૂર્ણ થતાં હર્ષ પામેલાં દંપતિ એકાંત

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિવાસસ્થાનમાં ગયાં; એ અવસરે રાજા વીરધવળ, મહાબળ કુમારપાસે જઇ પોતાનો સંશય પૂછવા લાગ્યો.

રાજકુમાર! તમે પોતાના શેહેરથી આ પ્રસંગ ઉપર અકમાસ્ત એકાકી કેવી રીતે આવી પહોચ્યા?

પોતાની પ્રિયા સન્મુખ દૃષ્ટિ કરી, પૂર્વ ગોઠવી રાખેલા પ્રપંચિત કપટાનુસાર કુમારે ઉત્તર આપ્યો. મહારાજા! મને મારા સ્થાનથી ઉપાડીને કોઈ દેવીએ અકસ્માત્ અહીં લાવી મૂકયો છે.

રાજા તમારૂં કહેવું બરોબર છે. આ કાર્ય કુળદેવીનું કરેલું હોય એમ સંભવે છે.

મહાબળ—મારા વિરહને સહન નહિ કરનાર મારા માતા પિતા, મારા વિરહથી દુઃખી થઈ આમ તેમ મારી રાહ જોયા કરતાં હશે. અતિ સ્નેહિત હૃદયવાળાં માતા, પિતા, જો મને બાર પ્રહરની અંદર નહિ જુવે તો નિશ્ચે મરણ પામશે. માટે, મહારાજા! મારાપર કૃપાકરી મને જલદી વિસર્જન કરો. જો હું પડવેને દિવસે સૂર્યોદય વેળાએ પૃથ્વીસ્થાનપુર પહોચીશ તો મને મારા માતા પિતાનો મેળાપ થશે, નહિતર પછી તેમનોં મેળાપ થવો મને અસંભવિત જણાય છે.

રાજા—કુમાર! તમારે જરા પણ અધૃતી નહિ કરવી. તમારી સર્વ ચિંતા મારા શિરપર છે. પૃથ્વીસ્થાનપુર અહીંથી બાસઠ યોચન છે. માટે રાત્રિના પ્રથમ પ્રહર પર્યંત અહીં રહો. ત્યાં સુધીમાં તમારા માટે હું એક ઉત્તમ જાતની અને ઝડપથી ચાલનારી સાંઢણી તૈયાર કરાવું છું. તેમજ કોપાયમાન થયેલા રાજકુમારોને સત્કાર કરી વિસર્જન કરી આવુંછું. આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રમાણે મહાબળને જણાવી, તે કાર્ય માટે વીરધવળ રાજા બહાર ગયો.

મહાબળ—પ્રિયા ! આપણું ઇચ્છિત કાર્ય સિદ્ધ થયું. મારી કરેલી પ્રતિજ્ઞા આજે પૂર્ણ થઈ. તારા પિતા સમક્ષ તારૂં પાણિગ્રહણ થયું. પણ પૃથ્વીસ્થાનપુર જઈ મારી માતાને હાર આપવાની કરેલી પ્રતિજ્ઞા હજી બાકી છે. તે પુર્ણ થતાં આપણને શાંતિનો વખત સારી રીતે મળશે.

આપણે કાલે ભદ્રારિકાને મંદિરે મળ્યાં હતાં, પણ પોત પોતાનાં કાર્યમાં ઉત્સુક હોવાથી, બે દિવસમાં કરેલાં કાર્ય સંબંધિ વાર્તાલાપ કરવાનો આપણને વિશેષ વખત મળ્યો નથી. અત્યારે એકાંત સારી છે. રાજા પણ આપણા પ્રયાણની તૈયારી કરવા ગયા છે. માટે તે વાર્ત્તા આપણે અત્યારે કરીએ.

આ પ્રમાણે મહાબળ કહે છે, તેવામાં વેગવતી નામની મલયાસુંદરીની ધાવમાતા ત્યાં આવી પહોંચી. તે મલયાસુંદરીને પૂછવા લાગી કે મલયા ! તું સાચેસાચું કહે. આ સર્વ દેવનું કર્તવ્ય છે કે કાંઈ બીજો પ્રપંચ છે ?

મલયાસુંદરી—સ્વામીનાથ ! મારા ગુપ્ત રહસ્યોનું સ્થાન આ મારી ધાવમાતા છે. માટે આપણી બનેલી હકીકત આપ આ વેગવતીને કહો તો કાંઇ હરકત જેવું નથી. તે જાણવા માટે તેનું મન વિશેષ ઉત્સુક થઇ રહ્યું છે.

મલયાસુંદરીના આગ્રહથી મહાબળે વેગવતીને સંભળાવવા માટે પોતાનો વૃત્તાંત શરૂ કર્યો. ભદ્રારિકા દેવીના મંદીરથી બન્ને જુદાં પડયાં ત્યાં સુધી વેગવતીને જણાવી, પાછળનો વૃત્તાંત મલયાસુંદરીને ઉદ્દેશીને મહાબળે કહેવો શરૂ કર્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળ—પ્રીયા ! તારી પાસેથી જુદા પડયા પછી, ઘાસના પુળામાં મુદ્રા નાખી હાથીના મુખમાં આપી, સ્મશાન તરફ જઇ નિમિત્તિઆને વેષે રાજાનો બચાવ કર્યો. અને બીજા દીવસની સંધ્યાપર્યંત હું રાજા પાસે રહ્યો. સંધ્યા વખતે મંત્ર-સાધનનું બાહાનું કાઢી, રાજા પાસેથી કેટલુંક દ્રવ્ય લેઇ હું ત્યાંથી જુદો પડયો. બજારમાં આવી તે દ્રવ્યથી કેટલાંક સુતારનાં હથીઆર, કર્પુર, કસ્તુરી, ચંદન, રંગ, અને વસ્ત્રાદિ લઇ ભટ્ટારિકા દેવીને મંદિરે ગયો, ત્યાં અંદર પોલાણવાળી જે લાકડાની બે ફાળો જોઇ હતી, તે છોલીને વધુજ રમણીય બનાવી. તેની અંદર ઉર્ધ્વ ભાગમાં યંત્ર પ્રયોગવાળી એક ગુઢ કીલીકા (ખીલી) ગોઠવી.

એ અવસરે એક પેટી લઇ કેટલાક ચોર ત્યાં આવ્યા, તે પેટીને રક્ષણ કરવાવાળા એક ચોર સહીત મંદીરની પાછળ મૂકી, બાકીના ચોર પાછા શેરડેર તરફ ગયા.

સુતારનાં હથીઆર અને બીજી વસ્તુઓ એક સ્થળે છુપાવી ચોરની સંજ્ઞાએ તે ચોરને બોલાવતો હું તેની પાસે ગયો.

મને ચોર જાણી, તે લોભી ચોરે મને પ્રાર્થના કરી કે, આ પેટીનું તાળું હું ભાંગી શકતો નથી, માટે તું મને પેટી ઉઘાડી આપ.

મેં તેને તાળું ઉઘાડી આપ્યું, તેણે પેટીમાંથી સાર સાર વસ્તુ એકઠી કરી, એક પોટલું બાંધ્યું. તે હીનસત્વે ફરી મને જણાવ્યું કે, હે મહાભાગ ! જો હું અહીંથી ચાલ્યો જઇશ તો, મારે પગલે પગલે, ચોરો અથવા રાજપુરૂષો આવશે, અને મને પકડી લેશે. માટે મારા બચાવનો કોઈ ઉપાય બતાવ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેના બચાવ માટે મેં ભદ્રકારીકાદેવીના મંદીરના શિખરનેા ઉપરનેા પથ્થર કાઢી તે પોટલા સહિત તેને અંદર ઉતાર્યો. ઉપર પાછી શિલા મૂકી દીધી, પછી મંદિરના નજીક રહેલા વડના ઝાડપર ચડી ઉભેા રહ્યો, અને તારા આગમનની રાહ જોવા લાગ્યેા. તેવામાં તે વડ ઉપરના એક પોલાણ તરફ મારી દૃષ્ટિ પડી; તે પોલાણમાં કેટલાંક વસ્ત્ર અલંકારાદિ મારા જોવામાં આવ્યાં. તપાસ કરતાં મને માલુમ પડયું કે, તે વસ્ત્રાલંકારાદિ મારાં પોતાનાંજ હતાં. કેટલાંક દિવસ ઉપર રાત્રિએ જે દેવીએ હરણ કરેલાં હતાં, તેણેજ અહીં લાવીને મૂકયાં હશે, એમ ધારી તે સર્વ વસ્તુઓ મેં મારે કબજે કરી. તેવામાં મારા દૃષ્ટિ રસ્તા તરફ ગઈ, તેા ઉન્માગે તને આવતાં મેં દીઠી. એટલે તરતજ વડથી નીચે ઉતરી તને આવી મળ્યેા. આ પ્રમાણે મેં તને મારૂં વૃત્તાંત કહી આપ્યું. હે કાંતા ! તું પણ તારૂં વૃત્તાંત મને કહી સંભળાવ.

મલયાસુંદરી–સ્વામીનાથ ! આપની શિક્ષા હૃદયમાં ધારી, હું શહેરમાં આવી. મગધવેશ્યાનેા આવાસ પૂછતાં, અને તેને માટે શહેરમાં ફરતાં, તેને મેં એક દેવળમાં દીઠી. એક ધુર્ત્તે તેને મહા સંકટમાં નાંખી હતી. તેથી ત્યાંથી તે આધી પાછી જઈ શકતી નહેાતી, તેા ભેાજન કરવાની તેા વાતજ શી કરવી ? મેં તેને તેના દુઃખનું કારણ પુછયું. તેણીએ નિઃશ્વાસ નાંખી જણાવ્યું કે, સત્પુરૂષ ! મારા દુઃખની હું તમને શું વાત કરૂં ? મારી બુદ્ધિ કુંઠિત થઈ ગઈ છે.

હું મારા મંદિરના આંગણમાં બેઠી હતી, તેવામાં આ ધુર્ત્ત ફરતેા ફરતેા મારી પાસે આવીને બેઠેા. 'આ ધુર્ત્ત છે' તેની મને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ખબર ન પડી. હાસ્યમાં મેં તેને કહ્યું કે, તું મારૂં શરીર સંવાહન કર (દબાવ.) હું તને કાંઇક આપીશ. તે માણસ સંવાહન કરવામાં ઘણો કુશળ નીકળ્યો. મારા શરીરને એવી રીતે તેણે સંમર્દિત કર્યું કે મારો થાક બધો દૂર થયો. હું ઘણી ખુશી થઇ, તેને જમવા માટે મેં આગ્રહ કર્યો. તેણે જણાવ્યું કે, મને જમવાની જરૂર નથી. તેં મને કાંઈક આપવાનું કહ્યું છે માટે તે કાંઇક આપ. મેં તેને વસ્ત્ર, ધન ઈત્યાદિ આપવા માંડયું. પણ તે ધુર્ત્ત, તે માંહીલું કાંઈ લેતો નથી, અને કાંઇક આપ, તેની માગણી કરે છે. કાંઇક તે શું ? તેની મને સમજ પડતી નથી. આ કારણથી તેણે મને અહાં પકડી રાખી છે. તે જતો નથી અને મને જવા પણ દેતો નથી.

બ્હાલા ! એ અવસરે મેં વિચાર્યું કે, વેશ્યા અત્યારે આપત્તિમાં આવેલી છે. આમાંથી તેનો ઉદ્ધાર કરવામાં આવે તો મારૂં કાર્ય જલદી સિદ્ધ થાય. એમ ધારી મેં મગધાને કાનમાં કાંઇક વાત જણાવી. ત્યાર પછી તે બન્નેને મેં જણાવ્યું કે ' તમે ભોજન કરો. મારી પાસે ત્રીજા પોહોરે આવજો, અવશ્ય હું તમારો વિવાદ દૂર કરી આપીશ.

મહાબળ—પ્રિયા ! આ તેમનો વિવાદ મહાન વિષમ છે; તેનું સમાધાન તેં કવી રીતે કરી આપ્યું ?

મલયાસુંદરી—સ્વામીનાથ ! તે હું આપને જણાવું છું. માર્ગથી ચાલતાં થાકી ગયેલી હું તો ત્યાંજ સુઈ ગઇ. ત્રીજા પહોરે તે બન્ને જણ મારી પાસે આવ્યાં. મગધાએ મને ઉઠાડી. મેં ગુપ્તરીતે દેવકુળમાં એક ઘડો મૂકાવ્યો અને લોકોને સાક્ષી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાખી જણાવ્યું કે, હું તેને કાંઇક અપાવું છું. તે પાછો ફરી ન જાય, માટે તમે સાક્ષી રહેજો. તે ધુર્ત્તે અંગીકાર કર્યું તેણે જાણ્યું કે, આ કાંઇક કેવી રીતે આપશે ? તે જે આપશે તેનું હું નામ લઇશ કે, આતો વસ્ત્ર છે, આતો ધન છે, આતો અમુક છે. પણ મને તો કાંઇક જોઇએ. આનું નામ કાંઇક કયાં છે ? આમ કરવાથી વિવાદ ભાંગી નહિ શકાય.

લોકોને પણ વિસ્મય થયો કે આ કાંઇક કેવી રીતે આપશે ?

મેં મગધાને સંજ્ઞા કરી. એટલે મગધાએ જણાવ્યું કે, ઓ ધુર્ત્ત ! આ દેવળના એક ખુણામાં ઘડો પડયો છે. તેમાં કાંઇક છે. તે તું ગ્રહણ કર. ધુર્ત્ત ત્યાં ગયો. ઘડાનું ઢાંકણું ઉઘાડી, કાંઇક લેવા જેવો ઘડામાં હાથ નાખે છે, તેવોજ સુસાટા નાખતો અને ક્રોધથી ધમધમતો ઘડામાં રહેલો સર્પ, તેને હાથે વળગ્યો. તત્કાળ તેણે હાથ પાછો ખેંચી લીધો અને ચીસ પાડી બોલી ઉઠયો. અરે ! આમાં કાંઇક છે.

મગધાએ હર્ષ પામતાં જણાવ્યું કે, તે કાંઇક તારે માટેજ તેમાં મૂકેલું છે, માટે હવે તારે ઘેર લઇ જા. મારે તારે હવે કાંઇ લેણદેણ નથી. તારા દેવામાંથી હું ચુકાણી છું.

લોકો પણ હસતા હસતા બોલવા લાગ્યા, અરે ધુર્ત્ત ! વસ્ત્ર, સોનું, રૂપું, વગેરે આપવા છતાં તેં કાંઈ ન લીધું, તો આ કાંઇક તારા કર્તવ્યને લાયક તને ઠીક મળ્યું છે.

તે ધુર્ત્તને સર્પે ડસ્યો. તે ઉતરાવવા તોતલાદેવીના મંદિરમાં તેને લઇ ગયા, અને મને મગધા પોતાના મંદીરમાં લઇ આવી. તેના ગૃહમાં પ્રવેશ કરતાંજ મેં મગધાને કાંઇક આશ્ચર્ય પામવા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂર્વક જણાવ્યું. મગધા ! હું તારા ગૃહમાં પ્રવેશ નહિ કરૂં. મને જણાય છે કે, તારા મંદિરમાં રાજદ્રોહી કોઈ માણસ છુપાયેલું છે. મારા શબ્દોથી ભયભ્રાંત થઈ મગધા મારા સંબંધમાં અનેક વિતર્ક કરતાં, છેવટે દીન થઇ, મારા પગમાં પડી. અને હાથ જોડી તેણીએ જણાવ્યું કે, મારાપર દયા લાવી આ વાત તમારે કોઇ સ્થળે ન કરવી.

રાજાની કનકવતી રાણી કે, જેણીએ કપટ કરી નિર્દોષ રાજબાળાનો કાળે પ્રાણ લેવરાવ્યો છે, તેણીનું કપટ પ્રગટ થયું છે. તેને પકડવાને રાજાનાં માણસો ચારે બાજુ ફરે છે. પહેલાના સ્નેહથી પાછલી રાત્રિએ તે મારે ઘેર આવીને રહી છે. તો હે સત્પુરૂષ ! કોઇ પણ ઉપાય કરી, આ બળતી આગને મારા મંદિરમાંથી બહાર કાઢી આપ. હું તારો મોટો ઉપકાર માનીશ.

મેં જણાવ્યું કે, હું તેને હમણાં તારા મંદીરમાંથી બહાર કાઢું તો મારે તેની સાથે મહાન્ વેર બંધાય. વળી તેને બહાર કાઢતાં કોઈ રાજપુરૂષ આવી ચડે તો, આપણ સર્વને મોટો અનર્થ થાય, છતાં તારો વિશેષ આગ્રહ છે તો, હું કોઇ એવો ઉપાય કરીશ કે તારા ગૃહમાંથી પોતાની મેળેજ ચાલી જાય. આ કાર્ય માટે આજ રાત્રિએ એકાંતમાં મારો તેની સાથે મેળાપ કરાવજે.

વેશ્યા ઘણી ખુશી થઇ. ઘણી ભક્તિપૂર્વક મનો ભોજન કરાવી, રાત્રિએ, કનકવતી સાથે મારો મેળાપ કરાવ્યો.

પુરૂષરૂપે મને જોઇ, તેનું હૃદય કામબાણથી વિંધાઈ ગયું, વારંવાર સન્મુખ જોતી અને નર્મ વાકયો બોલતી, નિર્લજ્જપણે મને વિષય માટે પ્રાર્થના કરવા લાગી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મેં તેને જણાવ્યું. મારો એક અતિ વ્હાલો મિત્ર છે, રૂપમાં સાક્ષાત્ કામદેવ સરખો છે, તેમજ તે સ્ત્રીનો અર્થી છે; કોઇ કાર્ય પ્રસંગને લઇ આજે તે ગામ બહાર ગયો છે. તેણે મારી સાથે સંકેત કર્યો છે કે, આવતી રાત્રિએ, ગોળાનદીના કિનારાપર આવેલા ભદ્રારિકાદેવીના મંદિરમાં આપણે મળીશું માટે જો તારી મરજી હોય તો તું ત્યાં આવજે. તે નીશ્ચે ત્યાં મળશે. તમારા બેઉનો સંયોગ સારો મળી આવશે. કદાચ તે ત્યાં નહિ આવે તો પછી આપણે બન્નેતો છીએજ ને.

કનકવતીએ મને પૂછ્યું! તમે કોણ છો? અહીં શા માટે આવ્યા છો? મેં જણાવ્યું કે અમે ક્ષત્રીય પુત્ર છીએ, અને દેશાંતર જઇએ છીએ. રસ્તામાં આ શહેર આવેલું હોવાથી થોડો વખતે અહીં રોકાયા હતા મારું કહેવું સત્ય માની મા। પ્રિયમિત્રને મળવા અને વરવાનું તેણે કબુલ કર્યું.

પોતાનું કરેલ સર્વ કાર્ય, અને આવી પડેલી આફત તે સંબંધી વર્ણન કરતાં, આખિ રાત્રિ ચાલી ગઈ. પ્રભાત થતાં મેં તેને પૂછ્યું. સુંદરી! તારી પાસે વસ્ત્ર, આભરણાદિક કાંઈ છે?

મારાપર વિશ્વાસ અને પ્રીતી રાખતી કનવતીએ, સર્વ વસ્તુ મારી પાસે લાવી હાજર કરી. તપાસ કરતાં તેની અંદર હાર જોવામાં ન આવ્યો. ત્યારે મેં ફરીથી પૂછ્યું. સુંદરી! આટલીજ વસ્તુ છે કે હજી કાંઈ બીજી વસ્તુ બાકી છે? તેણીએ જણાવ્યું કે, લક્ષ્મીપુંજહાર છે પણ મેં, કોઇ ગુપ્ત સ્થળે જમીનમાં તે દાટયો છે.

કયાં દાટયો છે? તેણે જણાવ્યું. અહીંથી કેટલેક દૂર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એક શુન્ય ઘર છે. તેની પાસે એક કીર્તિસ્થંભ છે, તેની ભીંતમાં મેં છુપાવ્યો છે. દિવસે તો હું નજ જઈ શકું, રાત્રિએ પણ રાજપુરૂષોના ભયથી ઘણી મુશ્કેલીએ જઈ શકાય. તે નિશાની પ્રમાણે તમે ત્યાં જઇ તે હાર લાવી શકો તો લઇ આવો. પછી આપણે બેઉ અહીંથી ચાલ્યા જઇશું. જો તમે ન લાવી શકો તો આજ સંધ્યા પછી હું પોતે જઇને લઈ આવીશ. આ પ્રમાણે વાર્ત્તાલાપ કરી હું તેની પાસેથી બહાર આવી.

મગધાએ મને જણાવ્યું, કેમ મહાભાગ ! મારા ઘરમાંથી તેને બહાર કાઢવાનો કાંઈ ઉપાય કર્યો ?

મેં જણાવ્યું, ભદ્રે ! તારી પ્રાર્થનાથી મેં એવી ગોઠવણ કરી રાખી છે કે, તું તેને જવાને કદાચ મના કરીશ, તોપણ તે આજની રાત્રિએ અહીંથી ચાલી જશે. હર્ષ પામતી વેશ્યાએ મારા માટે ભોજનની સામગ્રી તૈયાર કરાવી.

કનકવતીએ બતાવેલ નીશાની પ્રમાણે દિવસે મેં ત્યાં જઈ, ઘણી તપાસ કરી પણ હારનો પત્તો ન લાગ્યો. પાછી હું વેશ્યાને ઘેર કનકવતીને જઇ મળી. તેણીને જણાવ્યું કે હારનો પત્તો મને નથી લાગ્યો. માટે રાત્રિએ તે હાર લઇ, તું ગોળા નદીના કિનારાપર ભદ્રારિકા દેવીના મંદિરે આવી મળજે.

આ પ્રમાણે કનકવતીને જણાવી, મગધાની રજા લઇ હું સાંકેતિત સ્થાને આવવા નીકળી, પણ રસ્તામાં ભૂલી પડી. ભમતી ભમતી ઉન્માર્ગે ચાલી અને વડ નીચે પુણ્યોગે આપને આવી મળી.

મણુયાસુંદરીએ ધાવ માતા તરફ નજર કરી ત્યારે પછીનો વૃત્તાંત કહેવો શરૂ કર્યો. કેમકે, મહાબળ તે વૃત્તાંતને જાણતોજ હતો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વેગવતી ! મેં મારા સ્વામીને આવીને તરતજ જણાવ્યું કે, આપને પતિપણે સ્વીકાર કરવા માટે કનકવતી તે હાર લઈને હમણાં આવી પહોંચશે.

મારા સ્વામીએ જણાવ્યું અરે ! આ તું શું બોલી ? આવી નીચ સ્ત્રી સાથે વાત કરવી તે પણ મને ઉચિત નથી, તો સ્ત્રી કરવાની વાત જ શી ? ઇત્યાદિ વાતચિત્ત કરી તેઓ, એક બાજુ છુપી રીતે જઇ ઉભા રહ્યા. એટલામાં કનકવતી પણ આવી પહોંચી. મેં તેને બોલાવી કે અહીં આવ, અને હમણાં બોલ્યા ચાલ્યા સિવાય મૌનપણે ઉભી રહે, કેમકે અહીં ચોર ઉભા છે. તારી પાસે જે કાંઈ વસ્તુ હોય તે મને સોંપી દે. ચોરના ભયથી હું તેનું રક્ષણ કરૂં. મારા કહેવાથી તેની પાસે જે કાંઇ હતું તે સર્વ મને તેણે સોંપી દીધું.

મેં તે પોટલી તપાસી, તેમાંથી એક લક્ષ્મીપુંજહાર અને એક કંચવો કાઢી લીધો અને બાકીનો સામાન તે ચોરના ભાલ-ની બાલી પડેલી મંજુષામાં મૂકયો કનકવતી ને ફરી જણાવ્યું કે આ ચોર અહીંથી જાય નહિ ત્યાં સુધી તું આ મંજુષામાં પેસી જા. કુર હૃદયની પણ કાયર સ્વભાવ વાળી કનકવતીએ તે-મ કરવું કબુલ કર્યું. તે મંજુષામાં પેઠી એટલે મેં બહારથી પેટી બંધ કરી તાળું વાસી દીધું. ત્યાર પછી મારા સ્વામીને બોલાવી, તે પેટી અમે ઉપાડી, અને નજીકમાં વહન થતી ગોળા નદીમાં પધરાવી દીધી. ત્યાર પછી મારા કપાળમાં રહેલું તિલક મારા સ્વામીએ પોતાના નિષ્ટયુતે (થુંકથી) ભુંશી નાંખ્યું કે તત્કાળ મારૂં મૂળ સ્વરૂપ થઈ ગયું,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મારા સ્વામીની આજ્ઞા થતાં, ચંદનાદિકે વિલેપન કરી, તે ઝાડના પોલાણમાંથી મળેલાં કુંડળ, અને દુકુળાદિ મેં પહેર્યાં. કનકવતી પાસેથી મળેલ હાર અને કંચવો તે પણ પેહેરી લીધો. તથા હાથમાં વરમાળા લઈ તે કાષ્ટના દળમાં હું પેઠી. મારા સ્વામીએ મને જણાવ્યું, " તારે ધીરજ રાખવી. આ કામ આ પ્રમાણે થશે. તારે આ પ્રમાણે કરવું. સ્વયંવર મંડપમાં હું વીણા બજાવીશ. વીણા સાંભળ્યા બાદ અંદર સ્થાપન કરેલી ખીલી તારે ખેંચી લેવી. " ઇત્યાદિ શિક્ષા આપી, વિશેષ વખત ઠંડક રહે તેવી વસ્તુ પાસે મૂકી તે દળના ઉપર બીજું દળ ચડાવી દીધું, અટલે મેં અંદરથી ખીલીની ચાંપ ચડાવી દીધી.

ત્યારે પછી શું બન્યુ તે વાત, ગર્ભગત જીવની માફક હું જાણતી નથી.

મલયાસુંદરી, મહાબલ તરફ નજર કરી બોલી, નાથ ! ત્યાર પછીની બનેલી હકીકત આપ મને જણાવશો.

મહાબળ—પ્રિયા ! ત્યાર પછી તે સ્થંભ, સુંદર, રંગ, બે-રંગી વર્ણો અને સુંદર ચિત્રોથી મેં એવી રીતે રંગ્યો અને ચિતર્યો કે તેની સાંધ બીલકુલ જણાવા ન લાગી. બાકીની રંગાદિ વસ્તુ ગોળા નદીમાં ફેંકી દીધી.

એ અવસરે મંજુષાને મંદિરની પાછળ મૂકીને ગામમાં ગયેલા ચોરો, કેટલોક ચોરીનો માલ લઈ પાછા ત્યાં આવ્યા. મંજુષાસહિત તે ચોરને શોધતા તેઓ આજુબાજુ ફરવા લાગ્યા. મેં તેમને તેમના સંકેત પ્રમાણે બોલાવ્યા. તે ચોરો મારી પાસે આવ્યા, અને વિશ્વાસ પામેલા હોય તેમ મને પૂછવા લાગ્યા કે, અહી મંજુષા સહિત એક ચોર હતો તે કયાં ગયો ? મેં તેમને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તાંબુલ આપવા પૂર્વક જણાવ્યું કે, તમે આ સ્થંભ ઉપાડી, પૂર્વ દિશાના દરવાજા આગળ મૂકી આવો તો તે ચોરની ખબર આપું. તેઓએ તે વાત કબુલ કરી ચોરીનો માલ નદી કિનારે રાખી, તે સ્થંભ ઉપાડી પુર્વ દિશના દરવાજા આગળ મા કહેવા મુજબ તે સ્થળે ઉભો કર્યો. મારૂં કાર્ય કર્યા પછી ચોરોએ પેટી તથા ચોરના સંબંધમાં મને ઉત્તર આપવા જણાવ્યું. મેં વિચાર કર્યો કે, ચોર મંદિરના શિખરમાં છે તેમ જો હું કહીશ તો તે લોકો તેને મારી નાખશે; એમ ધારી અસત્ય ઉત્તર આપ્યો કે, તે ચોરે પેટીનું તાળું તોડી, અંદરથી સર્વ વસ્તુ બહાર કાઢી, પેટી નદીમાં તરતી મૂકી, માલનું પોટલું ઉપાડી તે પેટી ઉપર પોતે બેઠો. અને તરતો, તરતો નદીના પ્રવાહમાં આગળ ગયો છે. અહી રહીને મેં તેને તેમ કરતાં દીઠો છે.

ચોરોએ જણાવ્યું આ વાત સંભવી શકે તેમ છે. રાત્રિ પર્યંત તે પેટી પર બેસીને જશે પ્રભાત થતાંજ તે પોટલું લઈ કોઇ સ્થળે ચાલ્યો જશે. અરે ! ગમે ત્યાં જાઓ, કોઇ દિવસ પાછો તે મળશેને; આ પ્રમાણે બોલતા તે ચોરો મારી પાસેથી ચાલ્યા ગયા.

મેં પણ આજુબાજુ ફરતાં પ્રભાત પર્યંત તે સ્થંભનું રક્ષણ કર્યું. રાજપુરૂષો જ્યારે સ્થંભની તપાસ કરવા આવ્યા, ત્યારે તેઓને જોઈ, નિશ્ચિંતપણે અને ગુપ્ત રીતે હું ત્યાંથી નીકળી રાજાને આવી મળ્યો.

ત્યારે પછીનું વૃત્તાંત તને વેગવતી જણાવશે. કેમકે તે સર્વજ્ઞ પ્રસિદ્ધજ છે.

પ્રિયા ! મને પેલા ચોરની વાત યાદ આવી, તેને જો તે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દેવળના શિખરમાંથી હમણાં બહાર કાઢવામાં નહિં આવે તો, મારા જવા પછી તેને કોણ કાઢશે ? તે બીચારો અંદર મરી જશે, તેની હત્યા મને લાગશે. માટે તું હમણાં અહીં રહે, તે ચોરને બહાર કાઢી હું તરતજ પાછો આવું છું.

મલયાસુંદરી— પ્રાણનાથ ! આ આજ્ઞા, આપ મને નહિ કરશો. તેમ કદી નહિજ બને. હું હવે આપનાથી જુદી રહેનાર નથી, તેમ પહેલાંની માફક આ વખતે આપનાથી બાહાનું કાઢી શકાય તેમ નથી. હવે તો મારા પિતાએ આપને સોંપીજ છે ને. અરે ! માતા વેગવતી ! અમારા આવ્યા પહેલાં મારા પિતાશ્રી અહીં આવે તો તું તેમને કહેજે કે મલયાસુંદરીએ ગોળાનદીના કિનારાપર રહેલ દેવીની માનતા માની હતી તેથી ત્યાં નમસ્કાર કરવા બન્ને ગયાં છે, અને હમણાંજ પાછાં આવશે. આ પ્રમાણે વેગવતીને ભલામણ કરી, મલયાસુંદરી મહાબળના ના કહેવા છતાં, સાથે ચલાવા લાગી.

આ તરફ વીરધવળ રાજાએ તે રાજકુમારોને, સામદામાદિ ભેદે ઘણી રીતે સમજાવ્યા, પણ તેઓએ બીલકુલ તેનું કહેવું. માન્યું નહિં, પણ ઉલટું તેઓ તેને કહેવા લાગ્યા કે, પ્રભાતે તમારા જમાઇને મારી, કન્યાને લઇને પછી અહીંથી જઇશું. પણ તે સિવાય અમે અહીથી બીલકુલ જવાના નથી.

વીરધવળ રાજાએ તેમને સમજાવવું મૂકી દીધું. તરતજ મેહેલમાં આવ્યો અને મહાબળ માટે ઘણીજ વેગવાળી કરમો (સાંઢણી) તૈયાર કરાવી.

ઉતાવળ કરાવવા માટે રાજા, મલયાસુંદરીવાળા મેહેલમાં આવ્યો, પણ ત્યાં તેણે મહાબલાદિને દીઠાં નહિં. વેગ તીએ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જણાવ્યું કે તેઓ દર્શન કરવા ગયાં છે હમણાં આવશે. રાજા તેઓની રાહ જોતો ત્યાંજ બેઠો. રાહ જોતાં, જોતાં, બીજો પહોર, ત્રીજો પહોર અને છેવટે પ્રભાત થયું પણ બન્નેમાંથી એકપણ પાછું ન આવ્યું. રાજા, આકુળ વ્યાકુળ થયો. ગોળાનદી, ભદ્રકાલિકાનું મંદિર, ઇત્યાદિ સ્થળે તપાસ કરાવી છતાં તેઓની કોઇ પણ સ્થળેથી ખબર ન આવી.

મહાબળ અને મલયાસુંદરી કયાં ગયાં, તેનો પત્તો મળતોજ નથી ઇત્યાદિ સમાચાર સાંભળી, વિલખા થયેલા સર્વ રાજકુમારો, પોતપોતાને દેશ ચાલ્યા ગયા.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

દુઃખી વીરધવળ.

જે ચંદ્રાવતીનો મહારાજા, થોડા વખત પહેલાં આનંદરસમાં ઝીલતો હતો. તેજ મહારાજા અત્યારે શોકસમુદ્રમાં ડુબ્યો છે. જે મહારાજાના મેહેલમાં કાલે આનંદનો સુર્ય ચળકતો હતો, તે મહારાજાના મેહેલમાંજ નહિ પણ, આખા શહેરમાં શોકનું વાદળ આજે છાઈ રહ્યું હતું. અહા ! કર્મની કેવી વિચિત્રતા ! શી સંયોગની વિયોગ શીતળતા ? દુનિયાનું આવું ક્ષણિકસુખ જોઇ, વિચારવાન્ મનુષ્યો વિરક્ત થયા હોય તો તે બનાવ યોગ્ય છે.

મહારાજા વીરધવળને જમાઇ, તથા પુત્રીના વિયોગથી આ સંસાર દુઃખરૂપ થઇ પડયો. સંયોગિક સુખ, દુઃખરૂપ કે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિયોગીક ઝેરથી મિશ્રિત ભાસવા લાગ્યું. સંસાર સુનો જણાતો હતો. દુનિયા ઉજડ વેરાન જેવી દેખાતી હતી. ખાન, પાન ઝેર તુલ્ય લાગતાં હતા. ટુંકામાં કહીએ તો, આ વખતે કોઇ પણ વિશેષ દુઃખી હોય તો તે મહારાજા વીરધવળ હતો; કારણ કે એક મહાન્ દુઃખનો પાર તે કાલેજ પામ્યો હતો, તેવામાં પાછું બીજું દુઃખ તેની પાસે આવીને ઉભુંજ રહ્યું. તે વિચાર કરતો હતો કે, કયાં પૃથ્વીસ્થાનપુર અને કયાં ચંદ્રાવતી ! કયાં મારી દુઃખીની મલયાસુંદરી અને કયાં તે ગુણવાન્ મહાબળકુમાર ! વિધિયોગથી મને આ પ્રસંગે તેઓનો મેળાપ થયો, પણ અ-ભાગ્યોદયથી ફરી તેઓનો સમાગમ કયાંથી હોય ! વિદ્યુત્ના ઝબકારાની માફક અમે તે બન્ને બાળકોને જોયાં અને પાછાં વિલય પણ થઇ ગયાં ! અહા શું વિધિસંયોગ ! સઘળું ઇંદ્રજાળ જેવુંજને ! અરે વિધિ ! આ કાર્યનો આવોજ વિપાક થવાનો હતો, તો ત આ બાળકોને શા માટે પ્રથમથીજ પ્રગટ કર્યો. ભોજન ન આપવું તે વધારે સારું, પણ આપીને પાછું ખેંચી લેવું તેતો ઠીક નહિજ. જન્માંધપણું હોય તે સારૂં, પણ પાછળથી અંધ થવું તે તો દુઃખનુંજ કારણ. કોઇ વૈરીએ તેઓનું હરણ કર્યું હશે ? કે વિષમ પ્રદેશમાં તેમનું મરણ થયું હશે ? કે શત્રુ રાજાએ તેમને મારી નાંખ્યા હશે ? હા ! હા ! તેમનો કયાંઇ પત્તો નજ લાગ્યો. અથવા કોઈ વીરપુરૂષ, મહાબળનાં બાનાથી કન્યા પરણી, સ્વેચ્છાએ લઈને ચાલતો થયો ! અથવા કુમાર, કુમારીની ભ્રાંતિ દેખાડી, કોઇ દયાળુ પુરૂષ, મનેમરણથી નિવારી, ક્રીડા કરી ચાલતો થયો. હવે હું શું કરૂં ? કયાં જાઉં ? આ પ્રમાણે ચિંતામાં મગ્ન થયેલો, શુન્ય ચિત્તપણે રાજા ઉભો ઉભો ઝુરે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે, તે પ્રસંગે, કુમારીની ધાવમાતા વેગવતીએ રાજાને વિનયપૂર્વક જણાવ્યું. મહારાજા! શાંત થાઓ. ધીરજ ધરો. આમ કુવિકલ્પો ન કરો. હું નિશ્ચય પૂર્વક કહું છું કે, તેજ મહાબળ કુમાર હતો અને તેજ આપની પુત્રી મલયાસુંદરી હતી. પણ રાત્રિએ બહાર જતાં, કોઇએ છળ પ્રપંચથી પકડયાં હોય કે આડે રસ્તે નીકળી ગયાં હોય તેમ સંભવે છે. તો મહારાજા! દેશાંતરે, અરણ્યમાં, નદી, પર્વત ઈત્યાદિ સ્થળે હુંશીયાર માણસોને મોકલાવી તેની શોધ કરાવો. કદાચ કોઈ પણ પ્રયોગથી તેઓ પૃથ્વીસ્થાનપુરે ગયાં હોય તો ત્યાં પણ તરતજ ખબર કરાવો.

આ સર્વ વૃત્તાંત સુરપાળ રાજાને પણ જણાવો, કેમકે પુત્રવાત્સલ્યતાથી તે પણ આપણા સમાન દુઃખીઓ થઇ. સર્વ સ્થળે તપાસ કરાવશે.

રાજા વીરધવળ—વેગવતી! તારી બુદ્ધિ ઘણીજ ઉત્તમ છે. તેં ઘણો સારો ઉપાય બતાવ્યો.

રાજાએ તેના કહેવા મુજબ તરતજ સર્વ સ્થળે માણસો મોકલાવ્યાં. અને મલયકેતુ કુમારને રસ્તામાં શોધ કરતા, મહારાજા સુરપાળને વૃત્તાંત જણાવવા માટે મોકલાવ્યો.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

ભુતોનો આલાપ.

એક તો રાત્રિનો વખત, તેમાં વળી અંધારી ચૌદશ, એક બાજી સ્મશાન, બીજી બાજુ ધોધબંધ વહેતી નદીના પ્ર-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વાહનેા ખળખળાટ, અપરિચિત માર્ગ, ચેારેાનેા ઉપદ્રવ, વૈરી રાજકુમારેાનેા ભય, શીયાળ, વરૂ, ઘુવડ વિગેરે જાનવરેાના રૌદ્ર શબ્દ, ઈત્યાદિ કારણેાથી નદી તરફનેા માર્ગ ભયંકર જણાતેા હતેા.

મહાબળ—પ્રિયા ! આવી સ્મસાનભૂમી અને અંધારી રાત્રિમાં સ્ત્રી સહિત છુટથી ફરવું એ મને લાભદાયક જણાતું નથી, માટે ગુટિકાના પ્રયેાગથી તારૂં પુરૂષનું રૂપ બનાવું તેથી આપણે નિર્ભયપણે ફરી શકીશું.

મલયાસુંદરી–પ્રિય ! જેવી આપની ઈચ્છા.

મહાબળે તરતજ આમ્રરસમાં ગુટિકા ઘસી મલયાસુંદરીના કપાળમાં તિલક કર્યું. ગુટિકાના પ્રભાવથી પૂર્વની માફક, પુરૂષનું રૂપ થયું. બન્ને જણ દેવીના મંદીરમાં ગયા. શિખરમાંથી ચેારને બહાર કાઢયેા, અને જણાવ્યું કે તારા ગેાઠીઆએા તારી તપાસ કરી કાલે ચાલ્યા ગયા છે. હવે જ્યાં તારી ઈચ્છા હેાય ત્યાં ચાલ્યેા જા.

મને જીવિતવ્યલાભ અને દ્રવ્યલાભ તમારા પ્રસાદથીજ થયેા છે એમ કહી, નમસ્કાર કરી, ઉપકાર માની ચેાર ચાલતેા થયેા. દેવીના મંદીરથી નીચાં ઉતરી, નજીકમાં રહેલા વડ વૃક્ષની નીચે થઇ શેહેર તરફ તેઓ પાછા ફરે છે, તેવામાં તે વડના શિખરપર ભૂતેાનેા વાર્તાલાપ સંભળવા લાગ્યેા.

મહાબલ—પ્રિયા ! થેાડેા વખત આપણે અહિં ઉભા રહીએ, અને કાન દઈ સાંભળીએ, આ ભુતેા આપસમાં શું વાર્તાલાપ કરે છે.

આ ભૂતેામાંથી રએને વળી કેાઇ હારનું અપહરણ કરે, એ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિચારથી મહાબળે મલયાસુંદરી પાસેથી હાર લીધો, અને પોતાની કમ્મરમાં બાંધી દીધો. પછી ગુપ્તપણે તે વડના પોલાણમાં બન્ને જણ ઉભાં રહી, સાવધાનપણે સાંભળવા લાગ્યા.

એક ભૂતે પ્રશ્ન કર્યો. " કેમ ? આજે આ પૃથ્વીપર કાંઈ જાણવા યોગ્ય નવીન બનાવ, બનેલો કે બનવાનો, કોઇએ દીઠો કે સાંભળ્યો છે ? "

આગેવાન ભૂતે જણાવ્યું, એક બનાવ બનવાની તૈયારી છે. પણ તે આવતી કાલે બનવાનો છે. છતાં તે સ્થાન અહિંથી દૂર છે.

બીજો ભૂત—તે વાત અમને જણાવશો ?

આગેવાન ભૂત—હા ! તમે સાવધાન થઇ સાંભળો. પૃથ્વી-સ્થાનપુરના સુરપાળ રાજાને મહાબળ નામનો કુમાર છે. તેની માતા, રાણી પદ્માવતીનો એક હાર કોઇએ અદૃશ્યપણે હરી લીધો છે. તેને માટે તેની આગળ મહાબળે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે જો પાંચ દિવસમાં હાર ન લાવી આપું તો અગ્નિમાં પ્રવેશ કરું. તેની માતાએ પણ તેવીજ પ્રવિજ્ઞા કરી છે કે પાંચ દિવસમાં જો હાર ન મળે તો મારે પણ અવશ્ય મરણને શરણ થવું.

હારની તપાસ માટે ગયેલા કુમારની હજી સુધી બીલકુળ ખબર મળી નથી. અને પાંચમો દિવસતો કાલે સવારે જ થશે. તે કુમારની અને હારની શોધ નહિ મળવાથી મરવાને ઉત્સુક થયેલી રાણીને જોઇનેજ હું હમણાં અહીં આવ્યો છું. કોણ જાણે તે રાણી બિષથી, જળથી, શસ્ત્ર વડે. અગ્નિવડે પડીને કે ગળે ફાંસો ખાઇને મરણ પામશે. પણ મરણ તો પામશે. તેની પાછળ ઘણા લોકો સહિત રાજા પણ મરણ પામશે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ શબ્દો સાંભળતાંજ કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો. નિશ્ચે આ કોઇ ભૂતજાતિના દેવો આપસમાં વાતો કરી રહ્યા છે. તેઓનું કહેવું સત્ય છે. બનતાં સુધી તેઓ અસત્ય બોલતા નથી.

અરે ! પ્રતિજ્ઞા ભ્રષ્ટ થયેલો હું તો હજી અહીં વિલાસ કરું છું અને ત્યાં દુઃખાર્ત્ત મારા કુંટુંબનો ક્ષય થાય છે.

એટલામાં ફરી પાછો તેઓનો આલાપ સંભળાયો.. ચાલો, આપણે અત્યારે ત્યાં જઈએ. કૌતુક જોઇશું, અને રક્તાદિનો આસ્વાદ પણ લઇશું, આ શબ્દો કહેતાંની સાથેજ સર્વેએ હુંકારો કર્યો અને હુંકારા સાથેજ તે વડ, કુમાર, અને મલયાસુંદરી સહિત આકાશમાર્ગે ઉડયો, કારણ કે તેઓ તે વડની પોલાણમાં ઉભા હતાં.

ઘણી ઝડપથી આકાશમાં ઉડતો તે વડ, થોડાજ વખતમાં એક પાહાડની મેખલાઉપર આવી સ્થિર થઈ રહ્યો.

વડથી નીચા ઉતરી તે દેવો, ગોળા નદીના કિનારાપર આવેલા ધનંજય નામના યક્ષના મંદિર તરફ ગયા.

મહાબળ પણ તે પ્રદેશને જોઈ, ઓળખી, મલયાસુંદરીને કહેવા લાગ્યો. પ્રિયા ! હજી આપણાં પુણ્ય જાગૃત છે. આ વડ મારા પૃથ્વીસ્થાન શેહેર પાસે આવ્યો છે, હવે આપણે શીઘ્રપણે આ વડના આશ્રયનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. દેવોના આદેશથી કદાચ આ વડ ફરી પાછો પોતાને ઠેકાણે કે અન્ય સ્થળે ચાલ્યો જશે તો પાછા કોઈ વિષમ સ્થાનમાં આપણે જઇ પડીશું. આ પ્રમાણેકહી તરતજ તે વડના પોલાણમાંથી મહાબળ, મલયાસુંદરીને લઇ બહાર નીકળી આવ્યો. અને નજીકમાં રહેલા કદળી વનમાં જઇ સ્વસ્થપણે વિશ્રામ લીધો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થોડા વખતમાં તે વડ પાછો ત્યાંથી ઉપડતો જોઈ મહાબલે જણાવ્યું. સુંદરિ ! જો આ વડ પાછો પોતાને સ્થળે જતો જણાય છે. આપણે જરૂરી બહાર નીકળી આવ્યા તે ઠીક થયું.

રાત્રિ હજી બાકી વિશેષ હતી. શાંત અને નિર્ભયપણે આ દંપતી કદળી વનમાં બેઠાં છે. તેવામાં કરૂણ સ્વરે રૂદન કરતી કોઈ સ્ત્રીનો શબ્દ કુમારના કરણગોચર થયો. રૂદનનો શબ્દ સાંભળી મહાબળે મલયાસુંદરીને કહ્યું. પ્રિયે ! આ કોઈ દુઃખી સ્ત્રીના વિલાપના શબ્દો સંભળાય છે. પુરૂષોનું ભૂષણ એજ છે કે દુઃખીઓને મદદ કરવી. તેનાં દુઃખો દૂર કરવાં. તેમાં વળી રાજ્યના માલીકે તો વિશેષ પ્રકારે કાળજી રાખી, દુઃખીઆનાં દુઃખો દૂર કરવાં જોઈએ.

તું અહીં રહેજે. અધૃતિ કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. હું. હમણાં પાછો આવું છું. મલયાસુંદરી કાંઈ ઉત્તર ન આપી શકી. મલયાસુંદરીને ત્યાંજ મૂકી, પરદુઃખભંજન માટે, તે રૂદનના શબ્દાનુંસારે મહાબળ ચાલી નીકળ્યો.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

પતિ વિયોગ, અને દુખનો બીજો પડદો.

અંધારી રાત્રિ ! તારાં કર્ત્તવ્યો પણ તારાં જેવાં મેલાંજ છે. ચંદ્રાવતી માં રાજા વીરધવળને, પુત્રી તથા જમાઇનો વિયોગ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરાવી રડાવ્યો અને મલયાસુંદરીને પણ તરતજ પાંખ વિયોગ કરાવી દુઃખના પડદા પાછળ ઢાંકી દીધી. એ વિધિ ! તું પણ કેટલો બધો નિષ્ઠુર ! મનુષ્ય ચિંતવે છે કાંઇ જુદું, અને તું તેથી કરાવે છે પણ જુદું.

મનુષ્યોના સંચાર વિનાના કદલી વનમાં મલયાસુંદરી એકાકી બેઠી છે. ' વારંવાર હઠ કરી, પતિની ઇચ્છા વિરૂદ્ધ સાથે જવું તે યોગ્ય નહિ ' એમ ધારીનેજ આ વખતે તે સાથે ગઈ નથી. પોતે થોડો વખત વિયોગ સહન કરીને પણ સ્વજનાતિનું દુઃખ દૂર થયેલું જોવાને ઉત્સુક હતી. તેથીજ મુંગે મોઢે પણ મહાબળને જવાને રજા આપી હતી. મારા સ્વામીનાથ હમણાં આવશે. આ દિશા તરફ ગયા છે, આ ખડખડાટ સંભળાય છે તે તેમના પગરવનો તો નહિ હોયને ? વગેરે વિચારો કરતી, અને તેજ દિશા તરફ એકી નજરે જોતી. પાછલી રાત્રિ પૂર્ણ થઈ પણ મહાબળ નજ આવ્યો, પ્રાતઃકાળ થયો.

આવા અપરિચિત વનમાં મને એકાકી મૂકી તેઓ કયાં ગયા ? હજી કેમ ન આવ્યા ? માતા, પિતાને મળવાની ઉત્કંઠાથી તેઓ શહેરમાં તો નહિ ગયા હોય ? વિગેરે સંકલ્પ વિકલ્પ કરતી મલયાસુંદરીએ નિર્ણય કર્યો કે તે શેહેરમાંજ ગયા હશે. ચાલ, હું પણ શેહેરમાં જઉં. એમ ધારી શેહેર તરફ ચાલવા લાગી. ચાલતાં જ્યાં દરવાજા પાસે આવી, એટલામાં કોટવાળ સંમુખ મળ્યો. દિવ્યવેશ અને સુંદર રૂપ. જોઈ કોટવાળે તેને પૂછ્યું. અરે યુવાન્ ! તું કોણ છે ? આ શેહેરમાં કયાંથી આવ્યો ? તું કોઈ વખત મારા જોવામાં નથી આવ્યો માટે સાચી વાત કહે.

પુરૂષવેશધારક મલયાસુંદરીએ કાંઇ ઉત્તર ન આપ્યો,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મૈાન રહી ગભરાઇ ગયેલાની માફક દિશાઓ તરફ જોવા લાગી.

કોટવાળને તેથી વિશેષ વ્હેમ આવ્યો, તેની પાસે શું શું વસ્તુ છે વિગેરે તપાસ કરતાં, કાનમાં પહેરેલ કુંડળો, અને શરીરપરનાં વસ્ત્રો મહાબળ કુમારનાં જણાયા. કોટવાળ વિચારમાં પડયો, મહાબળ કુમારનાં વસ્ત્ર અને કુંડળ આની પાસે કયાંથી? કોટવાળ તેને પકડી રાજા પાસે લઈ આવ્યો. તેનું રૂપ, વેશ વિગેરે જોઇ રાજા પ્રમુખ પણ વિસ્મય પામ્યા.

રાજા–કોટવાળ ! આ પુરૂષ કોણ છે ? તેણે પેહેરેલ વેશ સર્વ મહાબળ કુમારનો જણાય છે.

કોટવાળ–મહારાજા ! દરવાજામાં પ્રવેશ કરતાં આ માણસ મારા જોવામાં આવ્યો છે. તેને પૂછતાં કાંઇપણ ઉત્તર આપતો નથી.

રાજા–મલયાસુંદરી સંમુખ જોઇ, તું કોણ છે ? કોનો પુત્ર છે ? મલયાસુંદરી વિચારમાં પડી. જો હું મારી સત્ય વાત કહીશ તો તે રાજા વગેરે કોઇના માનવામાં નહિ આવે, કારણ કે અમારા બન્નેનો મેળાપ, અને વિવાહ એ સર્વને અસંભવિત લાગે તેમ છે. વળી અત્યારે મારો વેશ પણ પુરૂષનો છે. માટે જયાં સુધી મારા સ્વામીનો મને મેળાપ ન થાય, ત્યાં સુધી સત્ય વૃત્તાંત પ્રકાશિત ન કરવો. જે થવાનું હોય તે થાઓ. એમ નિર્ણય કરી કલ્પિત ઉત્તર આપ્યો.

મલયાસુંદરી–હું મહાબળ કુમારનો પ્રિયમિત્ર છું. તેમણેજ મને આ સર્વ પોતાનો વેશ આપ્યો છે.

સુરપાળ—મહાબળકુમાર હમણાં કયાં છે ?

મલયાસુંદરી—આટલામાંજ હોય તો પોતાના કહેલ વચનાનુસાર આવીને અમને શા માટે ન મળે ? કુમાર આટલામાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છેજ નહિ. અમે તેની ઘણી શોધ કરાવી પણ તે મળી શકયો નથી. વળી જ્યારે તું મારા પુત્રનો પ્રિયમિત્ર છે, તો આ સર્વ મનુષ્યોમાંથી કોઇપણ તને કેમ ઓળખતા નથી.

મલયાસુંદરી, કાંઈ પણ ઉત્તર આપ્યા સિવાય મૌનપણેજ ઉભી રહી.

સુરપાળ–આ વાત સંભવે છે કે, કેટલાક દિવસ ઉપર, અદૃષ્ટ રીતે કુમારનાં વસ્ત્રાદિ ચોરાયાં હતાં તે સર્વ અલંકારાદિની ગુફામાં રહેનાર, પ્રચંડ ચોર લોહખુરાએ ચોર્યાં જણાય છે, જેને કાલેજ મારી નાખવામાં આવ્યો છે, તેનો આ બાંધવ હોય કે સ્નેહી હોય અથવા કાંઈ સંબંધી હોય એમ જણાય છે, અને તેના વિયોગથી ઉદાસીન, ખિન્ન, કે સંભ્રાંત થઇ, તેને જોવા માટે આમતેમ ફરતો હોય એમ નિર્ણય કરાય છે. કુમારનો વેશ પણ તે ચોર પાસેથી આને મલ્યો હોય તેમ સંભવે છે. તેમજ ' અલ્પભાષી અને બહુ મૌની ' એ ચોરનું લક્ષણ પણ આ પુરૂષમાં સંભવે છે.

અરે ! આ ચોરોએ મલી મારા કુમારને મારી નાખ્યો હોય એમ મારું માનવું છે. માટે આ પુરૂષ મારો વૈરી છે. રાજા ભયભ્રાંત થઈ બોલી ઉઠયો, અરે ક્રોટવાળ! આ પુરૂષને પણ, તે ચોરને જ્યાં બાંધી મોયો છે ત્યાં લઇ જઈને મારી નાંખો.

રાજાના મુખથી આ શબ્દો સાંભળી મલયાસુંદરી અફશોશમાં પડી. અરે ! ફરી પણ આ વિપત્તિનું વાદળ મારાઉપર ઘેરાઇ આવ્યું. અહો ! અલક્ષિત વિધિનું દુર્વિલસિત ! હવે શું થશે? આ પણ મરણાંત આફત આવી.આનો નિસ્તાર કેવીરીતે પામીશ!

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાજળે આપેલ શ્લોક યાદ આવ્યો. તેનો વિચાર કરતાં હૃદયમાં ધીરજ આવી. પોતેજ પોતાને આશ્વાસન દેવા લાગી. હે ચેતન ! ભાગ્યાધિક મનોરથ શામાટે કરે છે ? અને પૂર્વકૃત કર્મોદયથી શામાટે ડરે છે ? હિમ્મત રાખ. નહિ કરેલ કર્મ, કદી પણ ભોગવવાં નહિજ પડે, અને કરેલ કર્મ, ભોગવ્યા સિવાય નહિજ છુટાય. ઇત્યાદિ વિચર કરતાં તેના ચેહેરા ઉપરથી શોકની છાયા દૂર થઈ અને એક જ્ઞાની મહાત્મા જેમ સમતારસમાં ઝીલતો હોય તેમ તેનું મન શાંતરસમાં નિમગ્ન થયું.

તેની શાંત અને તેજસ્વી આકૃતિ જોઇ, પ્રધાનમંડળ ઉપર ઉંડી અસર થઈ, રાજાના આવા પ્રચંડ આદેશના વચમાં પ્રધાનમંડળ પડયું.

પ્રધાન—મહારાજા ! આવી ચેષ્ટા અને સુંદરાકૃતિ ઉપરથી અનુમાન નથી કરી શકાતું કે આ ચોર હશે. આવા દિવ્ય પુરૂષે અપરાધ કર્યો છે એવો જ્યાંસુધી નિર્ણય ન થાય, ત્યાં સુધી તેનો વધ કરવાનો આદેશ ન આપવો એ વધારે યોગ્ય છે. છતાં આ અપરાધી નથી એ ભ્રાંતિ આપની દૂર ન થતી હોય તો તેને દિવ્ય (ધીજ) આપવું જોઇએ. જો તે દૈવિક દિવ્ય તેનો પરાભવ કરશે તો આપણે તેને ચોર સમજીશું, અને જો તેથી પરાભવ નહી થાય તો તે નિર્દોષ ઠરશે. આ પ્રમાણે કરવાથી લોકમાં પણ આપણો અપવાદ નહિ થાય.

રાજા—પ્રધાન ! તમારૂં કહેવું યોગ્ય છે. તો આને કઇ જાતનું દિવ્ય આપીશું.

પ્રધાન—મહારાજા ! ઘટસર્પનું દિવ્ય ઘણુંજ તીવ્ર ગણાય છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા—ગારૂડીકોને બોલાવો. અલંબાદ્રિ પાહાડની મેખલા-માંથી એક ભયંકર સર્પને પકડી લાવવા તેમને કહો.

રાજાનો આદેશ થતાં કેટલાએક ગારૂડીઓ સર્પ લાવવા માટે પાહાડ તરફ ગયા

રાજાએ, કુમારનાં વસ્ત્ર અને કડલાદિ મલયાસુંદરી પાસેથી ઉતરાવી લીધાં, અને કોટવાળની દેખરેખ નીચે તેને સોંપી.

એ અવસરે પદ્માવતી રાણીની દાસી સભામાં આવી, અને ઘણી દીલગીર થઇ રાજાને કહેવા લાગી.

મહારાજા ! રાણી પદ્માવતી આપને વિનંતિ કરે છે કે, ગુણાલય મહાબળકુમારની, અદ્યાપિપર્યંત શોધ લાગી નથી. તેણે કહેલ આજે પાંચમો દિવસ છે. કુમાર જીવતો હોય તો તે અહ્યા સિવાય નજ રહે. લક્ષ્મીપુંજ હારના પણ કાંઇ સમાચાર મળ્યા નથી. જ્યાં કુમારની હૈયાતીનોજ અભાવ સમજાતો હોય ત્યાં હાર પ્રાપ્તિની આશા રાખવી તે વ્યર્થજ છે. દુર્લભ કુમારના અભાવે હું મારૂં જીવિતવ્ય ધારી શકવાને અસમર્થ છું. આજ પર્યંત મેં આપનો દુર્વિનય કે અપરાધ કર્યો હોય તે ક્ષમા કરશો. અને મને આજ્ઞા આપો, એટલે અલંબાદ્રિના શિખરથી ભ્રગુપાત કરી (ઝંપાપાત કરી) હું શાંતિ પામું.

રાજા—દાસી ! રાણીને હિમ્મત આપ. અને મારા તરફથી જણાવ કે, આ દુઃસહ દુઃખ આપણ બન્નેને સરખુંજ છે. કુમારની શોધ માટે મેં ચારે બાજુ માણસો મોકલાવ્યાં છે. તપાસ કરીને તેઓને આવવા દો કુમારના કાંઇપણ સમાચાર મળી આવશે. કેમકે હજી આજે પાંચમો દિવસ છે. કુમારનાં સમાચાર જો આજે નહિ મળે તો કાલે જેમ યોગ્ય જણાશે તેમ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરીશું; માટે ઉતાવળ નહિ કરો.

દાસી ! આજે આ સુંદર પુરૂષ પાસેથી કુમારનાં કુંડળ અને વસ્ત્રો મળી આવ્યાં છે, તેમ કુમાર અને હાર પણ મળી આવશે, આજે તેને હમણાં દિવ્ય આપવાનું છે આ સર્વ સમાચાર રાણીને કહેજે. અને કુમારનાં વસ્ત્ર, તથા કુંડળ તું લઈને તે રાણીને આપજે. આ પ્રમાણે કહી રાજાએ વસ્ત્ર, અને કુંડળ દાસીને આપ્યાં. તે લઈને દાસી રાણી પાસે આવી. દાસીએ કુમારનાં વસ્ત્ર તથા કુંડળ રાણીને આપ્યાં તે જોઇ રાણી ને ઘણો આનંદ થયો.

રાણી—દાસી ! આ વસ્ત્ર તથા કુંડળ કયાંથી મળ્યાં ? તથા મારા કહેલા સમાચારનો રાજાએ શું ઉત્તર આપ્યો ?

દાસીએ રાજાના કહેવા મુજબ સર્વ વૃત્તાંત જણાવ્યો. હર્ષ શોકથી વ્યાકુલ થયેલી રાણી અનેક સંકલ્પો કરવા લાગી. શું તે મારા પુત્રનો પ્રિય મિત્ર હશે ? તે અહીં શામાટે આવ્યો હશે ? કુમારનાં સમાચાર દેવાતો નહિ આવ્યો હોય? અથવા મારા કુમારને મારીને તેનાં આ કુંડલ, વસ્ત્ર આ ને તો નહિ લીધાં હોય ? તે પુરૂષને જોવાથી મને વિશેષ ખાત્રી થશે એમ મનથી નિર્ણય કરી રાણીએ દાસીને જણાવ્યું. દાસી! તે પુરૂષને જ્યાં દિવ્ય આપવાના છે તે સ્થળે મારે જાવું છે. તે પુરૂષને જોવાથી મને કાંઇક વિશેષ નિર્ણય થશે. માટે ત્યાં જવાની બધી સામગ્રી તૈયાર કર.

રાણીના કહ્યા મુજબ સર્વ સામગ્રી દાસીએ તૈયાર કરી, એટલે પદ્માવતી રાણી પોતાના પરિવાર સાથે ધનંજય યક્ષના મંદિરમાં આવી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાણીના આવ્યા પહેલાંજ રાજા પ્રમુખ હજારો લોકો તે દિવ્ય જોવા માટે આવી પહોંચ્યા હતા.

તે અવસરે સર્પ પકડવા મોકલેલા ગારૂડીઓ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. તેઓએ રાજાને નમસ્કાર કરી જણાવ્યું. મહારાજા! અલંબાદ્રિ પાહાડનાં અનેક શિખરો અને છિદ્રો ફરી ફરી આ એક સર્પ, ઘરામાં પુરીને લાવ્યા છીએ. તે કાજળથી પણ શ્યામ ઘણી લંબાઈવાળો, અને જોતાં પણ ભય આપે તેવો છે.

આ પ્રમાણે કહી ઘટ રાજા પાસે મૂકયો. રાજાએ તે ઘટ ધનજંય યક્ષના મંદિરમાં મૂકાવ્યો અને કોટવાળને આદેશ કર્યો કે તે પુરૂષને અહીં લાવો.

રાજાનો આદેશ થતાંજ, અનેક શાસ્ત્રવાળા રાજપુરૂષોથી ઘેરાયેલા તેં પુરૂષને (મલયાસુંદરીને) રાજાની પાસે લાવ્યા. મહાન્ તેજસ્વી આ પુરૂષને જોઇ, રાણી અને સર્વ પ્રજાલોક આપસમાં બોલવા લાગ્યા. અરે ! આવી સુંદર આકૃતીવાળો પુરૂષ ચોર હોય એવો સંભવ થવો પણ અશકય છે. જો જળથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય, ચંદ્રથી અંગારાનો વરસાદ થાય અને અમૃતથી ઝેર પ્રગટ થાય તો આ પુરૂષથી અકાર્ય થઈ શકે.

પ્રજાલોક–મહારાજા ! આવું દિવ્ય આ પુરૂષને આપવું યોગ્ય નથી

રાજા–દિવ્ય આપવામાં કોઈ પણ જાતનો દોષ નથી. જેમ જાતીવાન્ સુવર્ણ અગ્નિમાં નાખવાથી વિશેષ પ્રકારે તેજવાન્ થઈ શુદ્ધ થાય છે, તેમજ જો આ પુરૂષ નિર્દોશ હશે તો તેની કીર્ત્તિમાં વધારો થશે. રાજાના આ ઉત્તરથી લોકો મૌન રહ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાના આદેશથી પ્રધાને તે પુરૂષને જણાવ્યું: "મહાશય! તમે કોણ છો તેની અમને કાંઇ ખબર નથી. તમારાપર ચોરીનું તોહોમત મૂકવામાં આવે છે, તે સાથે મહાબળ કુમારના શરીરને નુકસાન પહોંચાડવાનો પણ શક લાવવામાં આવે છે, આ બાબતમાં તમે નિર્દોષ છો તે સાબીત કરવા માટે, તમને વખત આપવામાં આવે છે. તે એવી સરતે કે, આ યક્ષના મંદિરમાં ઘડામાં સર્પ પુરી એક ઘડો મૂકવામાં આવ્યો છે. તે ઘડો તમારે ઉઘાડવો અને તેમાંથી હાથે પકડી સર્પ બહાર કાઢવો. કેટલીક વાર હાથમાં ઝાલી તે સર્પ પાછો ઘડામાં મૂકવો. આટલા વખતમાં તે સર્પ તમને કાંઇ પણ નુકમાન ન પહોંચાડે તો તમે નિર્દોષ છો; એમ આ સર્વ રાજા, તથા પ્રજા માનશે. અને જો તમે સદોષ હશો તો સર્પ અવશ્ય નુકસાન પહોંચાડશે. અને તેથીજ તમારા દોષનો દંડ તમને મળી ચુકશે. માટે મહારાજા સુરપાળની આજ્ઞાથી આ દિવ્ય તમારી નિર્દોષતા પ્રગટ કરવા માટે તમારે કરવું. નિર્દોષ મનુષ્યને આ સત્ય પ્રતીતિવાળો યક્ષદેવ અવશ્ય મદદ આપે છે."

પ્રધાને પોતાનું બોલવું પૂર્ણ કર્યું કે તરતજ પુરૂષવેશ ધારક મલયાસુંદરી તે ઘટની પાસે આવી ઉભી. પંચપરમેષ્ટિ મંત્રનું સ્મરણ કરી, મહાબળે આગેલ શ્લોકનો ભાવાર્થ યાદ કરી, પ્રસન્ન ચિત્તે ઉત્સાહથી તે ઘડો ઉઘાડયો. અને લોકોના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેમાં હાથ નાંખી સર્પ બહાર કાઢયો. સર્પ પણ રજ્જુ (દોરડી) સરખો થઈ, સ્નેહી હોય તેમ તેનું મુખ જોવા લાગ્યો. કેટલોક વખત હાથમાં રહેવા છતાં તે સર્પે જ્યારે તેને કાંઇપણ નુકસાન ન પહોંચાડયું ત્યારે તેની સત્યતા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિષે આશ્ચર્ય પામી, લોકો મોટે અવાજે " નિર્દોષ ! નિર્દોષ ! નિર્દોષ ! " એવા કાન ફોડી નાખે તેવા પોકારો કરવા લાગ્યા.

જે સત્યના પ્રભાવથી આવાં હિંસક જીવો પણ શાંત થઇ જાય છે તે સત્યમાં કેટલી બધી પ્રબળતા હશે ? આ વર્તમાન કાળના સુખને જોનારાં પામર પ્રાણીઓ સ્હેજસાજ વસ્તુઓમાં પણ મન નાખી પોતાની દાનત બગાડે છે, અર્થાત્ પરવસ્તુ હરણ કરે છે. તેવાઓને દેવો તો શું પણ મનુષ્યો પણ કયાંથી મદદ આપે ? કેવી રીતે સાહ્યય આપે ? પૂર્વકાળમાં તેવા ઉત્તમ મનુષ્યો આ ભારતવર્ષપર વિશેષ જોવામાં આવતા હતા. અને તેને લઇનેજ આવાં દિવ્યો અપાતાં. તે અવસરે સત્ય પ્રતિષ્ટાવાળા દેવો પણ હતા અને તેવા ઉત્તમ મનુષ્યોને તેઓ તરતજ મદદ કરતા. અત્યારે ભારત વર્ષપર તેવા ઉત્તમ મનુષ્યોનો મોટા પ્રમાણમાં અભાવ છે, ત્યારે તેવા સત્યપ્રતિષ્ટ દેવો પણ મદદ કરતા અટકયા છે. જેવાં મનુષ્યો તેવાંજ દિવ્યો કે દંડો; એટલે અત્યારના જીવોના સ્વભાવના પ્રમાણમાં અત્યારે તેવાજ કાયદાઓ અને શિક્ષાઓ અપાય છે.

હાથમાં રહેલા સર્પે મુખમાંથી એક દિવ્યહાર કાઢયો, અને તે મલયાસુંદરીના ગળામાં હળવે હળવે નાખ્યો. આ આશ્ચર્ય જોઇ લોકો તો વિચાર શુન્ય થઈ ગયા. અહા ! આ શું આશ્ચર્ય ? રાજાએ તે હાર ઓળખી કાઢયો. આજ લક્ષ્મીપુંજહાર. જેની શોધ માટે મહાબળ કુમાર ગયો છે, તેજ આ હાર, લોકો એક બીજાના મુખ સામું જોવા લાગ્યા.

તેવામાં ત સર્પે પોતાની જીહ્વાવડે તે દિવ્ય લેનારા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પુરૂષના કપાળમાં ચુંબન કરી. તેના કપાળમાં રહેલું તિલક બગાડી નાંખ્યું. તિલક બગડતાંજ તે નવયૌવના સ્ત્રી થઇ રહી. સર્પ તેના મસ્તકપર પોતાની ફણા વિસ્તારી, એક છત્રધરની માફક થઈ રહ્યો.

આ અપૂર્વ આશ્ચર્ય જોઈ લોકો કાંઇપણ બોલ્યા સિવાય સ્તબ્ધ થયા હોય તેમ સ્થિરજ થઈ ગયા.

આ ચમત્કાર જોઇ, ભયથી ધ્રુજતો સુરપાળ રાજા બોલવા લાગ્યો. અરે ! મેં મૂર્ખપણાથી આ અયુકત કર્યું. લોકોના વારવા છતાં અને રાણીની મનાઈ છતાં, આ દિવ્ય આપી મોટો અનર્થ ઉત્પન્ન કર્યો. આ સર્પ કાંઇ સામા-ય નથી. પણ કોઇ દેવ, કે દાનવ સર્પનું રૂપ લઈ આવ્યો જણાય છે. અથવા શેષનાગ પોતે હોય એમ અનુમાન કરાય છે. અથવા વિચિત્ર શકિતવાળા આ બન્ને પુરૂષો મારા શેહેરની આજુબાજુ સ્વેચ્છાએ ક્રીડા કરતા ફરતા જણાય છે. આમ થવામાં પરમાર્થ કાંઇ સમજતો નથી. છેવટનો ઉપાય તો એજ છે કે મારે તેનું આરાધન કરવું. કેમકે 'भक्तिग्राह्योहि देवता' દેવો ભકિતથી સ્વાધીન યા અનુકૂળ થાય છે. આમ નિર્ણય કરી, રાજાએ પોતે ધુપ ઉખેવ્યો, પુષ્પથી તે સર્પની પૂજા કરી, અને નમ્રતાથી જણાવ્યું કે હે પન્નગાધિરાજ ! મેં તમા અનેક પ્રકારે દુહવ્યા છે કૃપાળુ થઈ તે મારો દુર્નય સહન કરશો.

રા ન આ પ્રમાણે કહેતો હતો, તેવામાં તે સ્ત્રીએ (મલયાસુંદરીએ) સર્પને નીચો મૂકી દીધો. એટલે રાજાએ દુધ મંગાવી તેની આગળ પીવા માટે મૂકયું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દુધ પીઈને તે સર્પ જ્યારે શાંત થયેા, ત્યારે રાજાએ તે સર્પ લાવનાર ગારૂડીકેાને બેાલાવીને કહ્યું. અરે ગારૂડીકેા ! આ સર્પરાજને તમે જે સ્થાનેથી લાવ્યા હેા, તેજ સ્થાનકે, તેને જરા માત્ર દુઃખ ન થાય તેવી રીતે પાછેા લઈ જઈને મૂકી આવેા. જો આ નાગરાજને જરામાત્ર દુઃખ થશે તેા હું તમને દેહાંતદંડ આપીશ.

રાજાનેા આ દેશ થતાંજ ગારૂડીકેાએ તે સર્પને ઉંપાડી, જે સ્થળેથી લાવ્યા હતા તેજ સ્થળે પાછેા યતનાપૂર્વક મૂકી દીધેા, અને પાછા આવી રાજાને તે વાત જણાવી.

રાજા મલયાસુંદરીને પૂછે છે. શુભે ! પ્રથમ તું પુરૂષરૂપે હતી અને હમણાં અમારા સર્વના દેખતાં સ્ત્રીરૂપે થઇ છું. તેા આમ થવામાં ખરેા પરમાર્થ શું છે ? તેમજ આવા સુંદરરૂપને ધારણ કરતી તું પેાતે કેાણ છે ? આ વૃત્તાંત અમને જણાવ, જેથી અમારા સર્વના મનને શાંતિ થાય.

મલયાસુંદરી વિચારમાં પડી, આગળ પણ મારા સ્વામીના નિષ્ઠયુત (થુંક) થી મારૂં સ્વાભાવિક રૂપ થયું હતું, અને હમણાં આ સર્પના નિષ્ઠયુતથી મારૂં સ્વાભાવિકરૂપ થયું, તેમજ હાર પણ આ સર્પના મુખમાંથી નીકળ્યેા તેા શું મારા સ્વામીનાથેજ સર્પનું રૂપ ધારણ કર્યું હશે ? તત્વ રીતે તે વાત સંભવી શકે તેમ છે. પણ આમ થવાનેા ખરેા પરમાર્થ હું કાંઇ જાણતી નથી. તેા હવે હું મારી સાચી વાત રાજાને જણાવું તેા શી હરકત છે ? કાંઇ નહિ. ઇત્યાદિ નિર્ણય કરી મલયાસુંદરીએ જણાવ્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હું ચંદ્રાવતીના રાજા વીરધળની વ્હાલી પુત્રી મલયાસુંદરી નામની છું. આપે પુછેલ પ્રશ્નના સંબંધમાં આથી વિશેષ વાત હું કાંઇપણ જાણતી નથી.

રાજા—આ તારૂં વચન વિશ્વાસ કરવા લાયક નથી. કેમકે જ્યારે તું, પુરૂષરૂપે હતી ત્યારે તેં કાંઇક જુદુંજ જણાવ્યું હતું. વળી કયાં ચંદ્રાવતી અને કયાં પૃથ્વીસ્થાનપુર ! બાસઠ યેાજનનું અંતર ! વળી વીરધવળ રાજાની કન્યા આમ અહીં એકાકી કયાંથી હેાય ?

ખેર ! કદાચ આ કન્યાજ હશે, એ વાતની ખાત્રી થશે. અથવા આની શેાધ કરવા માટે તેના કુટુંબીઓ તરફથી કેાઈ આવશે, તેા તેનેા સત્કાર કરી, તેને આ કન્યા પાછી સેાંપીશું.

રાણી સંમુખ દૃષ્ટિ કરી રાજાએ કહ્યું. દેવી ! લક્ષ્મીપુંજહાર સહિત આ કન્યાને હમણાં તું તારી પાસેજ રાખ. પ્રતિજ્ઞા કરેલ હાર નિયમિત દિવસમાં આવી મળ્યેા છે, તેા સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાળેા કુમાર, સુખી કે દુઃખી કેાઇ પણ સ્થળે હશેજ માટે મરવાનેા અધ્યવસાય તમારે મૂકીજ દેવેા. વળી હાર માટે કરેલી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ થઇ ચુકી છે.

પદ્મવતી—સ્વામીનાથ ! પુત્ર રત્ન સિવાય એકલા હારની પ્રાપ્તિથી શું મને સંતેાષ થઇ શકે ખરેા ? પુત્ર સિવાય હું જીવિતવ્ય કેમ ધારી શકું ? મારી મૂઢતાને ધિક્કાર છે. કેવી અજ્ઞાનદશા ! એક હાર માટે પુત્ર રત્નને મે મહાન્ આપદામાં ઉતાર્યેા ખરેખર પાષાણ માટે રત્નનેા, પાણી માટે અમૃતનેા, અને લીંબડા માટે કલ્પ વૃક્ષનેા જેમ કેાઈ અજ્ઞાની નાશ કરે, તેમ મેં પુત્રનેા નાશ કર્યેા. હા ! નિર્ભાગ્ય શિરેામણી હું;

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હવે જીવીને શું કરું ? મને રજા આપો ભૂગુપાત કરી મારા આત્માને શાંતિ આપું.

રાજા—દેવી ! મેં તને પેહેલાથીજ ના પાડી છે કે, આ બાત માટેકાલે પ્રભાત સુધી કાંઇ વિચાર ન કરવો. લક્ષ્મીપુંજહાર જો પુણ્યોદયથી આવી મળ્યો છે, તો કુમાર પણ આવી મળસે.

આ પ્રમાણે રાણીને ધીરજ આપી, રાજા મેહેલમાં આવ્યો. લોકો પણ વિસ્મય પામતા પોતાને ઠેકાણે ગયા.

મલયાસુંદરી પણ રાણી સાથે મેહેલમાં આવી. ભોજનાદિ કૃત્યો કરી તે દિવસ પૂરણ કર્યો.

કુમારના વિરહથી દુઃખી રાજા તથા રાણીએ પણ ઘણી મેહેનતે દિવસ અને રાત્રી પણ પસાર કરી.

પ્રાતઃકાળ થતાંજ, કુમારની શોધ માટે મોકલેલા સર્વ પુરૂષો પાછા આવ્યા. અને ઉદાસીન ચેહેરે રાજાને જણાવવા લાગ્યા કે, દેવ ! અમે સર્વ સ્થળે કુમારની તપાસ કરી પણ કયાંઇ પત્તો મળતો નથી.

આ સમાચારથી રાજા, રાણી નિરાશ થયાં. રાણીએ ભૃગુપાત કરી મરવાને માટે હઠ પકડી. નિરૂપાયે રાજાએ તેમ કરવા હા કહી. નિરૂત્સાહપણે રાજા, રાણી તે પાહાડની તળેટી નજીક આવી પહોંચે છે.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

મહાકષ્ટમાં મહાબળ.

પૃથ્વીસ્થાનપુરના પરિસરમાં ગોળા નદી, મોટા પ્રવાહમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

બહુન થઈ રહી છે. કિનારાપર ધનંજયયક્ષનુ મંદિર છે. તે મંદીરથી થોડેજ છેટે એક વિશાળ ઘટાદાર વડવૃક્ષ શોભી રહ્યો છે. શાખા પ્રશાખાથી વિસ્તાર પામેલા તે વડ વૃક્ષને નીચે સંખ્યા બંધ મનુષ્યો અને જનાવરો વિશ્રાંતિ લે છે. આ વડ વૃક્ષની મજબૂત શાખા સાથે લટકાવીને ત્રીજા દિવસઉપર એક લોહ ખુરા નામના ચોરને રાજાની આજ્ઞાથી મારી નાખવામાં આવ્યો હતો તે ચોરની નજીકની બે શાખાઓના મધ્યમાં એક યુવાન પુરૂષ ઉંધે માથે લટકતો હતો. તેના બે પગ, બે શાખા સાથે મજબૂત બાંધવામાં આવ્યા હતા. તે પુરૂષને એટલું બધું દુઃખ થતું હતું કે તે એક શબ્દ પણ મુખથી બોલી શકતો નહોતો; તેમ શ્વાસોશ્વાસ પણ ઘણા કષ્ટથી લેતો હતો.

કેટલાક પથિકો આપસમાં વર્ત્તાલાપ કરતા હતા. મહારાજા સુરપાળ તથા પદ્મવતી રાણી, પુત્રવિયોગથી આજે ભૂગુપાત કરી મરવા માટે પાહાડ તરફ હમણાં ગયાં છે. મહાબળકુમારનો બીલકુલ પત્તો મળતો નથી. આપણી પ્રજા આજે નિર્નાથ થશે. ઈત્યાદિ વાર્ત્તાલાપ કરતા તેઓ તે વડની નીચે આવ્યા. ત્રીજા દિવસપર લટકાવીને મારી નંખાવેલા ચોરના શરીર તરફ તેઓએ નજર કરી, એટલામાં તેના નજીક ભાગમાં ઉંધે મસ્તકે લટકતા યુવાન પુરૂષપર તેઓની નજર પડી.

અરે ! વળી આ પુરૂષ કોણ ? શું તે જીવતો દેખાય છે? જુવો તોબરા તે ઘણી મેહેનતે શ્વાસોશ્વાસ લઇ શકે છે. નજીકમાં જઈ એક પુરૂષે બારીક દૃષ્ટિથી જોયું જોતાં જ તે બોલી ઉઠયો. અરે ! આતો મહાબળ કુમાર છે. જેના વિયોગથી રાજા, રાણી હમણાંજ અલંબાદ્રિ તરફ મરવા માટે ગયાં છે. અરે ! દોડો !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દોડો રાજા રાણીને મરણથી બચાવો ! જલદી તેમને ખબર આપો ! તે માણશો શ્વાસભેર દોડતાં દોડતાં પહાડની તળેટીમાં, રાજા, રાણીને જઇ મળ્યાં અને ખબર આપી કે મહારાજા ! મહાબળકુમાર વડની ડાળી સાથે બાંધેલ, ઉંધે મસ્તકે લટકે છે. વિશેષ પરમાર્થ અમે કાંઇ જાણતા નથી.

કુમારના સમાચાર સાંભળી, રાજા એકી સાથે હર્ષ, શોકથી વ્યાકુળ થયો. તરતજ રાજા, રાણી પદ્માવતી, મલયાસુંદરી અને સર્વ લોકો, ઉતાવળે ઉતાવળે તે વડ નીચે આવી પહોંચ્યાં. કુમારને મહાદુઃખી સ્થિતિમાં દેખી, રાજાએ તત્કાળ સુતારને આદેશ આપી તે વડની ડાળો કપાવી નાખી અને ધીમે ધીમે કુમારને નીચો ઉતાર્યો. અત્યારે તેને ઘણી પીડા થતી હતી. તેથી બોલાવાને અસમર્થ હતો. તેની આંખો ઘેરાવા લાગી. રાજાએ શીતળ પવન નાખવા માંડ્યો. સેવકો તેના શરીરને સંવાહન કરવા લાગ્યા. એને મુખઉપર શીતળ પાણી છાંટવામાં આંવ્યું.

નેત્રથી અશ્રધાર મૂકતા રાજાએ જણાવ્યું–વત્સ! તારી આ દશા કેમ થઇ ? મારા રાજ્યબળને અને ભુજબળને ધિક્કાર થાઓ. હું રાજા છતાં પુત્ર તારી આ દશા ! કેટલીકવાર થતાં, કાંઇક શાંતિ અનુભવતાં મહાબળકુમારે નેત્રો ખુલ્લાં કર્યા.

પદ્માવતી રાણી નજીક આવી, મહાબળને કહેવા લાગી, કુમાર ! મારા જેવી નિર્ભાગ્ય માતાઓ આ દુનિયાપર થોડીજ હશે, કે શૃંગારના ક્ષણિક સુખ માટે પુત્રને આવી અસહ્ય વિપત્તિમાં નાખ્યો છે. પુત્ર ? તું કયાં ગયો હતો ? કયાં રહ્યો હતો? ત્યાં શું શું અનુભવ્યું ? અને આવી દુઃસ્થ અવસ્થા કેમ થઇ ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા પુત્ર તને શાંતિ હોય તો આ પશ્નોનો ઉત્તર આપ. આ હૃદય કાળ વિલંબને નથી સહન કરી શકતું.

કુમારને મારતો લાગ્યો નહોતો કેવળ બંધન અને ઉંધે મસ્તકે લટકવાથી થયેલું દુઃખ તેજ હતું. તે શાંત થતાં કુમારમાં હળવે હળવે સ્વસ્થતા વિશેષ આવવા માંડી. દુઃખથી મુકત થયો. બેઠો થઈ ચારે બાજુ દૃષ્ટિ ફેરવવા લાગ્યો વિશેષ પ્રકારે નવોઢા સ્ત્રી તરફ દૃષ્ટિ કરી, કાંઈક નવીન અદ્‌ભૂત શાંતિ અનુભવતો હોય તેમ જણાયો.

રાજા, રાણીના આગ્રહથી કુમારે પોતાનો વૃત્તાંત કહેવો શરૂ કર્યો. મેહેલમાં મધ્યરાત્રિએ એક હાથ જોવામાં આવ્યો, ત્યાંથી લઈ મધ્યરાત્રિએ કદલીવનમાં પ્રિયાસહિત આવી રહ્યો અને એક સ્ત્રીના રૂદનનો શબ્દ સાંભળી, મલયાસુંદરીને ત્યાંજ મૂકી હું તે શબ્દાનુસારે આગ ળ ગયો; તે સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવી આગળ જણાવ્યું કેઃ—

"રૂદન કરતી સ્ત્રીના શબ્દાનુસાર આગળ ચાલતાં, તે વનમાં મંત્રસાધન માટે સર્વ પ્રકારની તૈયારી કરી બેઠેલો એક યોગી મારા જોવામાં આવ્યો. મને દેખી તેણે પોતાનુ સર્વ કામ પડતું મુકયું, અભ્યુત્થાનાદિ વિનય કરી, મારી પાસે યાચના કરી કે, કુમાર ! તું પરોપકાર કરવામાં પ્રવીણ છે. મારા પુણ્યોદયથીજ તું અહીં અકસ્માત્ આવી ચડયો છે. મેં એક મહામંત્ર સાધવાનો પ્રારંભ કર્યો છે. તે મંત્ર પૂર્ણ થતાં (સિદ્ધ થતાં) સુવર્ણપુરૂષ સિદ્ધ થશે. મેં સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી રાખી છે, પણ ઉત્તર સાધકન અભાવે સર્વ અટકી પડયું છે. માટે એક ક્ષણમાત્ર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મારી પાસે રહી તું ઉત્તર સાધક થા. તારી સાહાય્યથી મારો મંત્ર તત્કાળ સિદ્ધ થશે.

પિતાજી ! યોગીની પ્રાર્થનાથી મને દયા આવી. તે વાત મેં કબુલ કરી હાથમાં ખડ્ગ લઇ તરત ઉત્તર સાધકપણેજ હું ઉભો રહ્યો.

યોગીએ મને જણાવ્યું, હે વીર ! જે સ્થળે આ સ્ત્રી રૂદન કરે છે તે વડ છે. તે ઉપર શાખામાં બાંધેલું અક્ષતાંગવાળું (અખું) એક ચોરનું મૃતક (મડદું) છે. તે ચોરનું શરીર ઉત્તમ લક્ષણવાળું છે તેને તું અહીં લઇ આવ. યોગીના કહેવાથી ખડ્ગ લઇ હું ત્યાં ગયો. ત્યાં ચોરના મૃતકની નીચે, જમીનપર બેસી રૂદન કરતી એક સ્ત્રી મારા જોવામાં આવી.

મેં તેને બોલાવી, બાઇ ! તું કોણ છે ? શા માટે કારણસર રૂદન કરે છે. આવી ભયંકર રાત્રિએ સ્મશાનમાં એકાકી કેમ ?

મારા શબ્દો સાંભળી, તરતજ મુખ ઉઘાડી, નિશ્ચળ દૃષ્ટિએ મારા સંમુખ જોતી તે બોલવા લાગી. હે સત્પુરૂષ ! હું મંદભાગ્યવાળી, મારા દુઃખની વાત તને શું કહું ? આ વડની શાખામાં ઉંચે બાંધેલો જે પુરૂષ છે તે અલંબાદ્રિની ગુફામાં રહેનાર અને નગરને લુંટનાર લોભસાર (લોહ ખુર) નામનો ચોર છે. આજથી બીજા દિવસઉપર રાજપુરૂષોએ, છળ, પ્રપંચથી તેને પકડી લઇ રાજા પાસે ઉભો કર્યો હતો. રાજાએ ક્રોધ કરી સાંજે આ વડ ઉપર લટકાવી મારી નખાવ્યો છે. હું તેની વહાલી સ્ત્રી છું. તે દુઃખથી હું રૂદન કરૂં છું. જે દિવસે તેનું,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મરણ થયું તે દિવસે તેનું મરણ થયું, તે દિવસે સવારેજ હું તેને મળી છું, અને સ્ત્રી થઈને રહી છું. થેાડા વખતમાં પણ તેણે મને જે મહાન્ સ્નેહ દેખાડયેા છે, તે હજી મારા હૃદયમાં ખટકે છે. હું મેાઢે શું કહી બતાવું ?

હે સત્પુરૂષ ! એવેા કેાઈ ઉપાય કર કે, એકવાર હું તેને આલિંગન આપું. અથવા ચંદનથી તેના મુખઉપર વિલેપન કરૂં.

પિતાજી ! આ સ્ત્રીનાં આવાં કરૂણાજનક વચનેા સાંભળી મને દયા આવી. મેં તેને જણાવ્યું. તું મારા સ્કંધઉપર ચડી તને યેાગ્ય લાગે તેમ કર. તે સ્ત્રી મારા સ્કંધઉપર ચડી, ઘણીજ ત્વરાથી, ઉત્કંઠાપૂર્વક જેવામાં તે શબના કંઠને આલિંગન આપે છે, તેવામાં તે મૃતકે અકસ્માત્ દાંતથી તેની નાશિકા પકડી લીધી. તે દુઃખથી વીરસ સ્વરે રૂદન કરતી તે કંપવા લાગી. તેણે નાશિકા ઘણી પાછી ખેંચી પણ મજબૂત પકડેલી હેાવાથી તે તુટી ગઇ. તેનેા થેાડેા ભાગ તે મૃતકના મુખમાંજ રહ્યેા.

આ આશ્ચર્ય જેતાં મને ઘણું હસવું આવ્યું કેમકે તે સ્ત્રી, જે ચેારના પ્રેમને લઈને રડતી હતી, અને જેને મળવાને વિશેષ ઉત્કંઠિત હતી, તે ચેારના મૃતકેજ તેનું નાક કાપી ખાધું.

મને હસતેા જેઇ તે મૃતકના મુખથી અકસ્માત્ એવા શબ્દેા નીકળ્યા કે મહાબળ ! આ મારૂં ચરિત્ર જેઇ તું શા માટે હસે છે ! તું પણ થેાડા વખત પછી આ વડની રાળી સાથે બંધાવાનેા છે. આવતી રાત્રિએજ ઉંચા પગ અને નીચું લટકતુ માથું રહેશે તેવી રીતે તું બંધાઈશ. પિતાજી ! આ તેના શબ્દેા સાંભળી મને ભય લાગ્યેા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળનું કહેવું સાંભળી, ત્યાં એકઠા મળેલા રાજાદિ લોકોએ વિસ્મય પામી જણાવ્યું. કુમાર ! મોટું આશ્ચર્ય. શું મૃતક તે વળી બોલતું હશે ?

મહાબળ–પિતાજી ! આપનું કહેવું બરોબર છે. મૃતક ન જ બોલી શકે, તથાપિ કોઈ દેવ મૃતકના મુખમાં રહી બોલ્યો હોય એમ જણાય છે . જુઓ: કે હું ધૈર્યવાન્ હતો, તથાપિ દેવનું વાકય મિથ્યા ન હોય એમ જાણી હું ક્ષોભ પામ્યો.

કંપતી, કંપતી તે સ્ત્રી મારા સ્કંધપરથી હેઠે ઉતરી તેણે મારૂં નામ ઠામ પૂછી લીધું, મેં પણ મારૂં નામ, ઠામાદિ સત્ય જણાવ્યું. તેથી તે મારાપર કાંઈક વિશ્વાસ પામી હોય એમ મને જણાયું.

જતી વખત તે સ્ત્રીએ મને જણાવ્યું કે, કુમાર ! મારી નાસિકાએ જ્યારે રજ આવશે, ત્યારે હું તમારી પાસે આવી, ગુફાદિકમાં રહેલું ચોરનું સર્વ ધનાદિ બતાવીશ. આ પ્રમાણે જણાવી તે સ્ત્રી ત્યાંથી ચાલી ગઈ.

મનને દૃઢ કરી હું તે વડપર ચડયો. ગળપાશથી ચોરના મડદાને છોડી જમીનપર પડતું મૂકી, હું નીચો ઉતર્યો. તેવામાં તે મૃતક પાછું ઉછળીને ઝાડ સાથે બંધાઈ ગયું. હું ફરી વડ ઉપર ચડયો. મેં વિચાર કર્યો કે આ ઠેકાણે દેવીક ચમત્કાર છે. નહિતર જમીનપર નાંખેલું મૃતક, પોતાની મેળે અહીં કેવી રીતે બંધાઈ શકે ? હવે આ મૃતકને યોગી પાસે કેવી રીતે લઈ જવું ? છેવટે મને ઉપાય મળ્યો. તે પ્રમાણે તે મૃતકને ફરી તે સ્થાનેથી છોડી, કેશથી પકડી, સાથે લઈનેજ નીચો ઉતર્યો અને તેને ઉપાડી યોગી પાસે લાવી મૂકયું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળકુમારની વાર્તા સાંભળતાં, સાંભળનારને કોઈ વખત કંપ થતો, કદાચ વિસ્મય, કયારેક શોક, કયારેક હાસ્ય, કોઈ વખત ભય, કદાચ આનંદ, અને કયારેક દુઃખ થઈ આવતું હતું. આમ અનેક રસને અનુભવતા લોકો, હવે આગળ શું થશે તે સાંભળવાને એકાગ્ર થઇ રહ્યા હતા.

મહાબળે આગળ બોલતાં જણાવ્યું કે પિતાજી ! તે મડદાને યોગીએ સ્નાન કરાવી, ચંદનાદિ રસથી તેનું વિલેપન કર્યું પછી એક મોટા કુંડાળાની અંદર કુંડમાં અગ્નિ સળગાવી, તેની પાસે તે મૃતકને મૂકી, મને ઉત્તર સાધકપણે ઉભો રાખ્યો. આ તરફ યોગીએ પદ્માસન કરી, નેત્ર મીંચી એકાગ્ર ચિત્તે જાપ જપવો શરૂ કર્યો. જાપ કરતાં કરતાં પ્રભાત થવા આવ્યું, પણ તે મૃતક મંત્ર પ્રભાવથી ઉછળીને કુંડમાં ન પડયું. ત્યારે યોગી, નિરાશ થઈ જાપ જપવામાં શિથીલ આદરવાળો થયો. એટલામાં તે મૃતક, ભયંકર રીતે અટ્ટ હાસ્ય કરતું આકાશમાં ઉછળી તેજ ન્યગ્રોધની શાખામાં પૂર્વની માફક લટકવા લાગ્યું.

યોગીએ જણાવ્યું કુમાર ! મંત્ર સાધનામાં કોઇ સ્થળે મારી ભૂલ થઇ હોય તેમ જણાય છે તેથી મંત્ર સિદ્ધ ન થયો. અને મૃતક પણ ઉડીને ચાલ્યું ગયું. હવે આવતી રાત્રે ફરીને મંત્ર સાધન કરવું પડશે. માટે મારાપર કૃપા કરીને આવતી કાલ સુધી તારે અહીં જ રહેવું. કુમાર તારી સાહય્ય વિના મારો મંત્ર સિદ્ધ થવો અશકય છે. તું સદા પરોપકારી છે તો મારી આટલી પ્રાર્થના તારે માન્ય કરવી પડશે.

યોગીના અત્યંત આગ્રહથી અને કાંઇક પરોપકારની

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

લાગણીથી બીજે દિવસે પણ મેં ઉત્તર સાધક થવાને હા કહી, અને હું ત્યાંજ રહ્યો.

યોગીએ કાંઈક મનમાં ભય લાવી મને જણાવ્યું. કુમાર! તને મારી પાસે રહેલો જોઇ, કોઇ રાજપુરૂષ કે અન્ય પુરૂષ, એવો વહેમ લાવશે કે, યોગીએ, આ રાજકુમારને કાંઈપણ છળ, પ્રપંચથી પોતાને સ્વાધીન કર્યો હશે, માટે યોગીને મારીને રાજકુમારને છોડાવું નહિતર તે કુમારને લઇને અન્યસ્થળે ચાલ્યો જશે. ઇત્યાદિ કારણથી કાંઇ અનર્થ થવા સંભવ રહે છે. માટે કુમાર! જો તારી મરજી હોય તો સૂર્ય અસ્ત થાય ત્યાં સુધી હું તારૂં કોઇ અન્ય જાતિનું રૂપ બનાવી તને મારી પાસે રાખું!

પિતાજી! તે યોગીનું કહેવું મેં કબુલ કર્યું. આ લક્ષ્મીપુંજ-હાર કોઈ લઈ ન જાય માટે મેં તરતજ મુખમાં નાંખ્યો. એટલે યોગીએ જંગલમાંથી એક જુટ્ટી લાવી, મંત્રીને તેનું મને તિલક કર્યું, તેના પ્રભાવથી કાજળથી પણ શ્યામ, અને દેખવા માત્રથી પ્રાણીઓને ત્રાસ થાય તેવો હું સર્પ રૂપ થઈ ગયો. મને રહેવા માટે નજીકમાં એક ગુફા બતાવી, અને પોતે કોઈ કાર્ય પ્રસંગે બીજે સ્થળે ગયો. તે ગુફામાં પવનનું પાન કરતો હું રહ્યો હતો, તેવામાં સર્પની શોધ કરતા કેટલાક ઓરડીકો ત્યાં આવ્યા. તેમણે મંત્રબળથી મને સ્થંભી લઇ, ઘટમાં મૂકી, ઉપાડીને યક્ષના મંદીરમાં આપની પાસે લાવી મૂક્યો.

આપે તે નવીન પુરૂષને દિવ્ય કરવા માટે આદેશ આપ્યો. તેણે પણ નિર્ભયપણે મને ઘડામાંથી ઉંચકી બહાર કાઢયો. તેને જોતાંજ મેં તેને ઓળખી લીધી. એટલે મારા મુખમાંથી હાર કાઢી મેં તેના કંઠમાં નાખ્યો. પછી તે પુરૂષ સાક્ષાત્ સ્ત્રી થઇ રહી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ભય પામેલા તમે સર્પને ધુપ ઉત્ક્ષેપ, અને દુધ પાન, ઇત્યાદિ કરાવી પાછો અલંબાદ્રિની ગુફામાં મૂકાવ્યો; તે સર્વ વાત આપના જાણવામાં છે.

રાજા–પુત્ર ! તે નવીન પુરૂષ અમારા દેખતાં અકસ્માત્ દિવ્યરૂપ ધારી સ્ત્રી કેમ થઇ ગઈ ?

મહાબળ–પિતાજી ! મધ્યરાત્રીએ રૂદન કરતી સ્ત્રીનો શબ્દ સાંભળ્યા પછી, તે શબ્દાનુચાર જતાં પહેલાં ' આ ' આપની પુત્રવધુને, મારાં વસ્ત્રાભૂષણસહિત, પુરૂષના રૂપમાં કદલીવનમાં મેં મુકી હતી. ત્યાર પછી કોઇપણ રીતે તે નવીન પુરૂષ ફરતો ફરતો અહીં આવ્યો. અને આપે તેને ઘટસર્પને ભયંકર દિવ્ય આપ્યું. આપના મહાન્ પુણ્યોદયથી તે દિવ્યમાં સર્પને ઠેકાણે વિધાત્રાએ મનેજ લાવી મૂકયો હતો. હાથમાં લેતાંજ મેં તેને સારી રીતે ઓળખી લીધી. ગુટિકાના પ્રયોગથી તેના કપાળમાં પુરૂષરૂપને બનાવનાર, જે તિલક મેં કર્યું હતું તે તિલક મારી જીભ્હાથી મેં બગાડી નાખ્યું હતું. તે બગડતાંજ આપ સર્વના દેખતાં તેના સ્વાભાવિક રૂપમાં તે વીરધવળ રાજાની પુત્રી આવી રહી. આ વૃત્તાંતનો ગુપ્ત પરમાર્થ આ પ્રમાણે છે, આજ રાજકુમારની વધુ (સ્ત્રી) છે. એમ નિશ્ચય થતાંજ, રાજા પ્રમુખ સર્વ લોકો મલયાસુંદરીના સંન્મુખ સ્નેહથી આર્દ્રદૃષ્ટિએ જોવા લાગ્યા.

મહાબળે મલયાસુંદરીની સંમુખ જોઈ સહજ ઇસારો કર્યો કે, તરત જ મલયાસુંદરીએ પોતાના વસ્ત્ર સંકોચી, મર્યાદાપૂર્વક સસરા, સાસુના પગમાં પડી નમસ્કાર કર્યો. તેઓએ પણ પ્રસન્ન થઈ ' અખંડ સૌભાગ્યવંતી રહો ' એવો આતરથી આશિર્વાદ આપ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એ અવસરે પોતાના કરેલા અપરાધનો પશ્ચાત્તાપ કરતા સુરપાળ રાજાના નેત્રમાંથી અશ્રુધારા વહન થવા લાગી. મસ્તક હલાવી રાજા બોલી ઉઠયો. એા ! કમનસીબ સુરપાળ ! પુત્રવધુ ઉપર આટલું બધું શત્રને ઉચિત આચરણ !

પ્રજા લોક—મહારાજા ! આમાં ખેદ કરવાનું કાંઈ કારણ નથી. આ સ્થળે બરેબર અપરાધ અજ્ઞાનતાનોજ છે.

પદ્મવતીરાણીએ પુત્રવધૂને પોતાના ઉત્સંગમાં બેસારીને સ્નેહથી જણાવ્યું. પુત્રી ! તેં તારો બરો વૃત્તાંત તે અવસરે કેમ ન જણાવ્યો? અથવા તેં તે અવસરે મૌન કર્યું તેજ ઠીક કર્યું. કેમકે સાચી વાત કહેવા છતાં પણ તે અઘટમાન વાત કોઇના માનવામાં નજ આવત. કયાં ચંદ્રાવતીપુરી અને કયાં પૃથ્વીસ્થાનપુર ! વળી પુરૂષના રૂપમાં, એટલે તે વાત માનવી તે અસંભવિતજ લાગે.

પુત્રી ! અજ્ઞાનતાથી અમે તને કેવું અસહ્ય દુઃખ આપ્યું છે ? હા ! હા ! એ અવસરે તારૂં કાંઈ અનિષ્ટ થયું હોત તો અમારી કેવી સ્થિતિ થાત ! બરેબર હજી અમારાં પુણ્ય જાગૃત છે તેથી આવું કષ્ટ પણ અમને શુભોદય અર્થે થયું,

પુત્રી ! આ અમારો અપરાધ તારે ક્ષમા કરવા ચોગ્ય છે. કેમકે કુળ બાળાઓ પરમાર્થની જાણ હોય છે. તારા જેવી ગુણશાલી રાજકુમારી સાથે વિધિપૂર્વક લગ્ન કરી, સત્યપ્રતિજ્ઞ રાજકુમાર, વધૂસહિત આવેલો દેખી અમે અમારા આત્માને અથવા મનુષ્યજન્મને કૃતાર્થ માનીએ છીએ. અમારા સર્વ મનોરથો આજે સફલ થયા. આ દેહ પંજરમાંથી ઉડી જતો આત્મા અજે સુખસાગરમાં નિમગ્ન થઈ રહ્યો છે.

આ પ્રમાણે કહી રાણી પદ્મવતીએ, પુત્રવધુ મલયાસુંદરીને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કેટલાંક દિવ્ય આભરણો અને વસ્ત્રો આપી તેનો સારી રીતે સત્કાર કર્યો.

રાજા—વત્સ ! અલંબગિરિની ગુફામાં સર્પરૂપે રહ્યા પછી તેં શું શું અનુભવ કર્યા ?

મહાબળ—પિતાજી ! દિવસ તો શાંતિમાં પસાર થયો. સંધ્યાવેળાએ યોગી મારી પાસે આવ્યો. તેણે અર્કક્ષીરથી મારું કપાળ ઘસ્યું કે તરતજ પાછું મારું સ્વાભાવિકરૂપ થઇ આવ્યું.

યોગીએ જણાવ્યું, કુમાર ! ચાલો, કાલનો મંત્ર પાછો શરૂ કરીએ. હું તેની સાથે ગયો. અગ્નિથી જાજવલ્યમાન તે કુંડ પાસે જઇ યોગીએ મને જણાવ્યું. કુમાર ! કાલવાળું મૃતક પાછું અહિં લઇ આવ.

હું તે વડ પાસે ગયો અને પૂર્વની માફક તે મૃતકને હાથથી પકડી, નીચે ઉતારી યોગીપાસે લાવી મુકયું. યોગીએ તેને સ્નાન કરાવી, મંડળની અંદર સ્થાપન કર્યું, અને ઉત્તર સાધક તરીકે હું ઉભો રહ્યો.

યોગી જેમ જેમ મંત્ર જપવા લાગ્યો, તેમ તેમ મૃતક ઉભું થઇ થઇ પાછું નીચું પડવા લાગ્યું. આ પ્રમાણે જાપ કરતાં મધ રાત્રિ થઇ, તેવામાં આકાશે ડમરૂકનો શબ્દ સંભળાયો, અને પછી પ્રત્યક્ષ ધ્વનિ થયો.

" અરે ! આ મતક અશુદ્ધ છે. સુવર્ણ પુરૂષ સિદ્ધ નહિ થાય, " આ પ્રમાણે બોલતી કોપાયમાન થયેલી દેવી આકાશથી નીચે ઉતરી, અને તે સાધક યોગીને કેશથી પકડી, ઉંચે ઉછાળી અગ્નિના બળતા કુંડમાં ફેંકી દીધો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દૃઢ અંગવાળો છતાં પણ દેવીની આવી ક્રૂર અને ભયંકર આકૃતી જોઈ હું ક્ષોભ પામ્યો. દેવીએ નાગપાશથી મારા હાથ બાંધી લીધા, અને ' આવી સુંદર આકૃતિવાળા કુમારને કોણ મારી નાંખે ? ' આ પ્રમાણે બોલતી દેવી, મારો પગ પકડી, આકાશમાર્ગે લઇ ચાલી. અહીં આવી, આ વડની શાખાના વચમાં મારા બેઉ પગ બાંધી, દેવી આકાશમાં ચાલી ગઈ અને હું તો લટકતોજ રહ્યો. પેલું ચોરનું મૃતક પણ ત્યાંથી ઉછળી પાછું અહીંજ આવીને રહ્યું.

લોકો પોતાની ડોક પાછી વાળી તે મૃતક સામું જોઈ બોલવા લાગ્યા. અરે ! આખું મૃતક છતાં દેવીએ 'અશુદ્ધ છે' એમ કેમ કહ્યું હશે ? રાજાએ થોડોવખત વિચાર કરી, મસ્તક ધુણાવતાં જણાવ્યું. અરે ! પેલી સ્ત્રીનું તુટી ગયેલું નાક, આના મુખમાં હોવું જોઇએ, અને તેથીજ તે ' મૃતક અશુદ્ધ છે,' એ દેવીનું કહેવું સત્યજ છે.

સર્વ લોકો મસ્તક ધુણાવતાં બોલ્યા. રાજન્ ! આપનું કહેવું બરોબર છે રાજાએ મતકના મુખમાં તપાસ કરાવી તો નાસિકાનો અગ્રભાગ જોવામાં આવ્યો.

મહાબળે ખેદપૂર્વક જણાવ્યું. અરે ! તેની મને ખબર રહી નહિ. અને તે નાક કપાયા સંબંધી વાત પણ મેં યોગીને કરી નહિં; આ માટેજ યોગીનો નાશ થયો અને કાય સિદ્ધ ન થયું.

રાજા—વત્સ ! ખેદ નહિ કર પણ આગળ જણાવ. હાથે બાંધેલો દૃઢ નાગપાશ કેવી રીતે છુટી ગયો ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળ–પિતાજી ! તે સર્પની પુંછડી; આમ તેમ ચાલતી અને લટકતી મારા મુખ આગળ આવી. તે પુંછડી રોષ કરીને મેં મારા દાંતથી એવી રીતે દબાવી કે, હળવે હળવે તે સર્પ મારા હાથથી ઉખડી જઇ, નીચો જઇ પડયો. વિષાપહારી મંત્ર અને ઔષધિના પ્રભાવથી મારા શરીરે તેનું ઝેર ન ચડયું. તેવા અસહ્ય દુઃખમાં રાત્રિના બે પહોર મેં નિર્ગમન કર્યા. અત્યારે હમણાં આપે અહીં આવી મારી આપત્તિ દૂર કરી. આ પ્રમાણે મારો સર્વ વૃત્તાંત મેં તાતપાદની આગળ નિવેદિત કર્યો.

કુંવરનો કહેલ સર્વ વૃત્તાંત સાંભળી, લોકોએ જણાવ્યું. વીરશિરોમણિ ! થોડા કાળમાં તમે ઘણું દુઃખ અનુભવ્યું. જે વાત કહેવાને કે સદ્દહવાને પણ વિચારણીય થઇ પડે તેવી છે, તે વાતનો તમે પ્રત્યક્ષ અનુભવ કર્યો છે. આવાં મહાન્ કાર્યનો પાર તમેજ પામી શકો. અથવા ખરી વાત છે ' ધૈરેયજ ધુરાનો ભાર વહન કરી શકે છે. ' અહા ! શું તમારૂં સાહસ ! બુદ્ધિ ! નિર્ભયતા ! ધીરતા ! પરોપકારીત્વતા ! કરૂણા ! દક્ષતા ! અને પુણ્યનો પ્રાગભાર કે, આવી ગુણાઢય સ્ત્રી સહિત, થોડાજ વખતમાં પ્રતિજ્ઞાનો નિર્વાહ કરી અહીં આવી મળ્યા. ઇત્યાદિ, લોકો પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

રાજા—કુમાર ! જે સ્થળે યોગી મંત્ર સાધન કરતો હતો, તે સ્થળ અમને બતાવ. ત્યાં જઇ તપાસ કરીએ કે તે યોગીની અત્યારે કેવી સ્થિતિ છે.

કુમાર—પિતાજી ! ચાલો મારી સાથે આ પ્રમાણે કહી કુમાર તે સ્થાન તરફ આગળ ચાલ્યો. રાજા પ્રમુખ તેની પ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છળ ચાલતાં તે સ્થળે જઇ પહોંચ્યા. કુમારે મંત્ર સાધનનું મંડળ બતાવ્યું. ત્યાં તપાસ કરતાં તેજ યોગી અગ્નિના કુંડમાં પડી સુવર્ણપુરૂષ થયેલો સર્વના જોવામાં આવ્યો. રાજાએ પોતાના માણસો પાસે તે સુવર્ણ પુરૂષ બહાર કઢાવ્યો, અને તપાસ કરી કોશમાં (ભંડારમાં) મૂકવા માટે વિદાય કર્યો.

તે સુવર્ણ પુરૂષનું માહાત્મ્ય એવું છે કે, સંધ્યાએ તેના મસ્તક સિવાય, હાથ પગ વિગેરે છેદી નાખે તો પ્રભાતે પાછાં તે સર્વ અંગ, ઉપાંગ પૂર્ણ થઈ જાય.

આ સુવર્ણ પુરૂષથી રાજાના કોશની વૃદ્ધિ થઈ. રાજા કુટુંબ સહિત શોહેરમાં આવ્યો. દશ દિવસ પર્યંત નવીન જીવન નિમિત્તે આખા શહેરમાં ઉત્સવ શરૂ કર્યો.

મલયકેતુ કુમાર, મહાબળ અને મલયાસુંદરીની ઠેકાણે ઠેકાણે તપાસ કરતો અનુક્રમે પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આવી પહોચ્યો.

પોતાના બેન, બનેવીને અહીં આવેલાં સાંભળી તે ઘણો ખુશી થયો. સુરપાળ રાજાએ તેની ઘણી સ્વાગત કરી, મહાબળ અને મલયાસુંદરીનો મેળાપ કરાવ્યો. તેઓએ પણ વીરધવળ રાજા અને ચંપકમાલારાણી વિગેરેના સુખસમાચાર પૂછયા.

મલયકેતુ—તમારા વિયોગથી તેઓ મહાન્ દુઃખનો અનુભવ કરે છે.

મહાબળ—મારૂં દૈવિકપ્રયોગથી અકસ્માત્ આવવું થયું. છે, તેથી દીલગીર છું કે તેઓની રૂબરૂ મળવાં શકયો નથી. બિગેરે જણાવી પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત વિસ્તારથી સંભળાવ્યું.

મલયકેતુ—અહો થોડા વખતમાં તમે ઘણું દુખ અનુભવ્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિગેરે કહી પોતાની દિલગીરી જાહેર કરી ત્યાર પછી પરસ્પર પ્રીતિરસની વાર્તા કરતાં, તે રાજવંશીઓએ આણંદાવેશમાં, કેટલાક વખત પર્યંત તૃષા અને ક્ષુધાને પણ વિસારી મૂકી.

કેટલાક દિવસ આનંદમાં રહી મલયકેતુએ જણાવ્યું, મહારાજા ! મને હવે જલદી વિસર્જન કરો. હું મારા શહેર તરફ જાઉં. જમાઇ તથા પુત્રીના અમંગળને ચિંતવતાં અને તે થી મહાન્ દુઃખને અનુભવતાં મારા માતાપિતાને સાંત્વન કરૂં. વધામણી આપી તેઓના હૃદયને આનંદિત કરૂં; નહિતર થોડાજ વખતમાં તેઓ પ્રાણરહિત થશે. કેમકે તેમને મલયાસુંદરી પ્રાણથી પણ અધિક વહાલી છે.

રાજા—તમને જવા દેવાને મારૂં મન માનતું નથી, છતાં જો આમજ છે તો હું તમને હમણાંજ રજા આપુંછું. તમારા પિતાને જણાવશો કે, આગળ પણ આપણે પરસ્પર પ્રીતિવલ્લી રોપેલી હતી અને હમણાં સંબંધરૂપ જળથી સિંચન કર્યું છે, તો હવે વિશેષ વૃદ્ધિ પામશે.

મલયકેતુ—મહારાજા ! તે પ્રમાણે કહીશ, અને તેમજ થશે.

મલયકેતુએ પોતાનાં બેન, બનેવી પાસેથી રજા માગી.

મહાબળ—મારા તરફથી મારાં સાસુ, સસરાને નમસ્કાર પૂર્વક જણાવશો કે, આપની આજ્ઞા લીધા સિવાય, કન્યારત્નને લઇ ચાલ્યા જતાં, ચોરનું આચરણ કરનાર મહાબળે તમને મહાન્ દુઃખ ઉત્પન્ન કર્યું છે. તે અપરાધની વારંવાર ક્ષમા માગે છે, અને તમને આમ દુઃખી કરવામાં મારો અંગતહેતુ કે સ્વાર્થ કાંઇપણ નહોતો, તથાપિ પરાધીનપણે આ કાર્ય થયું છે, એટલે અંતકરણથી હું તો નિર્દોષ છું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરી—વડીલબંધુ ! અમારૂં અહીં આવવું અકસ્માત્ અને દૈવાધીનથી થયું છે, તે વાતથી માતા, પિતાને વાકેફ કરશો. મારાતરફની કાંઇ પણ ચિંતા ન કરે તેમ જણાવશો હું અહીં મહાન્ સુખમાં છું. મારા તરફથી માતા, પિતાને થયેલા અપરાધની ક્ષમા કરવાને યાચના કરશો. તેમને મારા વારવાર પ્રણામ કહેશો, અને રસ્તામાં ઘણીજ સાવચેતી રાખીને જશો.

મલયકેતુકુમારે તે સર્વ સંદેશાઓનો ઘણા સ્નેહપુર્વક સ્વીકાર કરી, તેમના વિયોગથી થતા દુઃખને અશ્રુધારાએ શાંત કરી, ચંદ્રાવતી તરફ પ્રયાણ કર્યું. થોડાજ દિવસમાં ચંદ્રાવતીમાં આવી, જમાઇની તથા પુત્રની, માતા પિતાને વધામણી આપી, શોક દૂર કરાવી સર્વને આનંદિત કર્યા.

પ્રકરણ ૩૧ મું.

વનમાં રૂદન કરનાર સ્ત્રી કોણ હતી. ?

સંસારના આનંદથી શાંતિ પામેલાં દંપતી, મેહેલના ઝરૂખામાં બેસી પુણ્યની પ્રબળતા, કર્મોની વિચિત્રતા, અને પાપની વિષમતા વિષે પરસ્પર વાર્તાલાપ કરતાં હતાં. તે અવસરે પોતાના મેહેલની નજીકમાં આવતી એક સ્ત્રી મહાબળના દેખવામાં આવી. તેનું નાક કપાયેલું હતું. તે સ્ત્રી તરફ દૃષ્ટિ કરી, મહાબળે મલયાસુંદરીને જણાવ્યું. વલ્લભા ! આ સ્ત્રી તરફ નજર કર. જેના રૂદનનો શબ્દ સાંભળી, તને વનમાં એકલી મૂકી, હું જેની મ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દઈ ગયો હતો તેજ આવી છે. મલયાસુંદરી તેની સામી દૃષ્ટિ કરી, થોડો વખત સ્થિર દૃષ્ટિએ તેના સામું જોઈ રહી. તેને ઓળખી, વિસ્મય પામી, તે બોલી ઉઠી.

સ્વામીનાથ ! અરે ! આતો તેજ કનકવતી છે કે, જેને આપણે પેટીમાં ઘાલી ગોળા નદીમાં વહેતી મુકી હતી. તે અહી કયાંથી આવી ચડી હશે ? તે આપની તરફ કાંઈ ગુપ્ત વાત કહેવાને આવતી જણાય છે. મને ઓળખશે તો, તે લજ્જાથી કાંઇ જણાવશે નહિ. માટે જો આપની આજ્ઞા હોય તો હું જવનિકાંતરે (પડદા પાછળ) જઇ બેસું. મહાબળે તેમ કરવાને રજા આપી.

પ્રતિહાર નિવેદનથી, મહાબળની આજ્ઞા મંગાવી, તે સ્ત્રી મહાબળની પાસે આવી, અને નમસ્કાર કરી ઉભી રહી. અવસર જ્ઞ મહાબળે પણ પ્રતિપત્તિપૂર્વક બેસવાને આસન અપાવ્યુ.

મહાબળ—શુભે ! તમે કોણ છો ? તમારૂં નામ શું ? તમે કયાંથી આવ્યાં છો ? તમારૂં ચરિત્ર મને જણાવશો ? કાંઈક વિશ્વાસ પામી તે છિન્ননાસા બોલી. કુમારેંદ્ર ! ચંદ્રાવતી નગરીના સ્વામી વીરધવળરાજાની હું કનકવતી નામની રાણી છું. એક દિવસ વિના અપરાધે રાજાએ મારા ઉપર કોપ કર્યો. મને પણ તેથી વિશેષ કોપ થયો અને ઘણું ઓછું લાગ્યું. આ કારણથી રીસમાંને રીસમાં સર્વ વસ્તુનો અને મારા ખરા સુખનો ત્યાગ કરી હું ત્યાંથી ચાલી નીકળી. રસ્તામાં મને એક વિદેશી યુવાન મળ્યો. તેણે મને મળવા માટે ગોળાનદીપર આવેલા મંદિરમાં સંકેત કર્યો હતો. રાત્રિએ હું તેને ત્યાં જઇ મળી. તે ધુર્તે મને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જણાવ્યું કે, અહીં ચોર આવ્યા છે, માટે હમણાં બોલ્યા વિના ઉભી રહે, અને તારી પાસે કાંઈ માલ હોય તે મને આપ, હું તેનું રક્ષણ કરું. મેં મારી પાસેની સર્વ વસ્તુ વિશ્વાસથી તેને સોંપી, એટલે તેણે મને એક પેટીમાં થોડો વખત છુપાઈ રહેવા જણાવ્યું. મારાં વસ્ત્રોમાંથી તેણે એક હાર અને કંચવો કાઢી લીધો. બાકીના સર્વ વસ્ત્રો પેટીમાં નાંખ્યાં. ચોરના ભયથી અને તેના કહેવાથી હું જ્યારે પેટીમાં પેઠી ત્યારે તે પાપીએ મંજુષાને તાળું મારી દીધું. પછી સંકેત કરી રાખેલ બીજા પુરૂષને બોલાવી, તે પેટી ગોળાનદીના પ્રવાહમાં તરતી મુકી દીધી, તે પેટી વહાણની માફક નદીમાં તરવા લાગી.

મહાબળ—સુંદરી ! શું તેઓએ તે પેટી જાણી જોઇને નદીના પ્રવાહમાં ફેંકી દીધી ? તું તેઓને ઓળખે છે ? તેમ કરવાનું કારણ તું કાંઇ જાણે છે ?

કનકવતી—મારા નિષ્કારણ વેરી તેઓને હું બીલકુલ ઓળખતી નથી. મેં તેઓનો કાંઇ અપરાધ કર્યો નહોતો. તેના કારણની મને કાંઇ ખબર ન પડી.

મહાબળ—અરે ! વગર પ્રયોજને તેઓએ બહુ અયુકત કર્યું. એમ કહી મસ્તક હલાવ્યું ઠીક છે, પછી તે પેટી કયાં ગઇ ?

કનકવતી—પુર જોસથી વહન થતા તે નદીના પ્રવાહમાં તણાતી પેટી, પ્રભાત થતાંજ, અહીં ધનંજયયક્ષના મંદીર પાસે આવી. લોભસાર નામના ચોરે તે બહાર કાઢી. તાળું ભાગી હાર ઉઘાડયું. હું તેમાંથી બહાર નીકળી. મને જીવિત આપનાર તે ચોરની સાથે, હું અલંબગિરિના વિષમ પ્રદેશમાં આવેલા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેના મંદિરમાં ગઇ. આપસમાં અમારી ગાઢ પ્રીતિ બંધાઈ. મારૂં મન તો સર્વથા તેનામાંજ વશી રહ્યું. અન્યોઅન્ય વિશ્વાસ બંધાયેલ હોવાથી, નગર લુંટીને લાવેલી સર્વ લક્ષ્મી તેણે મને બહુ માન અને પ્રીતિ પૂર્વક બતાવી. મેં પણ મારૂં, નામ, ઠામ વિગેરે તેને જણાવ્યું. બે પોહોર પર્યંત મારી પાસે રહી, કોઇ કાર્ય પ્રસંગે તે શહેરમાં આવ્યો. રાજપુરૂષોએ તેને ઓળખી, છળ, પ્રપંચથી પકડી રાજાને સ્વાધીન કર્યો. રાજાએ તેને વડના ઝાડ સાથે લટકાવી મારી નંખાવ્યો. એ અવસરે તેની રાહ જોતી હું પાહાડનાં શિખર ઉપર ઉભી હતી. મારો મેળાપ થતાંજ, થોડા વખતમાં તેની આ દશા થયેલી જોઇ મને ઘણું દુઃખ લાગ્યું. રાત્રિએ હું તેની પાસે આવી, શોકથી રૂદન કરતી હતી. તે અવસરે તમે ત્યાં આવી, મારા દુઃખનું કારણ પૂછ્યું. ત્યાર પછીનો સર્વ વૃત્તાંત આપના જાણવામાં છે. આ પ્રમાણે મેં મારૂં જીવનચરિત્ર તમોને કહી સંભળાવ્યું.

રાજકુમાર ! તમે મારી સાથે ચાલો. તે સ્થાન હું તમને બતાવું. ત્યાં ઘણું દ્રવ્ય ભરેલું છે. જેનું હોય તેનું તેને પાછું આપો. મને એકલીને તેટલા દ્રવ્યની કાંઈ જરૂર નથી. વળી ગુપ્ત વૈભવ ભોગવતાં રાજપુરૂષોને ખબર પડે તો જે ચોરની દશા થઇ તે મારી દશા થાય. માટેજ મને તે દ્રવ્યની કાંઇ જરૂરીઆત નથી.

મહાબળ તે સ્ત્રીને સુરપાળ રાજાની પાસે લઈ ગયો, અને તેની જરૂર જેટલી બીનાથી રાજાને વાકેફ કર્યો.

રાજા તે સ્ત્રીને આગળ કરી, કેટલાંએક મનુષ્યો ને સાથે લઇ તે પાહાડમાં ગયો. ત્યાં તે સ્ત્રીએ મોટા મોટા બખના બ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તાવ્યા. રાજાએ તે સર્વ માલ બહાર કઢાવ્યો, અને પ્રજાને બોલાવી જેની જે જે વસ્તુ ચોરાઇ હતી, તેને તે તે વસ્તુ, તેમાંથી શોધીને પાછી આપી. બાકી પણ ધણી સિવાયનું ઘણું દ્રવ્ય વધી પડયું. તે સર્વ લઇ રાજા પાછો શેહેરમાં આવ્યો.

તે સ્ત્રીની ઉચિતતાને લાયક તે દ્રવ્યમાંથી કેટલુંક દ્રવ્ય રાજાએ તે સ્ત્રીને આપ્યું. તે લઇ કુમારની સાથે, પાછી મેહેલમાં આવી. હૃદયમાં લક્ષ્મીપુંજહારને ધારણ કરતી, અને આનંદ રસમાં નિમગ્ન થયેલી મલયાસુંદરી અહીં તેના દેખવામાં આવી. મલયાસુંદરીને જોતાંજ હૃદયમાં મોટો આઘાત થયો હોય તેમ, તે સ્તબ્ધ થઈ ગઈ આશ્ચર્યમાં પડી તે વિચારવા લાગ્યા કે, અરે ! આ દુષ્ટ છોકરી કેવી રીતે જીવતી રહી ? કુવામાંથી કેવી રીતે નીકળી? અને આ કુમારની સાથે કયારે અને કેવી રીતે પરણી?

આ સર્વ પૂછવાની તેની તીવ્ર જીજ્ઞાસા હતી, પણ તે કાંઈ પૂછી ન શકી. તેના મનમાં એમજ આવ્યું કે, જો હું આ વાત તેને પૂછીશ તો તે મારૂં સર્વ ચરીત્ર અહીં પ્રગટ કરશે, અને તેથી મને અહીં રહેવું મુશ્કેલ થઇ પડશે. આ લક્ષ્મીપુંજહાર પણ તે મારા વૈરીએ લાવીને આને આપ્યો જણાય છે. અથવા કોણ જાણે આ બન્નેએ મળીને નદી કિનારે મારી પાસેથી હાર લઈ લીધો હશે. નિશ્ચે આ બન્ને મારા વૈરી છે, ઈત્યાદિ વિચાર કરતી કનકવતીને મલયાસુંદરીએ બોલાવી.

મલયાસુંદરી—અરે અંબા ! આજે અનભ્રા વૃષ્ટિ કયાંથી ? તમે એકલાં કેમ ? આ તમારા નાકની આવી દુઃસ્થ અવસ્થા કયાં થઈ ?

મહાબળ—પ્રિયા ! આ વાત તારે આને બીલકુલ ન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂછવી. આ સર્વ બીના હું જાણું છું અને અવસરે તને જણાવીશ. હમણાં તું અંદર જા.

મહાબળનો આદેશ થતાંજ મલયાસુંદરી અંદરના ઓરડામાં ચાલી ગઇ.

મહાબળ—કનકવતી ! આ મેહેલની બહાર નજીકમાં એક ઘર છે તેમાં તમે જઈ રહેા.

મુખે મીઠી, પણ ચિત્તમાં દુષ્ટ તે કનકવતી કુમારે બતાવેલા આવાસમાં જઇ રહી. અને હળવે હળવે, નિરંતર મલયાસુંદરી પાસે આવ જા કરવા લાગી.

જ્યાં મનુષ્યેાને ભવિષ્ય ભૂલાવે છે, ત્યાં તેઓની તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ પણ કામ આવતી નથી. અવિશ્વાસમયી રાજનીતી શીખવા છતાં વિશ્વાસે દેારાય છે. આ કારણથીજ એક ઘેાર મહાન્ અપકાર કરનારને પણ મહાબળે રહેવાને સ્થાન આપ્યું, તેનાં કેવા ગંભીર વિપાકેા ભેાગવવાં પડશે તે આપણે આગળ જતાં જાણીશું. અથવા ખરી વાત એ છે કે કર્મના તીવ્ર વિપાકેા આગળ મનુષ્યેાનું શાણપણ નકામું થઈ પડે છે.

કનકવતીનું બેાલવું, ચાલવું, હસવું, અને વાર્તાલાપાદિ એટલાં બધાં ચિત્તાકર્ષક હતાં કે, તેની ધુર્ત્તતા સરલ હૃદયનેા કુમાર બીલકુલ અટકળી ન શકયેા. હળવે હળવે કનકવતીનેા પગપેસારેા રાજમંદિરમાં વધતેા ગયેા.

નિષ્કારણવૈરીણી તે મલયાસુંદરીને મારવાનાં, કે તેવીજ કેાઇ મહાન્ વિપત્તિમાં ઉતારવાનાં, છિદ્રેા નિરંતર જોવા લાગી.

કેટલેાક સમય ગયા પછી, સંસારસુખાનુભવનાં ફળરૂપ,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરીએ ગર્ભ ધારણ કર્યો. રાજકુમાર મહાબળ પણ તેના સર્વ મનોરથો પૂર્ણ કરે છે. મલયાસુંદરીનું લાવણ્ય અને શરીર પણ વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યું. અને ક્રમે કરી ગર્ભપ્રસુતિનો સમય પણ નજીક આવી લાગ્યો.

સુરપાળરાજા—મહાબળ ! કુર નામનો પલ્લીપતિ આપણા દેશને ઉપદ્રવ કરે છે. કિલ્લાનું બળ તેની પાસે વિશેષ અને મજબુત હોવાથી અત્યારે તે સર્વથી અસાધ્ય થઈ પડયો છે. આપણો સેનાપતિ બે વખત મોટું લશ્કર લઈ તેને શિક્ષા કરવા ગયો, છતાં તેનો પરાભવ થઇ શકયો નથી, પણ ઉલટું આપણને મોટું નુકસાન થયુ છે. તે પલ્લીપતિનો વિજય કરવાને તારા સિવાય બીજો કોઇ સમર્થ થાય એ બીલકુલ સંભવી શકતું નથી.

મહાબળ—પિતાજી ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણ છે. હું હમણાંજ સૈન્ય સહિત ત્યાં જાઉં છું. અને આપના પ્રસાદથી તેને આપનો સેવક બનાવીનેજ પાછો ફરીશ.

મહારાજા સુરપાળે કુમારને શાબાસી આપી, અને મસ્તકે ચુંબન કરી યુદ્ધ માટે રજા આપી, લઇ સૈન્ય તૈયાર કરાવ્યું.

પિતા પાસેથી રજા લઇ, મહાબળ મલયાસુંદરીના મેહેલમાં આવ્યો.

મહાબળ—પ્રિયા ! આજે હું પિતાજીના આદેશથી, પલ્લીપતિની સામે યુદ્ધકરવા જાઉં છું.

મલયાસુંદરી—સ્વામીનાથ ! જેવી આપની મરજી. પણ હું સાથે આવું છું.

મહાબળ—સુંદરિ ! સાથે આવવાનો વખત નથી. તને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અત્યારે પૂર્ણ માસ છે. થોડાજ વખતમાં ભવિષ્યના રાજકર્ત્તાનો જન્મ થવા સંભવ છે. આવી સ્થિતિમાં સાથે આવવું તે કોઇ પણ રીતે હું યોગ્ય ધારતો નથી. રસ્તાની વિષમતા, પ્રસૂતિનો, વખત; અને યુદ્ધનો પ્રસંગ એ તમારા શરીર માટે અત્યારે તદન પ્રતિકૂળ છે. માટે મારા કહેવાથી તમે અહીંજ આનંદમાં રહો. આ પુરૂષરૂપ ધારણ કરવા માટેની ગુટિકા તમને સોપું છું. કોઈ વિષમ કાર્યપ્રસંગે ઉપયોગી થઇ પડે તેવી છે. આંબાના રસમાં ઘસીને તિલક કરવાથી પુરૂષરૂપ બની શકે છે. જેનો પ્રયોગ એકથી વધારેવાર તે અનુભવ્યો છે. તે ગુટિકા સાચવીને રાખજે. હું પોતે તારો વિરહ સહન કરવાને અસમર્થ છું. એટલે પિતાજીનો આદેશ સિદ્ધ કરી થોડાજ દિવસમાં હું પાછો આવું છું. માટે પ્રસન્ન ચિત્તે મને રજા આપ. ગમે તેવા વિકટ પ્રસંગમાં પણ કુળ પુત્રોએ પિતાનો આદેશ પ્રમાણ કરવો જોઇએ.

નિશ્વાશા મૂકતી અને અશ્રુધારા છોડતી મલયાસુંદરીએ મંદસ્વરે જણાવ્યું. સ્વામીનાથ ! વેહેલા પધારજો. ઇચ્છા નહિ છતાં, આપના આદેશથીજ હું અહીં રહું છું.

સ્નેહપાશથી બંધાયેલા રાજકુમારને પ્રિયાથી જુદા પડતાં ઘણુંજ દુઃખ લાગ્યું. તેનો કંઠ રૂંધાઈ ગયો. વારંવાર પાછું વાળીને જોતો અને નેત્રથી અશ્રુ ઢાળતો, કુમાર મેહેલથી બહાર નીકળ્યો. કુમારની રાહ જોઇનેજ બહાર સૈન્ય એકઠું થઇ ઉભું હતું. તેની સાથે મહાબળ દુર્જય પલ્લીપતિને શાસન કરવા માટે ચાલી નીકળ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૩૨ મું.

વિપત્તિનો ત્રીજો પડદો--દુર્જનની દુર્જનતા.

કનકવતી પોતાના આવાસમાં બેઠી છે. મલયાસુંદરીને કેવી રીતે કષ્ટમાં પાડું ? કયા ઉપાયથી તે આફતમાં આવી પડે ? વગેરે મલીન વિચાર સમુદ્રમાં પડી નાનાપ્રકારના તરંગોને બાચકા ભરતી હતી. તે પ્રસંગે તેને સમાચાર મળ્યા કે, મહાબળ આજે યુદ્ધના પ્રસંગે પરદેશ ગયો છે અને મલયાસુંદરીને અહીં મુકી ગયો છે. આ વર્તમાન સાંભળી તેને ઘણો હર્ષ થયો. મનમાં બડબડવા લાગી. જ્યાં સુધી મહાબળ પાસે હતો ત્યાં સુધી મારો કાંઈ ઉપાય ચાલતો નહોતો. ઠીક થયું. ભાગ્યોદયથી આજે મલયાસુંદરી એકલી રહી છે. હવે કાંઈ પણ ઉપાય શોધી કાઢી જો મારું વેર ન વાળું તો મારું નામ કનકવતીજ જાનું ! ઈત્યાદિ બોલતી પોતાના આવાસથી નીકળી મલયાસુંદરીના મેહેલમાં આવી

આ વખતે મલયાસુંદરી ઉદાસીનતામાં ઘેરાયેલી હતી. કેમકે પતિવિયોગ તેને અસહ્ય હતો. નેત્રમાંથી અશ્રુના બિંદુઓ ટપકતાં હતાં, ડાબો હાથ લમણાપર મૂકી વિચારદશામાં ગ્રસ્ત બની હતી. ઉષ્ણ અને ઉંડા નિશ્વાસો નાખતી. હતી વખતે વખતે આશાના ઉજ્વળ તરંગોથી મુખપર શાંતિ પણ જણાતી હતી.

કનકવતી નજીક આવી. મલયાસુંદરીએ ઉંચું જોયું પોતાની ઓરમા ન મા હોવાથી સહેજ આદર આપ્યો. અવસર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જોઇ તેની ઉદાસીનતા દુર કરવા માટે કનકવતીએ કોઇ વાર્ત્તાનો પ્રસંગ ચલાવ્યો. તે વાર્ત્તાના પ્રસંગથી મલયાસુંદરીનો આખો દિવસ સુખમાં પસાર થયો.

સરલ હૃદયની સુંદરીએ જણાવ્યું. અંબા ! રાત્રિએ પણ તું અહીં જ રહેજે. તેથી દિવસની માફક મારી રાત્રી પણ સુખે પસાર થાય.

ભાવતું હતું અને વૈદે બતાવ્યું. તેની માફક પોતાને ફાવતું હોવાથી કનકવતીએ તેમ કરવા તરતજ હા કહી, રાત્રિએ પણ કનકવતી ત્યાંજ રહી. વાર્તાલાપમાં દિવસની માફક રાત્રિ પણ પૂર્ણ થઇ. પ્રભાત થતાં જ, મનમાં કાંઇક જાળ રચી, મલયાસુંદરીનો ઘાટ ઘડવા માટે, ઘડવા માટે, કનકવતીએ જણાવ્યું. 'પુત્રી ! તને ઉપદ્રવ કરવા માટે રાત્રિએ અહીં રાક્ષસી ફર્યા કરે છે, આજે રાત્રિએ મેં તેને દીઠી હતી. હું જાગતી હોવાથી મેં તેને મારી હઠાવી છે. પણ જો તારી મરજી હોયતો તે રાક્ષસીની સાથે હું પણ રાક્ષસીનો વેશ લઇ, તેને એવી રીતે શિક્ષા કરૂં કે ફરી પાછી અહીં કોઇ પણ દિવસ નજ આવે. કેમકે મંત્ર, તંત્રાદિ પ્રયોગો હું ઘણા જાણું છું. રાક્ષસીઓને હઠાવવાના તાંત્રિક પ્રયોગો અનેક પ્રકારના હોય છે તેની શું તને ખબર નથી ?

વિચારવાન છતાં ભાગ્યે ભુલાવેલી મલયાસુંદરીએ તેમ કરવા હા કહી. આવું કાંવતરૂં રચવાનું કારણ તેને એ મળ્યું હતું કે, તે દિવસોમાં શેહેરમાં મરકીનો રોગ પુર જોસમાં ચાલતો હતો.

મલયાસુંદરીને આ પ્રમાણે સમજાવી, પોતાના મુકામે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જરાનું બાનું કાઢી, ત્યાંથી નીકળીને પરભારી રાજા સુરપાળની પાસે આવી. રાજાને એકાંતમાં બોલાવી તેણે જણાવ્યું. મહારાજા ! મારાપર આપની જો પૂર્ણ કૃપા હોય તોજ હું આપના હિતની એક વાત આપને કહેવાને ઇચ્છું છું.

રાજા–હું તને અભય વચન આપું છું. અમે તેવી ગુપ્ત વાત હોય તો પણ તું મને કહી આપ. તે સંબંધમાં તને કોઇ પણ તરફથી ભય હશે તો હું તારૂ રક્ષણ કરીશ યા કરાવીશ.

કનકવતી—મહારાજ ! આપ જાણતાજ હશો કે આપના શેહેરમાં કેટલાક દિવસથી મરકીનો રોગ ચાલી રહ્યા છે. આ ઉપદ્રવ કોઇ રાક્ષસીનો કરેલો છે. સાક્ષાત્ રાક્ષસી ભલે અહીં નહિ આવતી હોય છતાં પણ રાક્ષસીના જેવા ટુચકા કરવાથી (ચેન—ચાળા—આકૃતિ વિગેરે કરવાથી) રોગની ઉત્પત્તિ કે વૃદ્ધિ થઇ શકે છે. તો તેમ કરનારને રાક્ષસી કહીએ તો કહી શકાય છે. આવી આ શેહેરમાં કોઇ પણ ક્રિયા કરનાર રાક્ષસી હોય તોતે તમારી પુત્રવધુ મલયાસુંદરી છે.

મારા વચનપર આપને વિશ્વાસ ન આવતો હોય તો રાત્રિએ દૂર ઉભા રહી આ વાતની ખાત્રી કરશો. મલયાસુંદરી રાત્રિએ રાક્ષસીના રૂપમાં (વેશમાં) ઘરના આંગણામાં (અગાસીમાં) ભમે છે. કૂદકાં મારતી ચારે દિશા તરફ જુવે છે, અને મંદ, મંદપણે પણ ભયંકર પુત્કારા મૂકે છે. તેથી તમારા શેહેરમાં (મરકી) વિશેષ પ્રકારે ઉછળે છે. જો આપ, રાત્રિએજ તેને પકડશો તો મહાન્ ઉપદ્રવ કરશે. માટે પ્રભાતે સુભટો પાસે પકડાવી તેનો નિગ્રહ કરાવવો. આ પ્રમાણે રાજાને ભલેરી કનકવતી મૌન થઇ ઉભી રહી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા પહેલાં પણ મરકીનું કારણ જાણવાને ઉત્સુક હતો. તેમાં આ પ્રમાણે કનકવતીનું કહેવુ સાંભળી તેને મોટું આશ્ચર્ય લાગ્યું. તે વિચારમાં પડયો. અહા ! આ કેવી વાત ! મારા નિર્મળ કુળમાં પણ આવું કલંક ! શું મલયાસુંદરીજ રાક્ષસી છે ? અને તેજ મરકી ઉત્પન્ન કરે છે ? આ વાતનો સંભવ થવો પણ અશક્ય છે. ત્યારે શું આ સ્ત્રી અસત્ય બોલે છે ? તેમ કરવામાં તેને શું સ્વાર્થ હશે ? અથવા આજ રાત્રિએજ જેમ હશે તેમ જણાઇ આવશે. આ પ્રમાણે વિચાર કરતા, અને ચિંતાથી ગ્લાનિ પામેલા રાજાએ કનકવતીને જણાવ્યું.

શુભે ! આ વાત તારે કોઇને કહેવી નહિ, પણ ગુપ્તજ રાખવી. નહિ તર મારા કુળને મોટું કલંક લાગશે. સત્ય શું છે તે સર્વ હું આજે નિર્ણય કરીશ અને પછી જેમ યોગ્ય જણાશે તેમ કરીશ.

કનકવતી—મહારાજ ! હું તેવી અજ્ઞાન નથી, એકાંતમાં આવી આપને જણાવવાનું કારણજ આ છે કે, કોઇપણ પ્રકારે આપના કુળને કલંક ન લાગે અનેકાર્યની સિદ્ધિ પણ થઈ આવે.

રાજાએ સત્કાર કરી તેને વિસર્જન કરી. ઘેર આવી, રાક્ષસીને લાયક, જે જે ઉપયોગી વસ્તુ જોઇએ તે સર્વ તેણે તૈયાર કરીને તે સર્વ વસ્તુ સાથે લઈ, રાત્રિએ મલયાસુંદરીની પાસે આવી.

મલયાસુંદરીને જણાવ્યું. પુત્રી ! તારે તો મેહેલની અંદરજ રહેવું. હું રાક્ષસીને દૂર કરી અંદર ન આવું ત્યાં સુધી તારે બીલકુલ બહાર ન આવવું. નહિતર મોટો અનર્થ થશે. ઈત્યાદી શિક્ષા આપી, તે બહાર આવી, નગ્ન થઇ રાક્ષસીને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

લાયક શરીર બનાવ્યું. મુખમાં બળતું ઉંબાડુ લીધું, એક હાથમાં બબ્બર અને બીજા હાથમાં છરી રાખી જે પ્રમાણે તેણે રાજા સૂચના કરી હતી, તેજ પ્રમાણે ચેષ્ટા કરવા લાગી.

આ અવસરે રાજા સુરપાળ કેટલાક સુભટો સાથે લઈ, દૂર ઘર ઉપર ગુપ્તપણે આવી ઉભો હતો. દૂર ઉભાં ઉભાં તેણે આ સર્વ ચેષ્ટાઓ પોતાની નજરે દીઠી, તે જોઇ રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો, અરે ! કનકવતીએ કહેલી સર્વ વાત સત્ય થઈ, કોઇના કહેવા ઉપર ભરોસો ન રાખતાં આ સર્વ મેં નજરો નજર દીઠું. મારો નિર્મળ વંશ કલંકિત થયો. હવે મારે આ બાબત જલદી ઉપાય લેવા જોઇએ નહિતર લોકમાં મારી નિંદા થશે. પ્રજાનો પણ સંહાર થશે. આ રાક્ષસીનો નાશ કરવા માટે એક દિવસની પણ રાહ જોવાની જરૂર હું ધારતો નથી. હું અત્યારે સાવધાન છું તે મને શું ઉપદ્રવ કરનાર છે ? આવી નિર્જન અર્થાત્ શાંત રાત્રિમાં તેનો નાશ કરતાં લોકોમાં જાહેર પણ ઓછું થશે. તેથી કુળમાં કલંક પણ નહિ લાગે અને લોકોનો બચાવ થશે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી, ક્રોધથી ધમધમતા રાજાએ પોતાના વિશ્વાસુ સુભટોને આદેશ કર્યો કે, અરે સુભટો ! તમે અત્યારેજ જાઓ, તેને-દુષ્ટાને જીવતીજ પકડીલ્યો. રથપર બેસારી નગરની બહાર કાઢો. અને રૌદ્ર અટવીમાં લઇ જઈ કોઇ ન જાણે તેમ ગુપ્તરીતે મારી નાખો.

રાજાનો આદેશ થતાંજ, હથીઆરબંધ સુભટો ! તેને પકડવાને દોડ્યા. તેને આવતા જોઈ, તે દુષ્ટા ભયભ્રાંત થઇ મલયાસુંદરીની પાસે આવી, કંપતી કંપતી બોલવા લાગી. પુત્રી !

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાએ મોકલાવેલ હથીઆરબંધ કેટલાક સુભટો મને મારવા માટે આવે છે. રાજાની આજ્ઞા સિવાય હું તારી પાસે રાત્રે રહી છું તેથી રાજા કોપાયમાન થયો હોય એમ મને જણાય છે. હું ધારું છું કે રાજપુરૂષો મને અવશ્ય મારી નાખશે. માટે તું મને કોઈ એવા સ્થળે છુપાવ કે તેઓ મને બીલકુલ નજાણી શકે.

દયાની લાગણીથી, તેના કપટને નહિ જાણનારી મલયાસુંદરીએ તેવાજ વેશમાં કનકવતીને એક મંજુષામાં છુપાવી અને બહારથી તાળું વાસી દીધું. તેટલામાંતો હાથમાં ખુલ્લાં ખડ્ગોને ધારણ કરતા રાજપુરૂષો ત્યાં આવી પહોચ્યા,

મલયાસુંદરીનું સ્વાભાવિક રૂપ જોઇ તેઓ બોલવા લાગ્યા. કે, અરે ! આપણા ભયથી આણે રાક્ષસીના રૂપનો ત્યાગ કરી દીધો છે હો. પણ આપણે કયાં તેને છોડીએ તેમ છીએ; તરતજ આક્રોશ કરતા મલયાસુંદરીને કહેવા લાગ્યા, અરે પાપિણી ! હજી સુધી તું કેટલાક મનુષ્યોનો સંહાર કરીશ. ? સુભટો જુવો છો શું ? પકડી બાંધો આને. આ પ્રમાણે કહેતાંજ તે રાજપુરૂષોએ મલયાસુંદરીને પકડી મજબુત રીતે બાંધી લીધી અને મોહેલની બહાર કાઢી. રાજાએ રથ મહેલ નીચે તૈયાર રખાવ્યો હતો; તેમાં મલયાસુંદરીને બેસારી, ત્યાંથી તે રથ વાયુની માફક અટવી તરફ ચલાવ્યો. આ અકસ્માત્ બનાવથી મલયાસુંદરી તો સ્તબ્ધજ થઈ ગઈ, કે આ શું ? આ રાજપુરૂષો મારો આટલો બધો તિરસ્કાર શા માટે કરે છે ? મને તેઓ કોઇ સ્થળે મારવા, કે ત્યાગ કરવા લઈ જાય છે. એમ તેમનાં કર્ત્તવ્યોપરથી જણાય છે. અરે ! મારી સન્મુખ કોઇ નજર પણ ન કરી શકે, તેને બદલે આવો જુલમ ! આમ કરવાનું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કારણ શું હશે ? મેં કાંઇ રાજાનો અપરાધ કર્યો હશે ? કે મારાં પુણ્યજ પૂર્ણ થઈ ગયાં, કે કોઇ પૂર્વજન્મનું અશુભ કર્મ પાછું ઉદય થઈ આવ્યું ?

અરે ! ક્લિષ્ટ કર્મોદયનાં વિપાકોની ખબરજ પડતી નથી. હે જીવ ! હૃદય કઠણ કરી, જે દુઃખ ઉદય થઈ આવે તે ધીરજથી સહન કર. પૂર્વ કર્મવિપાકને ચિંતવતી મલયાસુંદરી મહાબળે આપેલ શ્લોકનું ચિંતન કરવા લાગી.

રાજમેહેલમાં રહેનારી રાણીને, તેનાં અશુભ કર્મોએ થોડાજ વખતમાં મનુષ્યના પ્રચારથી શુન્ય, છિન્ના નામની અટવીમાં લાવી મૂકી. ખરેખર ક્લિષ્ટ કર્મોદયથી આ દુનિયામાં કોણ દુઃખ પામ્યું નથી ?

રથ મલયાસુંદરીને લઇ સુભટોસહિત અટવીમાં આવી પહોંચ્યો. મનુષ્યોનો સંચાર ભાગ્યેજ થઇ શકે, એવી આ અટવીમાં સુભટોએ મલયાસુંદરીને રથથી નીચે ઉતારી.

મલયાસુંદરીનું રાજતેજ, સુંદર અને કરૂણા ઉતપન્ન થાય તેવી આકૃતિ, શાંત મુદ્રા, અને અશ્રુપાત ઇત્યાદિ દેખી સુભટોનાં કઠોર હૃદયમાં પણ દયાએ પ્રવેશ કર્યો. તેઓનાં હૃદય પીગળ્યાં. ખરેખર અર્યાવર્ત દયાની લાગણીથી સૂન્ય કદી બન્યોજ નથી. તેઓ અન્યોઅન્ય વિચારવા લાગ્યા. ભાઇઓ ! રાજાએ ભલે આને રાક્ષસીનું રૂપક આપ્યું. પણ આ સ્ત્રીની શાંતમુદ્રા, શરીરની ચેષ્ટા, અને કરૂણાજનક સ્થિતિ, તે જોતાં આ તદન નિર્દોષ હોય તેમ જણાય છે. આવી નિર્દોષ અબળાને મારી નાખવી, એ મહાન્ નિર્દયતાવાળા કર્મચંડાળનું કામ છે. પૂર્વજન્મના દુષ્ટ કર્મોને લઈને તો, આસેવકરૂપ અધમ અવસ્થા પામ્યા છીએ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને વળી આ ભવમાં આવી નિર્દોષ સ્ત્રીનો વધ કરી, આગળ કેવી અધમાધમ ગતી કે સ્થિતિ મેળવી શું ? અર્થાત્ આથી પણ ખરાબગતિ પામી શું. માટે આ સ્ત્રીને આપણે મારવી તો નહિ. આ તરફ રાજાનો આદેશ પણ ભયંકર છે તે પ્રમાણે ચાલવામાં, કે કરવામાં ન આવે તો તે આપણું સર્વસ્વ લઈ લેશે કે નોકરીમાંથી કાઢી મૂકશે. ત્યારે હવે આપણું શું કરવું ? આ સ્ત્રીને મારી નાખવાનું તો જરા માત્ર પણ મન કબુલ કરતું નથી.

આ પ્રમાણે પરસ્પર વિચાર કરતાં, છેવટે તેઓ એવા નિર્ણયપર આવ્યા કે, આ સ્ત્રીને અહીં જીવતી મૂકીને આપણે ચાલ્યા જવું. આ નિર્જનવનમાં, રવડી રખડી, શ્વાપદોના ભોગરૂપ થઈ પડશે અને સ્વાભાવિક રીતે પોતાની મેળે મરણ પામશે. તેથી તેની હત્યાના ભાગી આપણે નહિ થઈશું. આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી. મલયાસુંદરીને વનમાં એકલી મૂકી, રથ લઇ તે સુભટો પાછા ફર્યા, અને રાજાને આવી જણાવ્યુ કે તે સ્ત્રીને નિર્જન જંગલમાં લઇ જઇ અમે મારી નાખી છે.

રાજા ઘણો ખુશી થયો. મરકી માટે આજપર્યંત જે કઠીણ ઉપાયો લેવામાં આવતા તે બંધ કર્યા. રાજાને આ નિર્ણય, મનમાં ચોક્કસ હસ્યો હતો કે, મરકી આ રાક્ષસીજ પેદા કરતી હતી. તે તો મરણ પામી, માટે હવે સ્વાભાવિક રીતે તે શાંત થઈ જશે.

કનકવતીને ખુશી કરવા માટે રાજાએ તેની ઘણી તપાસ કરાવી પણ બીલકુલ પત્તો ન લાગ્યો.

કુમાર તો યુદ્ધ કરવા ગયો હતો અને મલયાસુંદરીને મા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રી નંખાવી એટલે મેહેલ શુંનો રહ્યો જાણી રાજાએ તે મેહેલનાં ચારે બાજુથી દ્વાર બંધ કરાવ્યાં અને મુખ્ય દ્વારે તાળાં દેવરાવી. કોઇ ખોલે નહિ માટે સીલ કરાવ્યાં.

પ્રકરણ ૩૩ મું.

મહાબળનો પશ્ચાત્તાપ.

મહાબળ શત્રુને જીતવા માટે અખંડ પ્રયાણે આગળ વધ્યો. થોડાજ વખતમાં તે ભીલપલ્લીપતિ સંમુખ આવી લાગ્યો પરસ્પર તુમુલ યુદ્ધ થયું. ઉત્સાહી અને યુવાન રાજકુમારે પોતાનું સંપૂર્ણ બળ વાપર્યું. કેળવાયેલા રાજકુમાર સામે જંગલી ભીલો ટકી ન શકયાં. કુમારે ચારે દિશામાં તેનું સૈન્ય વિખેરી નાખ્યું. ભીલ રાજાને જીવતો પકડી લીધો. તેની પાસેથી કેટલોક દંડ લઈ પાતાની આજ્ઞા મનાવી, ઉદાર દિલના રાજકુમારે પાછો તેને તેના રાજ્યપર સ્થાપન કર્યો.

ભીલપલ્લીપતિ ઉપર વિજય મેળવી, ત્યાં બીલકુલ ન રોકાતાં, નજીક પ્રસૂતીવાળી પ્રિયાને મળવાને ઉત્કંઠિત થયેલો મહાબળ તત્કાળ પાછો ફર્યો. નિર્વિલંબ પ્રયાણે ચાલતાં થોડાજ વખતમાં પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આવી પહોંચ્યો.

પિતાને નમસ્કાર કરી યુદ્ધ સંબંધી વૃત્તાત નિવેદિત કર્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આટલી ટુંક મુદ્દતમાં પલ્લીપતિ સ્વાધીન થયેલો જાણી રાજા ઘણો ખુશી થયો. તેણે કુમારની ઘણી પ્રશંસા કરી.

મહાબળ, રાજાની આજ્ઞા લઇ, મલયાસુંદરીને મળવા માટે પોતાના મેહેલ તરફ જવાને તૈયાર થયો કે, તરતજ તેનો હાથ પકડી, એકાંતમાં લઈ જઇ રાજાએ, ' મલયાસુંદરી રાક્ષસી હતી, વિગેરે સર્વ બીનાથી તેને વાકેફ કર્યો, અને તેનો વધ કરવા માટે પોતે કરેલી બહાદુરી સવિશેષ જણાવી.

રાજાના મુખથી આ વૃત્તાંત સાંભળતાંજ, દીર્ઘ નિઃશ્વાસ મૂકતો, હાથથી હાથને ઘસતો, મુખથી સિત્કાર કરતો, મહાબળ ગદ્‌ગદિત કંઠે બોલ્યો.

હા ! હા ! પિતાજી તમે મોટો અનર્થ કર્યો. તેના પ્રાણ લેતાં સાથે મારા પણ પ્રાણ લીધા છે. મને અને પુત્રવધુને શત્રુથી પણ વિશેષ અસહ્ય દંડ અને અન્યાય આપ્યો છે. ' મલયાસુંદરી રાક્ષસી હતી ' આ ભ્રમણા આપને કયાંથી થઈ ? આટલી બધી વિચાર બહિર્મુખતા, આટલો બધો ધાતુનો વિપર્યાસ, આપની દીર્ઘવિચારદ્રષ્ટિ કયાં ગઇ ? આપને તેનામાં દોષ માલમ પડયો તથાપિ મારા આવવા પર્યંત ધીરજ તો રાખવી હતીને.

તે છિન્ન્નાસા સ્ત્રી (કનકવતી) કુડ કપટની ભરેલી છે. તેનું મહાત્મ્ય હુ મુળથી જાણું છું. મને તેનો લાંબા વખતનો પરિચય છે. તેનાં વચનોથી ખરેખર આપ ઠગાયા છો. તેના વચનો મુજબ આપે વર્તન કર્યું છે તેનું પરિણામ અવશ્ય વિપરીતજ આવશે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અરે ! તે મારી નિષ્કારણ વૈરણ કયાં છે ? મને જલદી બતાવો હું આ સર્વ વાતનો નિર્ણય કરૂં.

કુમારના આવાં દુઃખ, શોક અને તિરસ્કાર ભરેલાં વાકયોથી રાજા સૂરપાળનું મુખ ઝાંખું થઇ ગયું. નીચું જોઈ તેણે જવાબ આપ્યો કે, વત્સ ! અમે તેની ઘણી તપાસ કરી, પણ તે કયાંય જોવામાં ન આવી. કોણ જાણે, તેજ દિવસે કોઇ સ્થળે તે નાસી ગઈ જણાય છે.

મહાબળ, નિરાશ થઇ મનમાં બોલવા લાગ્યો. હા ! હા ! પ્રિયા, છળ પામી, તારાપર જુઠું આળ આપી, તે વૈરણી કયાંઈપણ નાશી ગઇ.

મહાબળ—પિતાજી ! તે પાપિણીનાં અસત્ય વચનોથી પ્રેરાઈ, તમે ફોગટ પોતાના કુળમાં લાંછન લગાડયું છે, એટલું જ નહિ પણ, વંશનો વિચ્છેદ પણ કર્યો છે. આ પ્રમાણે બોલતો પ્રિયા વિયોગથી વિધુર થયેલો રાજકુમાર ઉદાસીન ચહેર પોતાના મેહેલ તરફ ગયો.

પુત્ર વત્સલ રાજા પણ, કુમારની પાછળ તેજ મેહેલમાં આવ્યો. અને તેના દ્વારપર લગાવેલ શીલ તોડી કુમારને તાળાં ઉઘાડી આપ્યાં.

રાજાએ એક જગ્યા તરફ દૃષ્ટિ કરી—મહાબળ ! જો આ ઠેકાણે તારી પ્રિયા મલયાસુંદરી, રાક્ષસીના વેશે નગ્ન થઇ, નાચતી અને કુદતી, અનેક પ્રકારનાં ફુત્કાર અને ચાળા કરતી. મેં પોતે ઘણીવાર સુધી, સામેના મુકામ ઉપર ઉભાં ઉભાં, અનેક સુભટો સાથે દીઠી હતી. માટે તેને આવી શિક્ષા આપવામાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મારો શું અપરાધ છે ? ઈષ્ટ છતાં પણ વિનિષ્ટ (સડેલી) ભુજા શું છેદવામાં નથી આવતી ? કુમાર ! તું ફોગટ શામાટે ઝુરે છે ? ચિત્તને સ્વસ્થ કર. બીજી રાજકુમારી સાથે તારૂં લગ્ન કરાવીશું.

કુમાર મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો. હે જીવ ! અવસર સિવાય બોલવું ઉચિત નથી. છતાં મારી સ્ત્રી મલયાસુંદરી " રાક્ષસી થઈ સર્વને ઉપદ્રવ કરતી હતી " એ વાત તો તદ્દન અસંભવિતજ છે. તે જીવતી હશે તો સર્વ વાત જણાઈ આવશે ઇત્યાદિ વિચા રકરતો કુમાર પોતાની સારસાર વસ્તુ જે મેહેલમાં હતી તે સર્વ તપાસવા લાગ્યો.

તપાસ કરતાં કરતાં તાળું વાસેલી પેલી મંજુષા કુમારે ઉઘાડી ઉઘાડતાંજ, તેમાં નગ્નપણે પડેલી, રાક્ષસીના રૂપને ધારણ કરેલી, ક્ષુધાથી દુર્બળ થયેલી, તે છિન્ન‌નાસા સ્ત્રી (કનકવતી) જોવામાં આવી. તેને જોતાંજ રાજા પ્રમુખ સર્વ લોક સ્તબ્ધ થઈ ગયા મહાબળ જોસથી બોલી ઉઠયો, પિતાજી ! રાક્ષસી રૂપ નૃત્ય કરતી આપે જે સ્ત્રી જોઈ હતી તે સ્ત્રી આ કે બીજી ? આ પ્રમાણે બોલતાંજ કુમારે તે સ્ત્રીના હાથ ખેચી, પેટીમાંથી બહાર ઘસડી કાઢી, અને નિષ્ઠુર પણે તાડન કરવા માંડી. વિશેષ તાડના કરવાથી તેણે પોતાના કરેલા પ્રપંચ સંબંધી સાચેસાચી વાત જણાવી દીધી.

અવિચારિત કરેલ કાર્યનો જાણે મહાન્ પશ્ચાતાપ થયો. અરેખર આવા ગુંચવાડા ભરેલા પ્રસંગોમાંજ બુદ્ધિમાનોની ધૈર્યવાનોની ધૈર્યતાનો વિવેકીના વિવેકનો, શોધકોની શોધનનો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દીર્ઘદર્શીની દીર્ઘદર્શીતાનો, અને વિચારવાનની વિચારતાનો નિર્ણય થાય છે. આવાં કાર્યને કાંઇક લાંબી મુદત પર્યંત લંબાવીને પછી તેનો નિવેડો કે નિશ્ચય કરવામાં આવે તો અવશ્ય તેનું સારૂં પરિણામ આવવા સંભવ રહે છે.

રાજા—અત્યારે ભલે ગમે તેટલો પશ્ચાત્તાપ કરે, પણ તે મલયાસુંદરી હવે પાછી આવે તેમ છે ? કાર્ય વિનિષ્ટ થયા પછી તેનો પશ્ચાત્તાપ તે કાર્ય માટે નિરૂપયોગી છે. ભવિષ્યનાં નવાં જોખમો માટે તો આ પશ્ચાત્તાપની ઉંડી અસર કદાચ ઉપયોગી નિવડે છે.

રાજાનો પશ્ચાત્તાપ અને ગુસ્સો હદ પારનાં હતાં. તેથી કનકવતીને તો તરતજ હદપાર કરવામાં આવી. પણ તેથી કાંઇ મહાબળના વિયોગી આત્માને તો શાંતિ નજ મળી.

આસન્નપ્રસવા, અને નિર્દોષ વલ્લભાના આવા અનિષ્ટ ભવિષ્યથી, મહાબળના શોકનો કે દુઃખનો પાર ન રહ્યો. તેનું હૃદય પરાધીન થયું. બોલવું બંધ કર્યું. ભોજનનો ત્યાગ કર્યો. મન મુંઝાવા લાગ્યું, હૃદય ઝુરવા લાગ્યું, શરીર ક્રિયા કરતું અટકી ગયું. નેત્ર અશ્રુધાર વરસાવવા લાગ્યું. દિશાઓ શુન્ય જણાવા લાગી. ટુંકામાં કહીએ તો ધ્યાનારૂઢ થયેલો યોગી જેમ લય દશા પામે છે, તેમ વલ્લભાના ધ્યાનમાં તે લીન થઈ ગયો. છેવટે તેના વિયોગે મરવા માટે તૈયાર થયો.

અહા ! સ્નેહ દશા કોઇ જુદીજ દશા છે. મોહ, મનુષ્યોના આંતર ચક્ષુઓ આગળ કોઈ અનિર્વચનીય પડદો નાખે છે કે, તે દૂર કરવો અશકય થઇ પડે છે.

મરવાને ઉત્સુક થયેલા કુમારને દેખી, રાજા, રાણી પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેવીજ દશા અનુભવવા લાગ્યા. રાજ્યસંસ્થા ઉચ્છેદ થવાના ભયથી પ્રધાનમંડળ વ્યાકુળ થયું અને નગરલોક વિહ્વળ થઇ ચિંતા ચક્રપર આરૂઢ થયો.

પ્રકરણ ૩૪ મું.

નિરાશામાં આશાન અકુંશ.

રાજસભામાં શોક, ઉંદાસીનતા, શુન્યતાનું એક છત્ર સામાન્ય વ્યાપી રહ્યું હતું. કોઇ કોઈના સન્મુખ જોતું કે બોલતું નહોતું. કોઇ નિઃશ્વાસ મુકતું તો કોઇ નેત્રમાંથી અશ્રુપાત કરતું હતું. કોઇએ લમણાપર હાથ મૂકયા હતા, ત્યારે કેટલાએક જમીનપર નીચી દૃષ્ટિ કરી બેઠા હતા. કેટલાકએકતો ઉંડા વિચારમાં લીન થયા હોય તેમ જણાતા હતા ટુંકામાં કહીએ તો આનંદમાં સર્વ ચિન્હો લુપ્ત થયેલા હતાં.

આ અવસરે અષ્ટાંગ નિમિત્તિનો જાણ એક નિમિત્તિઓ રાજાની આજ્ઞાથી રાજસભામાં આવ્યો. પ્રધાને તેનો અવસરઉચિત આદરસત્કાર કર્યો, તેના હાથમાં એક પુસ્તક હતું.

પ્રધાન—નિમિત્તજ્ઞ ! મહાબળ કુમારનાં પત્ની મલયાસુંદરી, નિર્દોષ છતાં એક સ્ત્રીના પ્રપંચથી કલંક પામી 'આ' જ પ્રમાણે આ સમુદાયથી પૃથક થયાં છે, તેના દુઃખથી આ રાજ કુટુંબ મોટી આફતમાં આવી પડયું છે. તેનું પરિણામ અમને ભયંકર દેખાય છે. તે કારણથી આ સર્વ લોક, ભય, તથા શોકથી દુઃખી થઇ રહ્યાં છે. અત્યારની એક એક ઘડી તે અમારા દુઃખમાં વધારો કરતી જાય છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નિમિત્તજ્ઞ ! તમારા નિમિત્તબળથી તમે કાંઈ જાણી શકો છો કે, તે કુમાર પત્ની કોઈપણ સ્થળે જીવતી છે કે મરણ પામી છે?

પ્રશ્ન ઉપરથી ગણત્રી કરી નિમિત્તજ્ઞે જણાવ્યું મહાશય ! કુમારપત્ની જીવતાં છે અને એક વર્ષને અંતે કુમારને મળશે.

' મલયાસુંદરી જીવતી છે, ' અમૃત સમાન આ વાકય સાંભળતાંજ જાણે પુનર્જીવન આવ્યું હોય, તેમ વિકસ્વર નેત્ર કરી કુમાર બોલી ઉઠયો.

નિમિત્તજ્ઞ ! વિલંબ નહિ કરતાં મને તરતજ ઉત્તર આપ. તે સુંદરી હમણાં કયાં છે ?

નિમિત્તજ્ઞ—કુમાર ! તમારાં પત્ની જંગલમાં છે કે વસ્તીમાં, સુખી છે. કે દુઃખી, ઇત્યાદિ ચોકકસ વાત હું જાણી શકતો નથી. તથાપિ એટલુંતો ચોકકસ કહું છું કે તે સુંદરી જીવતી છે.

આ શબ્દોથી રાજાના મનમાં મોટો શંકે આવ્યો કે,તે સુંદરીને તો મેં નિર્જન પ્રદેશમાં મોકલાવી મારી નખાવી છે, તો તે જીવતી કયાંથી હોય ? આ વાતનો નિર્ણય કરવા માટે જે સુભટો તેને મારવા માટે મોકલ્યા હતા, તે સુભટોને રાજાએ પોતાના પાસે તરતજ બોલાવ્યા. સુભટો આવી તરતજ હાજર થયા.

રાજા—સુભટો ! હું તમને અભયદાન આપું છું. તમે સાચેસાચું કહેજો. મલયાસુંદરીને મારી નાંખવાનો મેં તમને આદેશ આપ્યો હતો, જંગલમાં લઈ જઇ તમે તેનું શું કર્યું ?

સુભટો—મહારાજા ! અમે તેને નર્જિન પ્રદેશવાળા જંગલમાં લઇ જઈ એક ઝાડની નીચે મૂકી. તે વેળાએ ભયથી તેનું શરીર કંપવા લાગ્યું તેનું મુખ દીન થઈ ગયું. અને અ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ત્યંત રૂદન કરવા લાગી આવાં તેનાં ચિન્હો ઉપરથી અમે વિચાર કર્યો કે, આવા લક્ષણોવાળી સ્ત્રી રાક્ષસી હોયજ નહિ. ઓટી ભ્રાંતિથી કોઇ દુષ્ટે રાજાને વ્યામોહ ઉપજાવ્યો જણાય છે.સ્ત્રીહત્યા અને બાળહત્યા કરવાનું મોટું પાપ છે. તોઆ સગર્ભા રાણીને મારવાથી અ.પણને મોટું પાપ થસે. આપણે તેને અહીં મૂકીને ચાલ્યા જવું. તે પોતાની મેળે નિર્જન પ્રદેશમાં રવડી રખડીને મરી જશે. અમે આ પ્રમાણે નિર્ણય કરી, રૂદન કરતી તેને ત્યાંજ જીવતી મૂકી, પાછા ચાલ્યા આવ્યા છીએ. પણ આપના ભયથી અમે અસત્ય બોલ્યા છીએ કે તેને અમે મારી નાખી છે.

દીર્ઘ નિશ્વાસ મુકી પશ્ચાત્તાપપૂર્વક રાજા બોલી ઉઠયો, અહો ! જે દયા અને બુદ્ધિ આ લોકોમાં છે તેટલી પણ દયા કે બુદ્ધિ મારામાં નથી. આવા દયાળુ અને વિચારશીલ મનુષ્યોને હજારવાર ધન્યવાદ ઘટે છે. અને મારા જેવા વિચાર અને દયાહીન મનુષ્યોને હજારવાર ધિક્કાર ઘટે છે. ઇત્યાદિ આત્મનિંદા અને પરપ્રશંસા કરતા રાજાએ સુભટો અને નિમિત્તજ્ઞને પ્રેમપૂર્વક ઘણું ધન અને વસ્ત્રાદિ પારિતોષિક આપી સારો સત્કાર કર્યો.

કુમાર—જ્ઞાની ! તમારૂં કહેવું સત્ય છે. સુભટોએ તેને જીવતીજ મૂકી દીધી છે.

પિતા ! જે સ્થળે સુભટોએ તેનો ત્યાગ કર્યો હતો તે સ્થળે જઇ આપણે તપાસ કરીએ. માણસો મોકલાવી ચંદ્રાવતીમાં તપાસ કરાવો. વીરધવળરાજાને ખબર આપો. પુણ્યોદયથી કદાચ ત્યાં પણ ગઇ હોય. અથવા આ સમાચારથી વીરધવળરાજા પોતે પણ આજુબાજુ તપાસ કરાવશે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કુમારના કહેવા મુજબ રાજાએ ઠેકાણે ઠેકાણે માણસો રેલ કલાવી દીધા. અને જે સ્થળે તેનો ત્યાગ કર્યો હતો તે સ્થળે પણ તપાસ કરાવી.

રાજાએ કુમારને સમજાવીને ભોજન કરાવ્યું, અને પોતે પણ ભોજન કર્યું. છતાં કુમારનું મન ચિંતાથી મુકત નજ થયું.

મલયાસુંદરીની શોધ માટે મોકલાવેલ સુભટો અને માણસો, તપાસ કરી કેટલાક દિવસે પાછાં ફર્યાં. સર્વ સ્થળે તેઓએ શોધ કરી પણ મલયાસુંદરીનો બીલકુલ પતો નજ મળ્યો.

આ સમાચારથી કુમાર નિરાશ થયો. આશાના તરંગોમાંથી નીકળી નિરાશાના વમળમાં ડુબવા લાગ્યો. ખરેખર અત્યારે મારે અશુભ કર્મનોજ ઉદય છે. નહિતર આવી અવસ્થામાં પ્રિયાનો વિયોગ શામાટે થાય ? હા ! શુન્ય અરણ્યમાં હૃદયસ્ફોટથી તે મરણ પામી હશે. અથવા આમ તેમ ફરતી બ્લેઇ, તેને કોઇ લઈ ગયું હશે. અથવા દુષ્ટ શ્વાપદોને ભોગ થઈ પડી હશે. અરે સુંદરી ! તું રાજપત્ની થવા છતાં આવી આપદામાં પડી ! યુથથી ભ્રષ્ટ થયેલ કુરંગીની માફક વનમાં એકાકી રખડતી થઇ. તેં મારી સાથે આવવા માટે ઘણી હઠ કરી, પણ હતભાગ્ય આ મહાબળે તને અહીંજ રહેવાની સલાહ આપી. એજ આપણા વિયોગની શરૂઆતનું પ્રથમ પગલું થયું. દયિતા ! રાજમહેલનાં ઉત્તમ સુખનો અનુભવ કરી તું ગાઢ દુઃખ સમુદ્રમાં જઇ પડી! હા! જઇ પડીજ. આ દુઃખનો અનુભવ તું કેવી રીતે કરીશ? અરે! તેનો પાર તું કયારે અને કેવી રીતે પામીશ? ઇત્યાદી અનેક પ્રકારે મલયાસુંદરીનું સ્મરણ કરતો રાજકુમાર તીક્ષ્ણ સલ્યથી વિંધાયો હોય તેમ કોઈ સ્થળે આનંદ કે રતિ ન પામ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરીની બેઠક, ક્રીડાગૃહ, રતિગૃહ, તેનાં વસ્ત્રો, અને અલંકારો જોઇ, મહાબળને મલયાસુંદરીનું વારંવાર સ્મરણ થવા લાગ્યું. અને તેથી તેના મનમાં વિશેષ અશાંતિ ઉત્પન્ન થવા લાગી. ગાંધર્વના ગાયનો, વારાંગનાનાં નૃત્યો, સારંગીના ઝણુઝણાટ અને મૃદંગનાં ભાંકારથી જે રાજમહેલ ગાજી રહેતો હતો. તે રાજમહેલ આજે શુન્ય દેખાય છે, ભાવા ભાય છે. વસ્ત્ર અને અલંકારો જોઈ નેત્રમાંથી અશ્રુ આવે છે. કોઈ પણ સ્થળે ચેન પડતું નથી. જે માણસો શોધ કરવા ગયા હતા, તે સર્વે પાછા આવ્યા. પણ મારા દુઃખની કારી લાગણી કોને હોય કે, તેની અમે તે સ્થળેથી તપાસ લાવે ? માટે હવે તો મારી જાતે મારે તેની શોધ કરવા જવું. અને જ્યાં સુધી મને તે દયિતાનો મેળાપ ન થાય ત્યા સુધી આ રાજધાનીમાં પાછું નજ ફરવું. નિમિત્તે પણ જણાવ્યું છે કે એક વર્ષને અંતે તમને તેનો મેળાપ થશે. માટે આજજ મારે કોઇને કહ્યા સિવાય ગુપ્તપણે નીકળી જવું. પિતાજીને ખબર પડશે તો તે જવા રજા નહિ આપે. આ પ્રમાણે વિચારમાંને વિચારમાં રાજકુમારે દિવસ પૂર્ણ કર્યો.

રાત્રિનો સમય થયો. પહેરાદાર જાગૃત, નિદ્રિત એવી મધ્યમ સ્થિતિમાં રહ્યા હતા. એ અવસરે હાથમાં ખડ્ગ લઇ, કોઇને કહ્યા સિવાય તેમજ સાથે કોઇને લીધા સિવાય, પહેરાદારની નજર ચુકાવી, મલયાસુંદરીની શોધ માટે મહાબળ એકાકી નીકળી પડયો. રસ્તામાં ઠેકાણે ઠેકાણે મલયાસુંદરીની શોધ કરવામાં, ક્ષુધા, તૃષા, અને નિદ્રાને પણ વિસારી દીધી. અને એક લેખ ધારકની માફક પૃથ્વીતળપર ફરવા લાગ્યો.

આ બાજુ પ્રાતઃકાળે તપાસ કરતાં જ્યારે મહાબળ ન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દેખાયો ત્યારે સુરપાળરાજાને ઘણું દુઃખ થયું. તેણે નિશ્ચય કર્યો કે, પ્રિયાના વિયોગથી તે અહીં રહી શકયો નથી. અને તેની શોધ માટેજ ગુપ્તપણે કોઈ સ્થળે ચાલ્યો ગયો જણાયછે. અત્યાર સુધી સુરપાળરાજાને એક ચિંતા હતી. મડાળળના ઘાથી તેને બીજી ચિંત્તા થઇ. રાજાએ બન્નેની શોધ માટે ચારે બાજુ માણસો દોડાવ્યાં. અને પોતે ઉદાસીનપણે સચિંત થઈ રહ્યો.

પ્રકરણ ૩૫ મું.

જંગલમાં મલયાસુંદરી—પુત્ર જન્મ.

સુભટોના ગયા પછી આ જંગલમાં મલયાસુંદરી એકલી બેઠી હતી. તેની ચારે બાજુ હિંસક પ્રાણીઓના ભયંકર શબ્દો થઈ રહ્યા. હતા. અંધારિ રાત્રી, અરણ્યનો પ્રદેશ, અબળા જાતિ અને હિંસક પ્રાણીઓના શબ્દો આ સર્વ નિમિત્તો તેના દુઃખમાં વૃદ્ધિ કરનારજ હતાં.

અહા ! આ નિર્દય રાજપુરૂષો, આવા ઘોર જંગલમાં મને એકલી મૂકીને ચાલ્યા ગયા. ખેર ! પણ મારો એવો તે શું અપરાધ હશે કે રાજા તરફથી આવો દંડ આપવાની જરૂર પડી. મારા હૃદયમાં આ વાત વિશેષ પ્રકારે ખટકે છે કે, મારો અપરાધ જણાવ્યા સિવાય મને આવો અસહ્ય દંડ આપ્યો.

સસરા સુરપાળ ! તું આવો બુદ્ધિમાન્ છતાં અત્યારે તારી બુદ્ધિ કયાં ચાલી ગઇ ! અથવા તેતો બહુ ભલા માણસ છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કોઇએ અસત્ય પપ્રંચથી ખરેખર તેમને ઠગ્યા છે. ગમે તેમ હો તથાપિ, સસરાજી ! આટલું બધું અવિચારિત કાર્ય ! આને માટે અવશ્ય તમને મોટો પશ્ચાતાપ થશે.

હે નાથ ! તમે તો મારા સુખને માટેજ મને પછાડી મૂકી ગયા. પણ તમારા ગયા પછી મારી તો ઉલટી આવી અધમ દશા થઇ પડી છે. હા નાથ ! મારી આવી વિષમ અવસ્થા સાંભળી, વિરહાનળથી તપ્ત થયેલા આપના શરીરની શું સ્થિતિ થશે; તેની મને વિશેષ ચિંતા થાય છે. હે વલ્લભ ! ફરી તમારો સમાગમ થાય એ વાત શું સંભવનીય છે ? એવાં મારાં પુણ્યો કયાં છે ?

અરે ! આ દુનિયાપર મારો જન્મજ ન થયો હોત, અથવા જન્મ થયા પછી તરતજ મરણ પામી હોત તો, આવાં ઘોર દુઃખનો અનુભવ કરવો ન પડત.

આ પ્રમાણે વિચાર કરતી અને મોહથી રડતી મલયાસુંદરી કાંઈક જાગૃતિમાં આવી. તેણે પોતેજ પોતાને શિક્ષા આપી કે, હે ચેતન ! આ પ્રમાણે બહુ શોચ કરવાથી કે રડવાથી તારૂં કોણ રક્ષણ કરનાર છે ? જે પૂર્વકર્મોએ દુઃખ મેળવ્યું છે. તે પૂર્વકર્મોજ સુખ મેળવી આપશે. પૂર્વ પુણ્ય વિદ્યમાન હશે તો હજી પણ પૂર્વની સ્થિતિ અને સંયોગો મેળવી શકીશજ. માટે જાગૃત થા. દુઃખી અવસ્થામાં પણ જાગૃતિ અને વિશ્રાંતિ આપનાર મને સ્વામીએ પૂર્વે શ્લોકરત્ન આપ્યો છે. તેજ આ વખતે મને ધૈર્ય આપશે. એમ ધારી તે શ્લોકનો વિચાર કરવા લાગી.

जे विधि करशे तेहि थेश नहि थाय हृदय चिंतव्युं तारुं,
चित आम उत्सुक थइ अनेक उपाय चिंतवे शा सारुं. १

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અકસ્માત્ આફત આવી પડવાથી તેમજ ઘણો વિલાપ કરવાથી, ગર્ભપૂર્ણ ઉદરમાં મલયાસુંદરીને શુળ આવવા લાગ્યું. વેદનાથી વિધુરિત સ્થિતિમાં, પૂવ દિશા જેમ સૂર્યને પ્રગટ કરે છે, તેમ તેજ રથળે મલયાસુંદરીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો.

જે રાજબાળાની પાસે અનેક દાસ દાસીઓ હાજર રહેતાં, જેનું સૂતિકર્મ અનેક કેળવાયેલી સ્ત્રીઓની દેખરેખ નીચે થવાનું હતું, અને જેને ખાવા પીવા તથા સુવા રહેવાને માટે અનેક પ્રકારની સગવડોની જરૂર હતી, તે રાજબાળા આજે એક પામર સ્ત્રીની માફક નહિ પણ એક જંગલના જાનવરની સ્થિતિમાં રહી પુત્રને જન્મ આપે છે. ઓ વિધિ! તારાં કર્તવ્યો મહાન્ ગંભીર છે. તું રાજાઓને રંક બનાવે છે, અને રાકને રાજા બનાવે છે. આ અવસરે આ રાજપત્નીને કેટલું દુખ થયું હશે? કેટલું ઓછું લાગ્યુ હશે? અને શારીરિક સ્થિતિ સાચવવી કેટલી દુઃખકર થઇ પડી હશે? તે ફકત જ્ઞાની પુરૂષો જાણી શકે તેમ છે.

આમ થવાનું કારણ શું હશે? તેમ જો વાચકવર્ગ વિચારશે તો તેને જરૂર પૂર્વકર્મની વિષમતા જણાઇ આવશે. અને તેવાં અસહ્ય તથા અનિષ્ટ દુઃખથી બચવા માટે અત્યારથીજ સાવચેત રહેશે.

આવી દુઃખની અવસ્થામાં પણ પુત્ર ઉપરના સ્નેહે તેને આશ્વાસન આપ્યું. એકનાં બે થયાં. વખત જવાનું કાંઇક સાધન મળી આવ્યું. પુત્રને ખોળામાં સ્થાપન કરી, માતા સ્નેહથી એકા નજરે સામું જોઇ રહી. જાણે સૂર્યનું બીજું બિંબજ ન હોય તેવા તેવા તેજસ્વી કુમારને જોઈ, માતાના નેત્રમાંથી હર્ષનાં અશ્રુ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વહેવા લાગ્યાં. પુત્ર સન્મુખ દેખી, તે બોલવા લાગી, પુત્ર ! સેંકડો ગમે મનોરથોની સાથે આજે તારો જન્મ થયો છે. પણ આ નિર્ભાગી માતા આવા ભયંકર અરણ્યમાં તારો જન્મોત્સવ કેવી રીતે કરી શકે ? જો આજે આપણે રાજ્યમાં હોત, અથવા તારા પિતા પાસે હોત તો આજનો દિવસ આખા રાજ્યમાં સુવર્ણના સૂર્યોદય સરખો મનાત. ઘેર ઘેર મંગળ ગવાત, અને મોટા દમદમા સાથે વધામણાં થાત. મારા સર્વ મનોરથો મનમાંજ રહ્યાં. કર્મ જેમ નચાવે તેમ કર્માધીન જીવોએ નાચવું જ. આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં હૃદય પાછું ભરાઇ આવ્યું. નેત્રમાંથી વિશેષ પ્રકારે અશ્રુપાત થયો.

પોતાની મેળેજ પોતાનું સૂતિકર્મ તેણે કર્યું. અનેક પ્રકારની ગર્ભથી થયેલી પીડા અને અરણ્યવાસી જીવોના ભયથી કંપતા શરીરે રાત્રિ નિર્ગમન કરી.

દુઃખી અવસ્થામાં શરીરની સુકુમાળ સ્થિતિ પણ કઠોર થઈ આવે છે. તેમજ પોતે ક્ષત્રિયબીજ હોવાથી, સાહસ ધરી ત્યાંથી આગળ ચાલી નજીકમાં એક નદી વહન થતી હતી, ત્યાં જઇ સર્વ અશુચિ દૂર કરી, નજીકમાં રહેલાં વૃક્ષોમાંથી કેટલાંએક ફળો લાવી ક્ષુધા શાંત કરી.

નદીના કિનારાપર વૃક્ષોની ઘાડી ઝાડી આવી રહેલી હતી, તે વૃક્ષોના નિકુંજમાં જઇ, પુત્રનું પાલન કરતી, હર્ષ શોકથી સંકીર્ણ હૃદયવાળી મલયાસુંદરીએ કેટલાક દિવસો પસાર કર્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૩૬ મું.

આશાના કિરણ આડું વાદળ—પુત્રહરણ

એક દિવસે કેટલાએક મનુષ્યોના પરિવાર સહિત, બલશાર નામનો સાર્થવાહ તે રસ્તે થઈ આગળ જતો હતો, વખત વિશેષ થઇ જવાથી તેમજ નજીકમાં નદી વહન થતી હોવાથી, આજનો પડાવ ત્યાંજ નાંખવાનો તેણે નિર્ણય કર્યો.

સાર્થનો પડાવ થયા પછી, તેનાં કેટલાએક મનુષ્યો ઇંધણ, છાણાં, પાણી, વગેરે લેવા માટે જંગલમાં નીકળી પડયાં સાર્થવાહ પોતેપણ કાયચિંતા માટે (જંગલ જવા માટે) નજીકમાં રહેલી વૃક્ષની ઘટા તરફ ગયો.

જે વૃક્ષની ઘટામાં મલયાસુંદરી પોતાના બાળક સહિત રહેલી હતી, તે ઘટાપાસે થઇ સાર્થવાહ પાછો ફરતો હતો. તેવામાં બાળકના રૂદનનો શબ્દ તેણે સાંભલ્યોાતે શબ્દ સાંભળવાથી તેને આશ્ચર્ય થયુ કે, આવા ભયંકર જંગલમાં બાળકનો શબ્દ કયાંથી ? તરતજ સાર્થવાહ તે તરફ વળ્યો. અને શબ્દાનુસાર પુત્ર સહિત મલયાસુંદરી જ્યાં બેઠી હતી ત્યાં જઇ ઉભો રહયો.

રૂપ અને લાવણ્યની અપૂર્વ શોભા દેખી, સાર્થવાહે મલયાસુંદરીને પુછયું. સુંદરી ! તું કોણ છે ? આવા જંગલમાં એકાકી કેમ ? તારી આકૃતિ ઉમરથી જણાઇ આવે છે કે, તારો જન્મ કોઇ ઉત્તમ કુળમાં થયો જોઇએ. કોઇએ અપહરણ કરવાથી, રોષથી, કે ઇષ્ટ મનુષ્યના વિયોગથી આ અરણ્યમાં તારું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવવું થયું હોય એમ મારૂં માનવું છે. અને પુત્ર પ્રસવ પણ અહીંજ થયો હોય તેમ સંભવે છે.

હું બલસાર નામનો સાર્થવાહ છું મોટો વેપારી તેમજ મહર્ધિક છું. મારૂં રહેવાનું સ્થાન સાગરતિલક શેહેર છે. વ્યાપારર્થે દેશાંતરમાં મારૂં ફરવું વિશેષ થાય છે. ઘણું સારૂં થયું કે, મારી સાથે તારો મેળાપ થયો. અહીં નજીકમાંજ મારા સાર્થનો પડાવ પડેલો છે. ત્યાં મારા પટાવાસમાં (તંબુમાં) ચાલ, અને સુખી થા.

મલયાસુંદરી સાર્થવાહનાં વચનો સાંભળી વિચારમાં પડી, કે આ સાર્થ વાહ યુવાન, ધનાઢય, અને ગર્વિત છે. તો ત્યાં લઈ જઈ નિશ્ચે મારૂં શિયળ ખંડિત કરશે. માટે હું તેને જુઠો ઉત્તર આપું.

મલયાસુંદરી—શ્રીમન્ ! હું ચંડાળની પુત્રી છું. માતા પિતા સાથે કલેશ થવાથી, ક્રોધાવેશમાં તેમની પાસેથી નીકળી અહીં આવી રહી છું. તું તારે ઠેકાણે ચાલ્યો જા હું તારી સાથે આવીશ નહિ. પણ મારા અહીં આવવાથી દુઃખી થઈ રહેલાં મારા માતા પિતાને પાછી જઈ મળીશ. સાર્થવાહ વિચારમાં પડયો, કે આ સ્ત્રીની આકૃતિ અને ચેષ્ટાઉપરથી જણાઈ આવે છે કે, તે ચંડાળની પુત્રી નથી, પણ કોઈ કારણથી તે આમ કપટ વાળો અસત્ય ઉત્તર આપે છે.

સાર્થવાહ—સુંદરી ! તારૂં ચંડાળપણું હું કોઈપણ ઠેકાણે પ્રગટ નહિ કરૂં;માટે મારા આવાસમાં ચાલ. ત્યાં તું તારી ઇચ્છાનુસાર વર્તન કરજે, અને હું પણ તું જેમ કહીશ તે પ્રમાણે ચાલીશ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ પ્રમાણે બોલતો સાર્થવાહ મલયાસુંદરીની નજીક આવ્યો અને તેના બોળામાં રહેલા બાળકને લઇ, ચોર જેમ નિધાન લઇ, ચોલ્યો જાય તેમ તે ચાલ્યો ગયો.

મલયાસુંદરી અત્યારે વળી આ નવીન આફતમાં આવી પડી તેણે વિચાર કર્યો કે, આ પાપી મારૂં શીયળ ખંડન કરશે. આનો વ્યાઘ્રતટીન્યાય થયો. એક બાજુ જઉં તો વાઘના મોઢામાં જઈ પડું, બીજી બાજુ જઉં તો નદીમાં જઇ પડું, અર્થાત્ એક તરફ શીયળખંડન બીજી બાજુ પુત્ર વિયોગ; હવે હું શું કરૂં ! તેને કાંઇ સમજ ન પડી છેવટે એવો નિર્ણય કર્યો કે પુત્રને પાછો લાવી, પાછું અહીંજ રહેવું. તેમ કરતાં પુત્ર પાછો ન મળે તો, શીયળવત તો અવશ્ય સાચવવું. અત્યારે મારા મનઉપર મારા સિવાય બીજા કોઇનું જોર નથી શીયળ સાચવવું એ મારા દૃઢ મનનું કામ છે; ઇત્યાદિ નિર્ણય અને વિચાર કરતી મલયાસુંદરી, પુત્રમોહથી મોહિત થઇ તેને પાછો લેવા માટે સાર્થવાહની પાછળ દોડી. ખરી વાત છે જીવ ગયા પછી ચેતના કાંઇ પાછળ રહેતી નથી.

મલયાસુંદરીને પાછળ આવતી જોઈ, સાર્થવાહ ઘણો ખુશી થયો. મૃદુ વચનોથી તેને બોલાવા લાગ્યો અને પુત્રને વસ્ત્રમાં ગોપવી તે પોતાના પટાવાસમાં પેઠો.

મલયાસુંદરીએ ઘણી આજીજી કરી પણ તેણે પાછો ન આપ્યો. તેમ તેને આ પટાવાસમાંથી પાછું જવું પણ મુશ્કેલ થઈ પડયું તેણે પોતાના મન સાથે નિશ્ચય કર્યો કે, પ્રસૂતી થયાને હજી અઠવાડીઉં પણ પુરૂં થયું નથી પુત્રને મૂકીને હું ચાલી જઇશ તો પુત્રનું મરણ થવા સંભવ છે. તેમજ મારા શરીરની સ્થિતિ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ જંગલમાં અનુકુળ રહેવી મુશ્કેલ છે. માટે મારા શરીરના તેમજ પુત્રના રક્ષણાર્થે ઇચ્છા નહિ છતાં પણ આ સાર્થવાહ સાથે અત્યારે જવું અનુકુળ છે-યોગ્ય છે આગળ ઉપર હું અવસર જોઇ લઈશ, અને મારા શીયળનું જેમ રક્ષણ થશે તેમ કરવા પ્રયત્ન કરીશ. વળી આ સાર્થવાહ પણ મને અત્યારે જવાદે તેમ નથી, માટે ભાવી કર્મને આધીન થઈ, અત્યારે સાર્થવાહ સાથે જવું ઠીક છે ઇત્યાદિ નિર્ણય કરી મલયાસુંદરી ત્યાંજ ઉભી રહી.

એદ પામતી મલયાસુંદરીને સાર્થવાહે ગુપ્તસ્થાનમાં, સાર્થ સાથે રાખી અને પુત્ર પાછો આપી કાંઇક આશ્વાસના દીધી.

' આ સુંદરી જે કાંઇ કહે, તે સર્વ કામ તારે તત્કાળ કરી આપવું. ' ઇત્યાદિ શિખામણ આપી, મલયાસુંદરીની સેવામાં એક દાસી સોંપી.

મલયાસુંદરીનું મન શાંત કરવા અને વિશ્વાસ પમાડવા માટે, તેને જરા પણ અપ્રીતિ થાય તેવું એક પણ વચન કહેવું સાર્થવાહે બંધ કર્યું, અને ઉત્તમ વસ્ત્ર, ભોજન આદિ જે જોઇએ તે નિરંતર આપવા લાગ્યો.

અખંડ પ્રયાણે સાર્થવાહ આગળ વધ્યો. કેટલેક દિવસે કાંઇક સ્વસ્થ થયેલી, તેમજ વિશ્વાસ પામેલી મલયાસુંદરીને જોઇ સાર્થવાહે તેને પૂછ્યું કે, તમારૂં નામ શું છે ?

મંદસ્વરે મલયાસુંદરીએ જણાવ્યું કે મારૂં નામ મલયાસુંદરી છે. નામ સાંભળી બલસાર વિચારવા લાગ્યો કે, ભલે આ સ્ત્રી પોતાનું કુળાદિ છુપાવે, છતાં આ નામઉપરથીજ નિર્ણય થાય છે કે તે કોઇ ઉત્તમ કુળમાં પેદા થયેલી સ્ત્રી છે.

તે દિવસથી અખંડ પ્રયાણે ચાલતાં સાર્થવાહ થોડાજ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દિવસમાં પોતાની નિવાસ ભૂમિ, સાગરતિલક શેહેરમાં આવી પહોંચ્યો, શેહેરમાં આવી, કોઇકિ એક ગુપ્તઘરમાં જુદેજ ઠેકાણે પ્રસહિત મલયાસુંદરીને રાખી. આ વાતની ખબર તેની નિશ્વાસુ એક દાસી સિવાય બીજાને ન પડવા દીધી. એક દિવસે સાર્થ વાહ મલયાસુંદરી પાસે આવી આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો. સુંદરી તું મને તારા સ્વામી તરીકે અંગીકાર કર, અને આ મારી અખુટ લક્ષ્મીની તુંજ સ્વામીની થા, તેમ કરવાથી આ જન્મપર્યંત સર્વ પરિવાર સહિત હું તારો સેવક થઇને રહીશ. વળી હું પુત્રરહિત છું, તેથી આ તારો પુત્ર તે મારા પુત્ર તરીકે થશે. કામાંધ સાર્થવાહ આ પ્રમાણે પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો.

મલયાસુંદરી—સાર્થવાહ ! પરસ્ત્રીગમન મહાન્ પાપ છે. તેમાં પણ સ્ત્રીના શીયળનું ખંડન કરવું તે ઘોરપાપ ગણાય છે. તારા જેવા કુલીન પુરૂષને ઉભય લોક વિરૂદ્ધ, આવું કાર્ય કરવું તે બીલકુલ યોગ્ય નથી.

अपि नश्यत्तु सर्वस्वं भवत्वंगं च खंडशः ॥
कलंकयामि शीलं स्वं न तथापींदुनिर्मलं ॥ १ ॥

સાર્થવાહ ! મારા સર્વસ્વનો નાશ થાય અને આ શરીરના ટુકડે ટુકડા થાય, તોપણ ચંદ્રની માફક નિર્મળ, મારા શીયળને હું બીલકુલ કલંકિત નહિ જ કરૂં. ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે પોતાની શીયળની દૃઢતા જણાવી, આ અકાર્યથી પાછો હઠવા સાર્થવાહને જણાવ્યું. સાર્થવાહ, મલયાસુંદરીના આવા દૃઢ નિશ્ચયથી સ્તબ્ધ થયો. મૌન ધારી ઉભો રહ્યો. તેના મનમાં નિર્ણય હતો કે ગમે તે પ્રકારે મલયાસુંદરીને હું મારા સ્વાધીન કરીશ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ અત્યારે આ શબ્દોથી તેના સર્વ મનોરથો નિરર્થક થયા. તેના હૃદયમાં ક્રોધાગ્નિ પ્રગટ થયો. હિતકારી શબ્દો અહિતપણે પરિણમ્યા. યુવાન સાર્થવાહ યુવાનીના આવેશમાં આવી ગયો. તરતજ મલયાસુંદરી પાસેથી પુત્રને ખેંચી લીધો અને એક ઘરની અંદર તેને પુરી, દ્વારે તાળું લગાવી, પુત્રને સાથે લઇ પોતાની પ્રિયાસુંદરી નામની સ્ત્રી પાસે આવ્યો.

પ્રિયા ! આજે હું અશોકવનીકામાં ગયો હતો, ત્યાંથી આ લક્ષણવાન્, રૂપવાન્ અને તેજસ્વી પુત્ર મને મળી આવ્યો છે. કોઇસ્વૈરિણી (વ્યભિચારણી) સ્ત્રીએ આ પુત્રનો ત્યાગ કર્યો હોય એમ મારૂં ધારવું છે. આપણે પુત્ર વિનાનાં છીએ. તો, પુત્રને રથાને આ બાળકને ઉછેરીને મોટો કરવો. આ પ્રમાણે જણાવ્યું, પોતાના નામના એક ભાગનું નામ તે પુત્રના નામ સાથે જોડી બળ એવું નામ આપ્યું અને તેને સ્તનપાન કરવા માટે એક ધાવને રાખી આપી.

પ્રકરણ ૩૭ મું.

દુઃખનું વાદળ-શીયળની કસોટી-કારૂને ઘેર વેપારણી.

સાગરતિલકમાં બધારે વખત ન રોકાતાં, મોહાંધ સાર્થવાહ મલયાસુંદરીને બળાત્કારથી સાથે લઈ ફરી પાછો પરદેશ જવા માટે નીકળ્યો. સાગરતિલક મોટું બંદર હતું. સાર્થવાહની આ વખતની સફર જળમાર્ગે થવાની હતી. સમુદ્રમાં વહાણો તૈયારીકરાવી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ક્રિયાણાઓથી ભરી લીધા અને વિલંબ ન કરતાં, વહાણો બબ્બર કુળ તરફ ચલાવ્યાં. બાણના વેગની માફક જહાજ સમુદ્રમાં ચાલવા માંડયાં.

દુઃખિત મલયાસુંદરી મનમાં ઝુરવા લાગી. અરે ! આ દુરાશય સાર્થવાહ શું મને સમુદ્રમાં ફેંકી દેશે ? અથવા પરદેશમાં લઈ જઈ વેચી દેશે ? કે કોઈપણ પ્રકારે મને મારી નાખશે ? ખેર ! જે થવાનું હોય તે થાઓ. પણ મારા પુત્રની શું ગતિ થશે ? પુત્ર દુઃખથી દુઃખણી મલયાસુંદરી આ વખતે જીવતાં પણ મરવા જેવી સ્થિતિમાં આવી પડી હતી. અશ્રુ મુકતાં ગદ્‌ગદ કંઠે તેણે સાર્થવાહને જણાવ્યું. સાર્થવાહ ! તેં મારા પુત્રનું શું કર્યું ? તેને કયાં રાખ્યો છે ?

ઘણો ખુશી થઇ સાર્થવાહે જણાવ્યું. બે મારું કહેવું તું માન્ય કરતી હો તો હું તેને તારા પુત્ર સાથે મેળાપ કરાવી આપું. એટલુંજ નહિ પણ તારા સર્વ મનોરથો પણ પૂરણ કરાવી આપું.

સાર્થવાહનો ઉત્તર સાંભળી, ' વ્યાઘ્રતટી ન્યાયે ' સંકટમાં આવી પડેલી મલયાસુંદરીએ પુત્ર કરતાં પણ શીયળને અધિક ગણી કાંઇ પણ ઉત્તર આપ્યા સિવાય મૌનપણું ધારણ કર્યું.

પવન અનુકુળ હોવાથી વહાણ થોડાજ વખતમાં બબ્બરકુળમાં આવી પહોંચ્યાં. જકાત ચુકાવી, માલ નીચો ઉતારી, પીઠબજાર વેચવા માંડયો. માલ વેચાઈ રહેતાં, તે દુષ્ટ શ્રેષ્ટિએ, પોતાનો આદર નહિ કરનાર મલયાસુંદરીને, કૂમિરાગ કરવાવાળાં, નિર્દય કાકના કુળમાં, ઘણું ધન લઇ વેચી દીધી.

ત્યાં પણ કામાંધ પુરૂષોએ પોતાની સ્ત્રી કરવા અને વિષય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માટે, શામ, દામ, દંડાદિકથી પ્રાર્થના કરી. છતાં તેણીનું મન લગાર માત્ર પણ ચલાયમાન ન થયું.

ખરેખર સતી સ્ત્રીઓ આવી દૃઢતાવાળીજ હોય છે. મરણાંત દુઃખ સહન કરે છે, તથાપિ સ્વધર્મથી ચલાયમાન થતી નથી. આવી ઉત્તમ અબળાઓથી આ ભારતભૂમિ ગર્વિત છે. તેમજ બીજા દેશો કરતાં આ દેશની સ્ત્રીઓ, પોતાના શીયળ રક્ષણ અને એકજ પતિ માટે મગરરી ધરાવે છે.

મલયાસુંદરીએ જ્યારે તે કારીઓનું કહેવું માન્ય ન કર્યું ત્યારે તે નિર્દય યુવાન કાફ્રલોકોએ તેના શરીરઉપર છેદ કરી, આખા શરીરમાંથી રૂધિર કાઢયું, આથી મલયાસુંદરીને મહા-વેદના સાથે મૂર્ચ્છા આવી ગઇ. થોડા દિવસ કાઢવું બંધ કરી, પાછું શરીરમાં રૂધિર ભરાયું કે ફરી પણ પૂર્વની માફક રૂધિર કાઢી, તે મહા સતીને વિડંબના કરી. આ પ્રમાણે મલયાસુંદરીએ ત્યાં અનેક દુઃખનો અનુભવ કર્યો.

તે વિચાર કરવા લાગી કે, અહો ! મેં પૂર્વે મહાન્ પાપ ઉપાર્જન કર્યું છે. નહિતર એક પછી એક દુઃખની શ્રેણિ મારાઉપર કેમ આવી પડે ? અરે ! હું ક્યાં ઉત્પન્ન થઈ ? હું ક્યાં પરણી ? અને અત્યારે ક્યાં આવી પડીછું ? અને હજી પણ કોણ જાણે મારાપર કેવી આફતો આવી પડશે ? આ સર્વ વિપત્તિ, મારે તો કઠોર હૃદય કરી સહન કરવીજ. કરેલ કર્મ ભોગવ્યા સિવાય છુટકો નથીજ.

એકદિવસે તે લોકોએ ફરી પાછું આખા શરીરમાંથી રૂધિર કાઢી લીધું. મલયાસુંદરી આ દુઃખથી મૂર્ચ્છા પામી, અચેતનની માફક ભૂમિપર પડી ગઇ. તેનું આખું શરીર રૂધિરથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અરડાયેલું હતું. અત્યારે તે ગાઢ મૂર્ચ્છામાં હતી. કારણોકો પોતાના ઘરની અંદર કાર્યપ્રસંગમાં રોકાયા હતા. તે અવસરે આકાશમાર્ગથી અકસ્માત્ એક ભારંડપક્ષી ત્યાં આવી પહોંચ્યું. આમિષનો ખંડ (કકડો) જાણી, તેમજ ત્યાં કોઈ ન હોવાથી; મૂર્ચ્છિત સ્થિતિમાં પડેલી મલયાસુંદરીને ઉપાડીને તે ચાલતું થયું.

પ્રકરણ ૩૮ મું.

બેની લડાઈમાં મલયાસુંદરી સમુદ્રમાં.

ભારંડપક્ષી ઘણું મોટું જનાવર (પક્ષી) હોય છે. હાથીને પણ ઉપાડીને આકાશમાં ઉડી શકે તેટલું તેનામાં સામર્થ્ય હોય છે. આમિષ (માંસ) નો કકડો જાણી તે મલયાસુંદરીને ઉપાડી ગયું. તે સમુદ્રઉપર થઈ આગળ કોઈ બેટ તરફ જતું હતું. રસ્તામાં એક બીજું ભારંડપક્ષી તેને સંમુખ મળ્યું. પેલા ભારંડની ચાંચમાં રહેલું આમિષ લેવા માટે બીજું ભારંડ તેની સાથે યુદ્ધ કરવા લાગ્યું. આ બન્નેની લડાઇ પ્રસંગમાં પેલા ભારંડના મુખમાંથી મલયાસુંદરી નીચી પડી. પડતાં, પડતાં તે પંચપરમેષ્ટિ મંત્રનું સ્મરણ કરવા લાગી. સ્મરણ કરતાં કરતાં તે સમુદ્રમાં આવી પડી આયુષ્યકર્મ પ્રબળ હોવાથી, એ અવસરે એક મોટો મચ્છ પાણી ઉપર તરતો હતો. મલયાસુંદરી બરોબર તેની પીઠઉપર આવી પડી.

અત્યારે તેની મૂર્છા ચાલી ગઈ હતી. દુઃખ શ્રૃંખલાના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અનેક વિભાગોનો અનુભવ કરવા માટેજ આવી સ્થિતિમાં પણ તે જીવતી રહી હતી. તે વિચાર કરવા લાગી. હું ભર સમુદ્રમાં આ મચ્છની પીઠપર રહી છું. ચારે દિશાએ જળ જળાકાર સિવાય બીજું કાંઇ દેખાતું નથી. હવે આપણી તો તૈયારી છે. આ મચ્છ પાણીમાં તળીએ ચાલ્યો જાય તેટલીવાર-જ મારે માટે જીવિતવ્ય શેષ જણાય છે. થોડા વખત પછી નિરાધાર સ્થિતિમાં મરવું પડશે. તે પેહેલાં મારે જાગૃત થવું જોઇએ. મરવું અવશ્યે છે અને તે પણ નજીકમાંજ, તો નિરાધા-રના આધારરૂપ પરમાત્માનું શરણ, સ્મરણ, અને અનશન વ્રત એ મારે અવશ્ય કરી લેવાં કે, જેથી આત્મ અને પરમાત્મ આરાધનાપુર્વક થયેલું મરણ, આગામી જન્મમાં સુલભબોધિતા, ધર્મિષ્ટ અને ઉચ્ચકુળમાં જન્મ, તથા અનેક અનુકુળ સંયોગોને મેળવી આપનાર થાય.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે ધર્માત્મા સતીએ પંચપરમેષ્ટી મંત્રના સ્મરણ કરવા પૂર્વક અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ, અને ધર્મનુ શરણ અંગીકાર કર્યું. આ જન્મમાં કરાયેલાં પાપોને યાદ કરી, આત્મ અને પરમાત્મ સાક્ષીએ તેની માફી માગી. અનેક જન્મોમાં પર્યટન કરતાં જાણથી કે અજાણથી થયેલાં વેર, વિરોધો સર્વ જીવોની સાથે માનસિક કલ્પનાએ ખમાવી દીધાં. અને સાગારિક અનશન અંગીકાર કર્યું કે, આ આફતમાંથી મુક્ત થાઉં ત્યારેજ મારે ભોજન પાણીનો ઉપભોગ લેવો. નહિતર યાવાત્ જીવિતપર્યંત ચાર પ્રકારના આહારનો ત્યાગ છે. આ પ્રમાણે ટુંકામાં અંત વખતની આરાધના કરી, તે સતીએ પંચપરમેષ્ટિ મહામંત્રનો જાપ ઉચ્ચ સ્વરે જપવો શરૂ કર્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરી પંચપરમેષ્ટિ મંત્રનો જાપ કરી રહી છે, તે સાંભળી મચ્છને કાંઇ આશ્ચર્ય લાગ્યું હોય તેમ પોતાની કંધરા (ડોક) વાંકી વાળી વાળીને વારંવાર મલયાસુંદરીના સન્મુખ જોવા લાગ્યો. મચ્છ, થોડીવાર પાણીમાં સ્થિર રહ્યો. ત્યાર પછી પાણીપર તરતો તરતો એક દિશાના સંન્મુખ ઘણી ઝડપથી ચાલવા લાગ્યો.

મચ્છની આ પ્રવૃત્તિથી મલયાસુંદરી વિસ્મય પામી વિચારવા લાગી કે, અહો ! આ મચ્છ આમ સુખે સુખે મને કયાં લઈ જશે ! ખરેખર કોઈ હિતસ્વી મનુષ્યની માફક આ મચ્છ વારંવાર મારા સંમુખ જોઇ રહ્યો છે. રૂધિરથી ખરડાયેલું શરીર, સમુદ્રનાં પાણીનાં મોજાથી ધોવાઈ ગયું. મચ્છપર બેઠેલી મલયાસુંદરી આગળ જવા લાગી તેને કાંઇ પણ ઇજા ન થાય તેવી રીતે મચ્છ પાણીમાં ઝડપથી ચાલવા લાગ્યો. ઘણા થોડાજ વખતમાં ઉત્તમ વહાણની માફક તે સાગરતિલક નામના બંદર પાસે આવિ પહોંચ્યો.

એ અવસરે તે બંદરનો સ્વામી કંદર્પરાજા, અશ્વાદિ ક્રીડા નિમિત્તે, કેટલા એક સુભટો સાથે બંદરપર આમતેમ ફરતો હતો. તેવામાં સમુદ્રની સપાટીપર પુરજોસમાં ચાલ્યા આવતા મચ્છઉપર તેઓની દૃષ્ટિ પડી.

મચ્છપર આરૂઢ થયેલા મનુષ્યને દેખીને તે સર્વે વિસ્મય પામ્યા. આપસમાં બોલવા લાગ્યા. અરે ! આતો અપૂર્વ આશ્ચર્ય ! ગરૂડપર ચઢેલા શ્રીકૃષ્ણની માફક, આ જલહસ્તી પર ચડીને કોણ આવે છે ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા—સુભટો ! આ કિનારા તરફ આવતા મચ્છને કે મનુષ્યને તમારે કોઇએ કાંઇ પણ ઇજા ન કરવી.

લોકોપણ કૌતુહલથી આકર્ષાઇ, મૌનપણે ઉભા રહ્યા અને આવતા મચ્છને એકી નજરે જોવા લાગ્યા.

જે બાજુ લોકો એકઠા થયા હતા. તે બાજુને મૂકી બીજી તરફ કિનારા પાસે જઇ મચ્છ ઉભો રહ્યો. અને પીઠઉપર રહેલી મલયાસુંદરીને પોતાની મૃદુ શુંઢવડે હળવે હળવે ઉતારી, શુદ્ધ ભૂમિપર લાવી મૂકી અને છેવટે નમસ્કાર કરી, વારંવાર મલયાસુંદરી સંમુખ જોતો. તે મચ્છ પાછો સમુદ્રની અંદર ચાલ્યો ગયો.

પ્રકરણ ૩૯ મું.

કામી કંદર્પના હાથમાં મલયાસુંદરી.

મલયાસુંદરીનું શરીર અત્યારે અનેક વ્રણોથી (છિદ્રોથી) ભરપુર હતું વેદના, ક્ષુધા, તૃષા અને પરિશ્રમથી ઘણુંજ અશક્ત થઈ ગયું હતું. પુરું બોલવાની પણ તેનામાં શક્તિ નહોતી.

મચ્છ પાણીમાં ચાલ્યો ગયો, ત્યાર પછી કંદર્પ રાજા, મલયાસુંદરી પાસે આવ્યો. આવું અશક્ત શરીર છતાં તેની લાવણ્યતા કાંઇ તદન નાશ પામી નહોતી. મલયાસુંદરી સન્મુખ જોઇ રાજા પોતાના મનુષ્યોને કહેવા લાગ્યો. આ કોઇ સુંદર સ્ત્રી જણાય છે, પણ આ મચ્છનો અને આનો સંબંધ શો ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવા પ્રયત્નપૂર્વક સમુદ્રમાંથી બહાર લાવી તેણે આને અહીં કેમ મૂકી ? વળી તે મચ્છ, વારંવાર પાછું વાળી જોતો કેમ ચાલ્યો ગયો ?

આ વાતની આપણને કાંઈ સમજ પડતી નથી. આ સ્ત્રી આપણને તે સર્વ વાત જણાવશે. આના શરીરપર, નક્ર, ચક્રાદિ સમુદ્ર મચ્છોનાં કરેલાં અનેક ક્ષતો (છિદ્રો) જણાય છે. તેથી એમ અનુમાન થાય છે કે આ સ્ત્રી સમુદ્રમાં ઘણા બખતથી પરિભ્રમણ કરતી હશે. કોઈ વૈરીએ આને સમુદ્રમાં ફેંકી દીધી હશે ? કે વહાણ ભાગવાથી સમુદ્રમાં પડી હશે ? કે કોઇ અન્ય કારણથી આ મચ્છની પીઠપર આવી પડી હશે ? વગેરે વાતચિત કરતા રાજાએ આ સર્વ વાતના ખુલાસા પૂછવાની ઇચ્છાથી મલયાસુંદરીને જણાવ્યું કે,

સુંદરિ ! હું સાગરતિલકબંદરનો કંદર્પ નામનો રાજા છું. તું બીલકુલ ભય ન રાખીશ. મને જવાબ આપ તું કોની પુત્રી છે ? આવા દુઃખમાં કેમ આવી પડી ? ને આ મચ્છે, તને અહીં આવી રીતે કયાંથી લાવી મૂકી ?

રાજાના આ શબ્દો સાંભળી મલયાસુંદરીને કાંઇક આનંદ અને કાંઇક ખેદ થયો. તે વિચાર કરવા લાગી કે અહા ! હજી સ્વલ્પ પણ મારાં ભાગ્ય જાગૃત છે. આશાનાં કિરણોનો કાંઈક પ્રકાશ પડવા અહીં સંભવ છે. પેલા દુષ્ટ સાર્થવાહે ચેહેલાં મને અહીંજ પુત્રસહિત લાવી મૂકી હતી. તેજ આ શેહેર છે. મારો પુત્ર આ શેહેરમાંજ છે. મારાં કર્મોએ પણ મને પાછી અહીં લાવી મુકી છે. જો મારા પુત્રની અહીં કોઈ પ્રકારે મને ખબર મળે તો હું તેને મળું, નેત્રોથી જોઉ, અને અંકમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાખી તેનું પાલન કરૂં.

બીજી તરફ વિચાર કરતાં, અહીં મને ભયનું મોટું કારણ છે. આ કંદર્પરાજા મારા પિતા તથા મારા સસરાનો વૈરી રાજા છે. તેની આગળ મારે વધુ ગુપ્ત રહેવાનું છે. મારૂં જરા પણ વૃત્તાંત તેને જણાવવું તે મારા લાભમાં મોટું નુકસાનકર્ત્તા છે. મારા કુલવંશાદિકની તેને ખબર પડવાથી તે મને હેરાન કરશે, બળાત્કારથી શીયળ ખંડન કરશે, અને પુત્રને પણ મારી નાખશે. માટે આની આગળ મૌન રહેવું તે વધારે ઉચિત છે, ઇત્યાદિ વિચાર કરી, ઉંડો નિઃશ્વાસ મૂકી મલયાસુંદરીએ જણાવ્યું.

રાજન્ ! આ નિર્ભાગ્ય મનુષ્યનું વૃત્તાંત સાંભળવાની તમને કાંઇપણ જરૂર નથી, તેમ લાભદાયક પણ નથી. હું પરદેશની રહેનારી, પુણ્યના નાશથી દુઃખી થઈ, રૌરની માફક દુઃખમાં રોળાઉં.છું

દુઃખ અને દયાની લાગણી ઉત્પન્ન કરે તેવાં મલયાસુંદરીનાં વચનો સાંભળી, સેવકોએ રાજાને જણાવ્યું કે, મહારાજા ! આ સ્ત્રી દુઃખના ભારથી અત્યારે દુઃખી થઇ રહી છે. અને દૃષ્ટ મનુષ્યના સંયોગથી ભ્રષ્ટ થયેલી જણાય છે, માટે તે બીજકુલ બોલી શકતી નથી. તો અત્યારે આ સ્ત્રીને આપે કાંઇ પણ ન પુછવું, પણ અનુકંપા કરવા લાયક આ સ્ત્રીઉપર કોઇ પણ જાતનો ઉપકાર કરવો તે જ યોગ્ય છે.

રાજા—ભદ્રે ! તું અત્યારે અત્યંત દુઃખમાં છે તેમજ બોલી પણ શકતી નથી, તથાપિ તારૂં નામતો કહી જા.

મલયાસુંદરીએ મંદ સ્વરે ઉત્તર આપ્યો, મારૂં નામ મલયાસુંદરી છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાએ સેવકો પાસે તત્કાળ પાલખી મંગાવી. પાલખીમાં મલયાસુંદરીને બેસારી, તે પોતાના મેહેલનાં લઈ ગયો, અને સંરોહણી ઔષધિ મંગાવી તેના સર્વ વ્રણોઉપર લગાવી દીધી આષધિના પ્રભાવથી તેના સર્વ વ્રણો થોડાજ વખતમાં રૂઝાઈ ગયા. અનુક્રમે મલયાસુંદરીનું શરીર પુર્વની માફક કાંતિ અને શક્તિથી ભરપુર થઈ આવ્યું.

મલયાસુંદરીનું શરીર સારૂં થતાં, રાજાએ તેને એક જુદા મેહેલમાં રાખી. તેની સેવામાં અનેક દાસ દાસીઓ મૂકયાં, અને સુંદર વસ્ત્રાલંકારોથી નિરંતર સત્કાર કરવા લાગ્યો.

ચતુર મલયાસુંદરી ચેતી ગઈ. આ સન્માન ભવિષ્યમાં મને દુઃખરૂપ નિવડશે, એ તેણે નિશ્ચય કર્યો. ધર્મપરાયણ, પરોપકારી, મહાત્માઓ અને માતા, પિતા, ભાઈ, ઇત્યાદિ સંબંધીઓ સિવાય, વિના પ્રયોજને જો સ્ત્રીનો આદર, સત્કાર થતો હોય તો સમજવું કે અવશ્ય તેમાં કાંઈ ગુઢ સ્વાર્થ રહેલો છે, અને તે વખત જતાં કાળાંતરે પ્રગટ થાય છે. આ સર્વ સમજવા છતાં અત્યારે નિરૂપાય હોવાથી ભવિષ્યની રાહ જોતી, મલયાસુંદરી ધર્મધ્યાનમાં તત્પર રહી દિવસો ગુજારવા લાગી.

અનુમાન કરેલું ભવિષ્ય સત્ય થયું. રૂપ અને લાવણ્યતાની અદ્‌ભૂતતા જોઈ, કામી કંદર્પ રાજા ચમત્કાર પામ્યો. દાસીદ્વારા મલયાસુંદરીને તેણે જણાવ્યું કે, ' તુ મારી સ્ત્રી થવાને કબુલ થા. પટરાણીનો પટાભિષેક તનેજ કરવાનો મેં નિર્ણય કર્યોછે. તારા મોહક, રૂપ અને ગુણો આગળ તારા આદેશમાં તત્પર રહેવાનું મને કાંઇ કઠીણ નથી ' ઇત્યાદિ શામ દામાદિ ભેદથી દાસીએ

P.P. Ac: Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરીને રાજાનો સંદેશો કહી બતાવ્યો. ઉત્તરમાં મલયા-સુંદરીએ ગુસ્સે થઈ તેને બહાર કાઢી. થોડા વખત પછી રાજા પોતે મલયાસુંદરી પાસે આવ્યો. અને સ્નેહની લાગણીથી બોલવા લાગ્યો. " સુંદરી ! મારૂં વચન પ્રેમપૂર્વક તારે માન્ય કરવું જોઈએ. ઉભયપક્ષી પ્રેમથી સંસાર સુખરૂપ નિવડે છે. છતાં જો મારૂં વચન પ્રીતિથી માન્ય નહિ કરીશ તો બલાત્કારથી પણ હું તને ભોગવીશ. મારૂં મન તારા સુંદરરૂપ ઉપર મોહી રહ્યું છે."

મલયાસુંદરી વિચારમાં પડી. હું પહેલેથીજ જાણતી હતી કે આ આશયથીજ તે મને અહીં લાવ્યો છે, અને આજપર્યંત મારો સત્કાર પણ આ આશયથીજ તે કરતો રહ્યો છે. આજે તે ગુપ્ત આશય તેણે મારી આગળ પ્રગટ કર્યો છે. અરે ! આ મારા સુંદર રૂપને ધિક્કાર થાઓ. આ મનોહર યૌવન પાતાળમાં જઈ પડો. આ રૂપ અને યૌવનથીજ હું આટલી કદર્થના પામી છું હું સમુદ્રમાંજ કેમ ન ડુબી ગઇ ? અથવા તે મચ્છે મને શા માટે સમુદ્રમાંથી પાર ઉતારી કે, આ નરક સરખી માનસિક યાતના (પીડા) માં પાછી હું આવી પડી.

ખરી વાત છે કે ધર્મિષ્ટ મનુષ્યને જ્યારે પોતાનો ધર્મ જતો હોય, અથવા જ્યાં ધર્મનો નાશ થતો હોય, ત્યારે તે સ્થળ કે, તે તરફનાં ગમે તેવાં શારીરિક સુખ હોય, પણ તે નરક સમાન અનિષ્ટજ લાગે છે. બાકી જેને ધર્મની પરવાજ નથી, ભવભ્રમણથી ખિન્નતા આવી નથી, તેવાં મનુષ્યો માટે તો કાંઈ બોલવાનું નથી. તેવાઓને તો આવા પ્રસંગો આનંદની લહરીઓ સમાન થઈ પડે છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અરે ! આ કામાંધ રાજા બળાત્કારથી પણ મારૂં શીયળ ખંડિત કરશે, તો શીયળ ખંડિત થયા પહેલાંજ મારે કોઈ પણ ઉપાયથી પ્રાણ ત્યાગ કરવો તે શ્રેષ્ટ છે. મારા આ વિચારને અનેક મહા પુરૂષોએ સહાનુભૂતિ આપી છે. તેઓ કહે છે કે,

वरमृत्युन शीलस्य भंगो येतासत व्रतः
देवत्वं लभत याति नरकं तुं क्षत व्रतः १

મરણ પામવું તે ઉત્તમ છે, પણ શીયળનુ ખંડન કરવું તે યોગ્ય નથી. પૂર્ણ વ્રતવાળા મનુષ્યો દેવપણું પામે છે, ત્યારે ખંડિત વ્રતવાળા મનુષ્યો નરકમાં જાય છે.

આ દૃઢ નિશ્ચય કરી મલયાસુંદરીએ રાજાને જણાવ્યું. મહારાજા ! ન્યાયનિષ્ટ અને હિતસ્વી રાજાઓ નિરંતર પ્રજાનું પુત્રની માફક પાલન કરે છે. તમારા જેવા ન્યાયી રાજાઓ જ્યારે ન્યાયનો ત્યાગ કરી આવા અકાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરશે તો આ સર્વ પ્રજાનો અનાયાસેજ નાશ થયો સમજો. શું જેનું શરણ તેનાથીજ ભય ? સતીના શીયળનો વિધ્વંસ કરનારા પાપી જીવો આ દુનિયામાં પોતાની અપકીર્તિ ફેલાવે છે, અને પુનર્જન્મમાં નરકાદિકની તીવ્ર યાતનાઓ ભોગવે છે. સતીના શીયળનું ખંડન કરવું એજ પ્રથમ, કેસરીસિંહની કેશવાળી લેવાની માફક કે, દૃષ્ટિવિષ સર્પના મસ્તકપરથી મણી લેવાની માફક દુર્ઘટ છે. તથાપિ કોઈ પાપી જીવ તેવો પ્રયત્ન કરે તો સ્ત્રીઓ શ્રાપ આપી, પોતાના શીયળના પ્રભાવથી બાળીને ભસ્મ કરી નાંખે છે. માટે હે રાજા ! તારે ચેતવાની જરૂર છે, તારા નિર્મળ કુળને કલંક નહિ લગાડ. તારો વંશ વિશાળ છે. કુળ વિમળ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે. તું ગુણવાન છે માટે આવું અકાર્ય કરવું તે તને કોઇ પણ રીતે યોગ્ય નથી. આ પ્રમાણે શામ અને ભેદના પ્રયોગથી તે સતીએ રાજાને ઘણો બોધ આપ્યો. પણ પથ્થરઉપર પાણી. કંદર્પ રાજા પોતાના અભિપ્રાયથી પાછો ન હઠયો.

આ સ્ત્રીનું શીયળ, મારે બળાત્કારે પણ ખંડિત કરવું. તેના શીયળની શકિતથી ભલે તે મને બાળીને ભસ્મીભૂત કરી નાંખે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરતો કંદર્પ રાજા તે અવસરે તો મલયસુંદરી પાસેથી નીકળી, પોતાના મેહેલમાં આવ્યો. અને રાજકાર્યમાં કામે લાગ્યો. પણ તે સ્ત્રીનું રૂપ, તેની લાવણ્યતા, અને તેના હૃદયવેધક કઠોર શબ્દો તે રાજાના હૃદયમાં શલ્યની માફક સાલવા લાગ્યા.

રાજાના જવા પછી મલયાસુંદરી પાછી ધર્મધ્યાન કરવામાં સાવધાન થઇ, તેનું મુખકમળ ગ્લાય થઇ આવ્યું, તથાપિ શીયળ રક્ષણાર્થે મરવાને પણ તત્પર થઇ રહી.

રાજા વિચારમાં પડયો કે, સ્ત્રીઓને સ્વાધીન કરવામાં બળનું કામ નથી. કોઇ પણ સ્ત્રી તેના ખરા અંતઃકરણપૂર્વક બળથી સ્વાધીન થઇ નથી. પણ પ્રેમ, વિશ્વાસ, વિનય, આશા,અને લાગણીથી સ્વાધીન થઈ શકે છે. માટે તેને સ્વાધીન કરવા માટે મારે કળાકૌશલ્ય વાપરવું જોઇએ એમ ધારી, તેને મીઠાં વચનોથી સમજાવવા માટે ફરી કેટલીક દાસીઓને મોકલી અને પોતે જાતે પણ અનુકુળ વચનોથી સમજાવી છતાં. આ મહાસતીના એક રોમમાં પણ વિકાર ન થયો. તેમજ તેના વિચારમાં જરાપણ ફેરફાર ન થયો. આનું નામ તે સતી સ્ત્રી. અને આજ ખરેખર શીયળવ્રત કહેવાય.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજા થોડો વખત શાંત રહ્યો. મલયાસુંદરીને છંછેડવાનું તેણે મુકી દીધું. પ્રેમથી સ્વાધીન કરવા માટે, દેશાંતરથી જે ઉત્તમ વસ્તુઓ પોતાની પાસે ભેટ તરીકે આવતી હતી, તે તે વસ્તુઓ મલયાસુંદરીને ભેટ તરીકે મોકલવા લાગ્યો.

એક દિવસે પોપટ આકાશમાર્ગે ચાલ્યો જતો હતો. તેની ચાંચમાં એક સુંદર અને પાકું આમ્રફળ (કેરી) હતું. ઘણા ભારથી તે ફળ ઉપાડવાને શુક અસમર્થ થયો. રાજા આ અવસરે મેહેલની ખુલ્લી અગાસીમાં બેઠો હતો. પોપટ ઉડતો ઉડતો તે અગાસીઉપર આવ્યો એટલામાં તેની ચાંચમાંથી તે ફળ છુટી ગયું અને રાજાના ખોળામાં આવી પડયું.

રાજા તે ફળ પોતાના હાથમાં લઇ વિચારવા લાગ્યો કે, આ ફાલ્ગુન માસમાં આ પકવ આમ્રફળ કયાંથી ! વિચાર કરતાં તેને યાદ આવ્યું કે, આ નગરની નજીકમાં છિન્નટંક નામનો પાહાડ છે. તેના અતિ વિષમ અને અર્ધ ઉંચા શિખર પર, સદા ફળ આપનાર એક આમ્રવૃક્ષ છે. તે આમ્રપરથી ફળ લઈ આ શુક ઉડયો જણાય છે અને ફળના વિશેષ ભારથી તેની ચાંચમાંથી આ ફળ અહીં પડયું છે.

આ ફળ હું પોતે ખાઉં કે, આ નવીન આવેલ સ્ત્રીને આપું ? અથવા આ અપૂર્વ ફળથી તે સ્ત્રીની મારા પર અપૂર્વ પ્રીતી જાગૃત થશે; માટે તેને જ ખાવા માટે મોકલાવું. આ પ્રમાણે વિચાર કરતા રાજાએ, નજીકમાં ઉભેલા પોતાના સેવકને આદેશ આપ્યો કે, અરે સેવક ! આ આમ્રફળ લઈ તમે તે નવીન સ્ત્રી પાસે જાઓ, તેને આ ફળ આપો, અને તે મુકામમાંથી તેને લઇ મારા અંતેઉરમાં લાવી મુકો. બળાત્કારથી પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આજે હું મારા મનોરથ પૂરણ કરીશ.

સેવકો આમ્રફળ લઇ મલયાસુંદરી પાસે આવ્યા. આ અમૃતફળ, રાજાએ પોતે ન ખાતાં આપને પરમ પ્રીતિથી ભેટ મોકલાવ્યું છે. આ પ્રમાણે કહી તે ફળ મલયાસુંદરીના હાથમાં મુકયું.

વિસ્મય પામી મલયાસુંદરીએ તે ફળ તત્કાળ ગ્રહણ કર્યું અહા ! મારો પુણ્યોદય જાગૃત થયો. અકાળે પણ આ આમ્રફળ મને મળ્યું. હવે સર્વ સારૂં થશે. મારા શીયળનું અવશ્ય રક્ષણ થશે. આ પ્રમાણે વિચાર કરતી મલયાસુંદરીને તે સેવકોએ રાજાના મુખ્ય અંતેઉરમાં લાવી મુકી.

રાજા પાસે આવી તે સેવકોએ તે સુંદરીને અંતેઉરમાં લાવી મુકયાના સમાચાર આપ્યા, રાજા પણ રાત્રિની રાહ જોતો ઘણા કષ્ટે દિવસ પુરો કરવા લાગ્યો.

મલયાસુંદરી ચિંતવવા લાગી. આ કંદર્પરાજા વિષયાંધ થઈ મને અનેક પ્રકારે કદર્થના કરશે. પોતાના દુષ્ટ અભિપ્રાય પૂર્ણ કરવા માટે આજે મને અંતેઉરમાં લાવવામાં આવી જણાય છે. શીયળ રક્ષણ માટે મારા સ્વામીએ આપેલી ગુટિકા મારી પાસે છે. આજપર્યંત આમ્રફળના અભાવે તેના ઉપયોગ મારાથી બની શકયો નથી. આજે અનાયાસે તે ફળ મળી ગયું છે. માટે હમણાંજ તે પ્રયોગ અજમાવું. એમ વિચાર કરી પોતાના ધમ્મીલમાંથી [ચોટલામાંથી] ગુટિકા કાઢી, આમ્રરસમાં ઘસી કોઇ ન જાણે તેમ પોતાના કપાળામાં તિલક કર્યું.

ગુટિકાના પ્રયોગથી તે સુંદરી તત્કાળ દિવ્યરૂપ ધારી પુરૂષ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થઇ ગયો. પુરૂષરૂપ થવાથી તેને ઘણો આનંદ થયો. નિર્ભય થઈ અંતેઉરના મુખ્યદ્વારઉપર શાંત ચિત્તે બેઠો.

પોતાના મેહેલમાં અતિ અદ્ભૂતરૂપવાળા પુરૂષને અકસ્માત્ પ્રગટ થયેલો કે આવેલો જાણી, રાજાની રાણીઓ ત્યાં આવી. વિસ્મયપૂર્વક વિકસિત નેત્રે નિહાળી નિહાળીને તેને જોવા લાગી. અને આપસમાં બોલવા લાગી કે, અહા ! આ દિવ્ય પુરૂષ અહીં કયાંથી ? શું તે પાતાળમાંથી નીકળી આવ્યો કે આકાશમાંથી ઉતરી આવ્યો ? આતે કોઈ દેવ છે કે વિદ્યાધર છે ? આ પ્રમાણે બોલતાં બોલતાં અને તે પુરૂષને જોતાં જોતાં, જેમ ચંદ્રોદયથી સમુદ્રમાં પાણી ઉછળે છે તેમ રાણીઓના શરીરમાં કામ ઉછળવા લાગ્યો. તેઓનાં નેત્ર, મન, અને શરીર કામથી વ્યાકુળ થયાં. ફળવાળા વૃક્ષને જોઈ ક્ષુધાતુર થયેલું વાનરાઓનું ટોળું જેમ ફળ ખાવા માટે ઉત્સુક થાય છે, તેમ રાણીઓનાં મન તે પુરૂષસાથે ક્રીડા કરવા માટે ઉત્સુક થયાં. પ્રસરતી સુગંધવાળી આમ્રમંજરીઉપર જેમ ભ્રમરો આવી પડે છે, તેમ તેના શરીરઉપર, તે સ્ત્રીઓના કટાક્ષોનો સમુદાય એકી સાથે પડવા લાગ્યો. આ દિવ્ય પુરૂષને દેખી, આખું અંતેઉર આ પ્રમાણે વિસંસ્થુળ થયેલું જાણી, વિસ્મય પામેલા પહેરેદારોએ રાજા પાસે જઈ તે વાત જણાવી.

રાજા ઉતાવળો ઉતાવળો અંતેઉરમાં આવ્યો. આવીને જુવે છે તો ધીર, સૌમ્ય, સુખાસીન અને સાક્ષાત્ કંદર્પ હોય તેવો રૂપવાન્ એક નવીન પુરૂષ દીઠો. તેને જોતાં જ રાજા બોલી ઉઠયો. અરે ! આ પુરૂષ કોણ છે ! મેહેલમાં તેણે કેવી રીતે પ્રવેશ કર્યો ? આ પ્રશ્નના પ્રત્યુત્તરમાં રાજાને કાંઇ જવાબ ન મળ્યો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાએ મલયાસુંદરીની તપાસ કરાવી પણ કોઈ ઠેકાણે તેનો પત્તો ન લાગ્યો. ભ્રકુટી ચઢાવી રાજાએ પ્રતીહારને પુછયું. અરે ! પેલા આવાસમાંથી લાવીને હમણાં આંહી એક સુંદરીને મુકી હતી તે કયાં ગઈ ? પ્રતિહારોએ નમ્રતાથી જણાવ્યું. દેવ ! તે હમણાંજ આ દ્વારપર બેઠી હતી. બહાર ગઇજ નથી. કેમકે અમે સર્વે આ મુખ્યદ્વારપર પેહેરો ભરતા બેઠા છીએ.

દ્વારપાળનાં વચનો સાંભળી રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો કે કોઇ પણ પ્રયોગથી તે સુંદરીએજ આ પુરૂષનું રૂપ ધારણ કર્યું હોય એમ સંભવે છે. વિશેષ નિર્ણય માટે રાજા તેને પુછવા લાગ્યો કે, અરે ! તું કેવો છે તે અમને કહી બતાવ.

મલયાસુંદરીએ જવાબ આપ્યો કે, જેવો હું છું તેવો તું શું નજરે જોઇ શકતો નથી.

રાજા ફરી વિચારમાં પડયો આનું સ્વરૂપ વિદ્યાધરથી કે સિદ્ધ પુરૂષથી વિલક્ષણ છે. શરીરપરનાં ચિહનો કોઇ સામાન્ય પુરૂષનાં જેવાં જણાય છે. ત્યારે વેશ તો મલયાસુંદરીના જેવો જણાય છે. ત્યારે આજ નિર્ણિત થાય છે કે મલયાસુંદરીએજ કોઇ પણ પ્રકારે આવું રૂપ ધારણ કર્યું જણાય છે.

રાજા—મલયસુંદરી ! મારા મનોવાંછિત ભાવને કોઇ પણ પ્રકારે નહિ ઇચ્છતાં તેંજ કોઈ પ્રયોગથી આ રૂપ ધારણ કર્યું છે.

અરે ! સુભટો ! શું જુવોછો. આને આ મેહેલમાંથી બહાર કાઢી બીજા આવાસમાં રાખી નજરકેદ કરો. આ અંતેઉરમાં વધારે વખત રહેશે, તો મહાન્ અનર્થ પેદા કરશે.

રાજાનો હુકમ થતાંજ રાજપુરૂષોએ તેને બહાર કાઢી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નજીકના આવાસમાં પોતાની દેખરેખ નીચે નજરકેદ કર્યો.

મલયાસુંદરીને ઘણો હર્ષ થયો, પોતાના શીયળનું રક્ષણ થયેલું જાણી તેના આનંદનો પાર ન રહ્યો. તે વિશેષ પ્રકારે ધર્મધ્યાનમાં સાવધાન થઇ રહી.

આટલાથીજ તેના દુઃખનો પાર આવે તેમ નહોતો, કે કદર્પ રાજા તેને છોડી મૂકે તેમ નહોતું. થોડીવાર થતાંજ રાજા તેની પાસે આવ્યો, અને અનેક પ્રકારના અનુકુળ ઉપચારથી પૂછવા લાગ્યો

અરે સુંદરી ! તેં પુરૂષનું રૂપ શામાટે અને કયા પ્રયોગથી બનાવ્યું ? અને હવે ફરી પાછું સ્ત્રીરૂપ કેવા પ્રયોગથી બનશે ?

આ પ્રશ્નનો ઉત્તર મલયાસુંદરીએ, મૌનપણારૂપજ આપ્યો. અર્થાત્ કાંઇ ઉત્તર નજ આપ્યો. ખરેખર એવો કોણ મૂર્ખ મનુષ્ય હોય કે પોતાનો થયેલો વિજય તેને મૂકી દઇ, પોતાનો પરાજય થાય તેવો રસ્તો શત્રુને બતાવી આપે.

જ્યારે મલયાસુંદરી તરફથી કાંઇ પણ ઉત્તર ન મળ્યો, ત્યારે ક્રોધાતુર થઇ રાજાએ તેને ઘણો માર માર્યો. પરાધીન સુંદરીએ તે સર્વ મુંગે મોઢે સહન કર્યું. આ પ્રમાણે રાજાએ માર મારવાનું કામ ચાલુજ રાખ્યું. નિરંતરના પ્રહારથી દુઃખી થઇ તેણે વિચાર કર્યો કે, મારે આ સ્થળથી કોઇ પણ પ્રકારે હવે ચાલ્યા જવું એજ શ્રેયસ્કર છે. તોજ આ નરક સરખા દુઃખનો અંત આવશે. તેમજ પુરૂષનું રૂપ હોવાથી બીજે ઠેકાણે તેવી રીતનો પરાભવ થવાનું કારણ પણ નહિજ બને. આ ઇરાદાથી અહીંથી નીકળી જવા માટે તેણે પ્રસંગ શોધવા માંડયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એક વખત રાત્રિએ સર્વે પેહેરેદારોને નિદ્રામાં પડેલા તેણે દીઠા. આ અવસર જોઈ, કોઇ ન જાણે તેવી રીતે તે ત્યાંથી નીકળી નગરની બહાર આવી. સ્ત્રીજાતિ હોવાથી, તેમજ અનુભવ અને ધૈર્યના અભાવે ત્યાંથી દૂર નાશી છુટવાની તેની હિમ્મત ન ચાલી. આ દુઃખમાંથી છુટવા માટે છેલ્લો ઉપાય મરણનેજ શરણ થવું, એમ નિર્ણય કરી તે એક જીર્ણ ઘરની ભીંત પાસે જઈ ઉભી રહી.

મરવાથી કે આપઘાત કરવાથી કોઈ પણ વખત દુઃખનો નાશ થતો નથી. પણ ઉલટું આર્ત્ત કે રૌદ્ર ધ્યાન થવાથી વિશેષ પ્રકારે કર્મબંધ થાય છે. અને તેથી ભવિષ્યમાં તે દુઃખમાં વધારો થતો રહે છે.

કર્મબંધનાં કારણને જાણનાર વિવેકી મલયાસુંદરીએ મરવાનો વિચાર કરતાં ઘણી મોટી ભૂલ કરી છે. પણ ખરી વાત છે કે જ્યારે મનુષ્યો અનેક પ્રકારની મહાન્ વિપત્તિમાં આવી પડે છે, ત્યારે વિવેક કે વિચારણા ગુમ થઇ જાય છે, ભાન ભૂલાઇ જાય છે, અને તેથીજ આ વિવેકી મલયાસુંદરીએ દુઃખથી કંટાળી મરણને શરણ થવું યોગ્ય ધાર્યું હશે.

આવાં મહાન્ દુઃખમાં કે રોગાદી ઉપદ્રવોમાં મનુષ્યો આત્મભાન ભૂલી જાય છે. તેનું કારણ એમ જણાય છે કે, જેમનો ધર્મ અભ્યાસ, વિવેક વૈરાગ્ય એ લાંબા વખતનો કે દૃઢતાવાળો હોતો નથી. જો લાંબા વખતનો અનુભવ અને તે પણ દૃઢતા પામેલો હોય તો ગમે તેવી આફતમાં પણ તે પોતાનું ભાન કે કર્તવ્ય ભૂલી જતો નથી. આ માટેજ જ્ઞાની પુરૂષો પોકાર કરી આપણને ચેતાવે છે કે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તમે નિરંતર સાવધાન થાઓ ક્ષણે ક્ષણે આત્મ ઉપયોગની જાગૃતિ રાખો. આખી જીંદગીપર્યંત તમારા લક્ષને, તમારા કર્તવ્યને, અને તમને પોતાને ભૂલો નહિ. આવો દૃઢ અભ્યાસજ તમારું ખરેખર હિત કે રક્ષણ કરનાર છે.

આ જીર્ણ હીવાલની નજીકમાંજ એક મોટો અંધ કુપ નામનો ગહન પણ પાણી વિનાનો કુવો હતો. આજુ બાજુ ફરતાં ફરતાં તે મલયાસુંદરીના જોવામાં આવ્યો. તે કુવાના કિનારાપર ઉભી ઉભી તે વિચાર કરવા લાગી.

હમણાં કે પ્રભાતે, રાજાને ખબર પડશે કે તરતજ, તે મારી પાછળ અવશ્ય આવશે. મને નાશી ગયેલી જાણી રોષાંધરાજા વિવિધ પ્રકારે માર મારી મને મારી નાખશે. તેને હાથે મરવા કરતાં આ કુવામાં ઝંપાપાંત કરી આરાધના કે જાગૃતિપૂર્વક પોતાને હાથે મરવું તે મને પોતાને શ્રેષ્ટ જણાય છે. આમ નિર્ણય કરી, પંચપરમેષ્ટિ મંત્રનું સ્મરણ કરવાપૂર્વક, (સમુદ્રમાં) પડયા પછી પેહેલાં જેવીરીતે આરાધના કરી હતી તેવીરીતે) અંત્ય આરાધના કરી.

મરવાનો અભિપ્રાય પૂર્ણ થયો છે, તથાપિ પોતાના સ્વામી મહાબળ તરફનો પ્રેમ કે ભક્તિભાવ બીલકુલ ઓછો થયો નહોતો. છેવટમાં દુર્દૈવને ઓળંભો આપતાં તેણે જણાવ્યું કે,

એ વેરી દુર્દૈવ ! મારા સ્નેહી બંધુવર્ગ તરફથી વિયોગણ બનાવી તેંજ મને દુઃખના ભાજનરૂપ કરી છે. નિઃસીમ સ્નેહવાળા પ્રિયતમ મહાબળની સાથે પણ તેંજ વિયોગણ કરી છે. દૈવ ! તારામાંજ સુખ, દુઃખ આપવાની કોઈ અપૂર્વ ગુપ્તશક્તિ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રહેલી છે. તો તુંજ મારાપર પ્રસન્ન થઇને અન્ય જન્મને વિષે પણ મને મારા પ્રિયતમનો મેળાપ કરાવી આપજે.

હે વનદેવીઓ ! અને વનવાસી પશુ, પંખીઓ ! મારો સ્વામી મહાબળ કોઇપણ સ્થળે તમારા જોવામાં આવે તો તેને મારા છેવટના નમસ્કારપુર્વક જણાવશો કે, વિયોગપણ અને દુઃખ સહન કરવાને અસમર્થ, કાયર, મલયાસુંદરીએ આ કુવામાં ઝંપાપાત કરીને પોતાના પ્રાણનો ત્યાગ કર્યો છે, અને અન્ય જન્મમાં પણ તમને મળવાની રાહતી જોઇ રહી છે.

આ પ્રમાણે દૈવને ઓલંભો અને વનદેવી આદિને ભલામણ કરી તે અંધ કુવામાં ઝંપાપાત કરવાને મલયાસુંદરી તૈયાર થઇ રહી છે અને છેવટનું પચંપરમેષ્ટિમંત્રનું સ્મરણ કરે છે.

પ્રકરણ ૪૦ મું.

અંધકુવામાં વિયોગીનો મેળાપ.

અકૃત્રિમ પ્રેમનો તંતું, વિયોગીની શોધમાં છેવટે મરણપર્યંત લંબાય છે. ખરા પ્રેમીઓ પોતાના પ્રેમપાત્રની પાછળ પ્રાણાર્પણ કરે છે. સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી સુખમાં આગળ અને દુઃખમાં પાછળ ચાલનાર ખરા પ્રેમીઓ છે. આફત, વિપત્તિ, વિયોગ, કે દુઃખના અવસરેજ પ્રેમીઓના પ્રેમની, સ્નેહીઓના સ્નેહની, અને રાગીઓના રાગની ખબર પડે છે. સંકટ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવ્યે નાશી જનારાઓ, સ્વાર્થ સર્યે પલાયન થનારાઓ, અને દુઃખ આવ્યે દગો દેનારાઓ પ્રેમી નથી, રનહી નથી, રાગી નથી. પણ પ્રેમ, સ્નેહ. કે રાગને બાને પડદા પાછળ રહી ફોલી ખાનારાં ગીધડાં, શ્વાન, કે શીયાળીઆં છે.

મહાબળનો પ્રેમ અકૃત્રિમ હતો. મલયાસુંદરીની આફત દૂર કરવા, તેની શોધ માટે રાજવૈભવનો ત્યાગ કરી એકલો નીકળી પડયો હતો. તે ધારત તો બીજી અનેક રાજકુમારીઓનું પાણિગ્રહણ કરી શકત. તેનો પ્રેમ અત્યારના પામર જીવોના જેવો નહોતો કે એક હૈયાત સ્ત્રીને રોવરાવીને બીજી સ્ત્રી કરી બેસે. સ્ત્રીનું મડદું હજી સ્મશાને પણ પહોંચ્યું ન હોય તે પેહેલાંતો રાતી પાઘડી બાંધી બીજી સ્ત્રીની સાથે સંબંધ નિર્ણય કરી બેસે. ખરેખર આવા વિષયાંધ અને સ્વાર્થસાધક [1]સાધુઓના રસ્તાં, સ્ત્રીઓને તેમના પ્રેમ માટે હજારવાર ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે કે ગમે તેવી સ્ત્રી, તેના ધણીની પાછળ, છ કે બાર માસપર્યંત તેના પ્રેમને સંભારે છે. ઉદાસીન રહે છે. ઉદ્ભટ વેશનો ત્યાગ કરે છે, સરસ આહાર ત્યજે છે, તપશ્ચર્યા કરે છે. અને ઘણી કુલીન સ્ત્રીઓ યાવત્ જીવનપર્યંત અન્ય પુરૂષનો સ્વીકાર નહિ કરતાં બ્રહ્મચર્ય પાળે છે, અને તપ, જપ, આદિ ક્રિયાઓ કરી આખી જીંદગી ધર્મધ્યાનમાં પસાર કરે છે.

મલયાસુંદરીની શોધમાં, મહાબળને લગભગ એક વર્ષ થવા આવ્યું હતું. છતાં કોઇ ઠેકાણે તેના સમાચાર પણ મળ્યા નહિ આજે તે નિરાશ થઇ ગયેા હતેા. રસ્તાનેા પરિશ્રમ, ક્ષુધા,

---

૧. પામરો-અથવા વિષયના ભિખારીઓ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને તૃષાથી તે ટાળી ગયેા હતેા. અને હવે જો તેની કાંઇક પણ ખબર ન મળે તેા, તેની પાછળ પ્રાણ અર્પણ કરવેા એ છેવટના નિર્ણયપર આવ્યેા હતેા.

સંધ્યા વખતે આજેજ ત સાગરતિલકબંદરપર આવી રહ્યો હતેા. રસ્તાના વિશેષ પરિશ્રમથી આગળ ન જતાં થેાડીવાર પહેલાં, જે દીવાલની ઓથે મલયાસુંદરી થેાડીવાર ઉભી હતી, તેજ દીવાલના પાછલાભાગ તરફ મહાબળ સુઇ રહ્યેા હતેા.

પરિશ્રમથી તે થાકી ગયેા હતેા છતાં પ્રિયાનેા વિયેાગાગ્નિ એટલેા બધેા તેને સંતપ્ત કરતેા હતેા કે, તેથી જરામાત્ર પણ નિદ્રા આવતી નહેાતી. તે સુતેા સુતેા એજ વિચાર કરતેા હતેા કે હવે મારે તે સુંદરીની શેાધ કયાં કરવી ? કેમકે મેાટાં મેાટાં શેહેરેા, જંગલેા, પહાડેા, ગુફાઓ, અને રાનેા વગેરે અનેક સ્થળે હું ફરી વળ્યેા છું. તે સર્વ સ્થળે ઘણી બારીકાઇથી મેં તેની શેાધ કરી છે તથાપિ તેનેા કાંઇ પણ પત્તા મળ્યેા નથી. હવે શેાધ કર્યા વગરનું આ શેહેરજ બાકી છે. પ્રભાતે અહીં તેની તપાસ કરીશ. આવા વિચારમાં મહાબળ ગુંથાયેા હતેા. ત્યાં દૈવઉપાલંભના છેવટના મલયાસુંદરીના શબ્દેા તેના કર્ણ-ગેાચર થયા. તે વિચારમાં પડયેા. અહા ! આ અપૂર્વ શબ્દેા મારી પ્રિયાના સરખા કેાઈ દુઃખીની સુંદરીના છેલ્લા મરણસૂચક સંભળાય છે. હું ત્યાં જાઉં, અને તેને મળું, તેને દિલાસેા આપું અને બની શકે તેા તેનું દુઃખ દુર કરૂં, ઇત્યાદિ વિચાર કરતેા મહાબળ તરતજ ઉભેા થયેા, અને જે દિશા તરફથી તે શબ્દેા આવતા હતા તે દિશા ત ફ દેાડયેા. દેાડતાં દેાડતાં તેણે મેાટે અવાજે જણાવ્યું. સુંદરી ! સાહસ નહિ કર. તું મરીશ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નહિ. થોડો વખત વિલંબ કર, વિલંબ કર.

મહાબળના આ શબ્દો કાનપર પડે તે પહેલાંતો અંધકુવામાં મલયાસુંદરીએ ચાહોમ કરીને ઝીપલાવી દીધું.

મહાબળ પણ કાંઇ કાયર નહોતો. તેમ તેનો સ્નેહ પણ કાંઈ ઓછો નહતો. જેને માટે રાજ્યવૈભવ મૂકી, આવી પાંથિક વૃત્તિ સ્વીકારી હતી, તે પ્રિયા હવે કાંઇ છેટી નહતી. અર્થાત્ થોડાજ હાથને આંતરે હતી. તેને માટે તે કાંઇ વાર લગાડે તેમ નહતું.મલયાસુંદરીની પાછળ મહાબળે પણ તેજ કુવામાં પડતું મુકયું.

કુવામાં પડયા પછી મહાબળે હાથના સ્પર્શથી તપાસ કરી તો, પોતાની પેહેલાં પડેલો પુરૂષ ગાઢ મૂર્ચ્છામાં પડયો હતો. તેને કાંઇક વિશેષ વેદના થતી હતી. છતાં છતાં મંદ મંદ સ્વરે તે એટલું બોલતો હતો કે, મને મહાબળનો મેળાપ થજો.

મહાબળને વિસ્મય થયો. પોતાના હાથથી તેનું શરીર દબાવવા લાગ્યો; થોડીવારે મૂર્ચ્છા વળતાં તેને ચૈતન્ય આવ્યું.

મહાબળ વિચારમાં પડયો કે, આ પુરૂષ મને સંભારે છે કે મારા નામવાળા કોઇ બીજા પુરૂષને યાદ કરે છે. તેનો નિર્ણય કરવા માટે મહાબળે તેને જણાવ્યું કે, સાહસિક ! તું કોણ છે ? અને કુવામાં તેં શા માટે ઝંપાપાત કર્યો ?

મલયાસુંદરીએ મહાબળનો શબ્દ ઓળખ્યો, તેને જણાવ્યું કે, તમે કોણ છો ? મારી પછાડી કુવામાં પડવાનું તમને શું કારણ હતું. વિગેરે મારે પણ પુછવાનું છે. પણ તે સર્વ વાત આપણે પાછળથી કરીશું. પ્રથમ તો મારા કપાળમાં રહેલું તિલક, તમે તમારા થુંકથી બગાડી નાખો, એટલે મારા પુણ્યોદયથી પ્રાપ્ત થયેલા પુરૂષ આગળ મારું સર્વ વૃત્તાંત હું નિવેદિત કરૂં.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળ આ વાતનો મર્મ સમજી ગયો. પોતાના નિષ્ઠ્યુતથી તેનું ભાળ મર્દિત કર્યું કે; તરતજ તે પુરૂષ સ્ત્રીરૂપે થઇ ગયો. અર્થાત્ મલયાસુંદરીનું સ્વાભાવિક રૂપ પ્રગટ થયું.

આ અવસરે કુવાની ભીંતના એક પોલાણમાં રહેલા સર્પે પોતાની ફણા બહાર કાઢી. તેની ફણા ઉપર તેજસ્વી મણી હોવાથી તેના તેજથી કુવામાં પ્રકાશ થયો વિયોગ દંપતીના તારામેલન માટે પ્રકાશ કરી, સર્પે ભવિષ્યમાં થનાર ઉદયની આગાહી બતાવી. પ્રિયાને નિરખવા માટે ઉત્કંઠિત થયેલા મહાબળે, મણિના પ્રકાશની મદદથી પોતાની પાસે ઉભેલી મલયાસુંદરીને દીઠી. તેને જોઇ મહાબળ બોલી ઉઠયો. અહા! શું આજે વાદળ વિનાની વૃષ્ટિ! જેની શોધ માટે ભમી ભમીને થાકી ગયો, છતાં કોઇ ઠેકાણે નહિ જણાયેલી સુંદરી આજે વિધિયોગે અંધકુપમાં મળી આવી.

મલયાસુંદરી—ઓ વિધિ! જેના વિયોગથી માથે દુઃખના ડુંગરો ઉગ્યા, જેના મેળાપની આશા મુકી આજે મરણનું શરણ લીધું છે, તે સ્વામીનો આમ અકસ્માત મેળાપ થયો તે મારાં અહોભાગ્યની નિશાની છે. આ પ્રમાણે બોલતાં દંપતી પરસ્પર ભેટી પડયાં. નેત્રમાંથી હર્ષાશ્રુનો પ્રવાહ છુટયો.

મહાબળ–પ્રિયા! આજપર્યંતનો તારો સર્વ વૃત્તાંત મને જણાવ.

મહાબળના આદેશથી મલયાસુંદરીએ કંપતા શરીરે, દુઃખિત હૃદયે અને ઝરતા અશ્રુપ્રવાહે, અનુભવેલો સર્વ વૃત્તાંત નિવેદિત કર્યો.

આ વૃત્તાંત સાંભળી મહાબળને ઘણું દુઃખ થયું, તેનાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નેત્રમાંથી આંસુનો પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો. હા ! હા ! દેવી ! શું આવાં દુઃખનો અનુભવ કરવા માટેજ તારો જન્મ થયો છે ! તું આવા અસહ્ય દુઃખાર્ણવમાં પડી ! સુકુમાર અને ભોગને યોગ્ય. શરીરે તેં આ દુઃખ કેવી રીતે સહન કર્યાં આ અથવા ખરી વાત છે, કે કરેલ કર્મ અનુભવનો ન્યાય કોઇથી પણ ઉલ્લંઘન કરી શકાતો નથી.

સુંદરી ! સાર્થવાહે તારી પાસેથી લઇ લીધેલ આપણો પુત્ર હાલ કયાં છે ?

મલયાસુંદરી—સ્વામીનાથ ! તે સાર્થવાહે આજ નગરમાં કોઇ પણ સ્થળે પુત્રને મૂકયો છે. પણ ચોકકશ ઠેકાણા સિવાય તે બાળક આપણને કેવી રીતે મળીશકશે ?

મહાબળ—આ કુવામાંથી કોઇપણ પ્રકારે બ્હાર નીકળ્યા પછી તે કુમારની તપાસ કરીશું.

મલયાસુંદરી–મારા વિયોગ પછીથી આપે કેવી રીતે દિવસો પસાર કર્યા. મહાબળે ભીલ્લરાજાને જીતી આવ્યા પછીથી આજપર્યંતનો પોતાનો અનુભવેલો સર્વ વૃત્તાંત જણાવ્યો.

આ પ્રમાણે અન્યોઅન્ય વાર્તાલાપરૂપ અમૃતથી શ્રુતિપુટને તૃપ્ત કરતાં રાત્રિ પૂર્ણ થઈ પ્રભાત થયું.

કેટલાક વખત પછીથી પેહેરેગીરો જાગૃત થયા. તપાસ કરતાં રાજાએ સોંપેલ નવીન પુરૂષ જોવામાં ન આવ્યો. તરતજ રાજાને ખબર આપી. અનેક પુરૂષોને સાથે લઈ, પગલે, પગલે, તપાસ કરતાં રાજા છેવટે કુવા ઉપર આવી પહોંચ્યો. કુવામાં તપાસ કરતાં સ્ત્રી, પુરૂષ બન્ને જોવામાં આવ્યાં. રાજાને ઘણો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિસ્મય થયો. તે વિચારવા લાગ્યો કે, આ પુરૂષ તેનો કોઇ પ્રિયસંબંધી જણાય છે. મલયાસુંદરી તેની સાથે વાર્તાલાપ કરી રહી છે. તેમજ તેનું સ્વાભાવિક સ્વરૂપ અહીં પ્રગટ થયું જણાય છે.

અહા ! શું આ પુરૂષનું અદ્ભૂત રૂપ છે ! તેનું સૌભાગ્ય ! તેનું યૌવન ! આ બન્નેનો સંયોગ પણ યોગ્ય જ છે. વિધિપણ બરોબર વિદ્વાન્ જ છે કે, આ બન્નેનો અનુકુળ સંયોગ મેળવી આપ્યો છે. સ્વર્ગમાં રહેલ દેવ દેવીની માફક, કે રતિ અને કામની માફક આ બેહું શોભે છે. આ લોકમાં પણ આ બન્નેનો જન્મ સફળ છે. વિગેરે વિચાર કરતાં તે કંદર્પાંધ કંદર્પ રાજાએ, કુવામાં રહેલાં દંપતીને જણાવ્યું કે, " હું તમને અભય આપું છું. તમે બન્ને જણ કુવામાંથી બહાર આવો, આ રજ્જુ સાથે બાંધેલી માચીઓ કુવામાં મૂકવામાં આવે છે. તેના ઉપર તમે ચઢી બેસો. એટલે હું તમને બહાર કઢાવું છું. "

મલયાસુંદરીએ મહાબળને જણાવ્યું. પ્રિય ! આજ કંદર્પરાજા વિષયાંધ થઇ, મારે પગલે પગલે અહીં આવ્યો જણાય છે. આ કામાંધરાજાએ મને ઘણા દિવસ સુધી કદર્થના કરી દુઃખ આપ્યું છે. મને મોટો ભય રહે છે કે, તે મારાપર આસક્ત હોવાથી આપને મારી નાખશે.

મહાબળ—કાંતા ! જો આ કુવામાંથી કોઇપણ પ્રકારે હું બહાર નીકળીશ તો પછી તેનો ઘાટ ઘડવાના સર્વ ઉપાયો શોધી કાઢીશ, અને પછી નિર્ભય થઇ આપણે સ્વદેશ જઇશું; માટે ભય નહિ કર. એક માચીપર તું ચઢી બેસ, અને બીજી પર હું ચઢી બેસું છું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરીએ આજ્ઞા માન્ય કરી. બન્ને જણ એક એક માચીપર ચઢી બેઠાં. રાજાએ પણ તે માચીઓ ઉંપર ખેંચવા માટે સેવકને આજ્ઞા આપી. રાજાના ઉચ્છેદ માટે જ જાણે પાતાળમાંથી સર્પ કરંડીયા બહાર કાઢતા હોય તેમ ઉંચે ખેંચતાં બન્ને માચીઓ કુવાના કાંઠા નજીક આવી એટલે મલયાસુંદરીની માચી રાજાએ પહેલી બહાર કઢાવી.

મહાબળની માચી કુવાના કાઠા નજીક આવેલી દેખી મહાબળને જોતાંજ રાજા વિચારમાં પડયેા. અહા ! આવા નિઃસીમ રૂપ, લાવણ્યતાવાળેા યુવાન પતિ જેણે સ્વીકાર્યો છે તે સ્ત્રી, ઘણી તાડના કરવા છતાં પણ બળેલા અંગારા સરખા રૂપવાન્ મારા સન્મુખ પણ જુએ ખરી કે ? જ્યાં સુધી આ પુરૂષ જીવતેા છે ત્યાંસુધી આ સ્ત્રી મારી ઇચ્છા કરેજ શાની ? ખરીવાત છે. મણિની ઇચ્છા પથ્થરનેા સમાગમ કરવાની હોયજ નહિ. ત્યારે શું કરવું ! અરે, શું કરવાનેા વિચારજ શા માટે કરવેા ! છેલ્લેા ઉપાય અજમાવી દેવેા. આમ નિર્ણય કરવાની સાથેજ મહાબળની માચીના દોર પેાતાના હાથમાં રહેલી તરવારથી તરતજ કાપી નાખ્યા. દોર કપાતાની સાથેજ મહાબળ પાછેા કુવામાં જઇ પડયેા. મહાબળને કુવામાં પાછેા નાખ્યેા જાણીને તેની પછાડી મલયાસુંદરી પણ ઝંઝાપ ત કરવા દોડી. પણ રાજાએ તેને જોરથી પકડી રાખી અને ઘણી મેહેનતે તેને બાંધીનેરાજા પેાતાના મેહેલમાં લઇ ગયેા.

મેહેલમાં લાવી રાજાએ તેને પૂછયું. સુંદરી ! તે કેાણ હતેા ! તેનું નામ શું છે ! તે તને કેવી રીતે મળેા કયા ગામનેા રહેનાર છે ! ઇત્યાદી અનેક ખુલાસા મલયાસુંદરીને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂછ્યા. પણ તેણે તે સંબંધી કાંઈપણ ઉત્તર ન આપતાં કેવળ રૂદનજ કર્યા કર્યું ભોજન પણ બીલકુલ ન લીધું, અને કેવળ દુઃખથી મરવાનેજ ઉત્કંઠિત થઈ રહી. કેટલીકવારે તેણે રાજાને જણાવ્યું કે, જો હું તે પુરૂષને દેખીશ તોજ ભોજન કરીશ.

રાજાએ વિચાર કર્યો કે તે પુરૂષને બહાર કાઢવાથી મને ફાયદો શું ? ભલે બેચાર દિવસ ભુખી રહે. છેવટે મારૂં કહેવું માન્ય કરશે. તે પુરૂષઅહીં હશે તો આ મારા સામું પણ જોનાર નથી. તેમ આ અંતઃપુરમાં આને રાખવી તે પણ યોગ્ય નથી. કદાચ પુર્વની માફક પુરૂષ થઈ જશે તો આખા અંતઃપુરને બગાડશે. ઇત્યાદિ વિચારથી ચારે બાજુથી મજબુત, જુના, અવાવરૂ એક મેહેલમાં મલયાસુંદરીને રાખવામાં આવી, અને તેના ફરતો પોલીસનો મજબુત પહેરો મૂકી દીધો. રાજ્યકાર્યાર્થે રાજા રાજસભામાં ગયો.

મારા પ્રિયપતિ, કુવામાં શું કરતા હશે ? તેમાંથી બહાર કેવી રીતે નીકળશે ! ઇત્યાદિ વિચાર અને રૂદન કરતાં મલયાસુંદરીએ તે દિવસ પૂરણ કર્યો.

પ્રકરણ ૪૧ મું.

કારાગૃહમાં સર્પદંશ.

મલયાસુંદરીને જે મુકામમાં રાખવામાં આવી હતી તે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજકેદીને પુરવાનું એક કારાગૃહ (બંધીખાનું) હતું. તેની પાસે કોઈ પણ દાસ દાસી ન હતું. કેવળ તે મેહેલબહાર આજુબાજુ સીપાઈઓ ફરતા હતા. રાત્રિ થઈ, અંધકાર ચારે તરફ ફેલાયેા. પાણી વિના જેમ માછલી તરફડે, તેમ પતિવિયેાગથી દુઃખિણી મલયાસુંદરી જમીનપર આમ તેમ આળેાટવા લાગી. તેને કેાઇ પણ રીતે તે સ્થળે રતિ ન પડી, કાંતેા પ્રિય આવી મળે, અને કાંતેા કેાઈ પ્રકારે જીવિતવ્ય ઉડી જાય. આજ વિચાર કરતી આમ તેમ આળેાટતી હતી- તેવામાં તે અાવર સ્થાનમાંથી એક ભયંકર ઝેરી સર્પ આવી મલયાસુંદરીને દંશ દીધેા,

મરણ બુરી ચીજ છે. મલયાસુંદરી એકદમ બુમ પાડી ઉઠી અરે ! આ મારા પગે દુષ્ટ સર્પ વળગ્યેા છે. આ પ્રમાણે બેાલતી દેવ, ગુરૂનું સ્મરણ કરવા લાગી.

મલયાસુંદરીની ચીસ સાંભળી યામિકેા દેાડી આવ્યા. તેમણે એક ભયંકર સર્પ મલયાસુંદરીને પગે વળગેલેા દીઠેા. હથીઆરથી તે સર્પને તેઓએ મારી નાખ્યેા અને તત્કાળ રાજાને ખબર આપી કે મલયાસુંદરીને સર્પદંશ થયેા છે. વિષયસ્નેહી રાજા. આકુળવ્યાકુળ થતેા ઉતાવળેા ઉતાવળેા ત્યાં આવી ઉભેા.

રાજાએ તરત શેહેરમાંથી મંત્રવાદીઓને બેાલાવ્યા. ભંડારમાંથી જડીબુટ્ટી અને મણિ આદિ સર્પનું ઝેર ઉતારવાનાં સાધનેા મંગાવ્યાં. તે સર્વનેા પ્રયેાગ પણ તત્કાળ કરવામાં આવ્યેા. છતાં જરામાત્ર પણ ઝેર ઉતર્યું નહિં. પણ ઉલટું ઝેર વૃદ્ધિ પામ્યું. અને થેાડા વખતમાં આખા શરીરમાં ઝેર વ્યાપી ગયું. હળવે હળવે ઇંદ્રિઓની ચેષ્ટા બંધ પડી, અને કેવળ મંદ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મંદ શ્વાસોશ્વાસ શરીરમાં વહેવા લાગ્યો. મંત્રવાદીઓ મંત્ર ભણીને થાકયા. મણિ અને જડીબુટ્ટીઓ પલાળી પલાળી, પાણી છાંટી છાંટી સર્વ થાકયા પણ ઝેર નજ ઉતર્યું.

આવા સંકટમાં આવી પડેલી મલયાસુંદરીને નહિ જોઇ શકવાથી રાત્રિ પણ ત્યાંથી ચાલી ગઇ. છતાં તેને સજીવન સ્થિતિમાં આવેલી જોવા માટે સુર્ય ઉદયાચળપર આવી બેઠો.

રાજાના કરેલા સર્વ ઉપાય નિરર્થક ગયા. તે નિરાશ થયો. છેવટમાં કાંઇક સારી આશાથી, ઉદ્‌ઘોષણા કરવાપૂર્વક શેહેરમાં પડહ વજાવ્યો કે, "સર્પના વિષથી મૂર્ચ્છા પામેલી મલયાસુંદરીને જે કોઇ સજીવન કરશે તેને હું મારો રણરંગ નામનો હાથી, રાજકન્યા, અને એક દેશ ઇનામ તરીકે આપીશ."

આ પડહ આખા શેહેરમાં ફર્યો, પણ કોઇએ તેનો સ્પર્શ ન કર્યો. ત્યારે કંદર્પ રાજા વિશેષ નિરાશ થયો. એટલામાં એક વિદેશી પુરૂષે આવી તે પડહ સ્પર્શ્યો અને ઉદ્‌ઘોષણા બંધ રખાવી, સર્પનું ઝેર ઉતારવાનું ઘણા ઉત્સાહથી કબુલ કર્યું. રાજપુરૂષો તેને સાથે લઇ રાજા પાસે આવ્યા.

રાજપુરૂષોએ જણાવ્યું. મહારાજા! આ પુરૂષ વિષ પ્રતિકાર કરવાને તૈયાર છે. રાજાએ જરા વિશેષ નીહાળીને તેના સન્મુખ જોયું. જોતાંજ તે પુરૂષને ઓળખી લીધો. હા! આતો તેજ પુરૂષ છે કે, જે કુવાની અંદર મલયાસુંદરી સાથે મેં દીઠો હતો. અરે! તેવા અંધકુપમાંથી તે કેવી રીતે નીકળ્યો હશે? દૈવથી હણાયેલો એવો કોણ મનુષ્ય છે કે મારી આજ્ઞા સિવાય તેને બહાર કાઢે! તે અંધકુપમાંથી પોતાની મેળે નીકળવું તે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તો અશકયજ છે. ઇત્યાદિ વિચાર કરતા રાજાએ, પોતાનું કાર્ય સિદ્ધ કરવા માટે, ક્રોધના આકારને ગોપવી, કાંઇક હસતા ચેહેરે જણાવ્યું. સત્પુરૂષ ! તું મલયાસુંદરીને સજીવન કર. તે સજીવન થતાં રણરંગ હાથી, રાજકન્યા, અને એક દેશ હું તને આપીશ.

તે પુરૂષે જણાવ્યું. રાજન્ ! મને તે વસ્તુઓની કાંઈ જરૂર નથી. ફકત તે મલયાસુંદરી સ્ત્રી જો મને આપો તો હું હમણાંજ તેને સજીવન કરું.

આ શબ્દો સાંભળી રાજા વિચારમાં પડયો. અરે ! જેને માટે આટલા દિવસથી હેરાન થાઉં છું, જેને માટે રાત્રિ દિવસ સુખે નિદ્રા આવતી નથી, અને જેને માટે આ પુરૂષને મેં કુવામાં ફેંકી દીધો હતો, તે સ્ત્રીને સજીવન થયા પછી આ પુરૂષ લઈ જાય તો પછી આ સ્ત્રી સજીવન થાય તોપણ ઠીક અને ન થાય તોપણ ઠીક. કેમકે તે સ્ત્રી મારા ઉપયોગમાં તો કાંઇ નજ આવેને. આ ઈત્યાદિથી રાજા થોડો વખત તો મૌન રહ્યો. પણ થોડીવારે કાંઇક વિચાર કરી, જવાબ આપ્યો કે, હે સત્પુરૂષ ! આ સ્ત્રીને સજીવન કર્યા પછી મારું બતાવેલું કાર્ય, જો તું કરી આપીશ તો આ સ્ત્રી તને આપી દઈશ.

મહાબળે વિચાર કર્યો કે, સત્ત્વવાન્ મનુષ્યોને અશકય શું છે ! રાજા જે કહેશે તે કાર્ય કરી આપીને પણ હું મારી સ્ત્રીને લઇ ચાલતો થઈશ. ઈત્યાદી દૃઢ નિર્ણય કરી તેણે રાજાને જણાવ્યું. રાજન્ ! તમે જે કાર્ય બતાવશો તે કાર્ય કરી આપીશ.

રાજાએ તે સ્ત્રીને સજીવન કરવાનો આદેશ આપ્યો. મહાબળ, રાજા સાથે મલયાસુંદરી પાસે આવ્યો, આ અવસરે મલયાસુંદરીના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આખા શરીરમાં ઝેર વ્યાપી ગયું હતું, અને ગાઢ મુર્ચ્છામાં પડી હતી, પોતાની વલ્લભાની આ અવસ્થા દેખી તેનું હૃદય ભરાઇ આવ્યું-ઘણી મેહેનને અશ્રુ પ્રવાહ રોકી રાખ્યો.

મહાબળ—નરેંદ્ર ? આ સ્ત્રી સર્વથા પ્રાણરહિત થઈ હોય તેમ જણાય છે. તેના શરીરની ચેષ્ટા તદ્દન બંધ પડી ગઇ છે. શ્વાશોશ્વાસનું હલનચલન પણ જણાતું નથી. છતાં હું મારો પ્રયત્ન કરી જોઉં. તમે અહીં પવિત્ર જળના છંટકાવવાળું એક માંડલું બનાવો, અને સર્વ માણસોને અહીંથી બહાર જવાની આજ્ઞા કરો.

રાજાના આદેશથી રાજપુરૂષોએ તરતજ જળછંટકાવ કરી એક પવિત્ર માંડલું બનાવ્યું એટલે મહાબળે રાજા પ્રમુખ સર્વ મનુષ્યોને તે મુકામ બહાર બેસવાની ફરજ પાડી.

એકાકી મહાબળે વિષવાળન કરવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો, મંડળ આલેખી મંત્રાર્ચનાદિ વિધિ કરી. થોડો વખત ધ્યાન ધરી, મહામંત્રનું સ્મરણ કરી, પોતાની કમ્મરમાં રહેલી મણિ બહાર કાઢી નિર્મળ પાણીથી તેનું પ્રક્ષાલન કર્યું. અને પછી તે પાણી મલયાસુંદરીના નેત્રોપર છાંટયું. તેની અસરથી હળવે હળવે તેનાં નેત્રો કાંઇક ખુલવા લાગ્યાં. થોડીવારે મુખપર પાણી મુકયું, તેથી ધીમે ધીમે શ્વાસ પાછો વળ્યો. અનુક્રમે આખા શરીરપર પાણી છાંટયું. અને થોડું પાણી પીવરાવ્યું. આ મણિના પાણીની એટલી બધી તાત્કાળિક અસર થઇ કે, થોડાજ વખતમાં કુમારના આનંદ સાથે મલયાસુંદરી બેઠી થઇ.

પોતાની પાસે મહાબળને બેઠેલો જોઈ, મલયાસુંદરીના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આનંદનો પાર ન રહ્યો. તે કુમારની કોટે વળગી પડી. અને હર્ષના આંસુ વરસાવતી બોલવા લાગી. પ્રિયતમ ! તે અંધકૂપ-માંથી તમે કેવી રીતે નીકળ્યા ! અને મને કેવી રીતે સજીવન કરી ?

મહાબળ—પ્રિયા ! રાજાએ માચીનું રજ્જુ છેદી નાખવાથી હું માંચી સહિત કુવામાં પડયો. માંચી સાથે હોવાથી મને વિશેષ પીડા ન થઈ. હું જ્યારે કુવામાં પડયો. ત્યારે પેલો સર્પ પણ ત્યાંજ હતો મણિના પ્રકાશથી કુવાની સર્વ ભીંતો મેં તપાસી લીધી, તો જે ઠેકાણે તે સર્પ બેઠો હતો તેજ ઠેકાણે એક દ્વાર મારા જોવામાં આવ્યું. ત્યાં આડી શિલા લગાવેલી હતી. ત્યાં ગુપ્ત દ્વાર હોવાની શંકાથી, મુષ્ટિના પ્રહારથી તે શિલા મેં નીચી પાડી. એટલે સર્પ અવળું મુખ કરી તે ગુહામાં આગળ ચાલવા લાગ્યો. મેં પણ સાહસ કરી તે દ્વારમાં પ્રવેશ કર્યો. સર્પ પણ મસાલ પકડનારની માફક આગળ ચાલતોજ રહ્યો. મણીના પ્રકાશમાં હું પણ આગળ વધ્યો. મેં નિર્ણય કર્યો કે આ સુરંગ, કોઈ પણ ચોરના ગુપ્તસ્થાન તરિકે છે. તો આનુ મુખ્ય દ્વાર પણ આગળ અવસ્ય હોવું જોઈએ. વળી આ સર્પ પણ મસાલ પકડનાર સેવકની માફક આગળ ચાલે છે તો અવશ્ય મારાં પુણ્ય હજી જાગૃત છે. આ પ્રમાણે વિચાર કરતો હું આગળ કેટલીક ભૂમિ ગયો, તેટલામાં સર્પ, અકસ્માત્ કોઈ સ્થળે નાશી ગયો. તેથી ગુફામાં અંધકાર વ્યાપી રહ્યો. અંધકારમાં પણ આગળ ચાલતાં સામે એક પથ્થર સાથે હું અફળાયો—ભટકાયો એટલે તે પથ્થરઉપર જોરથી પાટુનો પ્રહાર કર્યો. તેથી તે સુરંગનું દ્વાર ખુલી ગયું. દ્વાર ખુલતાં જેમ ગર્ભાશયમાંથી જીવ બહાર આવે છે તેમ હું તે દ્વારથી બહાર આવ્યો, અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પુનર્જન્મ થયો હોય તેમ હું પોતાને માનવા લાગ્યો. ફરી જીવનનો મને વિશ્વાસ આવ્યો. સર્પના લીસોટાને જોતો હું સાવધાનપણે ત્યાંથી આગળ ચાલ્યો. થોડેક દૂર જતાં એક શિલાઉપર કુંડાળું કરી કુંડાળું કરી બેઠેલા તે સર્પને મેં દીઠો. નાગદમની વિદ્યાવડે તે સર્પને વશ કર્યો અને તેના મસ્તકપરની મણિ, ઉપયોગી જાણી લઇ લીધી.

પાહાડથી ઉતરતી નદીના નજીકમાં રહેલા સ્મશાનમાં, આ ગુફા હોવાથી મને ખાત્રી થાય છે કે તે ચોરનીજ ગુહા હોવી જોઇએ. પણ તે બંધ અને અવાવર હોવાથી ચોર મરણ પામ્યો હશે એમ ધારી તેજ શિલાવડે તે ગુહાનું દ્વાર પાછું મેં બંધ કર્યું.

આ રાજાતરફથી મને અન્યાય અને અનર્થ થશે એમ જાણવા છતાં પણ તારા વિરહને નહિ સહન કરી શકવાથી હું ત્યાંથી સિધ્ધો શેહેરતરફ વળ્યો. શેહેરમાં આવતાંજ જાણે તને સજીવન કરવાનું મને નિમંત્રણ થતું હોય તેમ પડહ વાજતો સંભળાયો. લોકોને મેં પડહ વજાવવાનું કારણ પુછયું. તેઓએ તારો સર્પદંશ થવાનો વૃત્તાંત મને જણાવ્યો. એટલે મેં પણ તરતજ તે પડહનો સ્વીકાર કર્યો, અને સર્પ પાસેથી લીધેલા મણિવડે મેં તને સજીવન કરી.

પ્રિયા ! આ રાજા પાસેથી મેં વચન લીધું છે કે મલયાસુંદરી મને આપવી. માટે હવે તારે જરાપણ અધૃતિ ન કરવી, મને નિશ્ચય ખાત્રી છે કે તને રાજા મારે સ્વાધીન કરશે.

આ સમાચારથી, અમૃતથી સીંચાયેલી હોય તેમ મલયાસુંદરી અત્યંત શાંતિ પામી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળે રાજાએ અંદર બોલાવ્યો કે, મેં આ સ્ત્રીને સજીવન કરી છે, તમે આવીને જુઓ. રાજા અંદર આવ્યો. તો સ્સસ્થપણે બેઠેલી અને મહાબળ સાથે વાતચિત્ત કરતી મલયાસુંદરી દીઠી. મલયાસુંદરીને જોતાંજ રાજા, પ્રેમાવેશથી પરાધીન થયો. અને મસ્તક ધુણાવી બોલવા લાગ્યો. અહા ! શું આ પુરૂષનું સામર્થ્ય ! જેના જીવિતની બીલકુલ આશા ન હતી, તેને અમારા સુંખની સાથે આણે જીવિતદાન આપ્યું.

રાજા—હે ! સત્પુરૂષ તમારૂં નામ શું છે ?

મહાબળ—મારૂં નામ સિદ્ધપુરૂષ છે.

રાજા—સિદ્ધપુરૂષ ! આ સ્ત્રીએ કાલે બીલકુલ ભોજન કર્યું નથી; તો તેને જે યોગ્ય હોય તે તમે ભોજન કરાવો.

સિદ્ધપુરૂષ—શર્કરામિશ્રિત ઉકાળેલું દુધ લાવો.

રાજાનો હુકમ થતાં સેવકો સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી લાવ્યા. મહાબળે પોતાને હાથે મલયાસુંદરીને ભોજન કરાવ્યું.

સિદ્ધપુરૂષ-હવે મને રજા આપો તમારૂં બોલેલું વચન પાળો. હું મારી સ્ત્રીને લઇ મારા દેશતરફ જાઉં. સૂર્ય, મેઘ, અને સમુદ્રની માફક ઉત્તમ પુરૂષો બીલકુલ મર્યાદા ઓલંઘતા નથી. પોતાનું બોલેલું વચન નહિ પાળી જે રાજાઓ મર્યાદાનું ઉલંઘન કરે છે, તે અવસ્ય પોતાનો અને તેના આશ્રિતોનો નાશ કરે છે.

સત્યતાને ખાતર પ્રજાએ પણ રાજાને સમજાવ્યો. રાજન્ ! આ સ્ત્રી સિદ્ધને સોંપવી જોઇએ, આપે બોલેલું આપનું વચન સત્ય કરવું જોઇએ, અને દુઃખી દંપતીને સુખી કરવાં જોઇએ.

આ વાત રાજાને બીલકુલ રૂચતી નહોતી. તે સમીવૃક્ષની

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માફક અંતરમાં ગુઢ કોપાનળથી પ્રજ્વલિત થઇ રહ્યો થોડા વખત મૌન રહી અન્ય અન્ય વાતોમાં તે વાત ભુલાવવા લાગ્યો.

રાજા—સિદ્ધપુરૂષ ! આ સ્ત્રી સાથે તમારે કાંઇ સંબંધ છે ?

સિદ્ધપુરૂષ—હા, મારી પ્રિય પત્ની છે. દૈવયોગે તે મારાથી વિખુટી પડી હતી.

રાજા—તમે તમારા કહ્યા મુજબ મારૂં એક કાર્ય કરી આપો. મારૂં મસ્તક નિરંતર દુખ્યા કરે છે, પીડા શાંત થતી નથી, ઈંદ્ર વૈદ્યે જણાવ્યું છે કે, કોઇ ઉત્તમ લક્ષણવાન્ પુરૂષ મળી આવે, તેને ચિતામાં જીવતો બાળવામાં આવે, તે ચિતાની રાખ મસ્તિષ્ક ઉપર ભભાડવામાં આવે, તો મસ્તકની પીડા શાંત થાય આ ઔષધ મને લાવી આપો.

મહાબળ, આ શબ્દો સાંભળી વિચારમાં પડયો. ખરેખર આ રાજા મલયાસુંદરીમાં આસકત થયો છે; અને તેથી તેને લેવા બદલે મને મારવાને ઇચ્છે છે. પોતાના આ દુષ્ટ આશયથી પેહેલાંજ તેણે કોઈ પણ કાર્ય કરી આપવાનું વચન મારી પાસેથી માંગી લીધુ છે. જો હું આ તેનું કાર્ય નહિં કરી આપું તો તે મારી સ્ત્રી મને આપશે નહિ. આ કાર્ય પણ મરણ પામ્યા સિવાય કરી શકવું અશકય જણાયછે. કેટલીકવાર વિચાર કરી સાહસ અવલંબી તેણે જણાવ્યું.

રાજન્ ! આ ઔષધ સંબંધી તમારે કાંઈ પણ ચિંતા ન કરવી, આવું દુર્લભ ઔષધ પણ હું તમને મેળવી આપીશ. કાર્ય થયાથી મને મારી સ્ત્રી પાછી સોંપી દેજો, અને સુખે રાજય કરજો.

દુષ્ટ પરિણામવાળો રાજા કાંઇક હસીને બોલ્યો. મહોપકારી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સિદ્ધ ! તમે શું કહો છો ? મારો વિશ્વાસ તમને નથી આવતો ? આ કાર્ય સિદ્ધ કરી આવ્યા, એટલે તરતજ તમારી સ્ત્રી તમને સોંપી દઈશ.

આ પ્રમાણે કહી, બન્નેને જુદા જુદા મુકામમાં રાખી, ફરતો મજબુત ચોકી પહેરો મૂકી, હર્ષ પામેલો રાજા પોતાના મંદિરમાં ગયો.

પ્રકરણ ૪૨ મું.

બળતી ચિંતામાં મહાબળ.

પ્રેમીઓને પ્રેમથી જે આનંદ મળે છે, તે આનંદ કરતાં વખતે શોક પણ હજારગણો થાય છે. દુઃખની સંખ્યા ગણનાતીત છે. મનનો દાહ અસહ્ય છે. વચન તે બોલવાને અસમર્થ છે. ત્યારે બીચારૂં પરાધીન શરીર, વિરહની દુર્બળ થઇ, તેના બેજાપ માટે અગ્નિમાં પણ હોમ કરી દીએ લાવે છે.

મહાબળે રાજાને કહેવરાવ્યું કે, સ્મશાનભૂમિમાં લાકડાંનો એક મોટો ઢગલો કરાવો તમારા અલૌકીક ઔષધ માટે, બીજા ઉત્તમ લક્ષણવાન્ મનુષ્યના બદલે હું જ ચિંતામા પ્રવેશ કરી, મૃતકની રક્ષા લાવી આપીશ.

રાજાના આનંદનો તો પારજ ન રહ્યો. જોઈતું હતું ને વૈદે બતાવ્યું. ટાઢા પાણીએ ખસ ગઈ. મહાબળનો આદેશ મળતાંજ રાજાએ અનેક ગાડાંઓ ભરી લાકડાં સ્મશાનમાં મોકલાવ્યાં આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વાત આખા શહેરમાં ફેલાઈ લોકો હા-હા-રવ કરવા લાગ્યા. અરે ! આવા નિર્દોષ પુરૂષરત્નનો વિનાપરાધે રાજા નાશ કરે છે. શું જીવતાં બળી મુવેલા મૃતકની રાખથી તે માથાનો વ્યાધિ જતો હશે ! રાજાને કોઈ બીજોજ ગુઢ વ્યાધિ છે.

મહાબળ કુમાર અંતિમ અવસ્થાનો વેશ પહેરી સંધ્યા-સમયે સ્મશાનમાં આવ્યો. અનેક રાજસુભટો તેની આજુબાજુ ઉભા હતા. ખેદ, દયા, અને આશ્ચર્યથી હજારો લોકોની મેદની ભરાઇ હતી.

આ વૃત્તાંતની મલયાસુંદરીને ખબર મળતાંજ તેને ઘણું દુઃખ થયું. તે પોતાને ધિક્કારવા લાગી કે અમારા જન્મને અને શરીરની સૌંદર્યતાને ધિક્કાર થાઓ. આવા પ્રરાક્રમી નરરત્નને અનર્થથી આફતમાં પડવામાં હું અનેકવાર નિમિત્તભૂત થઇ છું. ! હે નાથ ! તમે હમણાંજ એક મહાન્ વિપત્તિનો પાર પામ્યા છો. તેટલામાં વળી આ બીજી, તેનાથી પણ અધિક આપત્તિમાં કયાં આવી પડયા. મારા એક પામર જીવના બચાવ આતર, અનેક જીવોને ઉપકારી તમારા પવિત્ર આત્માને, તમે શાસારૂ જોખમમાં નાખો છો ?

રાજપુરૂષો તમને પકડીને અગ્નિમાં પ્રવેશ કરાવશે, તે દુઃસહ અગ્નિમાંથી તમે કેવી રીતે નીકળી શકશો ? પ્રિય ! જીવતાં જ અગ્નિ જવાળામાં પડેલું તમારું શરીર, અગ્નિદાહની પીડાને કેવી રીતે સહન કરશે ? તમે અહીં આવીને મને શા માટે મળ્યા ? અને સર્પદંશથી ડસાયેલી આ પાપિણીને શા માટે સજીવન કરી. તમે અહીંથી બીજે ઠેકાણે ચાલ્યા જાઓ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તમારા શરીરને બચાવો. હું આ પાપી રાજાના હાથમાં કદી ફસાવાની નથી. પણ તમે અહીંથી દૂર જતાંજ, આ દેહથી જુદો કરી મારા આત્માને પરલોકમાં મોકલી આપીશ; ઇત્યાદી અનેક પ્રકારે ધિક્કાર, ઓળંભા, પશ્ચાતાપ, શિક્ષા અને વિલાપ કરતાં તથા નેત્રે વારિથી પ્રિયને જલાંજલી દેતાં મલયાસુંદરીએ પ્રતિજ્ઞા કરી કે, હું જ્યારે મારા સ્વામીને નજરે દેખીશ, ત્યારે જ ભોજન કરીશ. સ્મશાનમાં આમતેમ ફરી, એક સ્થળે ચિતા રચવા માટે, મહાબળકુમારે રાજપુરૂષોને આજ્ઞા કરી.

કુમારનું શૌર્ય, સૌંદર્ય અને સાહસ જોઇ, રંજીત થયેલા, પ્રજાના અનેક આગેવાન મનુષ્યો, કાંઇ દુઃખીત અને કાંઇક ક્રોધિત થઇ રાજા પાસે આવી વિજ્ઞપ્તિ કરવા લાગ્યા. રાજન્! આ મહાન્ અન્યાય થાય છે. રાખના બાનાથી, પરોપકારી સિદ્ધ પુરૂષને આમ પશુની માફક મારવો કોઇપણ રીતે યોગ્ય નથી. આમ કરવા કરતાં, તેની સ્ત્રી પાછી ન આપતાં. તેને જીવતોજ જવા દેવો એ વધારે યોગ્ય છે.

રાજા—પ્રજાજનો ! આ સિદ્ધપુરૂષનાં જીવતાં, તે સ્ત્રી મારા સન્મુખ તો જોતી નથી પણ, મારૂં નામ સુધાં લેતી નથી. તેમ તે સ્ત્રીવિના મને બીલકુલ ચેન પડતું નથી; એટલુંજ નહિં પણ, તે સ્ત્રીવિનઃ મારો આત્મા આ શરીરમાં ટકી રાકશે કે કેમ, તેની પણ મને શંકા છે. ' હા ! વિષયાંધતા. હા ! નિર્લજ્જતા. હા ! નિર્બળતા ' પ્રજાજનોએ દીર્ઘ નિઃશ્વાસ મૂકયો.

રાજા—હું આવી રીતે સંકટમાં પડયો છું. માટે મારો કોઇપણ ઉપાય નથી. જીવો પ્રધાન-પ્રજા ગણો ! આ વાતમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તમારે વચ્ચે પડવાની જરૂર નથી. આ સંબંધમાં તમારે કાંઈ પણ ન બોલવું. સિદ્ધ, મરતો હોય તો મરવા દો. શું તેને માટે આપણા રાજાને આપણે આવા સંકટમાં પડેલો જોઇશું ?

પ્રધાનનાં આ વચનો સાંભળી, પ્રજાગણ ઉદાસ થયો. તેઓ આપસમાં બોલવા લાગ્યા. અહા ! જ્યાં રાજા પોતે પાપમાં પ્રવૃત્તિ કરવાવાળો હોય, અને પ્રધાન દુર્બુદ્ધિ આપનાર હોય, ત્યાં ન્યાયની આશા શાની ! ત્યાંની પ્રજાને સુખ કયાંથી હોય ! જે રાજાઓનો પોતાના મનપર આટલો પણ અંકુશ નથી, અનેક સ્ત્રીઓ છતાં, વિષયવાસનાની શાંતિ નથી, અને પુત્ર પુત્રીની માફક માનેલી પ્રજાની પાયમાલી કરવાને ઇચ્છે છે, તે રાજાઓ રાજ્ય કરવાને લાયકજ નથી. તેઓમાં રાજપણાની યોગ્યતાજ નથી. તેઓને પ્રજાએ પદભ્રષ્ટ કરવા જોઇએ.

અહા ! એક સ્ત્રી માત્રને માટે, ક્ષારના દંભથી (રાખના બાનાથી) આવા પુરૂષરત્નનો જે વિનાશ કરે છે, તે દુર્બુદ્ધિઓના મસ્તકપર નિશ્ચે ક્ષારજ પડશે. આ પ્રમાણે અન્યોઅન્ય બોલતા, મનથી કળકળતા લોકો, પાછા ફરી પોતાને ઠેકાણે આવ્યા.

મહાબળકુમાર લોકોના હાહારવ વચ્ચે, સુભટોથી વિંટાયેલો ચિતા પાસે આવ્યો.

ચિતા ઘણીજ ઉંચી અને પહોળી રચવામાં આવી હતી. લાકડાંની કાંઈ ખોટ નહોતી. કદાચ ચિતામાંથી નજર ચુકતી આ ચાલ્યો ન જાય એ આશયથી ચિતાની ચારે બાજુ રાજાના સુભટો ફરી વળ્યા હતા.

મહાબળ ચિતા પાસે આવ્યો, ત્યારે લોકોના હૃદયમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શોકાગ્નિ પ્રગટ થયો; પણ જ્યારે તેણે ચિતામાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે તે શોકાગ્નિ ઉષ્ણ અશ્રુરૂપે બહાર આવ્યો, અર્થાત્ લોકો રડવા લાગ્યા. રાજપુરૂષોએ ચિતાની બાજુ લોકોના શરીરમાં દુઃખાગ્નિ સાથે અગ્નિ સળગાવ્યો. ભડભડાટ શબ્દ કરી ચિતા સળગવા લાગી તેની જ્વાળા આકાશમાં લંબાવા લાગી. આટલી અગ્નિ છતા ચિતામાં પ્રવેશ કરેલા રાજકુમારના મુખથી નીકળતો સિત્કાર જેટલો પણ શબ્દ જ્યારે ન સંભળાયો ત્યારે લોકો તેના ધીરત્વની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

જ્યારે ચિતા સંપૂર્ણ બળી રહી, ત્યારે રાજ પુરૂષો ત્યાંથી પાછા ફરી રાજાપાસે આવ્યા અને સર્વ વૃત્તાંત નિવેદિત કર્યો. આજની રાત્રિએ, રાજા, તથા જીવા પ્રધાનને મુકીને, આખા શહેરના લોકોને પ્રાયે સુખે નિદ્રા ન આવી. લોકોએ સિદ્ધનું મરણ અને રાજાનો અન્યાય, આ બે વાતનો વિચાર કરતાં કષ્ટથી રાત્રિ પસાર કરી.

પ્રભાત થતાંજ, માથે રાખનો મોટો પોટલો લઇ બજાર વચ્ચે થઇ, રાજમંદિર તરફ જતો, તે સિદ્ધપુરૂષ લોકોના જોવામાં આવ્યો, સિદ્ધને દેખી લોકો વિસ્મય પામ્યા, લોકોના આનંદનો પાર ન રહ્યો, તેઓએ જણાવ્યું. સિદ્ધપુરૂષ ? આ તમારે માથે શું છે ? તમે અહીં કેવી રીતે આવી શકયા ?

મહાબળ—રાજા માટે તે ચિતાની રાખ લેઈને આવ્યો છું. આ પ્રમાણે ઉત્તર આપતો મહાબળ રાજમંદિરમાં આવ્યો. રાજાની પાસે રાખનો પોટલો મુકી, સિદ્ધે જણાવ્યું. રાજા તે ચિતાની આ રાખ છે, દુર્લભમાં દુર્લભ ઔષધ આ છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

હવે તમારી ઇચ્છાનુસાર જેઇએ તેટલી તમારા માથાઉપર નાખો, જેથી તમારા મસ્તકનો વ્યાધિ શાંત થાય.

રાજા—સિદ્ધપુરૂષ ! તું ચિતાગ્નિમાં કેમ દગ્ધ ન થયો ? આ ઠેકાણે સરલ થવાનું કામ નથી, ' शठं प्रति शाठयं कुर्यात् ' આ ન્યાયને યાદ કરી મહાબળે જણાવ્યું.

સિદ્ધપુરૂષ—રાજન્ ! હું ચિતાની અંદર બળીને ભસ્મભૂત થયો હતો. મારા આવા દૃઢ સત્વથી ખેંચાઇ દેવો મારી પાસે આવ્યા. તેઓએ એ ચિતાને અમૃતનું સિંચન કર્યું. તેથી હું ફરી સજીવન થયો. સજીવન થઈ તમારે માટે આ રાખનું પોટલું બાંધી હું અહીં આવ્યો છું. રાજન્ ! આ રાખ ગ્રહણ કરો. તમારૂં બોલેલું વચન પાળો, અને મારી સ્ત્રી મને પાછી સોંપી દ્યો.

રાજા વિચારમાં પડયો કે, ખરેખર આ કોઈ ધુર્ત્ત છે. સુભટોની નજર ચુકાવી ચિતા બહાર રહયો જણાય છે. અને સુભટોએ ખાલી ચિતા સળગાવી દીધી છે. દેવતા કેવા અને વાત શી ? આ સર્વ તેનો પ્રપંચ છે ચિતામાં બળેલો મનુષ્ય ફરી પાછો સજીવન થાયજ શાનો ! કેટલાક ગુણાનુરાગી મનુષ્યોએ કહો કે રાજદ્રોહી મનુષ્યોએ કહો, મલયાસુંદરીને ખબર આપી કે, સિદ્ધપુરૂષ રાખનું પોટલું લઇ જીવતો પાછો આવ્યોછે.

આ ખબરથી મલયાસુંદરીના હર્ષનો પાર ન રહયો. મહાબળને મળવાને અતિ ઉત્કંઠિત થયેલી મલયાસુંદરી રાજપુરૂષોની સાથે રાજસભામાં આવી. હર્ષ ઘેલી સુંદરી મહાબળને મળી સભામાંજ એકાંત મેળવી તેણે મહાબળને પુછયું. હે નાથ ! ચિતામાં પ્રવેશ કર્યા છતાં પણ આપ કેવી રીતે પાછા આવ્યા?

મહાબળે મંદ મંદ સ્વરે જણાવ્યું. કાંતા ! હું પેલા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અંધ કુવામાંથી, જે સુરંગને રસ્તે થઈ બહાર નીકળ્યો હતો, તેજ સુરંગના દ્વાર ઉપર મેં આજુ બાજુ મોટી ચિતા ખડકાવી હતી, અને વચમાં પોલાણ રખાવ્યું હતું. ચિતામાં પ્રવેશ કર્યા પછી, જ્યારે ચિતા સળગાવવામાં આવી ત્યારે તે સુરંગનું દ્વાર ઉઘાડી (શીલા દૂર કરી) હું અંદર ગયો; અને અંદરથી પાછું દ્વાર બંધ કર્યું. જ્યારે ચિતા પૂર્ણ સળગી રહી, અગ્નિ શાંત થયો, ત્યારે હળવે હળવે તે દ્વાર પાછું મેં ખોલ્યું. આજુબાજુ કોઇ મારા દેખવામાં ન આવ્યું ત્યારે હું સુરંગથી બહાર નીકળ્યો, અને રક્ષાનું પોટલું બાંધી અહીં આવ્યો.

આ ગુપ્તવાત તારે બિલકુલ પ્રકાશિત ન કરવી. કેમકે આ દુષ્ટ રાજા મારાં છિદ્રો જોયાંજ કરે છે.

આ દંપતીને વાતચિત કરતાં જોઇ, રાજા તેમની પાસે આવ્યો, અને મહાબળને કહેવા લાગ્યો.

સિદ્ધ ! આ તમારી સ્ત્રીને તમે ભોજન કરાવો. કાલે તેણીએ બીલકુલ ખાધું નથી. સિધે મલયાસુંદરીને ભોજન કરાવ્યું. ભોજન કર્યા બાદ મહાબળે રાજાને જણાવ્યું. રાજન ! મેં તમારું કાર્ય કરી આપ્યું છે. હવે તમે તમારું વચન પાળો. મને રજા આપો કે, મારી સ્ત્રીને લઈ હું મારા દેશ તરફ ચાલતો થાઉં.

રાજા ગભરાયો, હવે શું ઉત્તર આપવો તે તેને સુઝયું નહિ. મલયાસુંદરીને સોંપવી તો નહિજ. ત્યારે ના પણ ન પડાય. તેથી તો પ્રજાની પણ ઇતરાજી ઉત્પન્ન થાય. ઇત્યાદી કારણોથી નજીકમાં બેઠેલા જુવા પ્રધાનના સંમુખ જોઈ સહજ ઇસારો કરો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મંત્રીએ થોડો વખત વિચાર કરી, રાજાની મરજી અનુસાર મહાબળને જણાવ્યું. સિદ્ધ પુરૂષ ! તમે રાજાનું એક કાર્ય કરી આપ્યું. ખરેખર તમે ધૈર્યવાળા અને સાહસિક છો. તો એક બીજું પણ રાજાનું કાર્ય કરી આપો.

આ શેહેરના નજીકમાં એક છિન્નટંક નામનો પાહાડ છે. તેના એક વિષમ શિખરની પછાડીની બાજુમાં (ઉપરનું શિખર અને જમીનનો નીચો ભાગ, તેના વચલા ભાગમાં,) નિરંતર ફળ આપનાર એક આમ્રવૃક્ષ રહેલું છે. પૂર્વ દિશા તરફથી તે શિખરની ટોચઉપર ચડાય છે. કારણ કે પશ્ચિમની કે બીજી કોઇ પણ બાજુથી તે ઉપર ચડવાનો માર્ગ નથી. તે શિખરપરથી આંબાને લક્ષ કરી, તેના ઉપર પડતું મૂકવું. તે આંબાનાં ફળો લઈ ત્યાંથી નીચે જમીન ઊપર પાછું પડતું મૂકવું. અને તે ફળો રાજાને લાવી આપવાં. સિદ્ધ ! આ કામ ઘણું વિષમ છે, છતાં તમારા જેવા સાહસિક પુરૂષથી તે બનવા યોગ્ય છે. અમારા મહારાજાને નિરંતર પિત્તની પીડા રહ્યા કરે છે, અને આ આમ્રફળ ખાવાથી તે પિત્તની પીડા શાંત થશે એમ વૈદ્યોનું કહેવું છે.

પ્રધાનના આ શબ્દો સાંભળી, કુમાર વિચારમાં પડયો કે, આ આ દેશ અતિ દુષ્કર અને ક્ષુદ્ર છે. આ ઠેકાણે મારી કાંઇપણ મનો પહોંચતી નથી. આ કાર્યમાં મારું મરણ થવાનો સંભવ છે. તથાપિ કોઈ વિધિના યોગથી આ ક્ષુદ્ર આદેશ મારાથી બની આવે તો, જીવિતવ્ય અને સ્ત્રી બન્નેની પ્રાપ્તિ થશે માટે આ કાર્ય પણ કરી આપવું. અહીંની પ્રજાનો ચાહ (પ્રેમ) મારા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તરફ વિશેષ છે. રાજાની નિચ વૃત્તિથી, તેના તરફની પ્રજાની પ્રીતિ ઉઠતી જાયછે. અને મારા સાહસથી તે પ્રીતી મારા તરફ ઢળતી આવે છે. આ પણ એક મારા વિજયની નિશાની છે. ઇત્યાદિ વિચાર કરી, સાહસ ધરી, મહાબળે જણાવ્યું મત્રી ! આ રાજાનું કાર્ય હું કરી આપીશ. પણ વારંવાર તમારા વચનોને ફેરવતાં, હવેથી તમે અવશ્ય વિચાર કરશો. નહિતર આનું પરિણામ વિચારવા જેવુંજ આવશે. આ પ્રમાણે પ્રધાનને તથા રાજાને જણાવી મહાબળ તરતજ આસનથી ઉંભો થયો.

પ્રકરણ ૪૩ મું.

છિન્નટંકના શિખરપર.

સાહસથી ગમે તેવાં કાર્યો સિધ્ધ થાય છે. સાહસમાં પ્રબળ પ્રયત્ન છે. સાહસમાં ઉત્સાહ છે. સાહસમાં વીર્ય છે. સાહસિકોને ચારે બાજુથી મદદ મળે છે. સાહસિકોનો અનેક મનુષ્યો આશ્રય કરે છે. ટુંકામાં કહીએ તો સાહસમાં સર્વ સિદ્ધિછે.

દુઃખના પુરથી દયિતાના નેત્રમાંથી અશ્રુધાર પડવા છતાં, મહાબળ છિન્નટંક નામના પાહાડ સંમુખ ચાલવા લાગ્યો. 'સાહસિકો સ્વાર્થ સાધવામાં વિલંબ કરતા નથી ! આ વેળાએ પણ મહાબળની પછાડી,સંખ્યાબંધ મનુષ્યો પાહાડ તરફ જતાં જણાતાં હતાં. ખરેખર ' સ્વામિના પ્રેમ કરતાં પણ ગુણાનુરાગનો પ્રેમ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મનુષ્યોમાં અધિક હોય છે! હજારો લોકોના આશ્ચર્ય અને ખેદ વચ્ચે મહાબળે પાહાડપર ચડવું શરૂ કર્યું. જેમ જેમ મહાબળ પાહાડપર ચડતો ગયો, તેમ તેમ લોકોના હૃદયમાં શોક પ્રગટ થયો. પણ રાજા તથા પ્રધાનના હૃદયમાં આનંદની ઉર્મિઓ ઉછળતી હતી.

ઉદયાચળપર સૂર્ય જેમ આરૂઢ થાય છે, તેમ પાહાડના શિખરપર મહાબળ આરૂઢ થયો. રાજાના સેવકો પણ તેની પાછળ ચાલ્યા. શિખરની ટોચપર કુમાર ચડી રહ્યો એટલે રાજપુરૂષે મહાબળની નજીક જઈ, નીચે, દૂર દેખાતો આમ્રવૃક્ષ તેને બતાવ્યો.

'આ જીંદગીમાં ન્યાયપૂર્વક મેં કાંઇ પણ શુભકર્મ ઉપાર્જન કર્યું હોય તો, તેના પ્રભાવથી આ મારૂં સાહસ સફળ થજો' આ પ્રમાણે બોલતા રાજકુમારે, તે આમ્ર વૃક્ષને લક્ષમાં રાખી, લોકોના હા,–હા,–રવવચ્ચે, વીજળીની માફક, પર્વતના પછાડીના ભાગ તરફ ઝંપાપત કર્યો.

પાહાડના શિખરપરથી વેગમાં પડતાંજ મહાબળ, તેનું અહિત ચિંતવનારના પુણ્યરાશીની માફક, અદૃશ્ય થઈ ગયો.

અરે! આવો અન્યાય! આવું રાજાનું ઘોર પાપ! આવું પરસ્ત્રી લંપટપણું! નિર્દોષ મનુષ્યને આવા ઘાતકી મારથી મારવામાં આવે છે! તે બિચારા સિદ્ધના હાડકાનાં પૃથક પૃથક ચુરેચુરા થઈ ગયા હશે! હવે આ રાજાનું અને રાજ્યનું આવી બન્યું. વિનાશકાળે વિપરીત બુદ્ધિ. ભાઈઓ! આપણે પણ કદાચ આ પાપી રાજાના પાપથી આફતમાં આવી પડીશું. વિગેરે અમંગળિક ચિંતવતા, અને રાજાની નિંદા કરતા, લોકો પોત પોતાને ઘેર આવ્યા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજપુરૂષોએ બનેલી હકીકત રાજાને જણાવી. તે સાંભળી રાજા તથા પ્રધાન ઘણા ખુશી થયા, અને અનેક મનોરથો કરતાં રાત્રી પુરણ કરી.

પ્રાતઃકાળ થતાંજ તે સિદ્ધ પુરૂષ, માથે આંબાનો ભરેલો કરંડીઓ લઈ, પાછો શહેરમાં આવ્યો.

સિદ્ધપુરૂષને જોતાંજ 'આ મહાત્મા પુરૂષ કોઇ દેવના પ્રભાવથીજ જીવતો રહે છે. તેમજ રાજાનું કાર્ય કરી જલદી પાછો આવે છે,' ઇત્યાદિ બોલતા, હર્ષીત વદનવાળા આશ્ચર્ય પામતા અનેક મનુષ્યો, રસ્તામાંજ એકઠાં થઈ ગયાં તેઓ રસ્તામાં એકઠા થઈ પુછવા લાગ્યા કે, સિધ્ધ પુરૂષ ! તમે અહીં કેવી રીતે આવ્યા ? તમને કાંઇ શરીરે ઇજા તો થઈ નથીને ? વિગેરે.

સિધ્ધપુરૂષ—મહાનુભાવો ! તે વાત તમારે હમણાં કાંઈ પણ પૂછવી નહિં.અવસરે બધું જણાઈ આવશે.આ પ્રમાણે ઉત્તર આપતાં,હજારો મનુષ્યોની સાથે મહાબળે રાજસભામાં પ્રવેશ કર્યો.

મહાબળને આવતો દેખી, રાજાનું મુખ શ્યામ થઇ ગયું. તેમજ આનું આવું અગાધ સામર્થ્ય જોઈ ભય પણ લાગ્યો.મહાબળ સભામાં આવ્યો છતાં રાજાએ બીલકુલ આવકાર પણ ન આપ્યો.

રાજાને ચિંતાથી વ્યગ્ર જોઇ, પ્રધાને મહાબળને આવકાર આપ્યો. સિધ્ધ પુરૂષ ! આવું દુષ્કર કાર્ય કરી તમે ઘણાજ વેહેલા પાછા ફર્યા. તમારે શરીરે તો કુશળ છે ને ?

મહાબળે જવાબ આપ્યો. હાજી, મારા શરીરે કુશળ છે, આ પ્રમાણે બોલતાં મસ્તકપરથી આમ્રનો કરંડીયો નીચે ઉતાર્યો, અને રાજા તથા પ્રધાન બેઠા હતા, તેની નજીકમાં લાવી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મુકયેા. મહાબળે જણાવ્યું. રાજન્ ! આ આમ્રફળેા, તમે તમારા કુટુંબ સહિત ખાએા, અને પિત્તના રેાગની સર્વથા શાંતિ કરેા.

તેના ગંભીર શબ્દેા, અને કાર્ય કરવાનું સામર્થ્ય જોઇ, સભાસદેા સર્વે ભય પામ્યા. આખી સભામાં શાંતિ વ્યાપી રહી. અર્થાત્ સર્વે મૈાન ધારણ કરી રહ્યા; ત્યારે મહાબળે કરંડીયા નજીક જઇ તેનું ઢાંકણું ઉઘાડી, માંહીથી બેચાર સુંદર ફળેા લીધાં અને રાજાને પુછી, દુઃખિત થઈ રહેલી, રાજકુમારી મલયાસુંદરી પાસે મહાબળ આવ્યેા.

મહાબળને આવતા દેખી, વર્ષાગમે મયુરીની માફક, હર્ષ પામતી મલયાસુંદરી મહાબળને ભેટી પડી; અને આવા દુષ્કર કાર્યનેા પાર કેવી રીતે પામ્યા, તે સંબંધી પ્રશ્ન કરવા લાગી.

મહાબળ—વલ્લભા ! પૂર્વે અગ્નિના કુંડમાં જે યેાગી પડીને મરણ પામ્યેા હતેા, જે મારા પરિચયવાળેા હતેા, તે મરણ પામીને વ્યંતરદેવ થયા હતેા આપણા સદ્‌ભાગ્યથી તે આમ્રવૃક્ષપર રહેતેા હતેા. છેવટની વખતનું મારૂં બેાલવું અને શિખરપરથી પડવું તેણે સાંભળ્યું, અને દીઠું. મને તેણે તરતજ ઓળખી લીધેા.

જેવેા હું શિખરપરથી આમ્રતરફ નીચેા પડયેા કે, તેવેાજ તે દેવે મને અધર ઝીલી લીધેા, અને જણાવ્યું કે, પરેાપકારી રાજકુમાર ! ભયભ્રાંત ન થઇશ. પૃથ્વીસ્થાન પુરના સ્મશાનમાં ઉત્તર સાધક થઇ તેં મને ઉપકાર કર્યો છે. મારા નિર્ભાગ્યપણાથી સુવર્ણ પુરૂષ સિદ્ધ ન થયેા, અને હું મરણ પામી અહીં વ્યંતર દેવપણે ઉત્પન્ન થયેા છું. અત્યારે ઉપકારનેા બદલેા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વાળવાનો મારો અવસરછે. ઇત્યાદિ પોતાનું સર્વ વૃત્તાંત તેણે મને જણાવ્યું. હું નિર્ભય થઇ ત્યાં રહ્યો. ખરેખર કરેલો ઉપકાર નિરર્થક જતો નથી ! વાર્ત્તાલાપ કરતાં અમારી રાત્રિ વ્યતીત થઈ.

વ્યંતરદેવે પ્રભાતે જણાવ્યું, રાજકુમાર ! તું મારો અતિથિ છે. અતિથિનું સન્માન કરવું જ જોઇએ. મારા લાતક ઇષ્ટ કાર્ય તું બતાવ, જે કરી આપી, અતિથિનું સન્માન અને પરોપકારનો બદલો હું કાંઈક વાળી આપું.

મેં જણાવ્યું. કંદર્પ રાજા મને જે કાર્ય બતાવે, તે કાર્ય કરવાને હું સમર્થ થાઉં. તે પ્રકારે મને મદદ આપો.

વ્યંતર—કંદર્પ રાજા તને મારવાને ઇચ્છે છે, માટે જો તારી સમ્મતિ હોય તો હું તેને શિક્ષા આપું.

મેં જણાવ્યું. તમારી મદદથી તેનું આ કાર્યતો હું તેને કરી આપું છું. છતાં પણ તે રાજા પોતાના દુષ્ટ અધ્યવસાયથી પાછો નહિ હઠે તો પછી તમને જેમ યોગ્ય લાગે તેમ શિક્ષા આપશો.

વ્યંતરદેવે તેમ કરવા કબુલ કર્યું. વળી વિશેષમાં એમ પણ જણાવ્યું કે, બીજું પણ કોઇ અસાધ્ય કાર્ય કોઇ વખત આવી પડે તો મને તરતજ યાદ કરજે. યાદ કરવા માત્રથીજ હું હાજર થઈ તેવાં અસાધ્ય કાર્યમાં પણ મારાથી બનતી મદદ આપીશ.

આ પ્રમાણે મને કહ્યા પછી, તરતજ તે કોઇ સ્થળેથી એક કરંડીયો લઈ આવ્યો. તે આંબાઉપરથી પાકાં સુંદર ફળો તેમાં ભરી, કરંડીયા સહિત મને ત્યાંથી ઉપાડી આ શેહેરના ઉદ્યાનમાં લાવી મૂક્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉદ્યાનમાં આવી દેવે મને કહ્યું કે, કુમાર ! આ કરંડીયો લઇ જઈ, તું રાજાને સોંપજે. હું તારી સાથેજ ગુપ્તપણે આવું છું. ત્યાં આવ્યા પછી જેમ મને ઉચિત લાગશે તેમ ગુપ્તપણે રહી કાર્ય કરીશ.

દેવી ! તે કરંડીયો લાવી મેં રાજાને સોંપ્યો છે. અને તેની અનુમતિ લઇ હું અહીં તારી પાસે આવ્યો છું. મને ચોકશ ખાત્રી છે કે, આ દેવની મદદથી હવે તારો છુટકારો ઘણા થોડાજ વખતમાં થશે. વિયોગ દૂર થશે, અને નિરંતરને માટે આપણે સુખી થઈશું. દુઃખનું વાદળ હવે વિખરાવા લાગ્યું છે. આ પ્રમાણે મલયાસુંદરીને દિલાસો આપતો મહાબળ ત્યાં ઉભો છે.

આ બાજુ મહાબળે, જે આમ્રફળનો કરંડીયો રાજાપાસે કાજસભામાં મૂકયો હતો, તેમાંથી અકસ્માત્ એવા શબ્દો નીકળવા લાગ્યા કે, ' રાજાને ખાઉં કે પ્રધાનને ખાઉં ? વારંવાર નીકળતા આ શબ્દો સાંભળી રાજા ભય ભ્રાંત થયો. તે બોલવા લાગ્યો કે, ગુપ્તપણે પૃથ્વીપર વિચરનાર આ કોઇ ખરેખર સિદ્ધ પુરૂષજ છે. નહિતર આવાં દુષ્કર કાર્યો પણ એક લીલામાત્રમાં કેમ કરી આપે ! હું ધારૂંછું કે, આપણો નાશ કરવા માટેજ આમ્રફળના દંભથી આ કરંડીયામાં તેણે કોઇ પણ જાતની બીલેષિકા (ભય ઉત્પન્ન થાય તેવી વસ્તુ) વાળી મૂકી છે.

આ પ્રમાણે ભયથી કંપતા અને બોલતા રાજાને દેખી, કાંઇક હસ્તો હસતો પ્રધાન બોલી ઉઠયો. અરે ! બીલેષિકાના મુખમાં ધુળ પડો. એમાં તે વળી ભય શો રાખી મૂકયો છે ?

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એવાતો કંઈક ધુર્ત્તો આવે છે. શું તેનાથી અમે ડરી જવાના? જો એમ ડરી જઇએ તો રાજ્યનો કારભાર કેમ ચલાવી શકીશું? વગેરે બોલતો પ્રધાન આસનથી બેઠો થયો.

રાજાએ તેને ઘણી મના કરી કે, પ્રધાનજી! શાંત થાઓ, આ ઠેકાણે બળ અજમાવવાનું મન યોગ્ય નથી લાગતું, તમે તે કરંડીયાની પાસે ન જાઓ, પણ ' વિનાશ કાળે વિપરીત બુદ્ધિ. ' રાજાદિકનું કહેવું ન માનતાં પ્રધાન કરંડીયાપાસે આવ્યો. એટલે જેમ મૃત્યુની દુંદભિ વાગતી હોય તેમ ફરી શબ્દ નીકળ્યો કે, રાજાને ખાઉં કે પ્રધાનને ખાઉં? તેનો પણ અનાદર કરી, કરંડીયો ઉઘાડી, આમ્રફળ લેવાની ઈચ્છાથી પ્રધાને જ્યાં અંદર હાથ નાખ્યો કે, તરતજ યમરાજની ધાડની માફક ત્રાસ આપતી. કરંડીયામાંથી ભયંકર અગ્નિની જ્વાળા પ્રકટ થઇ. આ જ્વાળાની પ્રબળ અગ્નિમાં, જીવો પ્રધાન તરતજ પતંગની માફક રામશરણ થયો, અર્થાત્ મરણ પામ્યો. અગ્નિ એટલાથીજ શાંત ન થયો. તેની વિકરાળ જ્વાળાઓ ફડફડાટ, થડથડાટ, કરતી કરંડીયામાંથી બહાર આવી, અને શિખાની માફક એટલી ઉંચી વધી કે, તે રાજસભાનો મંડપ વગેરે થોડાજ વખતમાં બળીને ભસ્મી ભૂત થયાં. નાશનાશ અને ભાગાભાગ થઇ પડી. રાજાને ઘણો ભય થયો. હવે આવી બન્યું. પ્રધાનની ગતિ તે આપણી ગતી, વગેરે બોલતા રાજાએ, મરણના ભયથી બચવા ખાતર તત્કાળ સિધ્ધને ત્યાં બોલાવ્યો. આખા શેહેરમાં કોળાહળ મચી રહ્યો.

લોકોનો કોળાહળ સાંભળી સિધ્ધે વિચાર કર્યો કે, હું, ઠીક થયું. કાંઈક ઉપદ્રવ થયો જણાય છે. ગધેડાઓને તો ડફ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ણાનો ભાર જોઇએ જ. ભાઇ—બાપુનું ત્યાં કામ નથી, વગેરે વિચાર કરતો હતો. તેટલામાં દોડતા રાજપુરૂષો તેને બોલાવા આવ્યા. મહાબળ તેઓ સાથે રાજા પાસે આવ્યો.

જીવામંત્રીનું મરણ અને માંહીથી નીકળતાં શબ્દો, તથા અગ્નિનો ત્રાસ વિગેરે, મહાબળને જણાવી રાજાએ નમ્રતાથી જણાવ્યું કે, સત્પુરૂષ ! અમારાપર કૃપા કરી આ ઉપદ્રવ તું જલદી શાંતકર.

રાજાની આવી નમ્રતાથી, તેમજ આ અગ્નિથી બિચારાં નિરપરાધી જીવોના જાન માલની ખુવારી થશે, એમ ધારી, સિદ્ધે થોડું પાણી મંગાવી તે અગ્નિપર છાટયું કે તરતજ અગ્નિ સર્વથા શાંત થયો. અર્થાત્ મહાબળની ઇચ્છાને આધીન થયેલા દેવે અગ્નિ બુઝાવી નાખ્યો.

મહાબળે તે કરંડીયાનું ઢાંકણું બંધ કર્યું કે તરતજ સભામાં, અને શેહેરમાં પાછી શાંતિ ફેલાઇ. પણ તે કરંડીયાની નજીક જવાની કોઈની હિમ્મત ન ચાલી. સર્વના મનમાં એમજ આવ્યું કે આ કરંડીયો અહીંથી ઉપાડી જાય તો ઠીક થાય.

મહાબળ ફરી કરંડીયા પાસે ગયો, અને ઢાંકણું ઉઘાડી, તેમાંથી કેટલાંક આમ્રફળો લઈ રાજાને આપવા લાગ્યો, પણ ભયથી રાજાએ તે લેવા માટે ના પાડી મહાબળે તે ફળો બીજા માણસના હાથમાં આપી રાજાને નિશ્ચય કરાવી આપ્યો કે આમાં હવે ભય નથી. અન્ય પુરૂષદ્વારા રાજાએ તે ફળ લીધાં.

અમાત્યના મરણથી રાજાને ખેદ થયો, પણ આ પોતાનાજ અન્યાય હોવાથી, અને તેમાં પ્રધાનની સલાહ હોવાથી, આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ાકને અન્ય તરફથી ટેકો ન મળ્યો. રાજાએ પ્રધાનપદે તે જીવા પ્રધાનના પુત્રને સ્થાપના કર્યો.

રાજા—સિદ્ધ ! તું આ કરંડીયામાં એવો તે શોભય લાવ્યો હતો કે, મારો મહા અમાત્ય થોડાજ વખતમાં આવી રીતે અચાનક મરણને શરણ થયો

સિદ્ધ—નરાધીશ ! તમારા અન્યાયવૃક્ષનો આતો એક અંકુરોજ હજી ઉત્પન્ન થયો છે. પણ હવે પછી ઉત્પન્ન થતાં પુષ્પ અને ફળોનો ખરો અનુભવ તો તમારે પોતાનેજ કરવાનો છે

જે રાજાઓ ન્યાયપૂર્વક પ્રજાનું પાલન કરે છે તેઓ લેશ માત્રપણ દુઃખી થતા નથી, પણ ઉલટી દુનિયામાં કીર્તિ અને નાના પ્રકારની સંપત્તિ પામે છે. રાજન્ ! હજી પણ મને મારી સ્ત્રીસહિત અહીંથી વિસર્જન કર, નહિંતર તેનું પરિણામ ભયકરજ આવશે.

સામંતાદિકે રાજાને આગ્રહપૂર્વક જણાવ્યું કે, સ્વામી ! આ સિદ્ધનું વચન અંગીકાર કરો, અને તેની સ્ત્રી તેને પાછી સોંપો. આવા સમર્થ પુરૂષને અન્યાય આપી, પ્રકોપિત કરવો તે કોઈ પણ રીતે રાજયની સલામતી માટે નથી.

મલયાસુંદરી પર અત્યંત આસક્તિવાળો કંદર્પસિદ્ધ વિચાર કરવા લાગ્યો કે આ સિધ્ધ શક્તિમાન્ છે, તેમજ મંત્ર, તંત્રાદિકનો પણ જાણકાર છે. તેથી હું જે જે બહારનાં કા ે બતાવું છું તે લીલા માત્રમાં સાધી આપે છે તો મારા શરીરના સંબંધમાં કાંઇ દુષ્કર કાર્ય બતાવું કે જે કાર્ય તે સિધ્ધ નજ કરી શકે અને કાર્ય સિધ્ધ નહિ કરી શકે તો હું તેને તેની સ્ત્રી આપીશ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

નહિ, તેમ તેપણ કાર્ય સિધ્ધ નહિ થઇ શકવાથી, મારી પાસે તે સ્ત્રીની માગણી કરી શકશે નહિ, અને બીજે સ્થળે ચાલ્યો જશે, આમ કરવાથી લોકમાં મારી નિંદા થશે નહિ, અને તે સ્ત્રી મારી પાસે રહેશે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી રાજાએ સિધ્ધને જણાવ્યું. સિધ્ધ તું ચિંતા નહિકર. હું તારી સ્ત્રી તને પાછી આપીશ તું બહુ સામર્થ્યવાળો છે. તને કાંઇપણ કાર્ય અસાધ્ય નથી, માટે મારૂં ત્રીજું કાર્ય પણ તું કરી આપ.

પ્રકરણ ૪૪ મું.

હું પીઠનો ભાગ જોઇ શકું.

હું આ નેત્રોથી આગળનો ભાગતો જોઇ શકું છું. અર્થાત્ દુનિયાનાં સર્વ પ્રાણીઓ, મનુષ્યો આગળનો ભાગતો જોઇ શકેજ છે, તથાપિ તમારા જેવા સિધ્ધપુરૂષનો સમાગમ થયો અને મારામાં કાંઈ વિશેષતા ન થાય ,ત્યારે તે સમાગમમાં વિશેષતા શાની ? માટે શરીરનો પછાડીનો ભાગ પણ હું જોઇ શકું, તેવો કોઇપણ ઉપાય તમે કરો.

હદ ઉપરાંત અન્યાય કે દુઃખ, ઉપસર્ગ કે ત્રાસ, અન્ય તરફથી થતો જોઇ, નિર્બળ દીન કે અનાથ, દીન કે અશરણ, મૂર્ખ કે ગાંડો માણસ હોય તોપણ તે કકળી ઉઠે છે અને ગમે તેવા બળવાનની સામે પણ એકવાર પોતાનાં દુઃખો દૂર કરવાને ટક્કર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઝીલે છે. જનાવરો પણ અસહ્ય દુઃખ પડતાં સામાં શીંગડાં માંડે છે. મહાત્મા પુરૂષોની સહનશીળતા પણ એક વખત અન્યાયીના તરફ વિકરાલરૂપ ધારણ કરે છે, તો પછી આ રાજકુમાર અત્યાર સુધી જેણે પોતાનું સમતોલપણું જાળવી રાખ્યું હતું. તે આવા અસહ્ય અન્યાયીના સન્મુખ શકિતમાન્ છતાં કયાં સુધી જાળવી રાખે ?

રાજાનાં વચનો સાંભળી કુમારને ઘણો ક્રોધ ચઢયો, અને દુષ્ટ રાજા વારંવાર આવા ક્ષુદ્ર આદેશો આપ્યા જ કરે છે. અશકય કાર્ય કરી આપવા છતાં, એક પછી એક કાર્ય બતાવ્યાંજ કરે છે. કાંઈક આક્ષેપ કરી મહાબળે રાજાને જણાવ્યું. રાજા ! કોઈપણ માણસ પોતાની પુંઠના ભાગને જોઈ શકે જ નહિ, તો આવો ખોટો કદાગ્રહ તું શામાટે કરે છે ? તેમજ તારી પુંઠ જોવાથી તને શું ફાયદો થવાનો છે ?

સિદ્ધના સમજાવવા છતાં જ્યારે રાજાએ પોતાનો આગ્રહ ન મૂકયો, ત્યારે રોષથી દાંતની સાથે દાંત પીસતા મહાબળે, રાજાની ગરદન પકડી, જોરપૂર્વક એવી રીતે ગરદનની નસ ખેંચી કે, રાજાનું મુખ આગળ હતું તે ફરીને પાછળ આવ્યું. અર્થાત્ ડોકને ઠેકાણે ગરદન આવી અને ગરદનને ઠેકાણે ડોક આવી.

સિદ્ધ-રાજા ! લે હવે, તારી પુંઠ જોયા કર, અને તારૂં ઇષ્ટ કાર્ય સિદ્ધ કર.

સિદ્ધના આ કર્ત્તવ્યથી નારાજ થઇ, નવો પ્રધાન રોષથી બોલવા લાગ્યો. અરે ! અન્યાયી, કપટી, ધુર્તશિરોમણી ! મારા પિતા જીવા મંત્રીને તેં મારી નાખ્યો, અને અમારા સર્વના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જોતાં જોતાં, રાજાને આવી દુર અવસ્થામાં લાવી મૂકયો ? તારાથી અહીં બીજા કેટલા અનર્થ થશે ? તું હમણાં હતો ન હતો થઈ જઇશ.

પ્રધાન, બોલ્યો તેટલુંજ હતું. સિદ્ધના સામર્થ્ય, સાહસ, અને તેજ આગળ તે તદ્દન નિર્માલ્ય અને અશકત હતો-

રાજાની આ દુર્દશા થવાના સમાચાર, અંતેઉરમાં રહેલી તેની રાણીઓને થતાંજ, ભયભ્રાંત થઇ, તે સર્વે ઉતાવળી ઉતાવળી ત્યાં આવી. બેડોળ આકૃતિવાળા, અને દુઃખી અવસ્થામાં રહેલ રાજાને જોઇ,મુખમાં આંગળીઓ નાખી તે સર્વે રૂદન કરવા લાગી, અને અતી દીન સ્વરે હાથ જોડી સિદ્ધને વિનવવા લાગી કે, હે ઉત્તમ પુરૂષ ! તું કોપ મૂકી દે, અને અમારા અબળાઓ ઉપર કરૂણાલાવી અમને પતિભિક્ષા આપ. રાજા, પૂર્વે જે અવસ્થામાં હતો, તે અવસ્થામાં પાછો લાવી મૂક. આ અબળાઓ ઉંપર આટલી કૃપા કર. તારો આ ઉપકાર અમે કોઈ પણ વખત ભુલશું નહિ.

રાજાને તેના અન્યાયનું ફળ મળ્યું છે, એમ જ્યારે હજારો લોકોના સંમુખ જાહેર થશે ત્યારેજ આ રાજા તેના દુષ્ટ અધ્યવસાયથી પાછો ફરશે, એમ નિશ્ચય કરી સિધ્ધે તે રાણીઓને ઉત્તર આપ્યો કે, હે અબળાઓ ! આ તમારો પતિ, શેહેરની બાહાર આવેલા અજીતનાથ ભગવાનના મંદિરમાં દર્શન કરી, પોતાને પગે ચાલીને પાછો અહીં આવે, તોજ તે પાછો પૂર્વની સ્થીતિમાં આવી શકશે, તે સિવાય બીજો કોઇ ઉપાય નથી.

સિદ્ધનાં આ વચનો સાંભળી, રાજા અશકત છતાં પણ તે કરવાને તૈયાર થયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ કુતુહળ જોવા માટે હજારો લોકો રસ્તામાં એકઠા થયા. કોઇ બારીઉપરથી તો કોઈ અગાશીપર ચઢી રાજાને જોવા. લાગ્યા. રાજાને ઘણી શરમ લાગી. પણ તેમ કર્યા સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નહોતો. મુખ પાછળ રાખી અને પગ આગળ રાખી, સિધ્ધે પગે રાજા ચાલવા લાગ્યો. પણ આંખો પાછળ હોવાથી પગલે પગલે સ્ખલના પામતો હતો. કોઇ વખત પડી પણ જતો હતો. તેને દેખી કેટલાક લોકોને કુતુહળ થતું હતું ત્યારે કેટલાક જીવોને દયા ઉત્પન્ન થતી હતી. આવી રીતે ઘણા કષ્ટે રાજા શેહેરની બહાર આવ્યો. મંદીરમાં જઇ, અજીતનાથ પ્રભુનાં દર્શન કરી, પૂર્વની માફક ચાલતો રાજા શેહેરમાં આવ્યો,

હજારો લોકોની વચમાં તિરસ્કાર પામેલો, અને 'અન્યાયી, પાપી' એવાં ઉપનામને પામેલો રાજા, હવે પોતાના દુષ્ટ અધ્યવસાયને અવશ્ય તજી દેશે, એમ ધારી સિધ્ધે, પૂર્વની માફક જોર કરી, પાછી ડોકની નસ ખેંચી કે, પૂર્વે હતું તેમ મસ્તક ઠેકાણે આવ્યું, અને પૂર્વની માફક જોવા લાગ્યો.

આવી અપૂર્વ શક્તિ અને દયા જોઇ, તેની રાણીઓ ઘણી ખુશી થઈ, સિધ્ધની પ્રસંશા કરવા લાગી. અને ઉદાર દીલથી કહેવા લાગી કે, સિધ્ધ પુરૂષ તારે જોઇએ તે માગીલે.

સિધ્ધ–જો તમારી, મારા તરફ એવી લાગણી છે, તો મને મારી સ્ત્રી મલયાસુંદરી રાજા પાસેથી પાછી અપાવો. તે સિવાય મને બીજું કાંઇ જોઇતું નથી. સિધ્ધના વચનોથી, રાણીઓએ રાજાને ઘણો સમજાવ્યો કે, તેની સ્ત્રી તમે પાછી સોંપો તમારી મરજી હોય તો બીજી અનેક રૂપવાન, ગુણવાન્ કન્યાઓનું પાણી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ગ્રહણ કરો, પણ આવા સમર્થ પુરૂષની સાથે વિરોધ નહિ કરો. ઇત્યાદિ ઘણું કહ્યું, પણ પથ્થર પર પાણી રેડવાની માફક રાજાના અંતઃકરણમાં તેની કાંઈ અસર થઈ નહિ. ઉલટો રાજા વિચાર કરતો હતો કે, આ મલયાસુંદરીને હવે કેવી રીતે મેળવવી?

રાજા, પોતાના કિલષ્ટ અધ્યવસાયથી પાછો ન ફર્યો કે, આ બાજુ અકસ્માત્ અશ્વશાળામાં આગ લાગી. આગ એટલા બધા જોરમાં ફેલાઇ કે, તેની ભયંકર જવાળાઓ આકાશપર્યંત લંબાઇ. રાજાના ઘોડાઓ તેની અંદર બળવા લાગ્યા. તે દેખી રાજાએ સિધ્ધને પ્રાર્થના કરી કે, સિધ્ધ પુરૂષ મારો અશ્વરત્ન આ અગ્નિમાં બળીને મરી જશે, માટે તું મારૂં ચોથું કામ કર. તે અશ્વને અગ્નિમાંથી બહાર કાઢી લાવ. અશ્વને બહાર કાઢી લાવ્યા પછી તરતજ હું તારી સ્ત્રી તને પાછી સોંપીશ, અને પછી આજને આજ તારી ઇચ્છા આવે તે સ્થળે તું ચાલ્યો જજે. હવે હું તને રોકીશ નહિ.

લોકો બોલવા લાગ્યા. અરે ! હજી પણ રાજા, પોતાનો બ્રાહ્મણ વિચાર છોડતો નથી. આવી ગંભીર શિક્ષા મળી છતાં હજી લજ્જા ન આવી. કુમારે વિચાર કર્યો કે, આ રાજાને માથે આટલું થયું, છતાં હજી પોતાના અધ્યવસાયને મૂકતો નથી. ખરો રાજા બરોબર પાપીજ છે. હવે મારે પણ તેને યોગ્ય શિક્ષા આપવીજ. મારી સહનશીળતાની હદ આવી રહી છે. તે સહનશીળતાનો આણે દુરૂપયોગ કર્યો છે.

કુમાર મોટા ઉત્સાહ પૂર્વક બળતી લાયમાં જવાને તૈયાર થયો. ઘણા લોકો તેમ કરતાં તેને અટકાવવા લાગ્યા. મનથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજાને નિંદવા લાગ્યા. અને કેટલાક તો રાજાને પ્રત્યક્ષ આકાશ કરવા લાગ્યા. છતાં લોકોના દેખતાંજ સિધ્ધ પુરૂષે, વ્યંતર દેવ ને યાદ કરી, અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો.

આ વખતે રાજાને ઘણો સંતોષ થયો, પણ પ્રજાને અતિ શોક થયો છતાં, આ હર્ષ શોક લાંબો વખત ટકી ન રહ્યાં. એક ક્ષણવારમાં તો સિધ્ધ પુરૂષ અગ્નિમાંથી બહાર નીકળી આવ્યો.

તેના રૂપમાં ઘણો વધારો થયો હતો. ઇંદ્રના અશ્વ સરખા અશ્વપર તે બેઠો હતો. દિવ્ય વસ્ત્ર અને સુંદર અલંકારોથી તેનું શરીર સુશોભિત થઇ રહ્યું હતું. લોકોના આશ્ચર્ય વચ્ચે તેણે પોતાનું બોલવું શરૂ કર્યું.

મહારાજા, પ્રધાન, અને પ્રજાગણ ! આ વખતે જે આ અગ્નિ પ્રજ્વલિત થઇ રહ્યો છે, તે ઘણોજ પવિત્ર છે. તેમજ, જે ઠેકાણે આ અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો છે, તે ભૂમિ પણ સર્વ મનોવાંછિત આપવાવાળી છે. તે સ્થળે જમીપનર આળોટવાથી આ અશ્વ અને હું પણ આવી દિવ્ય સ્થિતિ પામ્યા છીએ. અમને બન્નેને કોઇ પણ વખત હવે રોગ, જરા, કે મૃત્યુ પરાભવ કરી નહિજ શકે. જો આ વખતે કોઇ પણ મનુષ્ય, પોતાનું ઇચ્છિત કાર્ય મનમાં ધારી, આ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરશે તો, તે મારી અને આ અશ્વની માફક થોડાજ વખતમાં દિવ્ય રૂપધારી થઈ શકશે, અને તેના મનોરથો સિધ્ધ થશે.

આ પ્રત્યક્ષ બનેલો સિધપુરૂષનો અને અશ્વનો દાખલો જોઈ, દિવ્યરૂપના અને મનોઇચ્છિત સુખના ઇચ્છક રાજાદિ અનેક પુરૂષો અગ્નિમાં પડવાને તૈયાર થયા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સિધ્ધપુરૂષે જણાવ્યું કે,—અરે લોકો ! તમે હમણાં થોડી વાર ધીરજ રાખો. આ અગ્નિ ખરેખર તીર્થ ભૂમિ સરખો છે. તો હું તેનો પ્રથમ પૂજા કરી લઉં.આ પ્રમાણે કહી ઘી પ્રમુખ અનેક હવ્ય પદાર્થો મંગાવી, કપટ મંત્રોચ્ચાર-પૂર્વક, મંદ પડી ગયેલા તે અગ્નિમાં, તે પદાર્થ હોમી અગ્નિ વિશેષ પ્રદીપ્ત કર્યો.

પ્રકરણ ૪૫ મું.

પાપીનો ક્ષય-અગ્નિપ્રવેશ રાજયપ્રાપ્તિ.

અગ્નિપૂજન થઇ રહ્યું. મંદ અગ્નિ પ્રદીપ્ત થયો. ' હું પ્રથમ પ્રવેશ કરીશ. નહિ, નહિ, હું પ્રથમ પ્રવેશ કરીશ.' ઇત્યાદિ બોલવા પૂર્વક સિદ્ધની માયાજાળમાં ભરમાયેલા, રાજા અને પ્રધાને, ઇચ્છિત સુખ મેળવવાના સંકલ્પ કરવાપૂર્વક, અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યો. રાજાના જેવી પ્રબળ ઇચ્છાવાળા અનેક રાજપુરૂષો, રાજાની પાછળ અગ્નિમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યા. દયાળુ દીલના રાજકુમારે તે સર્વને મના કરી કે, હે લોકો ! તમે ઉતાવળ નહિ કરો. થોડો વખત વિલંબ કરો. રાજા તથા પ્રધાનને બહાર આવવા દ્યો. પછી તમેપ્રવેશ કરજો.

મહાબળનું કથન સર્વ લોકોએ માન્ય કર્યું. કેમકે, અત્યારે તેના ઉપર સર્વ પ્રજાનો પૂર્ણ પ્રેમ હતો રાજા તથા પ્રધાનને અગ્નિમાં પ્રવેશ કર્યાં ઘણો વખત થયો છતાં, બન્નેમાંથી એક પણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

બહાર ન આવ્યો. ત્યારે પ્રજાલોક સિધને પ્રશ્ન કરવા લાગ્યા કે, આટલો બધો વખત થયો છતાં હજી રાજા, તથા પ્રધાન બહાર કેમ ન અવ્યા ! તમે તો થોડાજ વખતમાં બહાર આવ્યા હતા.

મહાબળ—પ્રજાગણ ! તમે વિચાર કરો, કે, અગ્નિમાં પ્રવેશ કરેલ કોઇ માણસ કોઈપણ વખત બહાર આવ્યો છે ? હું, અગ્નિમાંથી બહાર આવ્યો, તેનું કારણ મને વ્યંતર દેવની મદદ છે. તેણે મને ઘણે ઠેકાણે મદદ કરી છે.

પ્રજાગણ— હા ! હા ! અમને ખબર પડી. તમે રાજા ઉપરનું તમારૂં વેર વાળ્યું છે. ખરેખર, રાજા, તથા પુત્રસહિત પ્રધાનને, તેનો અન્યાયવૃક્ષ ફળીભૂત થયો.

રાજા મરણ પામવાથી, સામંતાદિ સર્વ રાજપુરૂષો એકઠા થઈ વિચારવા લાગ્યા કે, હવે રાજ્ય કોને આપવું ? કેમકે રાજાની પાછળ રાજ્ય ધારણ કરે તેવો કોઈ લાયક પુત્ર નથી.

પ્રજા સમુદાયે બહુમતે જણાવ્યું કે, આ સિદ્ધપુરૂષ રાજ્યને લાયક છે. તેમજ ગુણવાન્ સાથે અપૂર્વ સામર્થ્યવાન્ છે. દેવ પણ જેને મદદ કરનાર છે, આવા સામર્થ્યવાન્ને રાજ્યારૂઢ કરવો તે સર્વરીતે યોગ્યજ છે. પ્રજા પક્ષના મતને સર્વ તરફથી ટેકો મળતાં, સર્વ પ્રજાએ અને રાજપુરૂષોએ મળી સિદ્ધને (મહાબળને) રાજ્યાસનપર સ્થાપન કરી, રાજ્યનો સર્વ અધિકાર સોંપ્યો.

સિદ્ધ, ન્યાય પૂર્વક રાજ્યનું પાલન કરવા લાગ્યો. પોતાના પ્રચંડ બાહુબળથી પ્રબળ શત્રુઓને પણ સ્વાધીન કર્યા. ક્રમે મહાબળ સિદ્ધરાજના નામથી પ્રખ્યાતિ પામ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મહાબળે વ્યંતરદેવનો મોટો ઉપકાર માન્યો, નમસ્કાર કરી નમ્રતાપૂર્વક તે બોલ્યો. અત્યારે તમે તમારા સ્થાનપર પધારો. કોઈ વિષમ કાર્ય આવી પડયે હું આપને સંભારીશ, તો તે અવસરે આપ મને સાહય્ય કરશો. વ્યંતરદેવ 'તથાસ્તુ !' એમ કહી ત્યાંથી અદૃશ્ય થઈ ચાલ્યો ગયો.

મલયાસુંદરીના મનોરથો પૂરણ થયા. સ્વામીનો નિરંતરને માટે મેળાપ થયો. મહાન્ દૃઢતાથી શ્રદ્ધાપૂર્વક પાલન કરેલું શીયળવૃક્ષ ફળીભૂત થયું અને તે મહારાણીના પદ પર આરૂઢ થઇ, છતાં પણ પુત્રનો મેળાપ હજી થયો ન હતો અને તેથી તે મહારાણીપદ પણ, શલ્યની માફક શોકિત હૃદયમાં સાલતું હતું.

પ્રકરણ ૪૬ મું.

બળસાર્થવાહ કારાગૃહમાં.

ક્રિયાણાનાં વહાણો ભરી બળ સાર્થવાહ દેશાંતર ગયો હતો અને ત્યાં તેણે મલયાસુંદરીને દ્રવ્ય લઈ કારૂના કુળમાં વેચી દીધી હતી. તે સાર્થવાહ, દેશાંતરથી પાછો ફરી, ઘણી રિધ્ધિ સહિત સાતિરલક બંદરે આવી પહોંચ્યો. કેમકે તે અહીંનોજ રહેવાસી હતો. માલનાં ભરેલાં વહાણો બંદરપર મૂકી કેટલીક ઉત્તમ ચીજોનું ભેટણું લઇ, તે મહારાજા સિધ્ધરાજને મળવામાટે સભામાં આવ્યો. સાર્થવાહ ભેટણું મૂકી રાજાને નમસ્કાર કરી ઉભો રહ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ અવસરે રાજસભામાં રાજાની પાસેજ મલયાસુંદરી બેઠેલી હતી. તેને જોતાંજ સાર્થવાહને ઘણો ભય લાગ્યો, કેમકે તેણે મલયાસુંદરીને કદર્થના કરવામાં કાંઈ કચાશ રાખી નહતી. ભયથી વ્યાકુળ થયેલો સાર્થવાહ કોઇ કાર્યના મિષથી તત્કાળ સભામાંથી બહાર નીકળી ઘેર આવ્યો. ઘેર આવી વિચાર કરવા લાગ્યો કે, અરે ! આ સુંદરી દ્વીપાંતરમાંથી અહીં કેવી રીતે આવી ? અને રાજાની સ્ત્રીપણે કેવી રીતે સંબંધ પામી ? મેં આ સ્ત્રીને કદર્થના કરી જે જે દુઃખ આપ્યાં છે. તે સર્વ વાત જો આ સ્ત્રી રાજાને કહેશે તો, રાજા મને જીવથી મારી નાખશે. હવે મારે શું ઉપાય કરવો વગેરે વિચારમાં સાર્થવાહ દુઃખીયો થઇ રહયો છે.

મલયાસુંદરી પુત્રવિયોગે અત્યંત દુઃખણી થઇ રહી હતી અને તેથી આવા સુખમાં પણ બળસાર્થવાહને વિસરી જાય તેમ નહોતીજ. બળસાર બહાર ગયો કે તરતજ મહાબળને તેણીએ જણાવ્યું કે, સ્વામિનાથ ! આજ બલસાર્થવાહે મને અત્યંત દુઃખ આપ્યું હતું અને પુત્રને લીધો છે.

મલયાસુંદરીનાં વચનો સાંભળતાંજ, રાજાને પગથી તે મસ્તકપર્યંત ક્રોધથી જવાળા વ્યાપી ગઈ. દુષ્ટ સાર્થવાહે મારી સ્ત્રીને વગર પ્રયોજને આવી રીતે કદર્થના કરી. અરે સુભટો ! જુવો છો શું ? બલસાર્થવાહને કુટંબસહિત બાંધીને અહીં લાવો અને તેનો સર્વમાલ જપ્ત કરી મુદ્રિત કરો.

રાજાનો હુકમ થતાંજ સાર્થવાહને કુટુંબસહિત પકડવામાં આવ્યો. અને તેનો સર્વ માલ જપ્ત કર્યો. રાજાએ, સાર્થવાહને તેનો ગુનો જણાવી કુટુંબસહિત કેદ કર્યો. સાર્થવાહ વિચારવા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

લાગ્યો કે કરેલ કર્મો ઉદય આવ્યાં. આ રાજા પાસેથી મારો છુટકારો થાય તેવા બીલકુલ સંભવ નથી. છતાં એક ઉપાય છે. તે ઉપાય જો પુણ્યોદયથી પાંસરો પડે તો મારા જનમાલની કુશળતાનો સંભવ છે.

તે ઉપાય એજ છે કે, આ રાજાનો પ્રબળ વૈરી, ચંદ્રાવતીનો મહારાજા વીરધવળ છે. તેમજ તે, મારો વિશેષ પ્રકારે પરિચયવાળો પણ છે. તે રાજા આ રાજાનો પરાજય કરી મને છોડાવશે.

આ રાજાએ મારી મીલકત જપ્ત કરી છે, છતાં હજી મારી ગુપ્ત મીલકત તેના જાણવામાં આવી નથી, તે બચી ગઈ છે. તો તે મીલકતમાંથી આઠ લાખ સોના મોહોર, અને દ્વીપાંતરથી લાવેલ લક્ષણવાન્ આઠ હાથી, તે વીરધવળ રાજાને મારો છુટકારો કરવા નિમિત્તે મોકલાવું. આ પ્રમાણે સંકલ્પ કરી, બંદીખાનામાં રહ્યાં છતાં, પોતાના વિશ્વાસપાત્ર સોમચંદ્ર નામના વણિકને, ગુપ્તસંકેતથી તે વાત જણાવી. અને ગુપ્ત ખજનામાંથી આઠ લાખ સોનામોહોર લઇ, સોમચંદ્રને વીરધવળ રાજા પાસે પોતાની મદદે બોલાવવા, જવા આજ્ઞા કરી.

સોમચંદ્ર, આઠ લાખ સોના મોહોર લઈ, વીરધવળ રાજાને બોલાવવા માટે આગળ વધ્યો. તે રૌદ્રઅટવીમાં જઈ પહોંચ્યો, તેટલામાં ચંદ્રાવતીનો રાજા વીરધવળ, અને પૃથ્વીસ્થાનપુરનો રાજા સુરપાળ મોટા સૈન્ય સહિત તેને સંમુખ મલ્યા.

આ બન્ને રાજાને એવી ખબર મળી હતી કે, રૌદ્રઅટવીમાં આવેલા દુર્ગતિલક નામના પાહાડ ઉપર, ભીમ નામનો પલ્લીપતિ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રહે છે, તેની પાસે મલયાસુંદરી છે. આ ખબર સાંભળતાંજ, પુત્ર, પુત્રીના વિયોગી બન્ને રાજાઓ, પોતપોતાના રાજ્યમાંથી પ્રબળ સૈન્ય લઈ, ભીમ પલ્લીપતિને જીતીને મલયાસુંદરીને છોડાવવા માટે આવ્યા હતા. દુર્જય પલ્લીપતિને, તેઓએ સૈન્યબળથી એક લીલામાત્રમાં જીતી લીધો, અને ત્યાં સર્વ સ્થળે મલયાસુંદરીની તપાસ કરી, પણ તે દુર્લભસુંદરીના સહેજ પણ સમાચાર ત્યાંથી ન મળ્યા, ત્યારે નિરાશ થઈ બન્ને રાજાઓ પાછા પોતાના નગર તરફ જતા હતા, તે અવસરે સોમચંદ્ર તેમને ત્યાં જઇ મળ્યો.

બળસારનો કહેલો સર્વ વૃત્તાંત, સોમચંદ્રે સવિસ્તર વીરધવળને નિવેદિત કર્યો. અને આઠ લાખ સોના મોહોર ભેટ તરીકે તેની આગળ મુકી.

રાજા વીરધવળે, સોમચંદ્રનું કથન ધીરજથી સાંભળ્યું અને પૂર્વાપર વિચાર કરી, સિદ્ધરાજ સાથે યુદ્ધ કરી, બલસારને છોડવવાનુ કબુલ કર્યું.

રાજા વીરધવળે, આઠ લાખ સુવર્ણમાંથી અરધો અરધ સુવર્ણ સુરપાળ રાજાને આપ્યું અને સિદ્ધરાજનો પરાભવ કરી, બલસારને મુકત કરવા માટે સાથે આવવા જણાવ્યું.

રાજા સુરપાળે પણ ઉંડા લોભ સમુદ્રને પુર્ણ કરવામાટે, રાજા વીરધવળના વિચારને ટેકો આપ્યો. અર્થાત્ સાથે આવવામાટે હા કહી. અને જણાવ્યું કે; તે રાજા સાથે આપણે વંશપરંપરાથી વૈર ચાલ્યું આવે છે, તો આ પ્રસંગે તે રાજાને મારીને આપણા વેર સાથે તેનું સર્વસ્વ ગ્રહણ કરીશું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સિદ્ધરાજ કોણ છે ? અને તેણે બલસારને શા માટે કેદ કર્યો છે ? આ બાબતથી તે બન્ને રાજા અજાણ છે. તેમજ આ સિદ્ધરાજ કોણ છે, અને મલયાસુંદરીને વીરધવળ સાથે શું સંબંધ છે તે વિષે બલસાર પણ અજાણ છે. આમ હોવાથી ત્રણે જણાએ અજાણપણાથી એક મોટું સાહસ કર્યું છે. પણ એ ઠેકાણે તેઓનો શો દોષ ? વિષયવાસનાજ તેવી છે. લોભનો તો થોભજ નથી. ભાવીપણ તેવુંજ. એ નિમિત્તેજ આ સર્વનો મેળાપ થવાનો છે.

આ પ્રમાણે વૈર વાળવાનો અને લોભ સમુદ્રને પુરવાનો વિચાર કરી, અસંખ્ય દળ સાથે, બન્ને રાજાએ સિદ્ધરાજપર ચડાઈ કરી. સૈન્યભારથી કાયર પુરૂષોના હૃદયની માફક પૃથ્વીને કંપાવતા, બન્ને રાજાઓ સાગરતિલક શેહેરની નજીકમાં આવી પહોંચ્યા.

પ્રકરણ ૪૭ મું.

દુતપ્રેષણ.

શેહેરની નજીકમાં ઉંચી ટેકરીઓ વિગેરેની સગવડતાવાળી જમીન ઉપર સૈન્યનો પડાવ નાખ્યો.

આવું મોટું સૈન્ય પોતાના રાજ્યપર ચડી આવ્યું છે, છતાં આ રાજા નિર્ભય કેમ જણાય છે ? યુદ્ધ વગેરેની સામગ્રી કેમ તૈયાર કરતો નથી ? વિગેરે વિતર્કો કરતા, બન્ને રાજાઓએ દૂતને શિક્ષા આપી સિદ્ધરાજ પાસે મોકલ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દૂત રાજસભામાં આવી રાજાને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યો. રાજન્ ! પૃથ્વીસ્થાનપુરનો મહારાજા સુરપાળ, તથા ચંદ્રાવતીનો મહારાજા વીરધવળ, બન્ને મોટું સૈન્ય લઇ અહીં આવ્યા છે. તેઓ આપને જણાવે છે કે, જે બળસાર સાર્થવાહને તમે કેદ કરી બંધીખાને નાંખ્યો છે. તે અમારો મિત્ર છે.

ખરેખર ઉદાર દીલના દાનેશ્વરી મનુષ્યો સર્વ જીવોની સાથે બાંધવોની માફક આચરણ કરે છે, મધુર પાણી વરસતો પર્જન્ય, (વરસાદ) કોને તૃપ્ત નથી કરતો ? તે વ્યાપારી વારંવાર અમારા રાજ્યમાં વ્યાપાર નિમિત્તે જવે આવવે કરી, અમારા મહારાજા સાથે વિશેષ પ્રકારે સ્નેહસંબંધથી સંબંધીત થયો છે. તે ઉત્તમ કુળનો અને પ્રમાણિક માણસ છે, માટે તેને તમારે છોડી મુકવો જોઇએ.

મિત્રનીમાફક, બંધુનીમાફક, કે પુત્રીની માફક, વ્યસનમાં આવી પડેલાં, આ સાર્થવાહની, અમારોસ્વામી બીલકુલ ઉપેક્ષા નહિ કરે.

અમારા બન્ને મહારાજા આપને એમજ કહેવરાવે છે કે, તે સાર્થવાહનો સત્કાર કરી તમે તેને છોડી મુકો, અને તમે તમારૂં રાજ્ય સુખશાંતિથી પાલન કરો.

કદાચ આ સાર્થવાહે તમારો અપરાધ કર્યો હોય, તથાપિ તેનો એક અપરાધ સહન કરો. એક પાંદડામાં બગાડ થતાં કાંઇ ફળેલું વૃક્ષ કાપી નાંખવામાં નથી આવતું.

અમારા સ્વામીએ આ સાર્થવાહને પોતાના માણસપણે સ્વીકાર્યો છે. તો આ ધનાઢ્યનો નિગ્રહ કરવો, તે હવે તમને અશક્ય થઈ પડશે. કેમકે જે વનમાં સિંહ ગર્જના કરી રહ્યો,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે, તે વનને જોવાને પણ શું હાથી સમર્થ થશે ?

રાજન્ ! તમે શુરવીર છો, તથાપિ અલ્પબળવાળા છો. અને અમારા રાજા મહાન્ સૈન્ય સમુદાયવાળા છે. તો સમુદ્રની અંદર સાર્થવાહની મુડીની માફક તમારું સૈન્ય, તેના સૈન્યમાં વિલય થઇ જશે.

પૂર્વાપર વિચાર કરી, સાર્થવાહને છોડી દેવો તે યોગ્ય છે. નહિતર અમારા મહારાજાઓ, સાર્થવાહનો બળાત્કારે પણ છુટકારો કરાવશે, અને તમને પણ શિક્ષા કરશે. સિંહ પોતાના પંજા સજ્જ કર્યે, હાથીનું કાંઇપણ જોર ચાલનાર નથી. માટે હે રાજન ! આ છેવટનો પેગામ છે, કાંતો સાર્થવાહને છોડી દો, નહિંતર યુદ્ધ માટે તૈયાર થાઓ.

રાજન્ ! મારા વિચાર પ્રમાણે કાર્યનો દીર્ઘ વિચાર કરો, રાવણની માફક મોહ નહિ પામો, ઉપાર્જન કરેલું રાજ્ય ચિરકાળ પર્યંત ભોગવો, અને અમારા મહારાજાનું વચન માન્ય કરો.

સિદ્ધરાજે, દૂતનાં કહેલાં વચનો શાંતપણે સાંભળ્યાં, પોતાનો પિતા, તથા સસરો, સન્મુખ આવ્યા જાણી તેને ઘણો હર્ષ થયો. હર્ષથી તેનાં રોમેરોમ ઉલ્લાસ પામ્યાં, છતાં કૃત્રિમ કોપના આવેશમાં તે રોમ ઉલ્લાસને ફેરવી નાંખી અર્થાત્ કોપનો આડંબર કરી, રાજા દૂતને કહેવા લાગ્યો.

અરે દૂત ! તું બહુ વાચાળ જણાય છે. તારા બન્ને સ્વામી ઘણું મોટું સૈન્ય લઇને આવ્યા છે, તો શું મારે ભુજા નથી ? દેહ નથી ? કે હું મનુષ્ય નથી ? એકજ સૂર્ય કરોડો તારાનું તેજ શું નથી ગ્રહણ કરતો ? એકજ કેસરી અનેક હા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થીના મદ શું નથી ગાળતો ? બ્હાલો અને એકનો એકજ પુત્ર હોય છતાં, દુષ્ટાચરણવાળા તે કુપુત્રને ન્યાયી રાજાઓ શું શિક્ષા નથી આપતા ? આ સાર્થવાહ તારા રાજાને વલ્લભ હોય તો તેમાં મારે શું ? તે અન્યાયીને શું હું શિક્ષા ન આપું ? શરીરે વળીયાં પડયાં અને માથે પળીયાં ચડયાં છે, ન્યાય માર્ગે ચાલવાનું બીરૂદ ધસવે છે, છતાં આ અપરાધીને છોડાવતાં તારા સ્વામીને શું લજ્જાનની આવતી ! અન્યાયપક્ષને પુષ્ટિ આપના રાએ યુદ્ધમાં મારી આજળ બીલકુલ ટકી શકવાના નથી. તને યાદ હશે, સુવડને આશ્રય આપનાર, રાત્રિના અંધકારની, સૂર્ય આગળ કેવી સ્થિતિ થઈ પડે છે ! તેવી સ્થિતિ અન્યાયીને આશ્રય આપનારની થશે.

સિંહ જ્યારે પોતે ચડાઈ કરે, ત્યારે હરિણનાં બાળકોને કોનું શરણ ! વિદ્યુત્પાતની આગળ, વૃક્ષ કે ઘર, શું મનુષ્યનું રક્ષણ કરી શકે છે ? નહિજ.

રાજા હો કે રંક હો, અપરાધીને તો શિક્ષા આપવીજ. જો તેમ કરવામાં ન આવે તો અમારો રાજ્યધર્મ કયાં રહે ? અન્યાયી સાર્થવાહનો પક્ષ કરનાર તારા સ્વામીને, રણસંગ્રામમાં, તમારા ખડ્ગ અને બાણની સાક્ષીએ હું પ્રાયશ્ચિત આપીશ. માટે દૂત જા જલદી તારા સ્વામીને ચેતાવ સંગ્રામને માટે તૈયાર થાય. હું પણ તારી પાછળજ યુદ્ધઅર્થે બહાર આવું છું. આ પ્રમાણે બોલતાંજ સિંહાસનપરથી સિદ્ધરાજ બેઠો થયો અને રણસંગ્રામના પ્રયાણને સૂચક રણશીંગુ (ભેરી) વગડાવ્યું.

સિદ્ધરાજની વાકૂચાતુરી અને ઉત્સાહ દેખી દૂતતો સ્તબ્ધજ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થઈ ગયેા, તરતજ ત્યાંથી રવાના થઇ, રાજા સુરપાળ તથા વીરધવળને આવી મળ્યેા. અને સિધ્ધરાજે જણાવેલ વાકયેાથી યુદ્ધ માટે સજ્જ થવા જણાવ્યું.

મહાબળ સભા બરખાસ કરી, પેાતાના મહેલમાં મલયા-સુંદરીને આવી મળ્યેા, અને બળસારને છેાડવવા માટે આવેલા પિતાશ્રી તથા સસરાના શુભ સમાચાર નિવેદિત કર્યા. અનાયાસે પિતાશ્રી તથા સસરાને અહીં આવેલા સાંભળી મલયાસુંદરીના આનંદનેા પાર ન રહ્યો.

મહાબળ—કાંતા ! સંગ્રામ કર્યા સિવાય એકદમ પિતાજી તથા સસરાને જઇ મળવું તે મને ઉચિત લાગતું નથી. યદ્યપિ, પિતાજી અથવા સસરાજી સન્મુખ યુધ્ધ કરવું તે અનુચિત છે, છતાં સંગ્રામાર્થે આવેલ હેાવાથી તેમ કર્યા સિવાય ' હું તમારા જમાઈ છું ' કે, ' આપનેા પુત્ર છું. ' એમ કરી દીનતાથી મળવું એ ક્ષત્રિયેાને મેાટું અપમાન કરનાર છે. કે માનભંગ કરનાર છે. તેા એકવાર થેાડેા પણ સંગ્રામ કરી, મારા હાથ દેખાડી પછી હું તેમને ભેટી પડીશ, માટે તું અહીં રહેજે. આ મેહેલના ઝરખામાં બેસી, દૂરથી થતા સંગ્રામને જોયા કરજે. આ પ્રમાણે મલયાસુંદરીને જણાવી મહાબળ ત્યાંથી બહાર નીકળ્યેા.

પ્રકરણ ૪૮ મું.

યુદ્ધ પ્રારંભ.

રણશીંગાં ફુંકાવા લાગ્યાં. ચતુરંગ સૈન્ય આવી મળ્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રણુરંગ હસ્તી પર બેસી મોટા ઉત્સાહથી સિદ્ધરાજ શેહેર બહાર આવ્યો.

બન્ને સૈન્યમાં રણસંગ્રામનાં વાજીંત્રો એટલા જોરથી વાજતાં હતાં કે જાણે બ્રહ્માંડને પણ ફોડીનાખશે. રણાંગણમાં પ્રવેશ કરવા માટે સુભટો તૈયાર થઈ ગયા. ભાટ લોકો સુભટોનાં પરાક્રમોનું વર્ણન કરવા લાગ્યા. ભયંકર સિંહનાદ ચારે બાજુ થવા લાગ્યા. જયશ્રીના ઇચ્છક સુભટો નૃત્ય કરવા લાગ્યા. બન્ને સૈન્ય સંમુખ આવી લાગ્યાં. યુદ્ધનો પ્રારંભ થયો. રથવાળા રથ વાળા સામે, હાથીપર ચડેલા હાથીવાળા સામે, અશ્વવાળા અશ્વવાળા સામે, અને પદાતિઓ પદાતિ સામે ધસ્યા. રણાવેશમાં વીરપુરૂષોના મસ્તકના કેશ, મનની અંદર રહેલા ક્રોધાનળના ધુમાડાની માફક ઉછળવા લાગ્યા. પરસ્પર છોડેલા બાણના સમુદાયથી સૂર્ય ઢંકાવા લાગ્યો અને જાણે કાળરાત્રિની શરૂઆત થઈ હોય તેમજ અંધકાર ફેલાવા લાગ્યો. અન્યેઅન્યનાં શસ્ત્ર સંઘર્ષણથી ઉત્પન્ન થતો અગ્નિ, વચમાં વીજળી માફક પ્રકાશના ઝબકારા આપતો હતો. પ્રસરતાં બાણનાં સૂત્કાર ભયંકર ભાલા-ઓના રણુત્કાર, ધુધુયમાન થતા શિલાના સમુદાય, ખડ્ગના બાટ્કાર. છુરીના છણુત્કાર, અને દંડના ભાત્કારથી સંગ્રામભૂમિ ભયંકર દેખાવા લાગી.

શરીરપર ધારણ કરેલ બખ્તરોના તુટત્ તુટત્ શબ્દો થવા લાગ્યાં. કાયર પુરૂષો કંપવા લાગ્યા, અને શુરવીરોનાં રોમાંચો વિકાસત થવા લાગ્યા. ખડ્ગાખડગી, દંડાદંડી, શરાશરિ, કુંતાકુંતિ ગદાગદિ, દંતાદંતિ, લાતા લાતિ, મુષ્ટામુષ્ટિ, અને મુદ્ગરામુદ્ગરિ પ્રમાણે ભયંકર યુદ્ધ આપસમાં થયું. ક્ષય કાળને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સૂચવનાર આ યુધ્ધના પ્રસંગમાં થોડાજ વખતમાં સિદ્ધરાજનું સૈન્ય ભાગ્યું. કેમકે તે ઘણુજ થોડું હતું. તેમજ તેને અચાનક તૈયાર થવું પડયું હતું. યુદ્ધમાંથી પાછું ફરી સૈન્ય શેહેર તરફ વળવા લાગ્યું.

પોતાના સૈન્યને પાછું ફરતું દેખી, રણરંગ હાથીપર બેસી સિદ્ધરાજ પોતાના સૈનિકોની સ્થિર કરતો. સિંહનાદથી સામા પક્ષના સૈન્યને ત્રાસ આપતો, રણ સંગ્રામના મોખરાપર આવી યુદ્ધ કરવા લાગ્યો.

સિદ્ધરાજને સંમુખ આવેલો દેખી, વિશ્વાલંકાર હાથીઉપર બેસી સુરપાળ રાજા, અને સંગ્રામ તિલક હાથી ઉપર બેસી વીરધવળ રાજા તેના સંમુખ યુદ્ધ કરવા આવી પહોંચ્યા. પોતાના સર્વ બળને વાપરતા, તે સર્વે રાજાઓ જીવપર આવીને લડવા લાગ્યા.

પોતાના બાહુ બળથી સામો પક્ષ અજેય જણાતાં સિદ્ધરાજે વ્યંતરદેવનું સ્મરણ કર્યું. સ્મરણ કરતાં જ તે વ્યંતરદેવ હાજર થયો, ' હું આવી પહોંચ્યો છું ' એમ જણાવી તે દેવ સિદ્ધરાજને મદદ કરવા લાગ્યો તે સામા પક્ષ તરફથી આવતાં બાણોને, અર્ધમાર્ગમાંથીજ પકડી લઇ સિદ્ધરાજને આપવા લાગ્યો. સિદ્ધરાજના સૈન્યનાં બાણ સામા પક્ષને વાગવા લાગ્યાં અને તે તરફનાં બાણ વચમાંજ દેવ ઉપાડી લેવા લાગ્યો આ કારણથી મેઘધારાથી જેમ હંસો દિશાઓમાં ઉડી જાય છે, તેમ સિદ્ધરાજની બાણધારાએ, રણાંગણમાંથી રાજહંસો સહજ વારમાં ઉડવા લાગ્યા. એક તો બળવાન્ અને યુવાન્ સિધ્ધરાજ, તેમાં વળી દેવની મદદ, આ બન્ને કારણથી સિધ્ધરાજનું જોર વધ્યું. તેણે કૌતુકથી રાજાના ચામર, ધ્વજા અને છત્ર છેદી નાખ્યાં તેમજ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે બન્ને રાજાના શરીરનું રક્ષણ કરતાં તેમણે હાથમાં લીધેલાં શસ્ત્રો વારંવાર પાડી નાખવા લાગ્યા,

તેજવાન્ ગુરૂ શુક્રને પણ ચંદ્રમા જેમ નિસ્તેજ કરી નાખે છે, તેમ બન્ને રાજાને નિષ્તેજ કરી ચિંતાસમુદ્રમાં નાખ્યા. ચિંતાથી અધોમુખ અને લજ્જાથી શ્યામ મુખ ધારણ કરતા પતા તથાસ સરાને દેખી,!સિધ્ધરાજે વ્યંતરદેવને બોલાવી, કેટલીક અગત્યની ભલામણ કરી પૂર્વે લખી રાખેલ એક લેખ, બાણના અગ્ર ભાગમાં રાખી, તે બાણ રાજાના સંમુખ ફેંકયું.

દેવ પ્રભાવથી સિધ્ધરાજે મુકેલું બાણ રાજાને નમસ્કાર કરતું અને મનુષ્યોને મોહ પમાડતું રાજા પાસે આવ્યું.

આ પ્રમાણે આવતા બાણને દેખી તે બન્ને રાજાઓ ચિત્તમાં ચમત્કાર પામ્યા. બાણ આકાશથી નીચું ઉતર્યું. સુરપાળ રાજાને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી નમસ્કાર કર્યો, અને તેના ચરણાર્વિંદમાં તે પત્ર મુકી પાછું તે સિદ્ધરાજની પાસે ચાલ્યું ગયું.

બાણનું આવું કર્ત્તવ્ય જોઇ, સર્વ સૈનિકોને આશ્ચર્ય થયું. તેઓ પરસ્પર બોલવા લાગ્યા. ભાઇઓ! આમાં કાંઈ ગુઢ પરમાર્થ જણાય છે, પણ આપણે તે સમજી શકતા નથી.

એટલામાં તો સુરપાળ રાજાએ તે લેખ હાથમાં લીધો, અને તેને બોલી ઘણીવાર સુધી તે અક્ષરની પંકિત નિહાળી વાંચવા માંડયો.

લેખ સાંભળવાની ઇચ્છાથી, રાજાની ચારે બાજુ હજારો મનુષ્યો વીંટાઈ વળ્યા. કોળાહળ બંધ થયો. એટલે રાજાએ મોટાસ્વરે તે લેખ વાંચવો શરૂ કર્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શ્રીમાન્ વીર પુરૂષોથી સુશોભિત, રણાંગણ ભૂમિમાં સ્થિત, પુજ્ય પિતાશ્રી સુરપાળ નરેંદ્રના ચરણારવિંદમાં. તથા શ્રીમાન્ ચંદ્રાવતી નરેશ, શ્વશુરશ્રી વીરધવળના ચરણસરોજમાં, આપ શ્રીના સંમુખ સૈન્યમાં સ્થિત મહાબળ કુમાર આપ સર્વને નમસ્કાર કરવાપૂર્વક વિજ્ઞપ્તિ કરે છે કે, આપશ્રીના પવિત્ર પ્રસાદથી મને આ રાજ્યનો પૂર્ણ પરિગ્રહ પ્રાપ્ત થયો છે, તેમજ પૂજ્ય પિતાશ્રીના પ્રમોદાર્થે, મારા ભુજબળનો વિનોદ આપશ્રી સમક્ષ મેં કર્યો છે. તેમાં પુજ્યોનો કરેલો પરાભવ કે અવજ્ઞા, યા અવિનય તે કૃપાકટાક્ષથી ક્ષમા કરવા યોગ્ય છે.

પુજ્ય પિતાશ્રીના પાદારવિંદની પ્રાપ્ત્યર્થે પ્રબળ ઉત્કંઠિત થઇ રહ્યો હતો, તેમાં પ્રબળ પુણ્યોદયથી અકસ્માત્ પુજ્યોનાં પવિત્ર દર્શન પ્રાપ્ત થયાં છે, તો આ અદ્વિતીય હર્ષસ્થાને આપશ્રી શોકસંકલિત શા માટે ?

આ લેખનો ભાવાર્થ વાંચવાની સાથેજ આખા સૈન્યમાં હર્ષનાદની ગર્જનાઓ થવા લાગી.

સુરપાળ રાજા આનંદાવેશમાં બોલવા લાગ્યો. અહો ! વિધિની પ્રસન્નતા ! અહો ભાગ્યોદય ! હમણાંજ પુત્રવધૂસહિત મહાબળ અહીં આવી મળશે. આજે નારકીસરખા અસહ્ય વિયોગ દુઃખથી અમારો ઉધ્ધાર થયો. આજેજ જીવન પામ્યા. આજેજ ચૈતન્ય સુપ્રગટ થયું, અને નેત્રો પણ આજેજ વિકસ્વર થયાં, આ પ્રમાણે બોલતો સુરપાળરાજા વીરધવળરાજાની સાથે, મહાબળકુમારના સૈન્ય સંમુખ ચાલવા લાગ્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૪૯ મું.

સ્વજનમેળાપ.

સ્નેહ એવી ચીજ છે કે, ત્યાં માન, અપમાન, કે મોટા નાનાની ગણના કે તુલના રહેતી નથી. અવિવેક કે અવિનય તે અખંડ રસના પ્રલાહમાં લીન થઈ જાય છે. અને ઉલટા તે આંતરની કારી લાગણીને સુચવી સ્નેહનું પોષણ કરે છે.

પિતાશ્રી તથા સસરાને સંમુખ આવતા દેખી, મહાબળ પણ તરતજ આસન છોડી સંમુખ દોડી ગયો, અને પિતાજીના ચરણમાં નમી પડયો. નેત્રોમાંથી ઝરતા અશ્રુપ્રવાહે વિયોગવ્યથા બાલી કરી, આંતરસ્નેહ પ્રકટ કર્યો, તે સ્નેહ કેટલો હશે તેનું માપ કરવું અશકય હતું.

ત્યાં વિશેષ વખત બોટી ન થતાં, આ પુન્યમંડળને મોટા મહોત્સપુર્વક મહાબળે શેહેરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. પરિવારસહિત બન્ને રાજાઓ મેહેલમાં દાખલ થયા.

મલયાસુંદરી, પિતા તથા સસરાને નમી પડી તેમને જોતાંજ આંતરદુઃખ યાદ આવ્યું. તેની આંખોમાંથી અશ્રુનો અખંડ પ્રવાહ વહેવા લાગ્યો, તેનું હૃદય તેને સ્વાધીન ન રહ્યું. અંતે ધુસકે ધુસકે રૂદન કરવા લાગી. પોતે રૂદન કર્યું, અને સ્નેહીઓને પણ રડાવ્યા. છેવટે પિતા તથા સસરા પ્રમુખે દિલાસો અર્પવા પુર્વક ઘણી રીતે બોલાવી તેને શાંત કરી.

ભોજન કર્યા પછી, બાનગી મેહેલમાં રાજકુટુંબ એકઠું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થયું. સુરપાળ તથા વીરધવળ રાજાએ મહાબળ અને મલયાસુંદરીને આજપર્યંત પોતે અનુભવેલું સર્વ વૃત્તાંત કહી સંભળાવવા માટે જણાવ્યું. મહાબળ તથા મલયાસુંદરીએ પોતાને માથે વીતેલી સર્વ બીના મુળથી કહી સંભળાવી.

મલયાસુંદરીનું કહેલું વૃત્તાંત સાંભળી, વીરધવળપ્રમુખ સર્વના નેત્રોમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. તેઓને ઘણો શોક થયો. પુત્રીના મસ્તકપર હાથ ફેરવતો, વીરધવળરાજા બોલ્યો. મારી બહાલીપુત્રી! મોટા સંકટમાં આવી પડી હતી. અહા! રાજકુળમાં જન્મપામી, છતાં શૈશવની બાલ્યકનું દુઃખમાં રોળાઈ. તું પુત્રી! કુસુમથી પણ કોમળ છતાં આવાં તીવ્ર દુઃખ તેં કેવી રીતે સહન કર્યાં! ઇત્યાદિ વિવિધ પ્રકારે શોક કરતા રાજાએ, પુત્રીને વારંવાર હાથથી સ્પર્શ કરત!, નેત્ર માર્ગે આંસુ બહાર કાઢી પોતાનો શોક ખાલી કર્યો.

સુરપાળ રાજાને તેથી પણ વિશેષ દુઃખ લાગી આવ્યું. ઘણાં ખેદ કરવા પુર્વક તેણે જણાવ્યું. પુત્રિ! આવા મહાન્ દુઃખાર્ણવમાં તને નાખનાર અવિચારી અને પાપી, આ—સુરપાળજ છે, કુળવધુ! મારો સર્વ અપરાધ તારે ક્ષમા કરવા યોગ્ય છે. તું ક્ષમા કરજે. પ્રસન્ન થા. કોપનો ત્યાગ કર, તું તત્ત્વજ્ઞ છે, એટલે વિશેષપ્રકારે કહેવાની જરૂર નથી.

મલયાસુંદરીએ નમ્રતાથી ઉતર આપ્યો. સસરાજી! આપ આટલો ખેદ શા માટે કરો છો? ભાવી કોઇ અસત્ય કરી શકતું નથી. પૂર્વકૃત કર્મો અવશ્યજ ભોગવવાંજ પડે છે. બીજા મનુષ્યો નિમિત્તમાત્ર છે. સુખ, દુઃખ આપનાર તો શુભાશુભ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કર્મોજ છે. મારાં પૂર્વકર્મજ તેવાં હશે. તેમાં આપનો શું દોષ છે?

મહાબળ તરફ દૃષ્ટિ કરી, સુરપાળરાજા બોલ્યો. વત્સ! તારી કૃપા અપૂર્વ છે. અપરાધી કંદર્પ રાજાપર તેં ઘણો અનુગ્રહ કર્યો છે, છતાં તે નિર્ભાગ્ય તારા અનુગ્રહનો લાભ લઇ ન શકયો. તારું સાહસ, તારી બુદ્ધિ, તારું શૌર્ય, તારું ધૈર્ય તારું સુકૃત અને તારાપર મનુષ્યોનો (પ્રજાનો) અનુરાગ એ અનુકરણીયસાથે અનુમોદનીય પણ છે. ઇત્યાદિ અનેકપ્રકારે પુત્રના ગુણોનું અનુમોદન કરતા રાજાએ પુત્રને જણાવ્યું. વત્સ! મલયાસુંદરીથી પેદા થયેલ તે પુત્ર હાલ કયાં છે? તે પાપી બલસારે તેની શી વ્યવસ્થા કરી છે?

મહાબળ—તે બળસારને અહીં બોલાવીને પૂછી જોઇએ. તરતજ મહાબળે બંધીખાનામાંથી બળસારને સુરપાળ રાજા પાસે બોલાવી મંગાવ્યો. અનેક સુભટોથી વિંટાયેલ, અને લોહની બેડીથી નિગડિત બલસાર સભામાં આવ્યો.

તેને જોતાંજ ભયંકર ભ્રૂકુટી કરી સુરપાળરાજાએ જણાવ્યું: અરે! દુર્બુદ્ધિ, તેં અમારો ઘણો અપરાધ કર્યો છે. તને જે શિક્ષા કરવાની છે તે તો કરશુંજ. પણ પ્રથમ તું સત્ય જણાવ કે, તેં અમારા પુત્રની શી વ્યવસ્થા કરી છે? તેને કયાં રાખ્યો છે?

સુરપાળ અને વીરધવળ બન્ને રાજાને ત્યાં બેઠેલા દેખી, તે સાર્થવાહ અત્યંત ગભરાઇ ગયો. તેને ઘણો ભય થયો. જેની મદદથી બંધીખાનાથી છુટવાની કાંઇ પણ આશા રાખતો હતો. તેનાંજ આ પુત્ર અને પુત્રી છે, અને મેં પણ તેનોજ મહાન્ અપરાધ કર્યો છે, તેનેજ મેં મહાન્ કષ્ટ આપ્યું છે, તે વીરધવળ રાજાની પુત્રીનેજ દુર્દશામાં લાવી મૂકી હતી. અને છેવટે કારૂને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઘેર દ્રવ્યથી વેંચી દીધી હતી. તો શું તે રાજાઓ હવે મારો બચાવ કરશે ? ના નહિંજ. ત્યારે હવે મારે શું કરવું ? મારા સર્વ મનોરથો નિષ્ફળ ગયા. રાજગુન્હેા અને સ્વામીદ્રોહ કરનાર મને મારા કુટુંબ સહિત, આ રાજા મારી નાંખશે. પણ હવે એક ઉપાય છે તેનાથી મને જીવિતવ્ય મળવાની આશા છે. તે એજ કે, તેમનો પુત્ર મારી પાસે છે, માટે તે પાછો આપવા બદલ, જીવિતવ્યની માગણી કરવી. એમ વિચારી સાર્થવાહે જણાવ્યું.

મહારાજા ! હું આપ સર્વનો મહાન્ અપરાધી છું, છતાં આપ જો, મારા કુટુંબસહિત મને જીવિતદાન આપવાની દયા કરો તો હું આપનો પુત્ર કયાં છે તે બતાવી આપું.

પુત્ર જીવતો છે, તેમ સાંભળી સર્વને આનંદ થયેા. રાજાએ દયા લાવી તેની માગણી કબુલ રાખી, એટલે સાર્થવાહે કોઈ એક ગુપ્ત સ્થળેથી, અન્ય મનુષ્યો પાસે, પુત્ર મંગાવી આપ્યેા.

વરસાદના આગમનથી જેમ મયુરકુટુંબ આનંદ પામી નૃત્ય કરે છે, તેમ પુત્રને દેખી આખું રાજકુટુંબ આનંદમાં નૃત્ય કરવા લાગ્યું.

સુરપાળ રાજાએ બળસારને પૂછ્યું કે, આ પુત્રનું તેં શું નામ રાખ્યુ છે ! બળસારે જણાવ્યું મહારાજા ! તેનું નામ બળ રાખવામાં આવ્યું છે. સુરપાળ રાજાએ પુત્રને ખોળામાં લીધેા. એ અવસરે તે રાજાની પાસે હાથમાં સેા સેાનામહોરની એક પોટલી હતી. તે બાળપુત્રે તરતજ પોતાના હાથમાં ખેંચી લીધી. તે દેખી સુરપાળરાજાએ તેનું નામ શતબળ સ્થાપન કર્યું.

સુરપાળ રાજાએ, તે બળસાર સાર્થવાહનું સર્વસ્વ લુંટાવી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

લીધું, પણ કુટુંબસહિત તેને જીવતો મૂકી, પોતાનું બોલેલું વચન પાળ્યું.

એક વર્ષ પછી મલયાસુંદરીનો મેળાપ થશે, તે નિમિત્તજ્ઞનું વચન સત્ય થયું. કેમકે બરોબર એક વર્ષેજ, મહાબળને પ્રથમ મલયાસુંદરીનો મેળાપ કુવામાં થયો હતો. રાજકુટુંબમાં અને વિશેષે આખા રાજ્યમાં આજનો દીવસ આનંદઉત્સવનો હતો. સર્વસ્થળે આનંદ વાર્તા રહ્યો હતો, પુત્ર, પુત્રી વિયોગથી વિધુરિત થયેલા બન્ને રાજાઓ આજે શાંતી અનુભવતા હતા. સિદ્ધરાજ તે મહાબળ કુમાર છે એમ જાણી પ્રજા સમુદાય પણ પોતાને વિશેષ પ્રકારે સનાથ માનતો હતો. પોતાની ભુજાબળથી પેદા કરેલું રાજ્ય મહાબળે પોતાના પિતા સુરપાળને સ્વાધીન કર્યું. અન્યોઅન્ય પરમ સ્નેહમાં નિમગ્ન થયેલ બન્ને રાજકુટુંબો આનંદમાં દિવસો પસાર કરવા લાગ્યા.

પ્રકરણ ૫૦ મું.

ચંદ્રયશા કેવલી.

નાના પ્રકારના પાર્થિવવૈભવનો અનુભવ કરતાં, બન્ને રાજકુટુંબો આનંદ સમુદ્રમાં નિમગ્ન થઇ રહ્યાં છે. સાનુકુળ ઇષ્ટ સંયોગના સંબંધથી, પૂર્વે અનુભવેલ અસહ્ય દુઃખ. અત્યારે વિસારે પડી ગયું હતું. પૂર્વોપાર્જીત પ્રબળ પુણ્યનો સૂર્યોદય, પરાકાષ્ટાએ પહોંચ્યો હોય તેમ પૂર્ણ તપી રહ્યો હતો. આ અવસરે બાહ્ય-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શાંતિમાટે જેમ વર્ષાઋતુની જરૂર હોય છે તેમ તેથી પણ વિશેષ જરૂર આંતર શાંતિ માટે સદ્ગુરૂની હતી, તે પૂર્ણ કરવાને માટેજ, પુણ્યથી પ્રેરાયેલા પાર્શ્વનાથ પ્રભુના શિષ્ય શ્રીમાન્ ચંદ્રયશા કેવલી, પૃથ્વીતળપર વિચર । અનુક્રમે ત્યાં આવી સમવસર્યા.

કેવલી ભગવાનનું આગમન સાંભળી, બન્ને રાજાઓ પોતાના કુટુંબસહિત ગુરૂવર્યને વંદન અને ધર્મશ્રવણ કરવા માટે તેમની પાસે આવ્યા. ધર્માર્થી પ્રજા સમુદાય પણ ઇચ્છાનુસાર ધર્મ શ્રમણ નિમિત્તે આવી મળ્યો.

ચંદ્રયશા કેવલી પ્રભુએ પણ લોકોપર અનુકંપાથી, જન્મમરણને દૂર કરનારી ધર્મ દેશના આપવી શરૂ કરી.

મહાનુભાવો ! આ દુનિયાના સર્વ જીવ, જન્મ, જરા, મરણ, આધી, વ્યાધી, અને ઉપાધી આદિ નાના પ્રકારના દુઃખનો અનુભવ કરતાં નજરે પડે છે. આ દુઃખ ક્ષણીક છે કે આત્યંતિક છે, તેનો નાશ થઈ શકે તેમ છે કે નિરંતર આમને આમ મુંગે મોઢે તેનો અનુભવ કર્યા કરવો જ પડે છે, તે સંબંધમાં મનુષ્યોએ અવશ્ય વિચાર કરવો જોઇએ, જનાવર કરતાં મનુષ્યો ઉત્તમ છે, કારણ કે, તેમના કરતાં મનુષ્યોમાં વિચારશકિત પ્રબળ છે, પશુઓ કરતાં મનુષ્યોનું મન વિશેષ સ્પષ્ટ છે, અને તેથી ગમે તે જાતનો તે વિચાર કે નિર્ણય કરી શકે છે, અને પછી તેના પ્રતિકાર નિમિત્તે તે પયત્ન પણ કરી શકે છે. આટલું છતાં, અરે ! આવું અસીમ સામર્થ્ય છતાં પણ, તે દુઃખનાં મૂળ કારણો શોધવા કે દુઃખનો વિનાશ કરવા મનુષ્યો વિચાર કે પ્રયત્ન ન કરે તો તે મનુષ્યપણું તેમનું શા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉપયોગનું છે? પશુઓમાં અને મનુષ્યોમાં પછી શાનો તફાવત? તેના જેવું બીજું શોચનીયપણું શું હોઈ શકે ?

દરેક મનુષ્યે વિચાર કરવો જોઇએ કે, હું કોણ છું? આ જગત શું છે ? આ વિચિત્રતાનું કારણ શું ? પરમશાંતિ શાથી મળે ?

પોતાના મંદ ક્ષયોપશમથી (વિચારની કે વિશુદ્ધિની મંદ પ્રબળતાથી) આ વાતનો નિર્ણય પોતે ન કરી શકે તો અવશ્ય તે ખુલાસો સદ્‌ગુરૂપાસેથી મેળવવોજ જોઇએ. જે મનુષ્ય પોતાના ભલા માટે પણ પ્રયત્ન નથી કરતો તે મનુષ્ય, મનુષ્યપણાને લાયક કેમ ગણાય ?

હું કોણ છું ?

તમે કોણ છો ? આવું પ્રશ્ન તમને પુછવામાં આવે તો તમે શું ઉત્તર આપશો ? અથવા તમે તમારા મનથીજ પ્રશ્ન કરો કે હું કોણ છું, ? આનો આંતરમાંથી શું ઉત્તર મળે છે ? 'હું રાજા છું, ક્ષત્રીય છું, પુરૂષ છું, મનુષ્ય છું. આર્ય છું.' આ ઉત્તર તમને વ્યાજબી લાગે છે ? જરા વિચાર કરો તો આનું વિશેષ સ્પષ્ટિકરણ થશે. આર્યદેશમાં જન્મ્યા માટે આર્ય. આર્ય સિવાયના દેશમાં જન્મ પામ્યા હોત તો, આર્ય તો નજ કહેવાતને. ત્યારે આર્ય એ તમારૂં નિત્ય સંબંધીત લક્ષણ કે સ્વરૂપ કહેવાય ? ના નહિંજ. " કેમકે તે વિનશ્વર યાને પલટણ સ્વભાવવાળું લક્ષણ છે. તમારૂં ખરૂં સ્વરૂપ તમારી સાથે નિત્ય સંબંધીત હોવું જોઇએ. "

'હું મનુષ્ય છું.' મનુષ્યના દેહમાં રહ્યા છો માટે મનુષ્ય. પણ જનાવરના શરીરમાં રહ્યા હોત તો ? તો જનાવર કહેવાત.' ત્યારે આ લક્ષણ પણ, તમારૂં નિશ્ચિત નજ ગણાય.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

'હું પુરૂષ છું' પુરૂષ સંજ્ઞા સૂચક ચિન્હવાળા શરીરમાં રહ્યા છો માટે પુરૂષ. કદાચ સ્ત્રી સંજ્ઞાસુચક ચિન્હવાળા શરીરમાં રહ્યા હોત તો ? સ્ત્રી કહે વાત ' ત્યારે પુરૂષ, સ્ત્રી, એ શબ્દ-વાચક જે વસ્તુ છે, તે તમારૂં નિયમિત અને નિશ્ચિત સ્વરૂપ નજ કહેવાય. એ તો સર્વે એક જાતની ઉપાધીઓ છે.

હું ક્ષત્રીય છું ' ક્ષત્રીયપણું તમે પોતે છો. અથવા તમે ક્ષત્રીય સ્વરૂપ છો. તે શા કારણને લઈને ? ' ક્ષત્રીયના કુળમાં જન્મ પામ્યા તે માટે. અથવા ' क्षतात् भयात् त्रायते' ઈતિ ક્ષત્રી. એટલે ભયથી બીજાનું રક્ષણ કરવાનો જેનામાં ગુણ છે. તે ક્ષત્રીય ' ક્ષત્રી સિવાય અન્ય કુળમાં જન્મ થયો હોત, અથવા ભયથી બીજાનું રક્ષણ કરવાનું સામર્થ્ય તમારામાં ન હોત તો ? 'ક્ષત્રીય નજ કહેવાત. ' ત્યારે આ ઉપાધી એજ ક્ષત્રીયપણું, પણ તેથી 'તમારૂં સત્ય સ્વરૂપ ક્ષત્રીયપણું છે.' એ તો સિદ્ધ નજ થયું.

'હું રાજા છું' તમે રાજા છો તે કયા પ્રબળ કારણને લઈને ? ' અનેક મનુષ્યોના ઉપર. અને ઘણી લાંબી પૃથ્વીઉપર હકુમત ચલાવો છો. આજ્ઞા પાલન કરાવો છો. ઐશ્વર્યનો અનુભવ કરો છો. તે કારણને લઈને ? અસ્તુ. આ હકુમત, આજ્ઞા, ઐશ્વર્ય, અને વૈભવ એ ચાલ્યું જાય તો રાજા કહેવાઓ ખરા કે ? ના. નહિજ, ત્યારે તમે રાજા છો તે કઇ અપેક્ષાને લઈને તે તમે સમજ્યાજ હશો. હા, 'આ રાજ્યવૈભવને,' જો એમજ છે તો આ રાજવૈભવ, સંયોગ, વિયોગ. ધર્મવાળો હોવાથી ચીરસ્થાયી નથી. માટે તે તમારૂં સત્ય શાશ્વત સ્વરૂપ નજ ગણાય.

આ, શરીર પણ આપણે નથી. તે તો આપણું છે. હું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને મારૂં આ બન્ને વસ્તુમાં, બાહ્ય, આભ્યંતર અપેક્ષાને લઇને તપાસ કરતાં વિશેષ તફાવત છે. બાહ્ય વસ્તુની અપેક્ષાએ જેમકે, ' મારૂં ઘર ' આ ઠેકાણે મારૂં કહેનાર મનુષ્ય, અને તેને રહેવાનું ઘર અથવા તેનું ઘર–આ બન્ને વસ્તુ પૃથક–જુદી છે, તેમજ અત્યંત ભિન્ન વિલક્ષણવાળી છે. તે તદ્રુપ નજ કહેવાય કે મનાય–યા અનુભવાય.

આભ્યંતર અપેક્ષા, જેમકે, 'મારો ક્રોધ ઝાલ્યો ન રહ્યો.' આ ક્રોધની ઉત્પત્તિ અન્ય વસ્તુની અપેક્ષા રાખે છે. ઇષ્ટાનિષ્ટ વસ્તુના વિયોગ, સંયોગથી તે ઉત્પન્ન થાય છે. અને તેનો અભાવ થતાં, અથવા ઇષ્ટ વસ્તુ આવી મળતાં અને અનિષ્ટ વસ્તુ ચાલી જતાં તે ક્રોધ વિલય થઇ જાય છે. માટે તે પણ આપણું સત્ય સ્વરૂપ નજ બની શકે.

આહાર, પાણી, હવા, ચિંતા, પરિશ્રમ, નિશ્ચિંતતા વગેરે અનેક કારણોને લઈ આ શરીરની વૃદ્ધિ, હાની થાય છે. જેમ, ઇંટ, ચુનો, પથ્થર, માટી, લાકડાં, લોઢાં, જમીન વિગેરે અનેક કારણોની વૃદ્ધિ, હાનીથી ઘર નાનું મોટું થાય છે. માટે જેમ ઘરનો બનાવનાર કે, ઘરમાં રહેનાર તે ઘર નથી પણ ઘરથી જુદો છે. તેમ આ શરીર બનાવનાર કે શરીરમાં રહેનાર આ શરીરથી જુદો છે.

ઘર કે મેહેલના ઝરૂખામાં ઉભો રહીને કોઇ માણસ બાહારના પદાર્થો જોઇ શકે છે, તેમ આ શરીરના નેત્રોરૂપી ઝરૂખામાં રહીને, અંદર રહેનાર આ દુનિયાના પદાર્થોને જોઈ શકેછે. ઝરૂખો અને ઝરૂખામાં ઉભો રહી જોનાર મનુષ્ય બન્ને જુદાં છે, તેમ શરીર અને શરીરમાં રહી બાહ્ય પદાર્થોને જોનાર બન્ને જુદા છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઘર કે મેહેલ પડી જતાં, કે તે ભાડાનું હોય તો તેની મુદત પુરી થતાં, તેમાં રહેનાર તે ઘર કે મેહેલ ખાલી કરી બીજે રહેવા જાય છે. તેમ આ શરીર પડી જતાં અથવા તેમાં રહેવાની મુદત (આયુષ્ય) પૂર્ણ થતાં આ દેહમંદિરમાં રહેનાર તેને ખાલી કરી અન્ય મંદિરમાં રહેવા જાય છે. એટલે ઘર ખાલી કરનાર જેમ ઘરથી જુદો છે તેમ આ દેહ ખાલી કરનાર દેહી પણ દેહથી જુદો છે.

અનાદિ કાળના અભ્યાસથી, દેહમાં આત્મભાવ મનાયો છે કે, દેહ તેજ હું છું. દેહને સુખે સુખી, દુઃખે દુઃખી, રાત્રદિવસ તેની સેવા કરવામાં, અને તેનું રક્ષણ કરવામાં અને તેનું પાલન પોષણ કરવામાં વ્યતીત કરાય છે. આવા પ્રબળ દેહાધ્યાસથી આત્મા દેહસમાન ભાસે છે. પણ ખરૂં જોતાં તેમ નથી. આત્માનાં લક્ષણો જુદાં છે. આત્મા ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે, અરૂપી છે, જ્ઞાનમય છે, જ્ઞાતા છે, દ્રષ્ટા છે. ત્યારે આ દૃશ્ય દેહાદિ જડ સ્વરૂપ છે, રૂપી છે. અજ્ઞાન સ્વરૂપ છે, દ્રષ્ટાથી દૃશ્ય છે. જ્ઞાતાથી જ્ઞેયસ્વરૂપ છે. આ લક્ષણોથી વિચાર કરતાં આ દૃશ્યાદિથી ભિન્ન જે છે, તે પોતે હું છું, કે આત્મા છે. એવા ઉપનામથી બોલાવાતો આત્મા છે.

અસિથી જેમ મ્યાન જુદું છે તેમ તે દેહથી જુદો છે. કેટલાએક શંકા કરે છે કે, તે નેત્રોથી કેમ દેખાતો નથી. પણ વિચાર કરતાં જણાશે કે, નેત્રને પણ જોનાર આત્મા છે. તે, તે નેત્રોથી કેવી રીતે દેખાશે ?

દરેક ઇંદ્રિયને, પોત પોતાના પ્રત્યેક વિષયનું જ્ઞાન થાય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે. નેત્રથી જોવાય છે, કાનથી સંભળાય છે. નાસિકાથી ગંધ ગ્રહણ કરાય છે. જીહ્વાથી સ્વાદ અનુભવાય છે અને ત્વચાથી સ્પર્શનો અનુભવ થાય છે. પણ આ પાંચે ઇંદ્રિયના વિષયનું જ્ઞાન કોને થાય છે ? એ જ્ઞાન જેને થાય છે, તેજ આત્મા છે, ત્યારે આ ઇંદ્રિયથી પણ તે, કેવી રીતે જાણી શકાય ?

ઇંદ્રિયથી જે વિષયનું જ્ઞાન થયું હતું તે ઇંદ્રિય નષ્ટ થતાં પણ તે વિષયનું જ્ઞાન સ્મરણમાં રહે છે. ધારો કે આ નેત્રથી તમે અનેક શેહર, પાહાડ, નદી, બીણા વિગેરે જોયાં હતાં. તે નેત્રો કોઇ રોગાદિ કારણથી નાશ પામ્યાં, છતાં તેના વિષયનું (તે શેહેરાદિનું) સ્મરણ તે માણસને રહ્યા કરે છે કે અમુક વર્ષે, અમુક દિવસે, (હું) અમુક શહેરમાં ગયો હતો, વિગેરે, આથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે, આ સર્વ વિષયોનો જે જ્ઞાતા છે તે આ દેહાદિ ઇંદ્રિયોથી જુદોજ છે.

તેમજ, મન પણ આત્માને જાણી શકતું નથી. પણ ઉલટું આત્મસત્તાથી તે જણાય છે.જેમકે, મારૂં મન અમુક ઠેકાણે ગયું હતું. મેં મનમાં આવા વિચારો કર્યા. વિગેરે આ સ્થળે મનને જાણનાર તેમજ મનઉપર સત્તા ચલાવનાર તરીકે કોઇપણ અદૃશ્ય તત્ત્વ આ દેહમંદિરમાં રહેલું છે તેજ ભગવાન (સમર્થ)આત્માછે.

નિદ્રા, સ્વપ્ન, અને જાગૃત દશા, આ ત્રણે દશાનો અનુભવ કરનાર અર્થાત્ દ્રષ્ટા, તે પણ આત્મા છે, ' મને સારી નિદ્રા આવી હતી, ' મને અમુક સ્વપ્ન આવ્યું હતું—" હું જાગુછું. " આ સર્વનો જ્ઞાતા પણ તેમનાથી વિલક્ષણ આત્મા છે. જેની સત્તાથી આ દુનિયાનાં પ્રત્યેક પદાર્થનો અનુભવ થાય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે તેજ આત્મા છે. ટુંકામાં કહીએ તો ' હું કોણ છું. ' આવી શંકાનો કરનાર તેજ પોતે આત્મા છે.

આટલું જણાવ્યા પછીથી, હવે તમને નિર્ણય થયોજ હશે કે હું કોણ છું ? આત્મા છું અને દેહાદિ સર્વ પદાર્થોથી જુદો અને વિલક્ષણ છું.'

પાયા સિવાયની ઇમારત નકામી છે. માટેજ આ સંબંધમાં કાંઇક લંબાણથી જાણવાની જરૂર છે, કારણ કે આત્માજ ન હોય કે ન જાણ્યો હોય તો પછી તેને છોડાવવાને પ્રયત્ન કરવો તે કેવી રીતે ઉપયોગી નિવડે ? અસ્તુ.

પ્રકરણ ૫૧ મું.

પુનર્જન્મ.

દેહથી આત્મા ભિન્ન છે એમ જાણ્યાછતાં, આ આત્મા દેહના નાશની સાથેજ નાશ પામતો હોય, તો પછી તેને દુઃખથી છોડવવા માટે પ્રયાન કરવો તે નિષ્ફળ છે. માટે આત્માની અસ્તિતા સાથે અમરતા (નિત્યતા) પણ અવશ્ય સમજવી જોઇએ. તે અમરતા પુનર્જન્મ થતો હોય તોજ સંભવી શકે.

આ માણસ મરી ગયો-કે પાછો થયો. આ શબ્દ સાંભળવાની સાથેજ આટલો તો નિર્ણય કરી શકાય છે કે, જેની મહાન્ સત્તાથી આ શરીરમાં હલન, ચલન, સ્મરણાદિ નાના પ્રકારની ક્રિયાઓ થતી હતી તે બંધ પડી ગઇ. અને તે ઇં-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દ્રિયાદિકનો પ્રેરક આત્મા આ સ્થળથી કોઈ પણ સ્થળે ચાલ્યો ગયો છે. તે કયાં ગયો ? તે ભલે આપણને ન દેખાય–કે ન સમજાય. પણ તેનુંજ નામ પુનર્જન્મ છે. કેમકે તે કોઇ પણ સ્થળે ગયો છે. તે સ્થળ, ભલે પછી ગમે તેવું હોય—પણ એક સ્થળ ([illegible] સ્થળાંતરમાં જવું તે પુનર્જન્મ. (ફરી ઉત્પન્ન થવું.)

આટલી વાત યાદ રાખવી જોઇએ કે, કોઈપણ વસ્તુનો નિરન્વય નાશ (મૂળથી–સર્વથા નાશ) થતો નથી. પણ તેના પર્યાયો બદલાયા કરે છે. આ વાત અનુભવસિદ્ધ છે. ધારો કે એક વસ્ત્ર છે કે લાકડું છે. તેને અગ્નિથી બાળી નાખ્યું, તેથી તે વસ્ત્ર કે, લાકડાંનો નાશ તો થયો. પણ વિચાર કરશો તો તેનો સર્વથા નાશ થયો નથી એ વાત સ્પષ્ટ સમજાશે. કેમકે તેની રાખ તો કાયમજ છે. વસ્ત્રની આકૃતિ કે પર્યાય તેનો તો નાશ થયો પણ તેના પરમાણુઓ તો કાયમજ છે. તે વસ્ત્ર રાખ પણે ઉત્પન્ન થયું તે તેનો પુનર્જન્મ. એવીજ રીતે આ દેહનો ત્યાગ કરી, અન્ય દેહમાં ઉત્પન્ન થવું તે આત્માનો પુનર્જન્મ. અર્થાત આત્માનો નાશ થતો નથી પણ પર્યાય બદલાય છે.

સુખ, દુઃખ એ પૂર્વક્રિયાને અનુસારે થાય છે. આ વાત પ્રત્યક્ષ જણાય કે સમજાય તેવી છે. ધારો કે, તાપ સખત લાગે છે અને બહાર જવું છે તો પગમાં જોડા પહેર્યા અને માથે છત્રી ઓઢી એટલે તાપ લાગતો ઓછો થયો. આ તાપ ઓછો લાગવાથી જે સુખ થયું તે, સુખ પહેલાની જોડા પહરવા અને છત્રી ઓઢવારૂપ ક્રિયાથી થયું. અથવા શેહેરમાંથી ચાલી તમે ધર્મ શ્રવણ નિમિત્ત આ ઉદ્યાનમાં આવ્યા. અહીં આવવારૂપ કાર્ય, તે, પહેલાંની ક્રિયાને—સૂચવે છે. આ દૃષ્ટાંતે, ગર્ભમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવ્યો તે કઇ ક્રિયાથી ? ઉત્તર મળવોજ જોઇએ કે, ગર્ભમાં આવ્યા પહેલાં કાંઇ પણ ક્રિયા કરવી જોઇએ. તે ક્રિયા કરવાનો કાળ ગર્ભમાં આવ્યા પહેલાંનો માનવોજ પડશે. અને તેથી એજ ફલીતાર્થ થયો કે, આત્મા ગર્ભમાં આવ્યા પહેલાં કોઈ પણ સ્થળે હતો અને ત્યાંથી અહીં આ જન્મમાં આવ્યો તેજ તેનો પુનર્જન્મ અને તેજ આત્માની અમરતા.

કાર્ય કારણનો વિચાર કરતાં, કારણ પહેલું અને કાર્ય પછી આ વાત સમજાય તેવી છે. તો આ માનવદેહરૂપ કાર્ય, તેનું કારણ આ દેહ ઉત્પત્તિ પહેલાં હોવુંજ જોઇએ.

આ જન્મ્યો, આ મરી ગયો. આ આવ્યો તે કયાંથી ? અને ગયો તે કયાં ? આ, ગતિ, આગતિ પુનર્જન્મને સુચવે છે.

સર્વે સુખી, શા માટે થતાં નથી ? સર્વે દુઃખી, શા કારણને લઇને દેખાતાં નથી ? રાજા, રાંક શા માટે થાય છે ? રાંક રાજા શા હેતુને લઇને ? જ્ઞાની શા કારણથી ? આ સર્વ બાબતનું કાંઇ કારણ સમજાય તેવું છે. એકજ જ્ઞાતિમાં, એકજ કુળમાં, અને એકજ માબાપથી ઉત્પન્ન થતાં બાળકોમાં, નાના પ્રકારની વિષમ વિપરીતતા થવી–એજ આત્માની અમરતા, અને પુનર્જન્મની સિધ્ધતાનો અપૂર્વ પુરાવો છે.

આથી એટલું તો સ્પષ્ટ સમજાયું હશે કે, આત્મા દેહથી ભીન્ન છે. અને તે મૂળ દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અમર છે, નિત્ય છે, તથા પર્યાયની અપેક્ષાએ અનીત્ય છે. આ કહેવાથી ' હું કોણ છું ' એ વિચાર પરિસ્ફુટ થયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ પર મું.

આ જગત્ શું છે.

જડ અને ચૈતન્ય યા જીવ અને અજીવ, આ બે વસ્તુ જગતમાં ભરેલી છે. અથવા આ બે વસ્તુ તેજ જગત્ છે. આ બેથી જગત્ કોઇપણ પ્રકારે જુદું પડી શકે તેમ નથી. વિચારવાનને આ બે વસ્તુજ સર્વત્ર જુદા જુદા રૂપે, જુદી જુદી આકૃતિએ, કે જુદા જુદા પર્યાયે, વિસ્તાર પામેલી જોવામાં આવશે. અજીવ વસ્તુ રૂપી અને અરૂપી, એમ બે ભાગમાં વેંહેચાયેલી છે.

જેમાં રૂપ, રસ, ગંધ, અને સ્પર્શ હોય તે રૂપી. અને જેમાં તે માંહીલું કાંઇપણ ન હોય તે અરૂપી.

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશ, અને કાળ એ ચાર અરૂપી છે. તેમાં રૂપ, રસ, ગંધ, કે સ્પર્શ, તે માંહીલું કાંઇપણ ન હોવાથી સામાન્ય મનુષ્યો ચર્મચક્ષુથી તેને જોઇ શકતા નથી. પૂર્ણ જ્ઞાની, યોગીઓ, આત્મચક્ષુથી તેને જોઇ શકે છે. સામાન્ય મનુષ્યો તેના કાર્યથી તેને જાણી શકે છે.

ચાલવામાં આપણ સર્વને ધર્માસ્તિકાયની મદદની જરૂર પડે છે. જેમ માછલાંઓમાં ચાલવાનું સામર્થ્ય છે તથાપી પાણીની મદદ સિવાય તે નજ ચાલી શકે. તેવી રીતે ધર્માસ્તિકાયની મદદ હોય તોજ આપણે ચાલી શકીએ. આ ચાલવારૂપ કાર્યથી અનુભવાતો ધર્માસ્તિકાય, એક સામાન્ય મનુષ્યોને ચર્મચક્ષુથી ન જાણી શકાય એવો અરૂપી અજીવ પદાર્થ છે. એમ સામાન્ય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મનુશ્યો જાણી શકે છે.

અધર્માસ્તિકાયમાં રૂપ, રસ, ગંધ, કે સ્પર્શ નથી. તેને પણ દીવ્ય ચક્ષુવાળા પૂર્ણ જ્ઞાની સિવાય, ચર્મચક્ષુવાળા જોઈ શકતા નથી. જડ, ચૈતન્ય પદાર્થને સ્થિર રહેવામાં તે મદદ કરે છે. અને તેથીજ સામાન્ય મનુશ્યો તેને જાણી શકે છે કે, અધર્માસ્તિકાય એક પદાર્થ છે. અથવા તો આ બન્ને પદાર્થોની હયાતીના નિર્ણય માટે, અલ્પજ્ઞને તેવા આપ્ત (પ્રમાણિક, સત્યવકતા, પૂર્ણ જ્ઞાની) ના વચનોઉપર શ્રધ્ધા રાખવા સિવાય છુટકો નથી.

આ બે પદાર્થ છે તેમ ચર્મ નેત્રવાળા મનુષ્યો માને કે ન માને છતાં તે પદાર્થ પોતપોતાનું કાર્ય બજાવ્યે જાય છે. એટલે તેને સદ્‌હવાથી કે ન સદ્‌હવાથી તમને તેના તરફથી કાંઇ નુકશાન કે ફાયદો થવાનો નથી. છતાં વસ્તુ વિદ્યમાન હોય તેને વિદ્યમાન છે, તેમ જ્ઞાનીઓને કહેવું જ જોઇએ. દુનીયાના જીવો માને કે ન માને, છતાં જ્ઞાનીઓએ સત્ય પ્રકાશવું જ જોઇએ.

આકાશ અરૂપી છે. આકાશમાં રંગ, બેરંગી, આકાર દેખાય છે, તે આકાશ નથી. મેઘનાં વાદળ તે આકાશ નથી. ઇંદ્ર ધનુશ્ય અરે ચંદ્ર, સૂર્યાદીના પ્રકાશ કે આકાશમાં દેખાતી કાળીમા (કાળાશ) તે આકાશ નથી. તે તો આકાશમાં રહેલી રૂપી પુદ્‌ગળ દ્રવ્યની આકૃતિઓ છે. કેવળ પોલાણને આકાશ એવી સંજ્ઞા આપવામાં આવે છે. કેવળ પોલાણરૂપ આકાશમાં, રૂપ, રસ, ગંધ કે સ્પર્શ કાંઈ નથી. પોલાણમાં પણ સૂક્ષ્મ પરમાણુઓ (જેને મનુશ્યો જોઈ શકે છે તેવા સ્કંધો) જે દેખાય છે તે પણ પુદ્‌ગલ છે. પણ આકાશ શબ્દની વ્યાખ્યા તો તેને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ મૂકીને કેવળ પોતાણ માટેનીજ છે. જડ, ચૈતન્યને જવા, આવવાનો અવકાશ (માર્ગ) આપવો તે આકાશનું કાર્ય છે. કેવળ આકાશ, આ તેના કાર્યથી સામાન્ય મનુશ્યો જાણી શકે છે. પૂર્ણ જ્ઞાનીઓ ગમે તે પ્રકારે જાણી દેખી શકે છે.

કાળ–કાળ અરૂપી વસ્તુ છે, સૂર્યના પરિભ્રમણથી નિર્ણય કરાતા, દિવસ, માસ, વર્ષ આદીને કાળ કહેવામાં આવે છે, પણ તે ઉપચારિક કાળ છે. તાત્ત્વિક કાળમાં પદાર્થોને નવાં પુરાણાં કરવાનું સામર્થ્ય છે. અર્થાત્ જે અનન્ય કારણથી મદદથી પદાર્થોમાં નવા, પુરાણાપણું થાય છે, તે કાળ છે. આ ચાર અરૂપી જડ, અથવા અજીવ પદાર્થો છે.

પુદ્ગલ, રૂપી જડ પદાર્થ છે. તેને અજીવ પણ કહેવામાં આવે છે. સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ પરમાણું પુદ્ગલ છે, તેવાં અનેક પરમાણું એકઠાં થઈ નાના પ્રકારની દૃશ્ય આકૃતિઓ બને છે. આ આકૃતિઓ કેટલીક કુદરતથી સ્વાભાવિક પોતાની મેળે બનેછે. અને કેટલીક આકૃતિઓ કોઈ મનુશ્યાદીની મદદથી કે, મેહેનતથી બને છે. છતાં સામાન્ય મનુશ્યનાં નેત્રથી જોઈ શકાય તેવી પરમાણુની નાની આકૃતિઓ પ્રાયે પોતાની મેળે બને છે. કેમકે પરમાણુઓમાં તેવો સંયોજન અને વિઘટણ સ્વભાવ રહેલો છે.

આવાં પુદગલો કયાં છે ? કેટલાં છે ? તે તિષે પુછવું જ નહિં. જ્યાં દેખો ત્યાં તેજ છે. સંખ્યા માટે પૂછો તો તેની સંખ્યા થઈ શકે તેમજ નથી, એટલે તેને માટે અનંત શબ્દ વાપરવો તેજ યોગ્ય છે. અર્થાત્ તે અનંતાં છે.

આ પુદ્ગલો, જીવોની સાથે સંયોજીત થયેલાં પણ છે,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને તે સિવાય છુટાં પણ ઘણું છે

સંસારચક્રમાં રહેલો કોઈપણ જીવ, આ પુદ્‌ગલોથી સર્વથા વિયોજીત નથી. અને જેઓ આ પુદ્‌ગલથી સર્વથા વિયોજીત (જુદા) થયેલા છે તેઓ પરમપદ પામેલા જીવો કહેવાય છે. તેઓને ફરી પુદ્‌ગલો સાથે સંયોજીત થવાનો કોઈપણ દિવસ વખત આવવાનો નથી.

સંસારી દરેક જીવો, આ પુદ્‌ગલથી વીંટાયેલા છે. તેઓ પદ્‌ગલની વૃધ્ધિ, હાની, અને આકૃતિના પ્રમાણમાં જુદી જુદી જાતિયોમાં વહેંચાયેલાછે. તેઓના આહાર, શરીર, મન, ઇંદ્રિય, વચન, શ્વાસોશ્વાસ અને કર્મો તે સર્વે, આ પુદ્‌ગલોનાંજ બનેલાંછે.

સોનું, રૂપું, લોઢું, તાંબું, કથીર, હીરા, માણેક, મોતી, પ્રવાળ, પથ્થર, માટી, ખાર વિગેરે જેટલા ખનીજ વિગેરે પદાર્થો છે તે સર્વેને ' પૃથ્વી ' કાય ' જાતીના એકેંદ્રિય જીવ કહે છે, તે જીવો આ પુદ્‌ગલોની સાથે મિશ્રિત થયેલા છે, અથવા આ પુદ્‌ગલો તે જીવોની સાથે સંયોજીત થવા છે.

સર્વ જાતનાં ખારાં, મીઠાં વિગેરે પાણી, સર્વ જાતની અગ્નિ સર્વ જાતનો વાયુ, અને સર્વ જાતની વનસ્પતિ, આ સર્વે એકેંદ્રિય જીવની જાતી છે. તે સર્વનાં શરીરો, આ પુદ્‌ગલ પીંડમાંથી બનેલાં છે. તે સર્વને થોડું જ્ઞાન હોય છે તેઓ ત્વચા (સ્પર્શ ઇંદ્રિય) થી સહજ અનુભવ મેળવે છે.

ત્વચા અને જીભવાળાં બેઇંદ્રિય જીવ, ત્વચા, જીભ અને ઘ્રાણ (નાસીકા) વાળાં ત્રણ ઇંદ્રિયધારક જીવ, ત્વચા, જીભ નાસિકા અને નેત્રને ધારક ચાર ઇંદ્રિયવાળા જીવ, અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ત્વચા, જીભ્હા નાસિકા, નેત્ર, તથા કાનને ધારણ કરવાવાળા પાંચ ઇંદ્રિયવાળા જીવ; આ સર્વે જીવોનાં શરીરાદિ પુદ્ગલનાંજ બનેલાંછે.

પાંચ ઇંદ્રિયવાળા જીવોમાં સર્વ જાતનાં જનાવર, પક્ષી, છાતીએ ચાલવાવાળાં, ભુજાએ ચાલવાવાળાં, અને પાણીમાં ઉત્પન્ન થનારાં જીવોનો સમાવેશ થાય છે,

તેમજ સર્વ જાતિના મનુષ્ય, દેવ, અને નારકીના પાપી તથા દુઃખી જીવો તે સર્વનો સમાવેશ થાય છે.

આ સર્વ જાતિના જીવોના શરીરો, તેમજ તેના ઉપભોગમાં આવતા સર્વ પદાર્થો તે પણ જડ, પુદ્ગલોનાજ બનેલા કે બનાવેલા હોય છે.

ટુંકામાં પુદ્ગલની વ્યાખ્યાં કરીએ તો જેમાં થોડું કે ઝાઝું, ગમે તે જાતનું રૂપ હોય, જેમાં થોડો કે ઝાઝો, ગમે તે જાતનો રસ હોય, જેમાં થોડો કે, ઝાઝો, ગમે તે જાતનો ગંધ હોય અને જેમાં ગમે તે જાતનો, થોડો કે ઝાઝો સ્પર્શ હોય તે પુદ્ગલ કહેવાય છે.

હવે તમે આખી દુનિયાની કોઇ પણ વસ્તુ તરફ નજર કરો કે, આ રૂપ, રસ, ગંધ, કે સ્પર્શ સિવાયની કોઇ પણ વસ્તુ તમને દેખાય છે ?

આખી દુનિયામાં ફરી વળો, તપાસો–છેવટે તેનો ઉત્તર નકારમાંજ આવશે.

આ કહેવાથી તમને હવે સ્પષ્ટ સમજાયું હશે કે, આ જગત્ શું છે ? ' જડ અને ચૈતન્ય બે વસ્તુજ. કેટલાંક એકલાં જડ પુદ્ગલો, (એકલા અજીવ) અને કેટલાંક અજીવ—યા—જડ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મિશ્રિત જીવ એ બે સિવાય બીજું કાંઈ નહિં. આ સર્વ તેનેાજ વિસ્તાર છે. આ સર્વ ચિત્ર, વિચિત્ર, જડ. ચૈતન્ય-નીજ માયા છે.

પ્રકરણ ૫૩ મું.

આ વિચિત્રતાનું કારણ શું ?

સુખી, દુઃખી, જ્ઞાની, અજ્ઞાની, રાજા, રાંક, નિરોગી, શોક, આનંદ, રાગી, નિરાગી, પુરૂષ, સ્ત્રી, જનાવર, દેવ, નારક વિગેરે નાના પ્રકારની વિચિત્રતા આ જગતમાં દેખાય છે તેનું કારણ શું ! આ વિચાર તમેાને ઘણેાજ ઉપયેાગી છે, 'આ જગત શું છે !' તે પ્રકરણમાં તમને સમજાયું હશે કે, જડ વસ્તુ છે. અને ચૈતન્ય એ બે ચૈતન્ય, આત્મા પેાતે છે. અને અજીવ, યાને જડ વસ્તુ તે આત્મા નથી પણ આત્માથી ભિન્ન છે. આ જડ વસ્તુ ઉપર, જેટલેા જેટલેા મમત્વ થાય છે મારા પણું થાય છે, મનાય છે, ઈષ્ટવસ્તુથી રાગ થાંય છે, અથવા ઈષ્ટવસ્તુમાં આસકિત થાય છે. અનિષ્ટ વસ્તુથી કે અનિષ્ટ વસ્તુમાં દ્વેષ થાય છે, ઈર્ષ્યા થાય છે. કલેશથાય છે. તેથી આત્મા તે તે વસ્તુમાં તે તે આકારે પરિણમે છે, તન્મય થાય છે. તે તે પ્રકારે આત્મા નવીન કર્મનેા બંધ કરે છે. જેવે જેવે કે જેટલે જેટલે રસે આત્મા પરિણમ્યેા હેાય, તદાકાર થયેા હેાય. તેવે તેવે પ્રકારે તેનેા રસ પાડે છે. તેવે તેવે પ્રકારે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે તે કર્મનો સ્વભાવ બંધાય છે, અને તેવે તેવે પ્રકારે તે તે કર્મની સ્થિતિ સ્થાપિત થાય છે. ત્યારપછી જ્યારે જ્યારે તે કર્મ ઉદય આવે છે, ત્યારે ત્યારે તે તે કર્મ ભોગવવા માટે નાના પ્રકારના આકાર ધારણ કરવા પડે છે. આ આકાર ધારણ કર્યો, કર્મઉદય આવ્યાં, એટલે વિચિત્રતાની શરૂઆત થઇ ચુકી.

આથી ફલીતાર્થ એ થયો કે, આ વિચિત્રતાનું મૂલ કારણ ઇષ્ટાનિષ્ટ પદાર્થોપર પરિણામની વિષમતા થવી તે.

આ વિષમતા એકજ જાતની અને એકજ સરખી હોતી નથી. એક નાના સરખા કાર્યમાં પણ અનેક જાતના પરિણામની તારતમ્યતાવાળી, વિષમતા જોવામાં આવે છે. જેમકે, એક છ વટેમાર્ગુઓ જંગલ તરફ ચાલ્યા જતા હતા. તે જંગલમાં જાંબુનાં વૃક્ષો ઘણાં હતાં. વખત પણ લગભગ જેઠ અશાડ મહીનાનો હતો, તેથી જાંબુના ફળો પાકી ગયાં હતાં કેટલાક વૃક્ષનીચે તો તે ફળોના ઢગલા પડેલા જોવામાં આવતા હતા. તે છએ પુરૂષોને જાંબુ ખાવાની ઇચ્છા થઇ. એક પુરૂષ બોલ્યો કે, આપણી પાસે કુઠાર (કુહાડા) તૈયાર છે. એક જાંબુના વૃક્ષને થડમાંથી કાપી નાખીએ, તે નીચું પડયા પછી આપણને ઘણી શાંતિથી જાંબુ ખાવા મળશે.

બીજા પુરૂષે જણાવ્યું કે, એમ શા માટે કરવું પડે? એક મોટી મજબુત ડાળ કાપી નાખો. તે નીચે પડશે, એટલે આપણે જાંબુ વીણી ખાઇશું. ઝાડ કાયમ હશે તો ફરી નવાં જાંબુ પણ આવશે.

ત્રીજો પુરૂષ બોલ્યોઃ એવડી મોટી ડાળ પણ શા માટે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કાપવી પડે ? નાની નાની ડાળીઓ કાપી નાખો, એટલે આપણને તેમાંથી જાંબુ મળશે. કાંઇ મોટી ડાળના લાકડાઉપર તો જાંબુ નથીને. ફોગટ એવડી મોટી ડાળ શા માટે કાપવી પડે ?

ચોથો પુરૂષ બોલ્યોઃ—ભાઇઓ ! તે નાની, નાની ડાળો પણ શા માટે કાપવી પડે ? જ્યાં, જ્યાં, જાંબુ લાગેલાં છે તેવા નાના નાના ગુચ્છાઓ કાપી નાખો, એટલે આપણું કામ સિધ્ધ થશે.

પાંચમો પુરૂષ બોલ્યોઃ તમારા બોલવામાં હજી પણ સુધારો કરવા જેવું છે. નાના, નાના, ગુચ્છાઓ કાપી નાખવા તેમાં પણ કેટલાંએક પાંદડાં અને કાચાં જાંબુ નિરથક જવાનો સંભવ છે. માટે આપણામાંથી કોઇ ઉપર ચઢી જાઓ, અને જ્યાં જ્યાં પાકાં જાંબુ હોય તે વીણી લ્યો એટલે આપણને જાંબુ મળશે. અને ઝાડનાં ડાળાં, પાંખડાને પણ નુકશાન નહિં પહોંચે.

છઠ્ઠો પુરૂષ બોલ્યોઃ આપણ સર્વને જાંબુનીજ જરૂર છે ને? તો આ વૃક્ષ નીચે પાકેલાં જોઇએ તેટલા જાંબુ પડયાં છે. જે જાંબુને માટે તમે આટલી મેહેનત કરવા ધારો છો તે જાંબુ, આપણને અનાયાસે જોઇએ તેવાં અને જોઈએ તેટલાં મળે છે. માટે આ નીચે પડેલાંજ વીણી ખાઓ.

આમ એકજ કાર્ય માટે, મનુષ્યોનાં, તારતમ્યવાળાં વિવિધ વિચારો જોવાસાં આવે છે.

આ પરિણામ કે, માનસિક વિચાર કિલષ્ટ, કિલષ્ટતર, કિલષ્ટતમ, અથવા જઘન્ય, મધ્યમ, કે ઉત્કૃષ્ટ, જેટલા માપમાં પ્રબળ કે નિર્બળ હોય, તીવ્ર કે મંદ હોય, તેટલાજ પ્રમાણમાં તીવ્ર કે મંદ, કર્મબંધ થાય છે. અને તેનો ઉદય આવેલો કર્મવિ-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પાક (કર્મરૂપ) પણ તેટલોજ તીવ્ર કે મંદ હોય છે.

દૃષ્ટાંત તરિકે લીંમડાનો રસ કડવો છે અને શેરડીનો રસ મીઠો છે. એક શેર રસ બન્ને જાતનો લીધો હોય, અને તેને જુદ્દા જુદો ઉકાળીને એક રૂપિઆભાર બાકી રાખ્યો હોય. આ એક રૂપિઆભાર કડવાશ કે મીઠાશમાં તમે તપાસ કરશો, તો એક શેર રસની અપેક્ષાએ આ રૂપિઆભાર રસમાં ચાળીશ ગણી કડવાસ કે મીઠાશ જણાશે. હવે તે શેર રસમાં એક મણ પાણી નાખો, તો તમને એક શેર રસમાં જે કડવાસ કે મીઠાશ જણાતી હતી કે લાગતી હતી તેના કરતાં ચાળીશ ગણી કડવાશ કે મીઠાશ આ રસમાં ઓછી લાગશે.

આવીજ રીતે કર્મ કરતી વખત જેવાં જેવાં તીવ કે મંદ પરિણામ (આશય—વિચાર અધ્યવસાય) હોય તેના પ્રમાણમાં તે જીવ, તીવ્ર કે મંદ સુખ, દુઃખનો અનુભવ કરશે. માટેજ મહાત્મા પુરૂષો વારંવાર પોકારીને જગત્વાસી જીવોને ચેતાવે છે કે તમે સાવધાન થાઓ. ક્લિષ્ટ કર્મો નહિ કરો. અત્યારે તમને આનંદ થાય છે પણ તે કર્મનાં ફળો ઉદય આવતાં તમને પશ્ચાત્તાપ થશે, ખેદ થશે, દુઃખ થશે. તમે રીબાસો, અત્યારે તમે હસતાં હસતાં કર્મ બાંધો છો પણ તે કર્મનાં ફળ રોવા છતાં પણ, પછી ભોગવ્યા સિવાય નહિંજ છુટે.

આ તીવ્ર, મંદ, કે ક્લિષ્ટાદિ પરિણામે (અધ્યવસાયે) ગ્રહણ કરેલાં પુદગલો આઠ ભાગમાં વહેંચાઈ જાય છે, તીવ્ર, મંદ કે, ક્લિષ્ટ અધ્યવસાય થયો, તેવે ભાવે કાંઇ બોલાયું. અથવા તેવે ભાવે કાંઇ કાર્ય કે, ક્રિયા કરાઇ કે તરતજ આ જીવ, તેવાં શુભ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કે અશુભ પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે છે. અને પછી તેને કર્મપણે બાંધે છે. ગોઠવે છે, જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, વેદની, મોહનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર, અને અંતરાય આ આઠ કર્મપણે તે પુદ્ગલો વહેંચાઇ જાય છે.

કર્મો આત્માના સત્તા સામર્થ્યનો નાશ નથી કરી શકતાં, પણ તેને દબાવી નાખે છે. પણ તે એટલા બધા જોસથી આત્મગુણોને દબાવે છે કે, બીજા અજાણને એમજ ભાન થાય કે, આપણા આત્મામાં કાંઇ ગુણ નથી અથવા તો આત્મગુણનો નાશ થયો છે.

૧. જ્ઞાનાવરણીય કર્મમાં આત્માના વિશુદ્ધ જ્ઞાન ગુણને દબાવવાનું સામર્થ્ય છે. આ કર્મના પ્રબળ ઉદયથી જાણવાનું, પૂર્વાપર વિચાર કરવાનું સત્યાસત્ય નિર્ણય કરવાનું, અને ટુંકામાં કહીએ તો હસ્તામલકની (હાથમાં રહેલા આમળાંની) માફક પૂર્ણ સ્વરૂપને (સર્વ વસ્તુને) જાણવાનું સામર્થ્ય દબાઈ જાય છે. આ કર્મ કાંઈ સર્વથા આત્મગુણને દાબી શકતું નથી. જો તેમ બને તો આત્મા જડ સ્વરૂપ યા જડવત્ થઇ જાય પણ જેટલા પ્રમાણમાં તેનું વધતું, ઓછું દબાણ હોય, તેટલા પ્રમાણમાં જ્ઞાનના દબાણ ગુણની વૃદ્ધિ, હાની થાય છે.

૨. દર્શનાવરણીય કર્મ, આત્માના દર્શન ગુણને દબાવે છે. આ કર્મના ઉદયથી આંખે આંધળા થવું, કાને બહેરા થવું, નાશીકાથી બીલકુલ ગંધ માલમ ન પડે, જીહ્વાથી સ્વાદ માલમ ન પડે, અને ત્વચાથી ઠંડા, ગરમ વિગેરેનો નિર્ણય ન થાય, નિદ્રા આવવી, ઇંદ્રિયોની અપેક્ષા સિવાય આત્મવિશુદ્ધિથી થતું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મર્યાદાવાળું, કે પૂર્ણ, સામાન્ય રીતે વસ્તુનું જ્ઞાન તે, ન થાય. આ સર્વ દર્શનાવરણીય કર્મનું પરિણામ છે. આ કર્મ ઉદયપણે, જેટલો પ્રબળ કે મંદ હોય તેના પ્રમાણમાંજ તે આત્માના દર્શન ગુણને દબાવે છે.

૩. વેદનીયકર્મ, આત્માના અનંતસુખને દબાવે છે. વેદનીયકર્મના ઉદયથી જીવ નાના પ્રકારનાં પુદ્ગલીક સુખ, દુઃખોનો અનુભવ કરે છે. દૈવિકવૈભવ અને માનુષી ઐશ્વર્ય એ શુભ વેદનીયનો ઉદય છે. અને નાના પ્રકારનાં કાયિક, માનસિક દુઃખ તે અશુભવેદનીયનો ઉદય છે. તીવ્ર કે મંદ જેવો વેદનીય કર્મનો ઉદય હોય તેવો તીવ્ર કે મંદ સુખ, દુઃખનો અનુભવ થાય છે.

૪. મોહનીય કર્મ, આત્માના અનંત આનંદને દબાવે છે. આ કર્મના ઉદયથી જીવોમાં ક્રોધ, માન, માયા, (કપટ) લોભ, હાંસી. હર્ષ, ખેદ, ભય, શોક, દુગંછનીયતા, વિષયવાસના, અને સત્યનું અશ્રદ્ધાન વિગેરે દુર્ગુણો પ્રગટ થાય છે, અને આત્મ સંયમની ઇચ્છા પણ થતી નથી. કદાચ ઇચ્છા થાય છે તો તે પ્રવૃત્તિ કરી શકતો નથી. આ કર્મનો મંદ કે તીવ્ર જેવો ઉદય હોય તેના પ્રમાણમાં તે તે દુર્ગુણોની હાની, વૃદ્ધિ થાય છે.

૫. આયુષ્ય કર્મ, આત્માના સાદિ અનંત સ્થિતિ ગુણનો નાશ કરે છે (દબાવે છે). આયુષ્ય કર્મના ઉદયથી જીવ દેવ, મનુષ્ય, તિર્યંચ, અને નારકીના ભવોને વિષે આવી વસે છે. પોતાની ઇચ્છા તે તે ભવમાં રહેવાની હોય કે ન હોય તથાપિ તે તે ભવમાં તે તે કર્મ ઉદયાનુસાર ત્યાં રહેવુંજ પડે છે.

૬. નામ કર્મ, નામ કર્મ, આત્માના અગુરૂ લઘુ ગુણને દબાવે છે. નામ કર્મના ઉદયથી જીવ માન, અપમાન, કીર્ત્તિ,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અપકીર્ત્તિ પામે છે. ત્રસ, સ્થાવર વિગેરે અનેક ઉચ્ચ, નીચ નામથી બોલાવાય છે. પોતે આત્મા છતાં, એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, પંચેદ્રિયાદિ વ્યપદેશ પામે છે. આ નામ કર્મ, એકસોને ત્રણ પ્રકારે જુદા જુદા ભેદમાં વેહેંચાયેલું છે.

૭. ગોત્રકર્મ. ગોત્રકર્મ આત્માના અરૂપિ ગુણને દબાવે છે. ગોત્રકર્મના ઉદયથી જીવને ઉચ્ચ, નિચ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થવું પડે છે, અને ઉચ્ચ, નીચ ગોત્રથી બોલાવતાં તેને ઘણી વખત અસહ્ય માન, અપમાન કે સુખ દુઃખ અનુભવવાં પડે છે.

૮. અંતરાય કર્મ, અંતરાય કર્મ આત્માના અનંત વીર્ય ગુણને દબાવે છે. અંતરાય કર્મના ઉદયથી જીવને ઇચ્છિત વસ્તુ મળતી નથી. પોતાની પાસે વસ્તુ છતાં તે બીજાને દયાની લાગણીથી આપી શકતો નથી. પોતે તે વસ્તુ, પોતાના ભોગમાં એકવાર કે અનેકવાર લઇ તેનો ઉપભોગ કરી શકતો નથી, અને પોતાનું સામર્થ્ય છતાં તે યોગ્ય સ્થળે ફેરવી શકતો નથી.

આ પ્રમાણે આ આઠ કર્મ, આત્માના તાત્વિક આઠ ગુણને દબાવે છે, સત્ય કે તાત્વિ તત્ત્વથી વિમુખ થયેલા જીવો આત્મગુણને ભૂલી વિશેષ નવીન કર્મ બંધ કરી ચાર ગતિમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

આ આઠ પ્રકારના કર્મનો બંધ, ચાર પ્રકારે પડે છે. પ્રકૃતિ, સ્થીતિ, રસ, અને પ્રદેશ.

દરેક કર્મનો સ્વભાવ, તેની સ્થીતી, તેનો રસ, અને તેના પ્રદેશ એમ ચાર પ્રકારે કર્મ બધ થાય છે, એક લાડુનું દૃષ્ટાંત, આ સંબંધમાં ઉપયોગી થઈ પડે છે. જેમ કે લાડુમાં લોટ,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને ઘી, ગોળ આદી રસની જરૂર પડે છે. તેમ તેમાં શુંઠ વિગેરે પદાર્થ નાખવાથી વાયુ હરણ, કે પિત્ત હરણ આદી ગુણ કે સ્વભાન પણ હોય છે. વળી તે લાડુનું કાળમાન પણ હોય છે કે આ લાડુ મહીનો કે પન્નર દિવસ પોહોંચી શકે ત્યાર પછી બગડી જાય કે નાશ પામે.

તેમ કર્મબંધમાં કોઈ કર્મનો સ્વભાવ. જ્ઞાન ગુણને દબાવવાનો હોય છે તો કોઈ કર્મનો સ્વભાવ વીર્ય ગુણને દબાવવાનો હોય છે, જે હમણાંજ પૂર્વે કહેવામાં આવ્યું છે. જેમ લાડુની સ્થીતિ પન્નર દીવસ કે મહીનાની હોય છે તેમ કોઇ કર્મની સ્થીતી બે ઘડીની હોય છે. કોઈ આ પુષ્પાદીકની પચીશ, પચાશ, કે સો વર્ષની હોય છે. અને કોઇ કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થીતી વીશ, ત્રીશ કે સીત્તેર કોડા કોડી સાગરોપમ [માપ વિશેષ) સુધી લંબાયેલી હોય છે.

રસ, (મીઠાશ કે કડવાશ) કોઈ લાડુમાં તેના દળથી લોટથી) બમણી કે ચારગણી હોય છે, તેમ પૂર્વે કહી ગયા તેમ કોઈ કર્મનો કડવો (દુઃખરૂપ) કે મીઠો (સુખરૂપ) રસ, કર્મ દળના પ્રમાણથી બમણો, ચાર ગણો, દશગણો કે હજાર અથવા લાખગણો પણ વધારે હોય છે. આવાં ઘણું મનુષ્યો નજરે પડે છે કે જેઓ ઘણા થોડા વખતમાં ઘણું અસહ્ય દુઃખ ભોગવે છે, અને ઘણા મનુષ્યોને, તે કર્મદળના પરમાણું (પુદ્ગલો) વિશેષ હોવાથી તેમજ રસ પણ વિશેષ હોવાથી તેઓ ઘણા લાંબા વખત સુધી રીબાય છે, ઝુરે છે અને નજરે દેખી ન શકાય તેવી અસહ્ય વેદના વેદે છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

" આ સર્વ જગતની વિચિત્રતાતો છે. " આ સર્વ વિચિત્રતા કર્મની વીચીત્રતા ઉપર આધાર રાખે છે. ઠેકાણે ઠેકાણે નજર કરશો તો, આ કાર્મ વિચિત્રતાને નહીં અનુભવતો હોય એવો, એક પણ દેહધારી જીવ તમારા જોવામાં નહિ આવે આ કર્મવિચિત્રતા પણ ઇષ્ટાનિષ્ટ વસ્તુઉપર જે રાગદ્વેષ રૂપ વિષમ પરિણામ ઉત્પન્ન થાય છે તેના ઉંપર આધાર રાખે છે. આ સર્વ કહેવા થી ' જગત્ની વિચિત્રતાનું કારણ શું ? ' આ મહા વાકયનો ફલિતાર્થ એટલો થયો કે, રાગદ્વેષરૂપ વિષમ પરિણામ [અધ્યવસાય) તે આ વિચિત્રતાનું કારણ છે.

પ્રકરણ ૫૪ મું.

પરમશાંતિ શાથી મળે !

રાજન્ ! પરમશાંતિની પ્રાપ્તિના બે માર્ગ છે. એક જ્ઞાન માર્ગ, અને બીજો ક્રિયા માર્ગ, જ્ઞાન માર્ગ એ ઘણો નજીકનો માર્ગ છે, પણ તે એટલો બધો વિકટ માર્ગ છે કે, તે રસ્તે, કોઈ વીરલ જીવજ જઇ શકે છે.જ્ઞાન માર્ગમાં જુઓ કે જ્ઞાનની મુખ્યતા છે, છતાં છતાં. જ્ઞાન ગૌણપણે ત્યાં પણ રહેલું છે આંતર ક્રિયા ત્યાં પણ રહેલી છે. તેમજ ક્રિયામાર્ગમાં ક્રિયાની મુખ્યતા હોય છે, જ્ઞાન અને ક્રિયા એકલા કોઇપણ વખત રહી શકતા નથી.કોઇ વખતે જ્ઞાનની મુખ્યતા તો ક્રિયાની ગૌણતાં. અને ક્રિયાની મુખ્યતા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તો જ્ઞાનની ગૌણુતા. પણ એ જોડું કાયમ સાથેજ રહે છે. છતાં જ્ઞાનમાર્ગ અને ક્રિયામાર્ગ, એ કહેવાનો આશય, જ્ઞાનની મુખ્યતા તે જ્ઞાન માર્ગ, અને જેમાં ક્રિયાની મુખ્યતા તે ક્રિયા માર્ગ એજ છે.

જ્ઞાનમાર્ગ.

अलिप्तो निश्चयेनात्मा लिप्तश्च व्यवहारतः
शुध्यत्यलिप्तया ज्ञानी क्रियावान् लिप्तया दृशा. १

" નિશ્ચય નયવડે આત્મા લેપાયેલો નથી. વ્યવહારનયથી આત્મા લેપાયેલો છે. (હું લેપાયેલો નથી) આવી નીર્લેપ દૃષ્ટીવડે જ્ઞાની શુદ્ધ થાય છે અને ' હું બંધાયેલો છું ' આવી દૃષ્ટિવડે ક્રિયા કરવાવાળો શુદ્ધ થાય છે. "

જ્ઞાનમાર્ગ સિદ્ધ પરમાત્માનું જે સ્વરૂપ છે.તે શુદ્ધ સ્વરૂપ છે. તેમને ઔદારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ અને કાર્મણ, આ પાંચ સરીર માંહીલું એકપણ શરીર નથી. તેઓ કેવળ આત્મસ્વરૂપ, પરમજ્યોતિમય છે. શરીરજ ન હોવાથી, જન્મ, મરણ, રોગ, શોક, આધી વ્યાધિ, ઉપાધિ, આહાર, નિહારાદી કોઇ પણ શરીરના ધર્મો લાગુ પડતા નથી. તેઓમાં અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આત્મિક જ્ઞાન, અનંત આત્મિક સુખ. આદી અનંત સ્થીતિ, અગુરૂ લઘુ, અરૂપિ અને અનંત આત્મિક વીર્ય આ આઠ આત્મિક ગુણ રહેલા છે, આ જેવું સિદ્ધ પરમાનું સ્વરૂપ છે, તેવુંજ આ સર્વ જીવોનું સત્તા સ્વરૂપ છે.

એ સત્તા સ્વરૂપ સાથે કે, સિદ્ધ પરમાત્માના સ્વરૂપ સાથે, વારંવાર પોતાના વર્ત્તમાન કાળના સ્વરૂપની સરખામણી કરે,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને જ્યાં જ્યાં તે સત્તા સ્વરૂપથી, ન્યુનતા દેખાય, ત્યાં ત્યાં તે ન્યુનતા પુરણ કરવા માટે અહોનિશ પ્રયત્ન કરે. નિરંતર આત્મ ઉપયોગમાંજ રહ્યા કરે. થોડો પણ વખત વિશુદ્ધ સ્વરૂપને ભુલે નહિં. મનમાં ઉત્પન્ન થતી પરપરિણુતી–આત્માના સ્વરૂપ સિવાયની વૃત્તિઓને જેમ બને તેમ દૂર કરી કેવળ શુદ્ધ સ્વરૂપ થઇ રહે.

અહોનિશ જ્ઞાન સ્વરૂપની. શુદ્ધ સ્વરૂપની જાગૃતિ, અને પરસ્વરૂપની વ્યાવત્તિ આવી રીતે મુખ્ય જ્ઞાન, અને ગૌણ આંતર ક્રિયારૂપ ની જ્ઞાન માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ કરતાં, કર્મનો સર્વથા ક્ષય કરી શુદ્ધ સત્તારૂપ સ્વસ્વરૂપ પ્રગટ કરે તે જ્ઞાન માર્ગ છે. આ જ્ઞાનમાર્ગ નિવૃતિનો, પરમ શાંતિનો, સરલમાર્ગછે. પણ તે બહુ વિકટ છે. તે સર્વ મનુષ્યને યોગ્ય નથી પણ કોઇ વીર પુરૂષ-નેજ યોગ્યછે. અનેક પ્રકારના અધિકારીઓ સેહેલાઇથી જે માર્ગે જઈ શકે છે તે ક્રિયામાર્ગ છે.

ક્રિયામાર્ગ.

ક્રિયામાર્ગ—ક્રિયામાર્ગવાળાને પણ અંતે જ્ઞાનમાર્ગ ઉપરતો આવવુંજ પડે છે. છતાં જે માણસમાં દોડવાની શકિત ન હોય તેમણે ધીમે ધીમે નહિં તોપણ ઉતાવળું તો ચાલવુંજ જોઇએ. એ રીતે આ ક્રિયામાર્ગ છે. આમાં પુર્વોકત જ્ઞાનમાર્ગ પણ રહેલો છે. છતાં ક્રિયાની મુખ્યતા હોવાથી ધીમે ધીમે તે માર્ગ ઘણે વખતે ઇચ્છિત સ્થળે જઇ મળે છે,

આ માર્ગમાં જે ક્રિયા કરવી પડે છે તે સર્વ ક્રિયા વિશુદ્ધ હોય છે કે, અધિકારી પરત્વે શુભ હોય છે. આમાં પુણ્ય બંધ પણ થાય છે. છતાં લક્ષબિંદુ તો સિદ્ધસ્વરૂપ કે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

શુદ્ધ સ્વસત્તાજ હોય છે, તે સર્વ ક્રિયા આ સ્વરૂપ પ્રાપ્તિ નિમિત્તેજ કરવી જોઇએ. શેહેર ઘણું છેટું હોય અને મુસાફર ધીમે ચાલનાર હોયતેથી પોતાના લક્ષબીંદુવાળા શેહેરમાં એકજ દિવસે તે ન પહોંચી શકે તો રસ્તામાં ધર્મશાળા પ્રમુખ સ્થળે રાત્રે નિવાસ કરી, તેને વિશ્રામ લેવાની જરૂર છે. આ વિશ્રામથી તે પોતાના લક્ષબિંદુને ભૂલ્યો હોય તેમ નજ કહી શકાય. બીજે દિવસે તે પોતાનું પ્રયાણ શરૂ કરવાનો, અને તેથી અમુક મુદતે પણ ધારેલ સ્થળે પહોંચવાનોજ. એવી રીતે આ ક્રિયામાર્ગ ધીમે ધીમે ચાલનાર હોવાથી, ધર્મશાળામાં વિશ્રાંતિની માફક, પરમશાંતી સ્થળમાં એકજ ભવે નહિ પોહોંચી શકવાથી રસ્તામાં એકાદ કે વધારે દેવ, માનવ ભવ કરવા પડે તો તેથી તે લક્ષબીંદુ ચુકયો હોય તેમ ન કહેવાય. તે પોતાનો માર્ગ કાપતોજ રહે છે. ભવિષ્યમાં તેવાં ઉત્તમ નિમિત્તો મેળવી ફરી આગળ વધશે અને એક વખત એવો આવશે કે તે પોતાના લક્ષબીંદુરૂપ પરમશાંતિના મંદિરમાં પહોચશે. એવી રીતે આ ક્રિયામાર્ગ મોડો ચાલનારો પણ ઉપકારી તો છેજ.

ક્રિયામાર્ગ કે જે પરમશાંતિના સ્થળનો એક માર્ગ છે તેમાં પ્રવેશ કરતાં પેહેલાં પોતાનો ધર્મ કે લક્ષબીંદુ, અને તે ધર્મ પ્રગટ કરવામાં કે તે લક્ષબીંદુસ્થળે પોહોંચવામાં મદદ કરનાર આ બે બાતનો, ચોક્કસ નિર્ણય કરવો જોઇએ. તે સિવાય લક્ષવિનાના નાંખેલા તીરની માફક અને ભીષણ રસ્તે જોખમ લઇ ચાલનારની માફક તેનો પ્રયાસ નિરર્થક કે કષ્ટદાયક નિવડે છે.

પોતાનો ધર્મ કે પોતાનું લક્ષબીંદુ ' હું કોણ છું ' એ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સંબંધી વિવેચનથી સમજાઈ ગયું છે, કે હું પરમસ્વરૂપ આત્મા છું. એજ મારો પરમધર્મ છે. અને એજ મારું લક્ષણીંદુ કે કર્ત્તવ્ય છે. હવે તે રસ્તામાં મદદગાર, કેવા પ્રમાણિક યાને યોગ્ય છે, તે વિચારવાની જરૂર છે. કેટલીક વખત રસ્તામાં ચોકી કરવા માટે, યા રસ્તો બતાવવા માટે સાથે લીધેલ મનુષ્ય તે રસ્તાનો અજાણ હોય કે, અપ્રમાણિક (ચોર પ્રમુખ) હોય તો પથિકને હેરાન થવું પડે છે. અને ઇચ્છિત સ્થળે નહિ પહોચતાં વચમાંજ રખડવું પડે છે. આવીજ રીતે પરમશાંતિના માર્ગમાં, સાથે રસ્તો બતાવવા અને રક્ષણ કરવા લીધેલ લોભીયા તરીકે દેવ. અને ગુરૂ, તે પ્રમાણિક અને રસ્તાના જાણકાર હોવા જોઈએ.

ખરેખર વિચાર કરતાં તમને જણાશે કે, મનુષ્યને દેવ, ગુરૂની શામાટે અને કેટલી જરૂર છે ? દેવ, વીતરાગ, અર્હન્ કે પરમેશ્વર ગમે તે નામથી બોલાવો તેમાં વાંધો નથી, પણ તેમણે પરમશાંતિનો માર્ગ જાણેલો અને અનુભવેલો હોવો જોઈએ. તોજ તે આપણને સત્ય રસ્તો બતાવી શકશે, અજાણ વટેમાર્ગુને રસ્તો બતાવનારની જેટલી અગત્ય છે, તેથી પરમશાંતિનો માર્ગ બતાવનાર, તેવા અર્હંતોની આપણને હજારોગણી જરૂર છે. પરમશાંતિનો રસ્તો નહિ જાણનારા દેવનામધારક, બીચારા આશ્રિતોને મધ્ય અટવીમાં રખડાવે છે. તેઓ પોતે પણ પરમશાંતિનો માર્ગ જાણતા ન હોવાથી તેના આશ્રિતોને તેવે રસ્તે કેવી રીતે ચડાવી શકે ? માટે સત્યમાર્ગ જાણનારની મદદની મનુષ્યોને ઘણી અગત્ય છે.

આવા નિર્યામકોની કે સત્ય સાર્થવાહોની ઉપર, આશ્રિતને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂર્ણ શ્રદ્ધાન હોવું જોઇએ. પોતાના મન, વચન, અને શરીર તેને અર્પણ કરી દેવાં જોઇએ. અર્થાત્ આ ત્રણે મનાદિ યોગને તેમના કહ્યામુજબ ચલાવવાં જોઇએ.

જ્યારે દેવે પૂર્ણ પરમશાંતિમાં વિશ્રાંતિ લીધી હોય; અર્થાત્ આ દેહ ત્યાગ કરી, નિર્વાણ સ્થિતિમાં જઈ વસ્યા હોય એ અવસરે તેમના બતાવેલ માર્ગે ચાલનાર ગુરૂઓનો આશ્રય, (પરમશાંતિ માર્ગના પથિકોએ) લેવો જોઇએ. આ ગુરૂવર્ગ પણ પરમશાંતિના માર્ગમાં ચાલનાર, છે કે નહિં ? આગળ ચાલે છે કે નહિં ! ગુરૂ, નામધારક છે કે, સાર્થક નામ ધારક ગુણથી ગુરૂ છે. ! વિગેરે બાબતનો અવશ્ય નિર્ણય કરવો જોઇએ. તે સિવાય નામધારી ગુરૂઓનો આશ્રય કરવાથી, આશ્રિતોને તેઓ ઇચ્છિતમાર્ગે પહોંચાડી શકતા નથી. પણ ઉલટા અધઃપતન કે ઉન્માર્ગ ગમન કરાવે છે.

પરમશાંતિના માર્ગમાં ગુણવાન્ ગુરૂની અવશ્ય જરૂર છે તેમની મદદથી થોડા વખતમાં ઘણું આગળ વધી શકાય છે. પરમશાંતિનો થોડો અનુભવ તો આંહીજ થાય છે. અને છેવટે તે નિર્વાણ પદ સુધી પણ પહોંચી શકે છે. માટે આવા ઉત્તમ ગુરૂઓનો આશ્રય કરવો અને તેમના ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખવી.

આ ગુરૂ, પરમ ત્યાગી, જ્ઞાનવાન્, સત્યાસત્યનો વિવેકી, શાંત રસમાં ઝીલનાર, દયાળુ અને બોલે તે મુજબ ચાલનાર હોવો જોઇએ. ક્રિયામાર્ગમાં મદદ કરનારની આવશ્યકતા જણાવી હવે ક્રિયામાર્ગ બતાવવામાં આવે છે.

સંયમ અને તપ આ બે ક્રિયામાર્ગ છે. જ્ઞાન સાથે હોવું

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જોઇએ. જ્ઞાન પ્રકાશરૂપ છે. સંયમ આવતાં કર્મ રોકે છે. અને તપ આવેલ કર્મ કાઢી નાંખે છે. એક દૃષ્ટાંતથી તે વાત તમને સ્પષ્ટ સમજાશે.

રાજમાર્ગ ઉપર અનેક બારી બારણાવાળો એક મહેલ હતો. તે બારી બારણાંથી, રસ્તાઉપર ઉછળતાં ધુળ આદિનાં રજકણો ઉડી ઉડી તે મહેલમાં ભરાતાં હતાં. મેહેલ ઘણો સુશોભનીક હતો, છતાં આ ધુળ પ્રમુખથી ઘણો ખરાબ દેખાતો હતો. અંદર તો ગાડાં ભરાય તેટલી ધુળ ભરાઇ હતી. મેહેલની આવી દુર્દશા થયાં છતાં, તેનો માલીક તો ઘોરનિદ્રામાં ઘોરતો હોય તેમ સુતો પડયો હતો. અર્થાત્ તેની બીલકુલ સાર સંભાળ કરતો નહોતો. તેને ભાન પણ ન હતું, કે મારો સુંદર મેહેલ આવી દુર્દશામાં આવી પડયો છે. તે ઓરડાના એક ભાગમાં પડયો રહેતો હતો. એક દિવસે તેણે એક દીપક કર્યો, તેનો પ્રકાશ મેહેલના મધ્યપ્રદેશમાં પડયો. તે પ્રકાશમાં તેણે મેહેલમાં ભરાયેલી ધુળ, કચરો વિગેરે દીઠાં. તે જોતાંજ તેને ઘણો ખેદ થયો. પોતાના સુંદર મેહેલની આવી દુર્દશા ! તરતજ તેણે તે મેહેલ સાફ કરવા કે સુધારવા પ્રયત્ન કર્યો.

દીપક મેહેલના મધ્યપ્રદેશમાં લાવી મૂકયો. તેથી મેહેલમાં રહેલી સર્વ વસ્તુ તેના દેખવામાં આવી. પછી તરતજ મેહેલમાં ધુળ ભરવાના મૂણ કારણરૂપ બધા બારી, બારણાં બંધ કર્યા. અને એક પાવડો લઈ ખાંપી ખાંપી તે ધુળ બાહાર કાઢી નાખવા માંડી–જ્યારે પાવડાથી લેવાય તેવી ધુળ ન રહી ત્યારે તેણે ઝીણી સાવરણીથી ધુળ એકઠી કરી, સર્વ બાહાર કાઢી નાખી. મેહેલ તદ્દન સાફ કર્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ દૃષ્ટાંત ઘણું સહેલું અને સમજાય તેવું છે. પણ તેનો ઉપનય સમજવા જેવો છે. મેહેલ પરમ સ્વરૂપ શુદ્ધાત્મા બારી, બારણાંઓ આશ્રવને (પુણ્ય, પાપને) આવવાના રસ્તા માલીક જીવ. અજ્ઞાન નિદ્રા તેમાં તે ઘોરાય છે. જાગૃત થયો તે અંતરાત્મામાં આવ્યો. પ્રકાશ તે જ્ઞાનદીપક પ્રગટ કર્યો. જ્ઞાન પ્રકાશના તેજની મદદથી, શુદ્ધાત્માની દુર્દશા તેના સમજવામાં આવી. અર્થાત્ કર્મરૂપ ધુળ આત્મા ઉપર લાગેલી છે. તેથી તેની અપૂર્વ શોભા (શક્તિ) નાશ પામી છે, એમ તેણે જાણ્યું. તરતજ તેણે બારી બારણારૂપ આશ્રવને પુણ્ય, પાપરૂપ ધુળને આવવાના રસ્તા, સંયમરૂપ બારણાએ કરી બંધ કર્યાં. અને બાહ્ય અભ્યંતર તપશ્ચર્યારૂપ પાવડા અને સાવરણીએ કરી, કર્મરૂપ સર્વ ધુળ કાઢી નાંખી, મેહેલરૂપ આત્માનું તાત્વિક સ્વરૂપ શુદ્ધ કર્યું.

આ દૃષ્ટાંતે પરમશાંતિનો માર્ગ સંયમ અને તપ છે.

પ્રકરણ ૫૫ મું.

સંયમ.

પાંચ આશ્રવનું વિરમણ–પાંચ ઈંદ્રિયનો નિગ્રહ. ચાર કષાયનો વિજય, અને ત્રણ દંડની વિરતી એમ સંયમના સત્તર ભેદ થાય છે.

પાંચ આશ્રવ વિરમણ–અહિંસા, સત્ય, અચૌર્ય, બ્રહ્મચર્ય, અને અપરિગ્રહ; આને પાંચ આશ્રવ વિરમણ કહેવાય છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સંયમનો ટુંક અર્થ એટલોજ થાય છે કે, આશ્રવનાં દ્વારને બંધ કરવાં. અર્થાત્ કર્મ આવવા ન દેવાં કે આવતાં કર્મને રોકવાં.

જીવની હિંસાં કરવાથી અસત્ય બોલવાથી, ચોરી કરવાથી, મૈથુન સેવનથી અને પરીગ્રહના સંચયથી, અનેક કર્મનું આગમન થાય છે. કેમકે રાગ, દ્વેષ સિવાય આ માર્ગમાં પ્રવૃત્તિ થતી નથી. અને રાગદ્વેષ તે, કર્મ આગમનનું પરમ કારણ છે. આ રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિ આ સંયમના કારણથી થાય છે.

અહિંસા મન, વચન અને શરીરથી કોઇપણ જીવની હિંસા કરવી, કરાવવી, અને તેને અનુમોદન આપવું તેને હિંસા કહેવામાં આવે છે, તે હિંસાનો આ નવ પ્રકારે ત્યાગ કરવો તે અહિંસા છે.

આત્મા અમર છે એમ પૂર્વે કહેવામાં આવ્યું છે. છતાં તેની હિંસા કેમ થાય ? એ પ્રશ્ન આંહી ઉત્પન્ન થવા યોગ્ય છે. તેનો પરિહાર એજ છે કે, આત્માધિષ્ઠિત આ દેહ, જેના ઉપર જીવોને મારાપણાનો મમત્વ ભાવ છે. જેની સાથે આત્મા લોલી ભૂત (એકમેક) થઇ રહ્યો છે, અને જેનો નાશ કરવાથી આ દેહમાંથી અન્ય સ્થળે આત્માને ચાલ્યા જવું પડે છે તે દશ પ્રાણ. (પાંચ ઇંદ્રિય, મન, વચન અને શરીરબળ, શ્વાસોશ્વાસ અને આયુષ્ય] નો નાશ કરવો કે તેને કીલામણા [દુઃખ] ઉત્પન્ન કરવી તે જીવ હિંસા આંહી કહેવામાં આવી છે. તે દશ પ્રાણને નહિં હણવા તે અહિંસાસંયમ કહેવાય છે.

૨. સત્ય. ક્રોધ. લોભ, ભય કે હાસ્યથી કોઇ પણ પ્રકારે મન, વચન, શરીરથી અસત્ય બોલવું નહિ, બોલાવવું નહિ અને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અસત્ય બોલનારને અનુમોદન ન આપવું તે સત્ય સંયમ કહેવાય છે.

૩) અચૈાય. માલીકની રજાસિવાય કોઈપણ વસ્તુ મન, વચન, શરીરથી લેવી નહીં, લેવરાવવી નહીં, અને લેનારની અનુમોદના ન કરવી તે, અચૈાર્ય સંયમ કહેબાય છે.

૪) બ્રહ્મચર્ય. દેવ, મનુષ્ય અને તિર્યંચ સંબંધી મૈથુન. મન, વચન, શરીરથી સેવવું નહીં, સેવરાવવું નહીં, અને સેવનારને અનુમોદન ન આપવું તે બ્રહ્મચર્ય સંયમ કહેવાય છે.

૫) અપરિગ્રહ. સર્વ પદાર્થ ઉપર મૂર્ચ્છાનેા ત્યાગ. દેશ કાળનેા વિચાર કરી, ધર્મ ઉપગરણ સિવાય કોઇપણ પ્રકારનેા ધન, ધાન્યાદિ પરિગ્રહ મન, વચન, શરીરથી રાખવેા નહિં. રખાવવેા નહિં. અને રાખનારને અનુમોદન ન આપવું તે અપરિગ્રહ સંયમ કહેવાય છે.

૬) સ્પર્શઇંન્દ્રિયનિગ્રહઃ શીત, ઉષ્ણ, સુવાળા, બરસટ વિગેરે ઇષ્ટા નીષ્ટ સ્પર્શને પામી રાગ, દ્વેષ ન કરવેા તે સ્પર્શઇંદ્રિય સંયમ.

૭) રસઇંદ્રિયનિગ્રહઃ ઇષ્ટાનિષ્ટ સ્વાદવાળા રસને પામી રાગ, દ્વેષ ન કરવેા તે રસઇંદ્રિયસંયમ.

૮) ઘ્રાણ ઇંદ્રિય નિગ્રહઃ ઇંષ્ટા નિષ્ટ ગંધમાં રાગ, દ્વેષ ન કરવેા તે ઘ્રાણેંદ્રિયસંયમ.

૯) ચક્ષુઇંદ્રીનીગ્રહઃ ઇષ્ટાનિષ્ટ રૂપ દેખી તેમાં રાગ, દ્વેષ ન કરવેા તે ચક્ષુ ઇંદ્રિય સંયમ.

૧૦) શ્રોત્રેંદ્રિયનિગ્રહ. ઇંષ્ટાનિષ્ટ શબ્દ સાંભળીને તેમાં રાગ, દ્વેષ ન કરવેા તે શ્રોત્રેંદ્રિસંયમ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

૧૧) ક્રોધકષાયવિજય. ઉદય આવેલા ક્રોધને ક્ષમાથી નિષ્ફળ કરવો. તેનું પરિણામ વિચારી શાંત થવું, તે ક્રોધસંયમ.

૧૨) માનકષાયવિજય. માન, અહંકાર, ગર્વ નહિં કરવો. તેવા પ્રસંગને નમ્રતાથી નિષ્ફળ કરવો તે માનસંયમ.

૧૩) માયાકષાય વિજયઃ કપટ, માયા નહિ કરવી સરલતાથી (સરલ સ્વભાવે) દરેક પ્રસંગમાં પ્રવૃત્તિ કરી માયાનો વિજય કરવો તે માયાસંયમ.

૧૪) લોભકષાયવિજય. સર્વ સ્થળે સંતોષવૃત્તિ રાખી, લોભનો વિજય કરવો તે લોભસંયમ.

૧૫) મનદંડવિરતી. આર્ત્ત, રૌદ્ર પરિણામ ઉત્પન્ન થાય તેવો કાંઈ પણ વિચાર ન કરવો. પણ ધર્મ, સુકલ ધ્યાનમાં પ્રવેશ થાય તેવા વિચાર કરવા તે મનદંડ વિરતિસંયમ.

૧૬) વચનદંડવિરતિ. પોતાને કે પરને. જેનું પરિણામ દુઃખરૂપ આવે તેવું વચન ન બોલવું. પણ પરિણામે સુખરૂપ થાય તેવું હિતાવહ બોલવું તે, વચનદંડવિરતિ સંયમ.

૧૭) કાયદંડ વિરતિ. શરીરથી કોઈ પણ જાતની ખરાબ પ્રવૃત્તિ ન કરવી, પણ જેનાથી આત્મવિશુદ્ધિમાં મદદ મળે તેવી પ્રવૃત્તિ કરવી તે કાયદંડવિરતિ સંયમ.

આ સત્તર પ્રકારનો સંયમ માર્ગ છે. આ, એક એક ભેદ આશ્રવના પ્રવાહને રોકવાને માટે મજબુત દરવાજાની ગરજ સારે છે. પરમશાંતિના માર્ગમાં પ્રવેશ કરનારાઓએ વારંવાર આ સંયમનું સમાલોચન કરવું જોઇએ તેનાથી વિપરીત પ્રવૃત્તિ ન થાય તે માટે વારંવાર જાગૃત રહેવું જોઇએ.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ સંયમના દ્વારોએ, આવતા આશ્રવને રોકયાપછી પૂર્વે જે કર્મનો જમાવ એકઠો થયો છે તેને દૂર કરવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઇએ.

પ્રકરણ પ૬ મું.

તપ.

પ્રબળ કલીષ્ટકર્મોને ભેદવાનું મુખ્ય શસ્ત્ર તપ છે. નિકાચીત કર્મો પણ તપથી બળીને ભસ્મીભૂત થઇ જાય છે. ટુંકામાં કહીએ તો પૂર્વસંચિતકર્મ તપથીજ દૂર થઇ શકે છે.

બાહ્યતપ–અને અભ્યંતર તપ–એમ તપ બે પ્રકારનાં છે. ઉપવાસ કરવો, સ્વલ્પ આહાર લેવો, નિયમિત વસ્તુજ લેવી, રસકસ જેનાથી વિકૃતિ પેદા થાય છે તેનો ત્યાગ કરવો, મજબુત આસને લાંબા વખત સુધી બેસી શકાય તેવી ટેવ પાડવી, અને અંગોપાંગને સંકોચીને નિર્વાત સ્થાનમાં રહેલા પ્રદીપની માફક સ્થીર બેસી રહેવું; ઇત્યાદિ સર્વબાહ્ય તપ છે. તે અભ્યંતર તપમાં ઘણોજ ઉપયોગી છે, ઉપવાસાદિકથી શરીર પરથી મમત્વભાવ ઓછો થાય છે, ઇદ્રિયો સ્વાધીન રહે છે. નિસ્પૃહ થવાય છે, અને ધ્યાનમાં ઘણા લાંબા વખતપર્યંત સુખે બેસી શકાય છે ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે બાહ્ય તપ ઉપયોગી છે.

અભ્યંતર તપ.

આત્મ નિરીક્ષણ કરી, જ્યાં જ્યાંસંયમમાર્ગમાં વિપરિત

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રવૃત્તિ પોતાથી થઇ હોય, ત્યાં ત્યાં ગુર્વાદિ સમક્ષ પ્રાયશ્ચિત્ત લઇ શુદ્ધ થવું.

ગુર્વાદિકનો વિનય કરવો, તેમની વૈયાવચ્ચ કરવી. આત્મ-જાગૃતિ થાય તેવાં અધ્યાત્મિક પુસ્તકોનું પઠન કરવું, યા તેની જાગૃતિ માટે તે ગ્રંથોનું વારંવાર સ્મરણ કરવું, ધ્યાન કરવું, અને ભક્ષીત વાસનારૂપ રાગ, દ્વેષનો ત્યાગ કરવો. આ અભ્યંતર તપ છે.

આ તપના બાર ભેદમાં ધ્યાન તપ એ સર્વમાં મુખ્ય છે. ધ્યાનના અનેક પ્રકાર છે. જેવું આલંબન તેવેરૂપે આત્મા પરિણમે છે, માટે પોતાને જેવું થવું હોય તેવા લક્ષબીંદુને સન્મુખ રાખી તેવા થવાને માટે અહોનિશ પ્રયત્ન કરવો. પરમ-શાંતિ પામવી હોય તેઓએ પરમ શાંતિને પામેલા મહાત્માનું જીવનચરિત્ર પોતાના હૃદયપટપર આળેખી, તેની માફક દરેક પ્રસંગમાં વર્તન કરવાનો પ્રયત્ન કરવો, તેથી પોતાની માનસીક પ્રબળતાના પ્રમાણમાં તે તદ્રુપ થઇ શકશે. આમ છે, તથાપિ ક્રમસિવાય એકજ કુદકે કોઇ શાંતિ સ્થળમાં પ્રવેશ કરી શકાતો નથી. માટે ક્રમની ઘણી જરૂર છે. તે સાથે તેવા પવિત્ર આલંબનની પણ જરૂર છે.

પરમશાંતિપદ પામવા માટેનાં અનેક આલંબનો મહાત્મા જ્ઞાની પુરૂષોએ બતાવ્યાં છે તેમાં નવપદ આલંબન મુખ્ય છે અને તેમાં ક્રમ અને આલંબન સાથેજ છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૫૭ મું.

સાધુ પદ.

પરમ શાંતિપદના અભિલાષીઓએ પ્રથમ મુનિપદનું અવલંબન લઇ તેનું ધ્યાન કરવું. સાધુઓનું ઉત્તમમાં ઉત્તમ ચરિત્ર પોતાના સન્મુખ સ્થાપન કરવું. તેના ઉત્તમ ગુણો એક બાજુ સન્મુખ લખી લેવા પછી તે માફક પ્રવૃત્તિ કરવાની દૃઢ પ્રતિજ્ઞા કરવી. દરેક પ્રસંગમાં, અપ્રમત્ત મુનિઓ આ ઠેકાણે કેવી પ્રવૃત્તિ કરે ! તે પોતાના મનને પુછવું અથવા તેમના ઉત્તમ જીવનમાંથી તપાસી લેવું. તેમાંથી જે જવાબ મળે તે માફક વર્તન કરવું.

ખાતાં, પીતાં. સુતાં, બેસતાં, ઉઠતાં કે કોઇ પણ કાર્ય કરતાં, તેઓનું ચિત્રપટ પોતાના હૃદયમાં કે, સન્મુખજ રાખવું. અને આવા પ્રસંગોમાં તેમની કેવી પ્રવૃત્તિ હોય કેવી લાગણી હોય, હૃદય કેટલું આર્દ્ર હોય, અથવા કેવી વૈરાગ્ય પ્રવૃતિ હોય કે, કેવી ઉપયોગની જાગૃતિ હોય તે વિચારી, તેવા તેવા પ્રસંગમાં તદાકાર થવું. આજ મુનિપદનું આરાધન અને આજ મુનિપદનું ધ્યાન.

આ પ્રમાણે પ્રવૃત્તિ કરતાં જ્યારે મુનિપદ લાયકના સર્વ ગુણો પોતામાં દાખલ થયા છે, એમ પોતાનું હૃદય કબુલ કરે, ત્યારે તે પદથી ઉચ્ચપદ ઉપાધ્યાય પદનું આલંબન લઇ તેનું ધ્યાન કરવું. આ ધ્યાનમાં પણ મુનીપદની માફકજ ઉપાધ્યાયના ગુણોનું અનુકરણ કરવું. ઉપાધ્યાયના ગુણો પોતામાં દાખલ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થયા તેનો નિર્ણય થતાં, આચાર્યપદનું ધ્યાન કરવું. તેમના છત્રીસ ગુણો સન્મુખ રાખી તે માફક વર્તન કરતાં આચાર્ય હું પોતે છું. દ્રવ્યથી નહિં પણ ભાવથી તેમના ગુણો સરખા ગુણો ધારણકરવાથી, આ નિર્ણય પોતાને થતાં અર્હંત્પદનું આરાધન કરવું. અર્હત્ જેવું નિશ્ચળ ધ્યાન, અર્હત્ જેવું વર્તન ટુંકામાં કહીએ તો અર્હંતની માફક સર્વ ક્રિયા કરવી આ પ્રમાણે કરતાં અર્હત્ સ્વરૂપ થઇ શકાય છે. અર્હત્ સ્વરૂપ થતાં છેવટે સિદ્ધ સ્વરૂપનું ધ્યાન-તન્મય-તદ્રુપ. એટલે પરમશાંતિ મળી ચુકી. પરમશાંતી સ્વરૂપજ પોતે થઇ જવાશે. પરમશાંતી મેળવવાનો આ માર્ગ છે. આ માર્ગે પૂર્વે અનેક મનુષ્યોએ પરમપદ પ્રાપ્ત કર્યું છે. માટે પરમપદ યા પરમશાંતિપદાભિલાષીઓએ આ રસ્તે પોતાનું વીર્ય ફોરવવું જોઇએ. તે રસ્તે ચાલવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ. આ રસ્તે ચાલવામાં પોતાનું અસમર્થપણું જણાય, વિષય વાસનાની શાંતિ ન થઇ હોય, અથવા કુટુંબ સ્નેહ વિગેરે બંધનતાં કારણો ન છુટી શકતાં હોય તેઓએ દ્વાદશ વ્રતરૂપ ગૃહસ્થ માર્ગ સ્વીકારવો જોઇએ.

આ માર્ગ પણ નિવૃત્તિનો માર્ગ છે, છતાં તે ઘણો સહેલો પણ વિશેષ લંબાણુવાળો છે. આ માર્ગમાં આશ્રવના દ્વારો થોડાં થોડાં બંધ થાય છે. પણ આ માર્ગમાં રહી, આગળ ઉપર નિવૃત્તિનો ટુંકો માર્ગ અંગીકાર કરવાનાં સાહિત્યો એકઠાં કરવા ધારે તો તે કરી શકે તેમ છે.

ઉત્તમ ભોજન કરવું તે શ્રેષ્ટ છે પણ તેના અભાવે ત ન ભૂખે મરવું તેના કરતાં સામાન્ય ભોજનથી પણ પેટ ભરવું તે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

યોગ્ય છે. આ ન્યાયે જ્યાં સુધી નિવૃત્તિના કે પરમ શાંતિના ઉત્તમ માર્ગમાં ચાલવાની પોતાની યોગ્યતા ન થાય ત્યાં સુધી ગૃહસ્થ ધર્મ અંગીકાર કરવો તે પણ શ્રેષ્ટ છે, યોગ્યતા વધારવાનું તે પરમ કારણ છે. યોગ્તા સિવાય ઉચ્ચપદારોહણ કર્યા પછી ગુણોની વૃદ્ધિ કરવી એ મુશ્કેલી ભર્યું કામ છે. તેવાઓને તે પદથી પાછું પડવું પડે છે. માટે યોગ્યતા ન હોય તો તે પદ સંપાદન કરવાની યોગ્યતા જ્યાંસુધી ન મેળવી શકાય ત્યાં સુધી થોડી યોગ્ય તાવાળો કે પોતાની લાયક યોગ્યતાળો ગૃહસ્થધર્મ સ્વીકાર કરવો.

પ્રકરણ ૫૮ મું.

ગૃહસ્થધર્મ.

આત્મસ્વરૂપ (હું કોણ છું તે) જાણ્યા પછી અને વિચિત્ર સંસાર સ્વરૂપ જોયા નથી, ગૃહસ્થોએ એક ડગલું પણ આગળ વધવું જોઇએ, અને તે એજ કે તેમણે ગૃહસ્થધર્મનાં વ્રતો લેવાં જોઇએ થોડાં પણ આશ્રવ દ્વાર રોકવાથી, કર્મ પ્રવાહ આવતો ઓછો થાય છે. જેટલા પ્રમાણમાં આશ્રવદ્વાર રોકાશે તેટલા પ્રમાણમાં કર્મ પ્રવાહ આવતો અટકશે. આમજ હોવાથી ' કેટલા પ્રમાણમાં તે દ્વાર બંધ કરવાં. આ પ્રશ્નનો અવકાશ રહેતોજ નથી. એનો ઉત્તર એટલોજ કે, જેટલા પ્રમાણમાં તે દ્વારો રોકાય તેટલાં રોકો.

સ્થુળ પ્રાણાતિપાત વિરમણ ૧. સ્થુળ મૃષાવાદ વિરમણ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

૨. સ્થુળ અદત્તાદાન વિમરણ ૩. સ્થુળ મૈથુન વિરમણ ૪. સ્થુળ પરિગ્રહ વિમરણ ૫. દીગ્વીરતી ૬. ભોગોપભોગ ૭. અનર્થદંડ નિરમણ ૮. સામાયિક ૯. દેશાવગાસીક ૧૦. પૌષધ ૧૧. અતીથી સંવિભાગ ૧૨. આ ગૃહસ્થ ધર્મનાં બાર વ્રતો છે.

સર્વથા કોઈ પણ જીવને મારવો નહીં તે, સાર્વભૌમ (પૂર્ણ) અહિંસાવ્રત છે. તે અપેક્ષાએ આ સ્થુળ અહિંસાવ્રત છે.

૧. ત્રસ અને સ્થાવર એમ જીવના બે ભેદ કહેવાય છે. હાલે, ચાલે તે ત્રસ જીવ કહેવાય છે. અને સ્થાવર નામ કર્મોદયવાળા જીવો સ્થાવર કહેવાય છે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, અને વનસ્પતિ આ પાંચ જાતના જીવોને સ્થાવર કહે છે.

આં પાંચ જાતના સ્થાવર જીવોનું નીરંતર રક્ષણ કરવું તે ગૃહસ્થો માટે અશકય છે. માટે ત્રસ જીવોનો તેમણે ખાસ બચાવ કરવો જોઇએ. ત્રસ જીવોમાં પણ અપરાધી જીવોનો બચાવ કરવો તે ગૃહસ્થ ધર્મ ચલાવનાર માટે સલામતી ભર્યું નથી. તેમજ આરંભમાં પણ ત્રસ જીવોનો વિનાશ થવો તે સંભવનીય છે. માટે નિરપરાધી, આરંભ સિવાય, અને સંકલ્પીને (મારવાની બુદ્ધિથી જાણી જોઇને) ત્રસ જીવોને ન મારવા. આટલો બચાવ ગૃહસ્થોએ પેહેલો અહિંસાવ્રતમાં કરવો જોઇએ.

૨. સ્થુળ મૃષાવાદ વિરમણ. હું આજે દશ વાગે આવીશ. એમ કહી દશ ને એક મીનીટે જો જાય તો મૃષાવાદ (અસત્ય) નો દોષ લાગે છે. આ આંબાનું વન છે એમ કહેતાં તેમાં જો કોઇ બીજાં વૃક્ષ હોય તોપણ અસત્ય દોષ લાગે છે આ જાતીનાં સર્વ સૂક્ષ્મ અસત્ય ગણાય છે. તેવી તીવ્ર જાગૃતિ ન હોવાથી આ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સૂક્ષ્મ અસત્યનો ત્યાગ ગૃહસ્થો કરી શકતા નથી. માટે તેઓએ, જેને વ્યવહારમાં લોકો અસત્ય ગણે છે, તેવાં સ્થુળ (મોટાં) અસત્ય બોલવાનો ત્યાગ કરવો તે ગૃહસ્થનું બીજું વ્રત છે.

૩. સ્થુળ અદત્તાદાન વિરમણ. ચોરી કરવી નહિ. માલીકની રજા સિવાય એક તૃણ માત્ર લેવું તે ચોરી ગણાય છે. પણ ગૃહસ્થોએ મોટી ચોરીનો ત્યાગ કરવો તે ગૃહસ્થાશ્રમમાં બની શકવું યોગ્ય છે. ખાતર પાડવું, તાળું તોડવું, વાટ લુંટવી, ગાંઠ કાપવી, દાણ ચોરી કરવી, ઓછું દેવું વધારે લેવું, વિગેરે, રાજા દંડે તેવી ચોરીનો ત્યાગ કરવો તે ગૃહસ્થોનું ત્રીજું વ્રત છે.

૪. સ્થુળ મૈથુન વિરમણ. પરસ્ત્રી ગમનનો ત્યાગ કરવો. વિધવા, વેશ્યા, બાળકુમારી વિગેરેનો ત્યાગ આ વ્રતમાં આવી જાય છે. સ્વદારા (પોતાની પરણીત સ્ત્રી) માંજ સંતોષ કરવો તે ગૃહસ્થનું ચોથું વ્રત છે.

૫. સ્થુળ પરિગ્રહ વિરમણ, ઇચ્છા અપરિમિત છે. તેને નિયમમાં રાખવી. એટલે ધન, ધાન્ય, ક્ષેત્ર, ઘર, રૂપું, સોનું, હીરા માણેક, મોતી વિગેરે, દાસ દાસી, પશુ અને રાચરચાદિ વૈભવ ઇત્યાદિ જે મીલકતમાં ગણવામાં આવે છે, તે સર્વનો ઇચ્છાનુસાર નિયમ રાખવો. તેથી વધારે થાય તો સન્માર્ગે, પરોપકારાદિમાં તેનો વ્યય કરવો, તે ગૃહસ્થોનું પાંચમું વ્રત છે.

૬. દિગ્વિરમણ. ચાર કે છ દિશાઓ તરફ જવા, આવવાનો નિયમ રાખવો, આ નિયમ પોતે જે શેહેર કે ગામમાં રહેતો હોય ત્યાંથી ગણવો. અને નિયમિત ઇચ્છાનુસાર રાખવો. પરમશાંતિમાર્ગના પથિક બન્યા પછી, ગૃહસ્થે પોતાની પાપ પ્રવૃતિને કે આરંભ પરિગ્રહાદિને કાબુમાં રાખવા, અને ધર્મ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ક્રિયામાં, સત્સંગાદિના અભાવે શિથિલતા પ્રાપ્ત ન થાય, તે માટે આ વ્રત લેવાની જરૂર છે.

૭. ભોગોપભોગ વ્રત. એકવાર ઉપયોગમાં આવે તે ભોગ, અનાજ પાણીઆદિ ખોરાક. અને એકની એક વસ્તુ વારંવાર ઉપયોગમાં આવે તે ઉપભોગ. વસ્ત્ર, સ્ત્રી પ્રમુખ; તેનો ઇચ્છાનુસાર નિરંતર નિયમ કરવો. ભોજનમાં સાત્વિક ખોરાક લેવો. મદ્ય, માંસ, રાત્રીભોજન અને કંદાદિ અનેક સત્વના સંહારવાળી અને વિકૃતિ કરનાર વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવો. કેમકે, મદ્ય, માંસાદિ, તામસી, અને રાજસી પ્રકૃતિવાળાં હોવાથી, વિચારમાં વિકૃતિ બનાવી શાંતિમાર્ગમાં વિઘ્ન કરનાર છે.

ડગલે અને પગલે શાંતિમાર્ગમાં આગળ વધવાનું હોવાથી, તેવા પથિકોએ અનેક જીવોનો તેમાં સંહાર થવા સંભવ છે, તેવા વિશેષ પાપના વ્યાપારોનો પણ ત્યાગ કરવો જોઈએ.

૮. અનર્થ દંડ વિરમણ. વગર પ્રયોજને દંડાવું, કર્મથી બંધિત થવું તે અનર્થ દંડ. આર્ત્ત રૌદ્રધ્યાન. ૧. પાપોપદેશ. ૨. હિંસકઉપગરણ માંગ્યાં આપવાં. ૩. અને પ્રમાદાચરણ-એમ અનર્થ દંડ ચાર પ્રકારે છે.

૧, આર્ત્ત, રૌદ્રધ્યાન, વગર પ્રયોજને બીજા જીવોને દુઃખ આપવાના કે મારવાના વિચાર કર્યા કરવા. જેમકે વૈરીનો ઘાત કરૂં ! રાજા થાઉં તો ઠીક. શેહેરનો નાશ કરૂં ! અગ્નિ સળગાવી મુકું ! અમુક સ્ત્રી મળે તો ઠીક. વિદ્યાધર થાઉં તો આકાશમાં ઉડવાની મજા પડે વિગેરે.

૨, પાપોપદેશ—જ્યાં પોતાની દાક્ષિણતા ન પડોચે તેવા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મનુષ્યોને પાપ કરવાનો ઉપદેશ આપવો. જેમકે ક્ષેત્ર ખેડો, બળદને દમન કરો, ઘોડાને ષંઢ કરો, ગૃહ બનાવો. બાપનું વૈર લ્યો. વિગેરે પરમશાંતિમાર્ગનો પથિક છતાં, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેલો હોવાથી કુટુંબ વિષયિક ઉપદેશ આપવો પડે છે તે પણ જેમ બને તેમ ઓછો કરે, તો પછી પરને પાપ પ્રવૃત્તિમાં પ્રેરવાને તેનો અધિકાર નથી.

૩, હિંસક ઉપગરણ. જેનાથી જીવની હિંસા થાય તેવાં હથીયાર વિગેરે પૂર્વની માફક જ્યાં દાક્ષિણ્યતા ન પહોંચે ત્યાં માગ્યાં ન આપવાં.

૪, પ્રમાદાચરણ, પરમશાંત્તિમાર્ગના પથિકે, વિકાર ઉત્પન્ન થાય તેવાં ગાયન, નાચ, નાટક ન જોવાં. કામશાસ્ત્રમાં આસક્ત ન રાખવી. જુગાર ન ખેલવો, જળક્રીડા, હીંચોળાદિવિનોદ, ભેંસા, સાંઢ. હાથી વિગેરેનાં યુદ્ધાદિ કરવાં નહિં, તેમ જોવાં પણ નહિં. શત્રુપુત્રઉપર વેરવાલન, અને સ્ત્રી, દેશ, રાજ્ય તથા ભોજન કથાદિ પ્રમાદાચરણનો ત્યાગ કરવો.

૯, સામાયિકવ્રત....રાગદ્વેષવિનાની શાંત સ્થીતિમાં, બે ઘડી ઓછામાં ઓછી અડતાળીશ મીનીટ સુધી રહેવું. તેટલા બખતમાં આત્મધ્યાન, પરમાત્મધ્યાન, આત્મનિરીક્ષણ, પરમેષ્ટિ મહા મંત્રનો જાપ, મહાત્મા પુરૂષોના ઉત્તમ ચરિત્ર યાદ કરવાં, કે અનિત્યાદિ બાર ભાવનાનો વિચાર કરવો, તે સામાયિક વ્રત.

૧૦, દેશાવકાશિક. છઠા વ્રતમાં લીધેલ દિશાના લાંબા નિયમનો એક દિવસ કે અમુક કલાકો માટે ટુંક સંક્ષેપ કરવો. એવીજ રીતે બીજાં વ્રતોનો પણ સંક્ષેપ કરવો ચૌદ નિયમ ધારવા.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

૧૧, પૌષધવ્રત.—આત્માને, યા આત્મગુણોને જેનાથી પુષ્ટિ મળે તે પૌષધ, ઉપવાસાદિ તપ કરવો, પાપવાળા સદોષ વ્યાપારનો સર્વથા ત્યાગ કરવો ૨ બ્રહ્મચર્ય પાળવું ૩ અને શરીરની અભ્યંગનાદિ શુશ્રુષાનો ત્યાગ કરવો. ૪ આ ચાર પ્રકારની ક્રિયાપૂર્વક, ચાર કે આઠ પહોર પર્યંત ધર્મ ધ્યાનમાં પ્રયત્નવાન રહેવું, તે પૌષધવ્રત છે. નિરંતર ન બની શકે તો પ વ્રતિથીએ તો અવશ્ય આ પૌષધ કરવો.

૧૨. અતિથિસંવિભાગ.—પરમશાંતિના માર્ગમાં પ્રયાણ કરવા માટે જેઓએ સર્વથા ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કર્યો છે તેવા અતિથિ, ત્યાગી, મુનિ, વિગરે ઉપનામથી ઓળખાતા મહાત્માઓને અન્ન, પાણી, પાત્ર વસ્ત્ર, અને મુકામાદિ, તે માર્ગમાં ઉપયોગી, અને માર્ગના આધારભૂત વસ્તુઓનું દાન આપવું તેને અતિથિસંવિભાગવ્રત કહે છે,

આ ગૃહસ્થ ધર્મને યોગ્ય ગૃહસ્થનાં વ્રતો છે. આ સિવાય પણ તેઓએ નિરંતર દેવાધિદેવની પ્રતિમાનું પૂજન વંદન કરવું. તીર્થ યાત્રાઓ કરવી. અનુકંપાબુદ્ધિથી દુઃખીયા જીવોનો ઉદ્ધાર કરવો. ધર્મવ્યાખ્યાનો સાંભળવાં, ધર્માચાર્યની આજ્ઞા શીરપર ઉઠાવી. સ્વધર્મીબંધુઓનો અને બેહેનોનો ઉદ્ધાર કરવો. તેઓને જોઈતી મદદ આપી, ધર્મમાર્ગમાં સ્થીર કરવાં. જ્ઞાનના ઉત્તમ ભંડારો બનાવી તેનું રક્ષણ કરવું. જ્ઞાનશાળાઓ સ્થાપન કરવી.

હે રાજન્ ! રાજાઓએ અને બીજા ધનાઢયોએ બીજા પણ અનેક લોકોપયોગી, પ્રજાઉપયોગી કાર્ય કરી, ગૃહસ્થ ધર્મમાં પોતે આગળ વધવું અને બીજાઓને આગળ વધારવા. દુઃખીયા જીવો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માટે અનાથશાળાઓ, દર્દીઓને માટે દવાશાળાઓ, પથીકો માટે ધર્મશાળાઓ અને ભુખ્યાઓ માટે ભોજનશાળાઓ કરી તેમના દુઃખમાં ઓછાશ કરવી. જે મનુષ્ય, જે આશ્રમમાં રહ્યો હોય તેણે તે તે આશ્રમને લાયક પોતાનો ધર્મ બજાવતાં પશ્ચાત્ પડવું ન જોઇએ. આ પ્રમાણે સરલ પણ વિશેષ લાંબો પરમ-શાંતિમાટેનો ગૃહસ્થ ધર્મ એ પણ એક માર્ગ છે.

આયુષ્ય અસ્થિર છે. સંપદા તે વિપદાથી ભરપુર છે. સંયોગ તે વિયોગવાળો છે. લક્ષ્મી વીજળીની માફક ચપળ છે, સંસારનું સુખ સ્વપ્ન સરખું છે. ચારે બાજુથી વિપદાઓ આવી પડે છે, મરણચક્ર માથે ફરી રહ્યું છે. પાણીના પરપોટાની માફક પ્રાણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને વિલય પામે છે શરીર જરાએ જર્જરીત થાય છે. ધર્મ સિવાય કોઇ રક્ષણ કરનાર નથી. ઇંદ્ર, ચંદ્રાદિ દેવો પણ મરણને શરણ થાય છે. તો હે માનો ! તમે આમ કયાંસુધી ઘોરનિદ્રામાં ઘેરાશો ? આટલા બધા નિશ્ચિંત થા કારણથી થઇ બેઠા છો ? જાગો ઉઠો. પરમશાંતિના માર્ગનાં પ્રયત્ન કરો. ગમે તે વખતે તેનું શરણ લીધા સિવાય તમારો છુટકો નથી જ. અમુલ્ય આયુષ્યનો એક સમય પણ નિરર્થક ન કાઢો. આ માનવદેહ અને આ સંપૂર્ણ સામગ્રી ફરી ફરી મળવી મુશ્કેલ છે. ઇત્યાદિ ગુરૂમહારાજની ધર્મદેશના સાંભળી અનેક મનુષ્યો પ્રતિબોધ પામ્યા.

સુરપતળ રાજાદિ રાજકુટુંબને ઘણો હર્ષ થયો. તેમના આનંદનો પાર ન રહ્યા. અહા ! ગુરૂસિવાય અજ્ઞાન અંધકાર કોણ દૂર કરે ? ગુરૂ સિવાય જ્ઞાનનેત્ર કોણ આપે ? ગુરૂસિવાય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પરમ શાંતિનું કારણ કોણ બતાવે ? ધન્ય છે ગુરૂવર્યના તાત્વિક જ્ઞાનને !

પ્રકરણ પહેલું.

તે મચ્છ કોણ હતો ?

આ, જ્ઞાની ગુરૂજ મારો સંશય દૂર કરશે. ખરેખર સૂર્યસિવાય અંધકારને દૂર કરવાનું કોનામાં સામર્થ્ય છે ? ઇત્યાદિ વિચાર કરતા રાજાએ ગુરૂમહારાજને પ્રશ્ન કર્યો.

સુરપાળ—જ્ઞાનદીવાકર ! પ્રભુ અમને મોટું આશ્ચર્ય થાય છે કે, સમુદ્રમાં પડેલી મલયાસુંદરીને, તે મચ્છે પાર કેમ ઉતારી ? એનામાં એવું તે શું જ્ઞાન હતું કે, તે વારંવાર પાછું વાળીવાળી, સ્નેહની દૃષ્ટિથી તેના સન્મુખ જોતો જોતો, સમુદ્રમાં ચાલ્યો ગયો ?

ચંદ્રયશાકેવલીઃ—રાજન્ ! મલયાસુંદરીની વેગવતી નામની ધાવમાતા, અંત અવસરે આર્ત્તધ્યાને મરીને આ સમુદ્રની અંદર તે હાથી આકારના મચ્છપણે ઉત્પન્ન થઇ છે. ભારંડ પક્ષીના મુખમાંથી જ્યારે મલયાસુંદરી નીચે સમુદ્રમાં પડી એ અવસરે દૈવયોગે તેજ મચ્છ પાણીઉપર તરતો હતો, તેનીજ પીઠપર તે આવી પડી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

મલયાસુંદરી ઉચ્ચસ્વરે નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરતી હતી, તે મચ્છના સાંભળવામાં આવ્યેા. સાંભળી ઇહાપેાહ કરતાં, તે મચ્છને સદ્‌ભાવયેાગે પૂર્વજન્મનું જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થઈ આવ્યું. પેાતાની પીઠપર કેાણ આવી પડયું છે, તે જેવામાટે પેાતાની ડેાક પાછી વાળી જેતાં, તેણે મલયાસુંદરીને દીઠી. તેને જેતાંજ પૂર્વના પરિચયવાળી પેાતાની ધાવપુત્રીને તેણે એાળખી લીધી.

મચ્છ વિચારમાં પડયેા કે, અહા ! આ મારી અન્ય જન્મની પુત્રી, આવી વિષમ આપત્તિમાં કેમ આવી પડી હશે ? આવી અધમ તિર્યંચની સ્થીતિમાં હું તેને કેવી રીતે સહાય આપું ? હું તેને બીજી મદદ કરવા અશક્ત છું છતાં, મારાથી એટલું તેા બની શકે તેમ છે કે, આવીજ સ્થીતિમાં (પીઠપર રહેલી સ્થીતિમાં) તેને કેાઇ મનુષ્યની વસ્તીવાળી જમીનપર લઇ જઇ મૂકું. ત્યાર પછી તે કેાઈપણ પ્રયેાગથી પેાતાના બંધુ વર્ગને જઇ મળશે.

આ પ્રમાણે વિચાર કરી તે મચ્છે તેને સમુદ્રમાંથી સુખે સુખે લાવી, સમુદ્રના કિનારાપર બાહાર મૂકી દીધી, કેમકે આગળ ચાલવાની તેની ગતિ બીલકુલ નહતી.

પુત્રીપણાના સ્નેહથી વારંવાર ગ્રીવા પાછી વાળી જેતેા, અને ખેદ પામતેા તે મચ્છ પાછેા સમુદ્રમાં ચાલ્યેા ગયેા.

સુરપાળ—ભગવન્ ! તે મચ્છ, હવે પછી કઈ ગતિમાં જશે ?

ચંદ્રયશાકેવળી—જાતિસ્મરણ થયા પછી તે ધાવ માતાનેા જીવ, નિરંતર નિર્દોષ (જીવેાનેા સંહાર ન થાય તેવેા) આહાર કરે છે, અને નમસ્કાર મહામંત્રનું ધ્યાન, સ્મરણ કર્યા કરે છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ મચ્છભવના આયુષ્યને પૂર્ણ કરી, પુર્વકર્મનો પશ્ચાત્તાપ, નવકાર મંત્રનું સ્મરણ અને શુભ ભાવની મદદથી તે દેવલોકમાં જશે.

ચંદ્રયશાકેવળીના મુખથી વેગવતી (મલયાસુંદરીની ધાવમાતા) નો ભવાંતર સાંભળી, રાજાપ્રમુખ સર્વજનો આપસમાં કહેવા લાગ્યા કે, ખરેખર તેણે આ જન્મમાં પણ માતાના સરખોજ સ્નેહ બતાવ્યો છે. આવા તિર્યંચના ભવમાં પણ તે પોતાની ફરજ ભુલી નથી.

સુરપાળ—ભગવન્! આ મારા પુત્ર મહાબળે અને મલયા સુંદરીએ પૂર્વજન્મમાં એવાં શું કર્ત્તવ્ય કર્યાં છે કે, તેઓને આવી બાલ્યાવસ્થામાં આવાં અસહ્ય દુઃખનો અનુભવ કરવો પડ્યો.

ચંદ્રયશા—રાજન્! તમે સાવધાન થઇ તેઓનો પૂર્વજન્મ સાંભળો.

પ્રકરણ ૬૦ મું.

પુર્વભવ.

પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં પેહેલાં પ્રિયમિત્ર નામનો ગૃહપતિ રહેતો હતો. તે ઘણો સમૃદ્ધિમાન હતો, પણ તેને પુત્રાદિ સંતતિ કાંઈ ન હતી.

પ્રિયમિત્રને રૂદ્રા, ભદ્રા, અને પ્રિયસુંદરી નામે ત્રણ સ્ત્રીઓ હતી. રૂદ્રા અને ભદ્રા, બે બેહેનો હતી. તેઓને આપસમાં સારી પ્રીતિ હતી. છતાં પ્રિયમિત્રને આ બન્ને સ્ત્રીઓઉપર લેશ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માત્ર પણ પ્રીતિ ન હતી. પણ પ્રિયસુંદરીઉપર તે પુર્ણ સ્નેહ હતો. આ કારણથી પ્રિયમિત્ર અને સુંદરી સાથે રૂદ્રા, અને ભદ્રાનો કલેશ કોઈપણ દીવસ શાંત થતો ન હતો. અર્થાત્ આપસમાં નિરંતર કલેશ થયા કરતો હતો.

પ્રિયમિત્રને, મદનપ્રિય નામનો મિત્ર હતો. તે સુંદરીઉપર વિશેષ સ્નેહ રાખતો હતો. તેમજ તેના ઉપર તે આસક્ત થયેલો હતો. ઘણી વખત તે સુંદરી સાથે નર્મ (સ્નેહનાં) વાકયો પણ બોલતો. એક દિવસ એકાંતમાં રહેલી તે રૂપવાન સુંદરીની પાસે, મદનપ્રિય કામ સંબંધી પ્રાર્થના કરતો હતો. સુંદરીનું હૃદય પવિત્ર અને નિર્મળ હતું. તે પોતાના પતિઉપર પૂર્ણ સ્નેહ અને ભકિત રાખતી હતી, તેમજ તેના પતિનો પણ તેના ઉપર અનન્ય પ્રેમ હતો.

સુંદરી, મદનપ્રિયની પ્રાર્થનાને ધિક્કારી કાઢતી હતી, અને આજ પછીતે સંબંધમાં કાંઈપણ ન બોલવા માટે સમજાવતી હતી,

મદનપ્રિય, તે મદનપ્રિય થઈને વિષયને માટે પ્રાર્થના કર્યા કરતો હતો, એ અવસરે પ્રિયમિત્ર, અકસ્માત્ ત્યાં આવી ચડયો. તેણે ગુપ્તપણે ઉભા રહી આ સર્વ વૃતાંત જાણી લીધું. પ્રિયમિત્રે ક્રોધાતુર થઇ, આ સર્વ બીના તેના બાંધવ પ્રમુખ સ્વજનની આગળ જાહેર કરી, તેઓએ અત્યંત ભર્ત્સના કરી, તેને શેહેર મૂકી ચાલ્યા જવાની ફરજ પાડી.

ગુરૂમહારાજ ચંદ્રયશાનાં મુખથી આ વાત સાંભળી, સભામાં બેઠેલા કેટલાક વૃદ્ધ માણસો બોલી ઉઠયા. ગુરૂશ્રી ! આપનું કહેવું બરોબર છે. અમે પૃથ્વી સ્થાનપુરના છીએ. આ સર્વવાત

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અમારી સ્મૃતિમાં છે. ખરેખર જ્ઞાનના વિષયમાં કાંઈ પણ ન હોય તેમ નથી. અર્થાત્ જ્ઞાનીઓ, જ્ઞાનબળથી પૂર્વે બનેલી સર્વ હકીકત જાણી શકે છે. પ્રિયમિત્રનું ઘર હજી પણ ત્યાં તેના નામથીજ ઓળખાય છે. અને હમણાં તે બીજા મનુષ્યના કબજામાં છે.

સુરપાળ-શેહેર છોડી ગયા પછી, મદનપ્રિયની શું સ્થીતિ થઇ ?

ચંદ્રયશા—મદનપ્રીય, એક દીશાને ઉદ્દેશીને આગળ ચાલવા લાગ્યો. આગળ ચાલતાં નિરાહારપણે તેને બે દીવસ થઈ ગયા. ત્રીજે દીવસે આગળ ચાલતાં અટવીમાં એક ગોકુળ (ગાયોનું ટોળું] તેના જોવામાં આવ્યું. ક્ષુધાતુર મદને એક ગોવાળીયા પાસે દૂધની પ્રાર્થના કરી. તે દયાળુ ગોવાળીયાએ તેના સમુદાયમાં એક મહીષી (ભેંસ) દોયાવિનાની હતી, તે એક ઘડામાં દોહી આપી. અને તે દુધનો ભરેલો ઘડો તેને પીવા માટે આપ્યો. આ નજીકમાં તળાવ જણાય છે. તેના કીનારાપર જઈ, ત્યાં બેસી હું આ દુધનો ઘડો પીઉંશિ. માટે આ ઘડો હું ત્યાં લઈ જાઉં ? ગોવાળીઆએ તેમ કહવા હા કહી. એટલે તે દુધનો ઘડો લઈ તળાવના કિનારાપર આવ્યો.

શુભ ભાવથી તે વિચારવા લાગ્યો કે, હું બે દિવસનો ભુખ્યો છું, આ અવસરે કોઈ અતિથી, તપસ્વી વિગેરે ઉત્તમ પુરૂષ મળી આવે તો તેને થોડું દુધ આપી, પછી હું પીઉં તો મારો જન્મ સફળ થાય. કારણ કે આ જીંદગીમાં એવું કાંઈ પણ સુકૃત મેં કર્યું નથી. મારી આવી દુર્દશા થઈ છે. મારી પાસે આવા પીવાનું કાંઇ પણ સાધન નથી. આવી સ્થીતિમાં પણ આ પરદ્રવ્યથી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કોઇ તેવા મહાત્માના શરીરને ઉપકાર થાય તો, મારી દુઃખદ જીંદગીમાં આટલું સુકૃત સુખરૂપ થાય.

આ પ્રમાણે મનોરથ કરતા, મદનને સદ્‌ભાગ્યથી માસોપવાસી એક તપસ્વી દીઠા. આ તપસ્વી માસોપવાસને પારણે પારણાર્થે નજીકના ગામડા તરફ જતા હતા. તેને દેખી તેના શુભ પરિણામમાં વધારો થયો. તે વિચારવા લાગ્યો. અહો ! મારો ભાગ્યોદય ! મનોરથની સાથેજ આ તપસ્વીનાં દર્શન થયાં. આ દુધમાંથી હું તેને આપું. એમ નિશ્ચય કરી, તે મુનિના રસ્તા તરફ જઇ, ભક્તિપૂર્વક તેણે જણાવ્યું, હે અનાથબંધો ! કૃપાળુ-મુનિ ! આ પયસગ્રહણ કરી, મારો નિસ્તાર કરો. અનેક દુષ્કર્મમાં જીવન ગાળનારા, મારા જેવા પાપી જીવને, આટલું પણ અન્ય જન્મમાં પાથેય (ભાતા) તુલ્ય થાઓ.

મદનનાં આવાં શુભપરિણામ દેખી, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવથી તે દ્રવ્ય, વિશુદ્ધ જાણી, ઇચ્છાનુસાર તેમાંથી તે તપસ્વીએ કેટલુંક ગ્રહણ કર્યું.

મદને પણ આ શુભપરિણામથી વિશેષ પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું. ખરેખર આવી ગરીબ સ્થીતિમાં અને બે દિવસની ભુખમાં પણ દાન આપવાના પરિણામ થવા, એજ શુભદિવસની શરૂઆત છે. અને વિશેષ ફળ આપનાર પણ તેજ છે. ભર્યામાં કોણ ભરતું નથી ? સુખીયા અને ધનાઢય ને કોણ જમાડતું નથી ? પણ આવા જરૂરીયાતવાળા અર્થીઓને આપવામાં વિશેષ ફાયદો છે.

મુનિરાજ અન્ય સ્થળે ચાલ્યા ગયા. મદન પણ મુનિને નમસ્કાર કરી પાછો તે તળાવની પાળપર આવ્યો અને પોતાને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કૃતાર્થ માનતાં, પાછળ વધેલુ દુધ પોતે પીધું.

મનુષ્યના વિશેષ ઉપયોગમાં નહિ આવતું હોવાથી, આ જંગલના તળાવના આરાપ્રમુખ પથ્થરથી બાંધેલા ન હતા. તેમ તે પણ અજાણ્યો હોવાથી તળાવની ઉંડાઈ કે, અંદર ઉતરવાનો સરલ માર્ગ જાણતો ન હતો. એક માટીની લેખડઉપર બેસી, વાંકો વળી, તે તળાવમાંથી પાણી પીવા લાગ્યો, તેવામાં માટીની ચીકાશથી તેનો પગ ખસી ગયો. પગ ખસવાની સાથેજ તે તળાવમાં જઇ પડયો. અને તેના અગાધજળમાં, પડયા પછી તરતજ ડુબી મુવો. કેમકે આ જંગલમાં તેની ચીશ કોઇ સાંભળે કે મદદે આવે તેવું નજીકમાં કોઈ ન હતું.

મુનિ દાન અને શુભભાવના કારણથી કે પ્રભાવથી, તે મદન, આજ સાગરતિલક શેહેરના વિજય રાજાને ઘેર પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો. તેનું કંદર્પ નામ આપવામાં આવ્યું. અને વિજય રાજાના મરણ પછી તે આ શેહેરનો રાજા થયો.

પ્રિયમિત્ર પણ સુંદરીની સાથે વિલાસ કરતો, આનંદમાં દિવસો પસાર કરતો હતો, પણ આ વિષયાનંદમાં તેણે પોતાની બીજી બે પત્નીઓ રૂદ્રા, અને ભદ્રા સાથે અનેક પ્રકારનું વૈર ઉત્પન્ન કર્યું, ખરેખર વિષમસ્વભાવવાળી અનેક પત્નીઓ વેરનું પરમ કારણ બને છે.

એક દિવસ પ્રિયમિત્ર, સુંદરીને સાથે લઇ ધનંજયયક્ષના દર્શનાર્થે જતો હતો. રસ્તામાં ચાલતાં તેઓ, એક વડવૃક્ષના વિસ્તારથી અલંકૃત ભૂમી પાસે આવ્યા. તેટલામાં સામેથી પોતાથી સન્મુખ આવતા એક મુનિને તે બન્નેએ દીઠા.

મુનિને દેખી, ' આપણને આ અશુભ શુકન થયાં. ઉઘાડા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

માથાવાળો આ મુંડ, આપણને પ્રથમજ સામો મળ્યો છે. આપણી યાત્રા નિષ્ફળ જશે. અને બીજું પણ કાંઇક અમંગળ થશે ' ઇત્યાદિ બોલતી સુંદરીએ, પોતાનાં બાહન અને પરિવારને ત્યાંથી આગળ વધતાં અટકાવી ત્યાંજ ઉભાં રાખ્યાં.

અહા ! મનુષ્યોની અજ્ઞાનતાની પણ કાંઈ હદ છે ? જે મહાત્માઓ વિષય, કષાયાદિ મહાન્ અપમંગળોથી વિરમ્યા છે, દુનિયાંની મલીન વાસનાઓ જેમનાં હૃદયમાંથી નીકળી ગઇ છે, જ્ઞાન, ધ્યાન અને આત્મિક વિચારણામાંજ જેઓ લીન થઇ રહ્યા છે, વિષયલંપટ પામર જીવોનું, હિતોપદેશ આપી જે રક્ષણ કરી રહ્યા છે. જેઓ નિરંતર સ્વ—પર ઉદ્ધાર કરી રહ્યા છે, અને જે મહાત્માઓ દુનિયાની દશાનું ભાન પણ ભૂલી ગયા છે. આવી મંગળમૂર્ત્તિને પણ અમંગળ કે અપશુકન કહેવું કે કલ્પવું, તેના જેવું બીજું એક પણ દુઃખદાઇ અજ્ઞાન કે, મૂર્ખતા નથી. અર્થાત્ તે અજ્ઞાન છે મુર્ખતા છે,

આત્માનંદમાં નિમગ્ન સાધુ, જો સન્મુખ મળ્યા હોય તો તેના જેવું બીજું કોઇપણ શુભ શુકન કે, મંગલીક નથી. અર્થાત્ તે ઘણાં સારાં શુકન ગણાય, પણ આટલી વાત યાદ રાખવી જોઇએ, કે, શુકનને દેખી જેવી મનુષ્યોની ભાવના હોય છે, તેવું તેને ફળ મળે છે.

સુંદરીએ અપશુકનબુદ્ધિથી પોતાના રથ અને પરિવાર ઉભો રાખ્યો, એટલાથીજ તેની સમાપ્તિ ન થઈ, પણ તે મુનિને અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગ કરવા લાગી. ખરેખર નિરંકુશ, અને ક્રોધાધીન સ્ત્રી જેટલું કરે તેટલું ઓછું છે.

મુનિએ વિચાર કર્યો કે, આ વખતે મારાપર ઉપસર્ગ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આવ્યો છે, સુવર્ણની ખરી પરિક્ષા તો કસોટી આગળજ થઈ શકે છે. મારે મારા સ્વસ્વભાવને કે, આત્મિકવિચારને ભૂલી જઈ, આ અજ્ઞાની જીવોની માફક ચેષ્ટા ન કરવી જોઈએ. અને જો તેમ કરવામાં આવે તો જ્ઞાની અને અજ્ઞાનીઓમાં તફાવત શો ? જ્ઞાનીના જ્ઞાનની પરિક્ષા આવે અવસરેજ થાય છે. મારે મારા મન કે, આત્માઉપર કાબુ રાખવો જોઈએ. ઉદય આવેલ કર્મો સમભાવે વેદી, આત્મોપયોગમાં જાગૃત રહી, તેને નિર્જરી નાંખવાં જોઈએ. અને નવીન કર્મબંધ થતો અટકાવવો જોઈએ, એમ નિશ્ચય કરી માનસિક વૃત્તિઓને નિર્મલ કરી, તે મુનિ તેજ ઠેકાણે કાયોત્સર્ગ મુદ્રામાં ધ્યાનસ્થપણે ઉભા રહ્યા.

મુનિને સન્મુખ ઉભો રહેલો દેખી, " અરે ! આ વેશ ધારી, મારા સન્મુખ અહંકાર કરીને ઉભો રહ્યો છે. મેં બાહન ઉભાં રાખ્યાં એટલે તે પણ ઉભો રહ્યો વિગેરે " નિષ્ઠુર શબ્દો સુંદરી, ક્રોધથી બોલવા લાગી.તેના ક્રોધમાં આથી વિશેષ વધારો થયો.

ખરી વાત છે " ઘી " પણ સન્નિપાતના રોગવાળાને તેના રોગમાં વધારો કરનાર થાય છે તેમ મુનિનો શુભ આશય, અથવા ક્રિયા પણ સુન્દરીને વિશેષ, ક્રોધનું કારણ થયુ.

સુંદરીએ સુંદર નામનાં પોતાના ચાકરને જણાવ્યું કે, સુંદર ! આ નજીકમાં બળતા ઇંટના નિભાડામાંથી અગ્નિ લઈ આવ કે, તેનાથી આ પાખંડીને ડામ દઇ આવ કે, તેનાથી આ પાખંડીને ડામ દઇએ. એથી આપણું અપશુકન દૂર થશે અને તેનો ગર્વ પણ ઉતરી જશે.

સુંદર—સ્વામિની ! મારા પગમાં ઉપાનહ(જોડા) નથી. રસ્તામાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કાંટા ઘણા છે, તો ફોગટ કાંટામાં કોણ જાય? એને ડામ દેવાથી તમને શો ફાયદો થવાનો છે. ? તમારા આ વિચારને, તમે મૂકી દો. અને આગળ ચાલો, હજી આપણે ઘણું દૂર જવાનું છે.

પોતાની સ્ત્રીના હુકમનો અનાદર કર્યો જાણી, સ્ત્રીના આ હુકમને સંમતિ આપનાર પ્રિયમિત્ર ક્રોધથી બીજા નોકરો તરફ નજર કરી બોલ્યો. અરે ! આ સુંદરના બન્ને પગ, આ વડની શાખામાં ઉંચે બાંધો કે, તેના પગ જમીનપર બીલકુલ અડે નહિં. તેમ થવાથી તેને કાંટા પણ વાગશે નહિં.

પોતાના પતિએ પોતાનું ઉપરાણું લીધેલું જાણી (તેના મતને અનુમોદન આપ્યું જાણી) સુંદરીને પણ વિશેષ જોર આવ્યું. તે રથથી એકદમ નીચે ઉતરી બોલવા લાગી, અરે પાખંડી ! તારા આ અપશુકનથી અમારા આ સ્વામી, ભરથારનો કદાપી પણ વિયોગ ન થાઓ. પણ તે અપશુકન તનેજ નડો. અને તેથી તને તારા બંધુવર્ગનીસાથે સદાને માટે તને વિયોગ થાઓ. તું ખરેખર રાક્ષસ છે, અને તેથીજ અમારા જેવો જીવોને ભયંકર જણાય છે.

આ પ્રમાણે અનેક પ્રકારનાં આક્રોશવાળાં વાકયો બોલતી, નિષ્ઠુર રહયવાળી તે સુંદરીએ, પોતાના મુખઉપરજ જાણે પ્રહાર કરતી હોય નહિં તેમ, તે મુનિને ત્રણવાર પત્થરનો પ્રહાર કર્યો. (માર માર્યો, આટલું કરવા છતાં તે પોતાના દુષ્કર્મથી વિરામ ન પામી. તે સાધુની નજીક આવી. અને તે મુનિના હાથમાં રહેલ રજોહરણ (જૈન મુનિપણાને સૂચક ચિન્હ) તેણે ખેંચી લીધું. તે પોતાના વાહનમાં (રથમાં) નાંખ્યું. અને પોતાના નોકરોને આજ્ઞા કરી કે, આપણું અપશુકન દૂર થયું. નિર્ભય

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થઈ હવે આગળ ચાલો, ધનંજય યક્ષની પૂજા કરીએ. સુંદરીના આ દેશથી સર્વ પરિવાર આગળ ચાલ્યો. અને ક્રમે યક્ષના મંદિરે આવી પહોંચ્યો.

યક્ષની પુજા કરી, સર્વ પરિવાર સહિત, પ્રિયમિત્ર અને પ્રિય સુંદરી એક શાંત સ્થળે ભોજન કરવા માટે બેઠા. એ અવસરે સુંદરીનો ક્રોધ શાંત થયેલો જાણી, જીનધર્મમાં વિશેષ પ્રેમવાળી એક દાસીએ નમ્રતાપુર્વક, પોતાના શેઠ અને શેઠાણીને જણાવ્યું કે, તે, મહાવ્રતધારક, ક્ષમાશીળ મુનિને ઉપસર્ગ, આક્રોશ અને કદર્થના કરવાથી તમે મહાન્ પાપ ઉપાર્જન કર્યું છે. સંસાર આવાસથી વિરકત મહાત્માની હાંસી કરનાર પણ આ જન્મમાં અને અન્ય જન્મમાં અનેક દુઃખનો અનુભવ કરે છે, તો તમે તો તેનું રજોહરણ લઇ લીધું છે, આક્રોશ કર્યા છે, અને પથ્થરવતી મારમારી કદર્થના પણ કરી છે. તો તેથી કેટલું બધું દુઃખ તમે પામશો, તેનો તમે પોતે વિચાર કરો. આવા મહાત્માપુરૂષો, અનેક જીવોનો ઉદ્ધાર કરનાર હોવાથી, દુનિયાના જીવોને આધારભુત છે, અને સુખના મુળકારણરૂપ છે. તેવા ઉત્તમ પુરૂષોને દુઃખ આપવું, તે પોતાના સુખનો નાશ કરવા બરોબર છે.

ઇત્યાદિ અનેક વચનો કહેવા કરી, દાસીએ તે દંપતી (સ્ત્રી ભરથાર,) ને તેવી રીતે બોધ આપ્યો કે, દુર્ગતિપાત થવાના ભયથી તેઓ કંપવા લાગ્યાં. દીન મન કરી અત્યંતપશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યાં અને વારંવાર આત્મ નિંદા કરતાં તેઓ જીનધર્મના અભિલાષી થયાં.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તે દંપતીએ તે દાસીની ઘણી પ્રશંસા કરી. પોતાને દુર્ગતિપાતથી બચાવનાર દાસીની બુદ્ધિને ધન્યવાદ આપ્યો.

યક્ષ મંદિરથી તત્કાળ પાછાં ફરી, પોતાના અપરાધની માફી માંગવા અને તે મુનિનો ધર્મધ્વજ (રજોહરણ) પાછો આપવામાટે તે દંપતી મુનિની પાસે આવ્યાં.

આ મુનિ પણ હજી તેજ સ્થળે ઉભા રહેલા હતા. તેમણે પોતે ચોકસ નિર્ણય કર્યો હતો કે જ્યાં સુધી મને ધર્મધ્વજ પાછો નહિં મળે, ત્યાં સુધી કાર્યોત્સર્ગ (ધ્યાનમાં સ્થીર રહેવામાટે આસન વિશેષ) પારી (મુકત થઇ) અન્યસ્થળે હું જઇશ નહિં.

તે દંપતી મુનિપાસે આવ્યાં. પોતાના અપરાધનો પશ્ચાત્તાપ કરતાં તેમનાં નેત્રોમાં અશ્રુ ભરાઇ આવ્યાં, મુનિના ચરણકમળમાં લોટી પડયાં. ધર્મધ્વજ પાછો આપ્યો અને ઘણી આજીજી કરતાં તેઓએ જણાવ્યું. કૃપાસમુદ્ર ! પ્રભો, અજ્ઞાનને પરતંત્ર થઈ અમોએ જગત્પૂજ્ય મહાત્માની મોટી આશાતના યાને વિરાધના કરી છે. આ વિરાધનાથી કુંભારના ચાકપર રહેલા માટીના પિંડની માફક, અનંત સંસારના ચક્રમાં અમે પર્યટન કરીશું, તો પણ અમારો અંત નહિં આવે. દયાનિધિ ! અમારાપર પ્રસન્ન થાઓ, ક્ષમાસાગર ! કરૂણાર્દ્રચિત્તે આ અવિનીતોનો કરેલો અપરાધ માફ કરો. અને અમને કોઇ ઉપાય બતાવો કે, જેથી અમે આ પાપથી તદ્દન વિમુકત થઇ શકીએ.

કરૂણારવથી ભરપુર અને પુરણ પશ્ચાતાપસૂચક, દંપતીના આ શબ્દો સાંભળી, મુનિએ કાર્યોત્સર્ગ પૂર્ણ કરી જણાવ્યું કે, મહાનુભાવો ! મારા હૃદયમાં કોધ નથી. કર્મપરા-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ધીન આજ ભવને જોનારા, પરમાર્થથી પરાઙ્મુખ અને પોતાના કર્મથીજ હણાયેલા આ દુનિયાના પામર જીવોપર, તત્ત્વજ્ઞ મુનિઓ કદી પણ ક્રોધ ન કરે, અને કદાચ તેવા લબ્ધિધર મુનિ, અનન્ય કારણે ક્રોધ કરે, તો સમજવું કે, આ દુનિયા, તેમના ક્રોધઆગળ બચી પણ ન શકે.

મારૂં હૃદય સર્વ જીવોઉપર કરૂણારસથી ભરપુરછે, અને તેથી કોઇની પ્રેરણાસિવાય પણ હું સર્વજીવોપર ક્ષમાજ રાખું છું. છતા મહાનુભાવો ! મારે તમને જણાવવું પડે છે કે, તમારે આ મૂઢતા કે અજ્ઞાનતાનો ત્યાગ કરી વિવેકી થવું જોઇએ.. તેમજ અજ્ઞાનને દૂર કરનાર, જીનધર્મનો સ્વીકાર કરવો જોઇએ આત્માની નિત્યતા અને કર્મોની વિષમતા સમજવી જોઇએ. સર્વ જીવો સુખની ઇચ્છા રાખે છે. સુંખ તમને પોતાને વાહાલું છે દુઃખ ઇષ્ટ નથી તો તે બીજાને શા માટે તમારે આપવું જોઇએ? શુભાશુભ કર્મનાં ફળો અવશ્ય ભોગવવાં પડે છે તો તે કર્મ બાંધતાં સાવધાન રહેવું જોઇએ, જેથી દુષ્ટ વિપાકો અનુભવવાં ન પડે. અજ્ઞાનતામાં પણ જે મનુષ્યો હસતાં હસતાં કર્મ બાંધેછે, તેનાં વિષમવિપાકો રોતા પણ છુટી શકતા નથી. પાપને આવવાના માર્ગો રોકવા જોઇએ. સર્વથા રોકી ન શકાય તો થોડે થોડે પણ તે રોકવાનો અભ્યાસ રાખવો જોઇએ.

કરૂણારસથી પ્રેરાઈ, અપકારઉપર પણ ઉપકારના બદલાતરિકે મુનિએ તેમને અનેક પ્રકારે હિતાશિખા આપી, ટુંકામાં દ્વાદશવ્રતરૂપ ગૃહસ્થધર્મ સમજાવ્યો.

આ દંપતીએપણ તે મુનિનાં વચનો ઘણા ઉપગારસાથે સાંભળ્યાં, અને પાપથી મુકત થવા, તેમજ આગામીકાળે સુખી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થવા સમ્યક્ત્વપુર્વક, ગૃહસ્થધર્મ ૩૫ દ્વાદશવ્રત તે મુનિપાસે અંગીકાર કર્યો.

જૈનધર્મ સ્વીકારી, વૈરાગ્ય રંગથી રંગીત થયેલાં દંપતી, આહારાદી નિમિત્તે મુનીને પ્રાર્થના કરી પોતાને ઘેર આવ્યાં.

મુનીપણ કેટલાક વખત પછી ભિક્ષાર્થે તે નગરીમાં ગયા. અને ફરતાં ફરતાં તે પ્રિયમિત્રનેજ ઘેર અકસ્માત્ જઇ ચડયા. પોતાના જન્મ તથા વીત્તને (ધનને) કૃતાર્થ માનતાં તે દંપતીએ, ઘણા હર્ષપૂર્વક વિશુદ્ધ (નીર્દોષ) આહારપાણી તે મુનીને આપ્યો, તે લઇ મુની અન્ય સ્થળે ચાલ્યા ગયા.

પરસ્પર પ્રીતી ધારણકરતાં આ દંપતી, મનુષ્યજન્મના સારભૂત સમ્યક શ્રદ્ધાનપૂર્વક શ્રાવકધર્મ પાળવા લાગ્યા.

આપસમાં સ્નેહ રાખતી રૂદ્રા અને ભદ્રા પણ, કોઈ જુદા ઘરમાં રહી યથાશકિત પુણ્ય, દાન કરવા લાગી. તે બન્નેને પરસ્પર પ્રેમ હતો, છતાં કોઇ કારણસર તેઓને એક દીવસ આપસમાં મહાન્ કલેશ થયો. થોડીવારે શાંત થયા પછી, બન્ને ને પશ્ચાતાપ થયો. તે પાછી એકઠી મળી વિચાર કરવા લાગી કે, ધિક્કાર થાઓ આપણને ! આપણો જન્મ અને જીવિતવ્ય નીરર્થક ગયું. આપણા ઘરમાં કલેશ શાંત થતોજ નથી. પતિ તરફની તો બીલકુલ શાંતિ નથી, કેમકે તેને તો સુંદરીએ સ્વાધિન કરી લીધો છે. તે બન્ને તો આપણા સામું પણ જોતાં નથી. આપસમાં આપણને સ્નેહ હતો તેમાં પણ આમ કલેશ થઇ આવેછે. આમ કલેશીતજીવન ગુજારવું તેના કરતાં આપણને મરવું શ્રેષ્ટ છે. આપણે યથાશકિત દાન, પુણ્ય કરી લીધું છે. તો હવે આ દેહનો ત્યાગ કરવો તે શ્રેષ્ટ છે. એમ વિચાર કરી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

એક ચિત્તવાળી તે બન્ને સ્ત્રીઓ કોઇને કહ્યાસિવાય એક કુવામાં પડી, આપઘાત કરી મરણ પામી.

મરણ પામ્યા પછી, રૂદ્રા નામની સ્ત્રી, જયપુરના રાજા ચંદ્રપાળને ઘેર પુત્રીપણે ઉત્પન્ન થઈ, તેનું કનકવતી નામ આપવામાં આવ્યું. જેનું લગ્ન આ નજીકમાં બેઠેલા ચંદ્રાવતીના રાજા વીરધવળની સાથે થયું છે.

ભદ્રાનામની બીજી સ્ત્રી મરણ પામી, પરીણામની વિચિત્રતાથી વ્યંતરી જાતીના દેવમાં વ્યંતરીપણે ઉત્પન્ન થઈ.

એક દિવસે તે વ્યંતરી, પૃથ્વીઉપર ફરતી ફરતી પૃથ્વીસ્થાનપુર ઉપર થઇ આકાશમાર્ગે જતી હતી. તેણે પ્રિયમિત્રને અને સુંદરીને દીઠાં. તેને જાતાંજ ' પોતાનીસાથે વિવાહ કર્યા છતાં પોતાનો ત્યાગ કર્યો અને સુંદરીઉપર સ્નેહ રાખ્યો વિગેરે' પાછલું વેર યાદ આવ્યું. સપત્ની (શોક) ના વેરથી તેનું હૃદય ઉકળી આવ્યું. ઘરની અંદર શાંતપણે સુતેલાં તે દંપતીઉપર દૈવિકશક્તિથી તે ઘરની એક મોટી દીવાલ (ભીંત) તેમનાઉપર પાડીને વ્યંતરી ત્યાંથી ચાલી ગઇ.

તે સ્ત્રી, ભરથાર, શુભભાવમાં મરણ પામી, પ્રિયમિત્રનો જીવ, હે સુરપાળ રાજા ! તમારે ઘેર મહાબળ પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો છે. અને પ્રિય સુંદરીનો જીવ ત્યાંથી મરણ પામી, વીરધવળ રાજાની પુત્રી મલયાસુંદરીપણે ઉત્પન્ન થયો છે. પૂર્વજન્મના પ્રબળ પ્રેમથી આ જન્મમાં પણ, તે સ્ત્રી ભરથારપણે સંબંધીત થયા છે.

રાજન્ ! મહાબળ અને મલયાસુંદરીએ, પૂર્વ જન્મમાં રૂદ્રા અને ભદ્રા સાથે વત વેર ઉત્પન્ન કર્યું હતું. તે વેરને યાદ કરતી વ્યંતરીદેવીએ, ફરી આ જન્મમાં પણ મહાબળકુમારને મારવાનો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રયત્ન કર્યો હતો. પણ તેના પુણ્યની પ્રબળતાથી તે તેને મારવાને જ્યારે સમર્થ ન થઇ, ત્યારે રાત્રે રાજમંદિરમાં સુતેલા મહાબળને રોષથી ઉપદ્રવ કરવા લાગી. કુમારનાં વસ્ત્રો વિગેરે તેણેજ હરણ કર્યાં હતાં. કે, જે વસ્ત્રો વડના કોટરમાંથી મહાબળને મળી આવ્યાં હતાં.

કુમારી મલયાસુંદરીએ, મહાબળના પ્રથમ સમાગમવખતે, પોતાના હૃદયસરખો વલ્લભ જે લક્ષ્મીપુંજહાર આપ્યો હતો, તે હાર પણ કુમારના સુઇ જવા પછી, તેની પાસેથી હરણ કરી સ્નેહાધિકયતાથી પૂર્વજન્મની બેહેન કનકવતીના કંઠમાં લાવી નાંખ્યો હતો.

એ અવસરે વિસ્મય પામેલો વીરધવળ રાજા નમ્રતાથી બોલી ઉઠયો. ભગવન્! મહાબળ પ્રથમ મલયાસુંદરીને મળ્યો હતો તે વાત અસંભવિતજેવી લાગે છે, કેમકે મારા ધારવા પ્રમાણે સ્વયંવર મંડપ સિવાય તે, મલયાસુંદરીને કોઇ વખત મળ્યો નથી.

આ વચનો સાંભળી મહાબળ, તથા મલયાસુંદરી મુખ આગળ વસ્ત્ર રાખી ગુપ્ત રીતે હસવા લાગ્યાં. કેમકે તેમના પ્રથમ મેળાપની વાત તેમના સિવાય બીજાઓના જાણવામાં ન હતી.

રાજાની આશંકા દૂર કરવા માટે, જ્ઞાન દીવાકરજ્ઞાનીએ તે સર્વ વાત વિસ્તારથી કહી બતાવી કે, રાજકાર્ય માટે આવેલા સુરપાળ રાજાના પ્રધાન સાથે મહાબળ કુમાર ગુપ્તપણે આવ્યો હતો. તે કનકવતીના મેહેલમાં પ્રથમ દાખલ થયો હતો, ત્યાંથી મલયાસુંદરી પાસે જઈ મળ્યો. એ પ્રથમ સ્નેહ સૂત્ર દૃઢ કરવા નિમિત્તે લક્ષ્મીપુંજહાર મલયાસુંદરીએ મહાબળને આપ્યો હતો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પૂર્વજન્મના વેરથી આ વાતને બીજા રૂપમાં ઉલટાવી, કનકવતીએ તમને કપટથી જુદું સમજાવી, મલયાસુંદરીઉપર વિશેષ કોપ ઉત્પન્ન કરાવ્યો. ઇત્યાદી કનકવતીનો સર્વ વૃત્તાંત ગુરૂશ્રીએ રાજાને જણાવ્યો.

એ સાંભળી સર્વ લોકો બોલવા લાગ્યાઃ અહો ! તેનાઆવાં નિર્દય અને કપટતાવાળા ચિત્તને ધિક્કાર થાઓ. ધિક્કાર થાઓ.

એ અવસરે મહાબળ અને મલયાસુંદરીએ ગુરૂશ્રીએ પ્રથમ મેળાપની કહેલી વાત કબુલ કરી કે, ગુરૂશ્રી જેમ કહે છે તેમજ બનેલું છે. તેમાં કાંઇ સંદેહ કરવાજેવું નથી.

ગુરૂશ્રીએ મહાબળના પુર્વભવ સંબંધી બીના આગળ ચલાવી. જ્યારે તે વ્યંતરીદેવીએ કુમારનું હરણ કર્યું, અર્થાત્ તે વ્યંતરી દેવીના હાથઉપર બેસી કુમાર આકાશમાર્ગે ગયો, ત્યાં કુમારે વ્યંતરીઉપર જોરથી જે પ્રહાર કર્યો હતો. તેથી દુઃખીત થયેલી વ્યંતરી, પાછી કુમારપાસે કોઈ વખત આવી નથી.

પુર્વ જન્મમાં જે સુંદર નામનો ચાકર હતો. જેને, મુનિને ડામ આપવામાટે નિભાડામાંથી અગ્નિ લાવવામાટે સુંદરીએ કહ્યુ હતું. તે સુંદર મરણ પામી, પૃથ્વીસ્થાનપુરની બહાર વડવૃક્ષઉપર ભૂતપણે થઇ રહ્યો હતો.

જ્યારે મહાબળ, યોગીની પ્રેરણાથી લોભસાર ચોરનું મૃતક લેવા માટે તે વડપાસે આવ્યો, ત્યારે ભૂતે જ્ઞાનના બળથી મહાબળને ઓળખી કાઢયો. અને 'આના પગ વડની સાથે બાંધો કે, જેમ ભૂમિપર ન અડે. તેને કાંટા વાગે છે ' વિગેરે તે પ્રિયમિત્રનાં કહેલાં વચનો યાદ આવ્યાં. તેણે વિચાર કર્યો કે, સ્વામીપણાના

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ગર્વથી તેણે મને આ, પ્રમાણે કહ્યું હતું. તો તેના વચનને અનુસારે મારે પણ તેને મારા બળનો ચમત્કાર અને તેના વચનનું ફળ આપવું જોઇએ. ઇત્યાદી વિચાર કરી, તેણે તે મૃતકના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો અને તે મૃતકના મુખદ્વારા મહાબળને જણાવ્યું કે ' મૂઢ મને આ પ્રમાણે ઉંચે બાંધેલો અને લટકતો દેખી તું શા માટે હસે છે ! તું પણ આવતી રાત્રીએ આ વડની ડાળે મારી સાથે બંધાવાનો છે, અને અધોમુખ તથા ઉર્ધ્વપાદપણે રહી ઘણું દુઃખ સહન કરવાનો છે. "

આ ભૂતના કહેવા મુજબ બીજેજ દિવસે મહાબળ, તે વડની ડાળી સાથે બંધાયો હતો. પુર્વ જન્મમાં નોકરને તીવ્ર આવેશ અને કઠોર વચનથી જે શબ્દો કહ્યાં હતા, તે તીવ્ર આવેશનું પરિણામ આ વડસાથે ઉંધે મસ્તકે બંધાવાના રૂપમાં આવ્યું હતું.

એક દિવસે રૂદ્રાએ તેના પતિનું મુદ્રારત્ન (વીંટી) લોભથી ચોરી લીધું હતું. તે લેતાં સુંદર નામના ચાકરે તેને દીઠી હતી. પ્રિયમિત્રે ઘણી તપાસ કરી પણ મુદ્રારત્ન જોવામાં ન આવ્યું, ત્યારે પોતાના શેઠને વ્યાકુળ થતાં દેખી, રૂદ્રાની હૈયાતિમાંજ, સુંદરે જણાવ્યું કે, સ્વામી ! આમ વ્યાકુળ શા માટે થાઓ છો ! તમારૂં મુદ્રારત્ન રૂદ્રાપાસે છે તેની પાસે કેમ માગતા નથી ?

આ વચનો સાંભળી રૂદ્રા રોષથી બોલી ઉઠી, અરે દુષ્ટ સુંદર ! કપટી, છિન્ननાસિકાવાળા, મારા વૈરી ! તું જુઠું શા માટે બોલે છે ! મેં કયારે તારા શેઠનું મુદ્રારત્ન લીધું છે !

રૂદ્રાના રૌદ્ર જેવા ભયંકર શબ્દો, બિચારો તે પરાધીન નોકર સાંભળી રહ્યો, તે મૌન કરી ઉભો રહ્યો. અસત્ય ઉત્તર

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આપનાર શેઠાણીને શું કહેવું તે તેને ન સુજ્યું એનાં કર્યાં એ ભોગવશે એમ ઉપેક્ષા કરી શાંતચિત્ત કરી રહ્યો.

પ્રિયમિત્રે, શામ, દામ, દંડ, ભેદાદિ ઉપાયોએ કરી રૂદ્રાપાસે તે મુદ્રારત્ન કઢાવ્યું, અને પછી આપસમાં તેની વિશેષ હલકાઈ કરી.

ચાકરને આવુ દુર્વચન કહેતાં, તેના પરિણામના પ્રમાણમાં રૂદ્રાએ રૌદ્ર કર્મ ઉપાર્જન કર્યું.

પોતાની શેઠાણી રૂદ્રા, તેજ આ કનકવતી થઇ છે. એમ ધારી, પોતાને કહેલ તે રૌદ્રવચનને યાદ કરી, ભૂતપણે ઉત્પન્ન થયેલા તે નોકરના જીવે ચોરના મૃતકમાં પ્રવેશ કરી, કનકવતીની નાસિકા કાપી નાખી.

પૂર્વ જન્મમાં મદનને, સુન્દરી ઉપર સ્નેહ હતો. તે સ્નેહની પ્રબળ વાસનાથી આ જન્મમાં પણ કંદર્પ રાજા, મલયાસુંદરીઉપર આસકત થયો હતો. પ્રબળ વાસનાઓ ભોગવ્યા સિવાય કે, પ્રબળજ્ઞાનની મદદસિવાય શાંત થતી નથી.

પૂર્વ જન્મનાં મહાબળ, અને મલયાસુંદરીએ, દ્વાદશ વ્રતધર્મરૂપ ગૃહસ્થ પાળ્યો હતો અને મુનીને દાન આપ્યું હતું, તે શુભકર્મથી આ જન્મમાં ઉત્તમ કુળાદી સર્વ સામગ્રી તેમને મળી આવી છે.

મલયાસુંદરીએ મુનીને આક્રોશ કરતાં કહ્યું હતું કે, રે મુની "તને તારાં સ્વજન વર્ગાદી સાથે નિત્યનો વિયોગ થજો. તું રાક્ષસની માફક ભયકારી દેખાય છે." તેમજ રોષ કરી, પથ્થર વતી ત્રણવાર મુનીઉપર પ્રવાહ કર્યો હતો. મહાબળના જીવે પણ માનપણે ઉભા રહી, પોતાની સ્ત્રી કાંઈ કરતી હતી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેને અનુમોદ આપ્યું હતું. આ કારણથી તે બન્ને જણાએ મહાન્ પાતિક ઉપાર્જન કર્યું હતું. પાછળથી પશ્ચાતાપ થતાં અને મુની પાસે જઈ અપરાધ ખમાવતાં તેઓએ ઘણું પાપ નિર્જરી નાંખ્યું હતું. પણ જે કાંઇ પાપ બાકી રહ્યું હતું, તેના અનુભાવથી, પ્રભાવથી કે, હેતુથી આ બન્નેને પોતાના સંબંધી લોકોથી ત્રણવાર વિયોગ થયો છે. વળી પુર્વ જન્મમાં, વૈરથી સંબંધિત થયેલી કનકવતીએ નિર્દોષ મલયાસુંદરીને રાક્ષસીનું કલંક આપ્યું. આ પ્રમાણે આ બન્નેજણાંએ પોતપોતાના કર્મોનુસાર સહાન્ દુઃખ સહન કર્યું છે. ખરી વાત છે કે બાંધેલ કર્મ ભોગવવાથી ઓછાં થાય છે.

પુર્વજન્મમાં મલયાસુંદરીના જીવે મુનીના હાથમાંથી રજો હરણ લઇ લીધું હતું. આ રજોહરણ લેતી વખતના તેના કલીષ્ટ અધ્યવસાયના પમાણમાં, તેના તેવાજ વિષમફળરૂપે તેના પુત્ર સાથે તેનો વિયોગ થયો હતો.

આ બન્ને સ્ત્રી, પુરૂષે, પ્રથમ મુનીને ઉપસર્ગ કરી, પાછળ થી તેનું આરાધન કર્યું હતું, તે મુનિને હમણાં કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે અને તે હું પોતે જ છું.

મહાબળ અને મલયાસુંદરીજીનો આ બીજો ભવ છે પણ મારા તો હજી તેજ ભવ છે.

સુરપાળ—ભગવન્! કનકવતી અને તે વ્યંતરીદેવી, આ મારા પુત્રને તથા પુત્રવધુને આ જન્મમાં હવે ઉપસર્ગ કરશે કે, દુઃખ આપશે?

કેવળજ્ઞાની—રાજન્! કુમારે જ્યારે તેં વ્યંતરી દેવીને પ્રહાર કર્યો ત્યારેજ તે પોતાનું વૈર શાંત કરી, પોતાને ઠેકાણે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ચાલી ગઇ છે. એટલે તેના તરફથી તેઓને બીલકુલ ઉપદ્રવનું કારણ મળશે નહિં. પણ કનકવતી તરફથી હજી મહાબળને ભય રાખવાનું કારણ છે. તે ફરતી ફરતી આહીં આવશે. અને આ નગરની પાસેજ એકવાર મહાબળને ઉપદ્રવ કરવાથી કનકવતી મહાન્ પાપ ઉપાર્જન કરી સંસારચક્રમાં પરિભ્રમણ કરશે,

હે રાજન! આ પ્રમાણે મહાબળ અને મલયાસુંદરીના પુર્વભવની સમાપ્તિ થાય છે.

પોતાના—પુર્વભવનું ચરિત્ર સાંભળી, અસહ્ય યાતનાઓમાંથી છુટવામાટે, યોગ્યતાનુસાર તે દંપતીએ દ્વાદશવ્રતરૂપ ગૃહસ્થધર્મ અંગીકાર કર્યો, અને આ જન્મના દુઃખના કારણભૂત પુર્વજન્મમાં વિરાધીત મુનીવર્ગની, આરાધના (ભક્તિ) કરવાનો વિશેષ પ્રકારે અભિગ્રહ કર્યો.

આ વૈરાગ્ય ગર્ભિત ચરિત્ર, અને ધર્મદેશના સાંભળી, કેટલાએક લઘુ કર્મીજીવો, સંયમ લેવાને ઉત્સુક થયાં. કેટલાએક ગૃહસ્થ ધર્મ લેવા માટે તૈયાર થયા. અને કેટલા એક જીવો ભદ્રિક ભાવને તથા માર્ગાનુસારી ભાવને પામ્યા.

પોતાના પુત્ર, પુત્રીનું આવું બોધકચરિત્ર સાંભળી, વીરધવળ અને સુરપાળ રાજા સંસાર દુઃખથી ભય પામી ચારિત્ર લેવાને તૈયાર થયા. તેઓ એ ગુરૂશ્રીને જણાવ્યું. પ્રભો! આ રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી અમે આપની પાસે ચારિ ત્રસ્વીકારીશું.

ગુરૂશ્રી—ભલા રાજાઓ! આ કાર્યમાં જરાપણ વિલંબ ન કરશો, કેમકે ઉત્તમ કાર્યમાં વીઘ્ન આવવાનો મોટો ભય છે.

ગુરૂશ્રીનું વચન મસ્તક પર ચડાવી, તેમને નમસ્કાર કરી બન્ને રાજાઓ શહેરમાં આવ્યાં. અને પોતાના રાજ્યની વ્યવસ્થા

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કરવા લાગ્યા. મહાબળનો આંહીજ હતો તેથી સુરપાળ રાજાને પૃથ્વીસ્થાનપુર જવાની કાંઈ જરૂર ન પડી. તેણે મહાબળકુમારને આંહી રહીનેજ પૃથ્વી-થાન પુરનું રાજ્ય સોંપી દીધું. અને તરતજ સંયમ લેવાને તૈયાર થયો. ખરી વાત છે કે, વસ્તુને સાચ જાણ્યા પછી તેને ગ્રહણ કરવામાં જેટલો વિલંબ કરવો, અને અસત્ય જાણ્યા પછી તેનો ત્યાગ કરવામાં જેટલી ઢીલ કરવી, તેટલોજ તેના બોધમાં કે, તે તરફથી લાગણીમાં કચાશ સમજવી.

સંયમમાટે સૂરપાળ રાજાને ત્વરા (ઉતાવળ) કરતો દેખી, વીરધવળ રાજા પણ ચંદ્રાવતીમાં ન જતાં, મલયકેતુ કુમારને ત્યાં બોલાવી, આંહી રહ્યાં છતાંજ રાજ્યતંત્ર સ્વાધીન કરી આપ્યું. અને તરતજ બન્ને રાજાએ પોતાની રાણીઓસાથે, તે ગુરૂવર્યની પાસે ચારીત્ર અંગિકાર કર્યું.

ગુરૂવર્ય પણ કેટલાક દીવસ ત્યાં રહી, તે બન્ને રાજઋષિઓને સાથે લઈ, પૃથ્વી તળપર અન્ય સ્થળે વિહાર કરી ગયા.

તે બન્ને રાજઋષિઓ કેટલોક વખત દુષ્કર તપ કરી, આરાધના પૂર્વક, મરણ પામી, દેવલોકમાં ગયા. અને ત્યાંથી મહાવિદેહક્ષેત્રમાં જન્મ પામી, કર્મ ક્ષય કરી મોક્ષે જશે.

મલયકેતુ રાજાપણ પોતાના બેન, બનેવીને પૂછી, પોતાના શેહેરમાં આવ્યો. અને ન્યાયપૂર્વક રાજ્યનું પાલન કરવા લાગ્યો.

મહાબળ રાજાએ સાગરતિલકમાં, બાળપણ અબાળપરાક્રમી શતબળ કુમારને રાજ્યાસન પર બેસાર્યો. અને ત્યાં પોતાના સેનાપતી તથા પ્રધાનને મૂકી, શતબળ કુમારને સાથે લઈ. મૂળરાજધાની પૃથ્વીસ્થાન પુરમાં આવી રહ્યો દુર્જય શત્રુઓને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સ્વાધીન કરી, નિષ્કંટપણે રાજ્યનું પાલન કરવા લાગ્યો; વિશેષ પ્રકારે ધર્મમાં સાવધાન થઇ રહ્યો. વ્યંતરદેવની મદદથી પ્રજા ઉન્નતીનાં અને ધર્મોન્નતીનાં તેણે ઘણાં સારાં કાર્ય કર્યાં. ઘણા શેહેરોમાં જીનેશ્વરનાં ભવ્ય દેવાલયો બંધાવ્યાં. અને પૂર્વ જન્મને વારંવાર યાદ કરતાં, વિશેષ પ્રકારે મુનીઓની ભક્તિ કરી. ગૃહી ધર્મનું પાલન કરતાં મલયાસુંદરીએ, વંશની ધુરાને ધારણ કરનાર સહસ્રઅંબળ નામના બીજો કુમારને જન્મ આપ્યો.

પ્રકરણ ૬૧ મું.

મહાબળનો વૈરાગ્ય.

સંસારના પ્રપંચમાં અને પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષયમાં દિવસોના દીવસો, મહીનાના મહીનાઓ, અને વર્ષના વર્ષો ચાલ્યાં જાય તો પણ મનુષ્યોને તે સ્વલ્પજ જણાય છે. અનાદિ કાળના લાંબા અભ્યાસથી, લાંબુ આયુષ્ય અને ઇષ્ટ વિષયોની પ્રાપ્તિ મનુષ્યોને વિશેષ ગમે છે. કોઇની પ્રેરણા હો યા, ન હો, તથાપિ તે તરફ સ્વાભાવિકજ મનુષ્યોનું વલણ વળે છે. પણ અનાદી કાળથી ભુલાયેલું આત્મસ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવામાટે પોતાની ઇચ્છાથી પ્રયત્ન કરનાર કોઇકજ અપવાદરૂપ વીરપુરૂષ મળી આવશે. ઘણો મોટો ભાગ તો પરની પ્રેરણાની રાહ જોઇ રહે છે. અને તેનાથી પણ મોટો ભાગ મહાત્માઓની પ્રેરણા થતાં પણ તે માર્ગમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ચાલવા માટે આનાકાની કરે છે

અહા ! કેટલું મોહનું જોર ! કેટલી અજ્ઞાનતા ! પોતાનું પેટ ભરવા માટે પણ પરની નિમંત્રણાની રાહ જોવી ! નિમંત્રણ કર્યા છતાં પણ મોઢામાં મુકવા માટે સામાના મોઢા સામું જોઈ રહેવું, અને દબાથી મોઢામાં કોઇએ મુકયે છતે પણ ચાવ્યાવિના બેસી રહેવું એ કેટલું બધું શોચનીય ગણાય ?

પોતાના ભલા માટે મનુષ્યોએ જાતેજ ધર્મ શોધવા નીકળવું જોઇએ. તેમ ન કરી શકે તેવાઓના સન્મુખ આવી, મહાત્મા પુરૂષો ધર્મબોધ આપે છે તેતો લેવોજ જોઇએઃ તે લઇને પણ પ્રજાળપ્રયત્ને તેનું પાલન કરવા પ્રવૃત્ત ન થાય તો તેવાઓ માટે આ વિશાળ સંસૃતિના (સંસારના) રસ્તાઓ ફુલ્લાજ છે.

ગુરૂમહારાજે સન્મુખ આવી આપેલો બોધ મહાજળે ઝીલ્યો. વ્રતો અંગિકાર કર્યાં પૂર્વ જન્મના દુઃખમય કર્ત્તવ્યથી આ જન્મનો અમુક ભાગ દુઃખ રૂપ અનુભવાયો. પણ સુખની શ આત થતાં હળવે હળવે ધર્મમાં શીથીળ આદર થયો. સુશીલ સ્ત્રી, ગુણવાન્ પુત્રો, અને વિશાળ રાજ્ય; આ વૈભવમાં પોતાનું કર્ત્તવ્ય ભૂલાયું.

એક વિદ્વાન કહે છે કે, મને કોઇ નમસ્કાર કરે તો હું તેને એટલોજ આશીર્વાદ આપી શકું કે, તારે માથે અસહ્ય દુઃખ કે મોટી આફત આવી પડજો. આ કહેવાનો આશય એટલોજ છે કે, દુઃખી અવસ્થા, વિચાર કરતાં શીખવે છે, સહનશીળતામાં વધારો કરાવે છે, ટાઢ, તાપાદિ સહન કરવાને લાયક શરીર બનાવે છે, દેશાટન કરાવે છે, અનેક મનુષ્યોનો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સમાગમ કરાવે છે, ટુંકામાં કહીએ તો ગુપ્ત રહેલી મનુષ્યોની અમાનુષી શક્તિ (દૈવિક શક્તિ) પણ દુઃખી અવસ્થામાં બાહાર લાવી આપે છે.

મહાબળ કાંઇ એટલો બધો ધર્મથી પતિત થયો ન હતો. તથાપી તેને આત્મોદ્ધારનું જે પરમ કર્ત્તવ્ય કરવાનું હતું તે વિસ્મરણ થયું હતું. રાજ્ય પ્રપંચ, અને વ્યવહાર માર્ગમાંપ્રવેશ કર્યો ને તેને ઘણો વખત થઇ ગયો હતો. એક દિવસ, તે પાછલી રાત્રીએ તે જાગૃત થયો. રાત્રી શાંત હતી. મનુષ્યોનો સંચારવ કે, શબ્દ સંભળાતો નહતો. હું કોણ અને મારૂં કર્ત્તવ્ય શું ? આ મનોરથો યાદ આવ્યા. વિચાર સૂર્યોદયનું એક કીરણ બહાર આવ્યું. કાંઇક પ્રકાશ થયો. શાંતી વળી, તેની સાથે બીજું કિરણ દેખાયું. निशा विरामे परिचिंतयामि गेहे ज्वलिते किमहं सुवामि. એ શ્લોક યાદ આવ્યો ઘર બળી રહ્યું છે. હું શામાટે સુતો છું ? શા માટે બાહાર નીકળી નથી જતો ! ચારે બાજુ નજર કરી, એક પણ ઘર બળતું ન દીઠું. ત્યારે આ હું શું બોલું છું ? હું જાગું છું કે સ્વપ્નમાં છું ? ચોકશ નિર્ણય કર્યો કે હું જાગુંજ છું. ત્યારે કયું ઘર બળે છે ? આનો ભાવાર્થ શો ? વિચારમાં ઉંડા ઉતરતાં વધારે પ્રકાશ થયો. જ્યોતિ થઈ-તેમાં પિતાશ્રીની સંવેગ રસમાં ઝીલતી શાંત મૂર્ત્તિ દેખાઈ. મૂર્ત્તિ જરાવારમાં લોપ થઈ ગઈ. પણ તે વિચારશ્રેણીનો પ્રવાહ આગળ વધ્યો. પીતાશ્રીએ આદર કરેલ સંયમમાર્ગ યાદ આવ્યો. અહા ! ધન્ય છે મારાપૂજ્ય પીતા સુરપાળને ! અને ધન્ય છે મારા સસરા વીરધવળને ! જેઓએ બળતા અરણ્યની માફક,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રાજ્યતંત્રનો ત્યાગ કરી, સંયમમાર્ગ સ્વીકારી, આત્મોન્નતિનો નિકટનો રસ્તો લીધો છે.

અહા ! હું કેટલો બધો પ્રમાદી ! અનંત જન્મમાં કરેલ સુકૃત તથા દુષ્કૃત અનુભવવા છતાં પણ, તે સુખમય માર્ગને, અંગીકાર ન કરતાં વિષયસુખમાં લુબ્ધ થઈ રહ્યો છું ? આ મારી છેવટની સ્થીતિમાં કોઈપણ રીતે આત્મોન્નતિ કરવી, જન્મ, મરણનાં ચક્રોથી વિમુક્ત થવું, અને શાશ્વતસુખ મેળવવું તેજ શ્રેય છે. આ વખતે પ્રમાદ કરી, ક્ષણભંગુર અને વિરસવિપાકવાળા વિષયોમાં વિશેષ વખત વહન થવા દઈશ તો આયુષ્ય પૂર્ણ થતાં મને મોટો પશ્ચાત્તાપ થશે. મનના મનોરથો મનમાં રહેશે. આ એક વખતની ભૂલ અનેક ભૂલો ઉત્પન્ન કરશે. પાપ વૃત્તિ, પાપપ્રવૃત્તિઓને વધારશે. અને છેવટે આ વિષમ સંસારચક્ર અતિ વિષમ થઈ પડશે. જ્ઞાનીઓએ કયાં આવતા દિવસની રાહ દેખી છે. જાણ્યું અને તરતજ પ્રવૃત્તિ કરી છે. એક ક્ષણ પણ અનેક વિઘ્નોથી ભરેલી છે. હવે તો મારે હમણાંજ આત્મોન્નતિ માટે પ્રયત્ન કરવા તૈયાર થવું, ઇત્યાદિ મનોરથો અને નિશ્ચય કરતાં પ્રભાત થવા આવ્યો. શય્યાથી ઉઠી, આવશ્યકાદિ ષટ્કર્મ કરી, વિરક્તરાજા રાજસભામાં આવી બેઠો.

જ્યાં ઇચ્છા છે ત્યાં માર્ગ છે. જેટલી પ્રબળ ઇચ્છા, તેટલોજ તે નજીક છે. આ અવસરે વનપાળકે આવી વધામણી આપી કે, મહારાજા ! જ્ઞાનદિવાકર ગુરૂમહારાજ આપણા ઉદ્યાનમાં આવી ઉતરેલા છે. આપની નિત્યની આજ્ઞા મુજબ તેઓશ્રીને ભોંયતી સગવડ અમે કરી આપી છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પોતાના મનોરથોને મદદ કરનાર કે, સિદ્ધ કરનાર સમાચાર સાંભળી રાજાના આનંદનો પાર ન રહ્યો. અરેઅર હું ધન્યભાગ્ય છું. મારા મનોરથોની સાથેજ જ્ઞાનીગુરૂનું આગમન થયું છે. મારા ઉત્તમ ભવિષ્યની સિદ્ધિની આજ નિશાની છે કે, ઇચ્છાથતાંજ મદદગાર તૈયાર, દરેક સાધનો અનુકુળ. રાજા તત્કાળ સિંહાસનથી નીચે ઉતરી પડયો. પાદુકા કાઢી નાંખી, ઉત્તરાસંન કરી, જે દિશામાં ગુરૂમહારાજ આવી ઉતરેલા હતા, તે દિશા સન્મુખ સાત, આઠ પગલાં જઈ, પંચાંગ પ્રણામ કર્યો. અને વધામણી લાવનારને પારિતોષિક દાન આપ્યું. અને તરતજ સભા બરખાસ્ત કરી, ગુરૂમહારાજને વંદન કરવા જવાની સર્વ તૈયારીઓ કરી. થોડાજ વખતમાં તૈયારી થતાં મહારાજા મહાબળ, પોતાની રાજસભા, નગરના લોકો અને મલયાસુંદરી પ્રમુખ સ્ત્રીસમાજને સાથે લઈ ગુરૂશ્રીને વંદના કરવા ગયો. ભક્તિભાવથી વંદન કરી, પોતાને ઉચિતસ્થાને ગુરૂમહારાજની સન્મુખ રાજા પ્રમુખ બેઠા.

જ્ઞાનદિવાકર ગુરૂશ્રીએ તેઓની યોગ્યતાનુસાર, સમયને અનુકુળ ધર્મદેશના આપવી શરૂ કરી.

પ્રકરણ ૬૨ મું.

ધર્મદેશના.

મહાનુભાવો ! આ દુનિયામાં રહેલા જીવો, આ ભવચક્રમાં

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ કરતાં અનેક પ્રકારનાં અસહ્ય દુઃખોનો અનુભવ કરે છે.અનેક યોનિઓમાં (જાતિ–અથવા ઉત્પત્તિસ્થાનમાં) ઉત્પન્ન થાય છે અને વિલય થાય છે.ફરી ઉત્પન્ન થાય છે અને વિલય થાય છે. એમ અરહટ્ટ ચક્રની માફક આ જન્મ, મરણનો અંત આવતો નથી. અંત નહિં આવવાનું કારણ, જીવો પોતે, પોતાને ઓળખી કે જાણી શકતા નથી. અને તેથી આ દુનિયાનાં ક્ષણીક, તુચ્છ, સ્વલ્પ, અને વિરસ પરિણામવાળાં સુખ મેળવવા માટે અનેક પ્રકારનાં પાપો કર્યા કરે છે. પણ તેમને સુખ મળતું નથી. જે મળે છે તે થોડો વખત રહી વિલય થઈ જાય છે, ચાલ્યું જાય છે, નાશ પામે છે, અને છેવટે નિરાશાજ મળે છે.

જે સુખ આવીને ચાલ્યું જાય તે તાત્વિક નજ કહેવાય. તાત્વિક સુખ તો તેજ કહેવાય કે, જેનો કોઈપણ વખત નાશજ ન થાય અને કાયમ બન્યું રહે. આવું તાત્વિક સુખ આ દુનિયાના પાંચ ઇંદ્રિય સંબંધિ વિષયોમાંથી કોઈપણ વખત મળી શકવાનુંજ નથી, છતાં તેને માટે અહોનિશ તેમાંજ પ્રયત્ન કરવો તે ખરેખર અજ્ઞતા કે મૂર્ખતાજ છે.

ખરૂં સુખ પોતાના આત્મા સિવાય કોઇપણ સ્થળે છેજ નહિં. તે સુખ માટે બાહાર પ્રયત્ન નહિ કરતાં, પોતાના સ્વભાવમાં આવવું જોઇએ. અને અંતરમાં ઉછળતા વિષય, લોભ, તૃષ્ણા વિગેરેના કલ્લોલોને ને શાંત કરવાં જોઇએ. તે શાંત થયા સિવાય આત્મશોધનનો (આત્મવિશુદ્ધિ કરવાનો) પ્રયાસ નિરર્થક છે. ધારો કે, એક પાણીનો ભરેલો વિશાળ કુંડ છે, અને તેને તળીએ એક અમૂલ્ય રત્ન પડયું છે, છતાં પાણી ઘણું ડોળું છે

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને પવનની લહરીઓનાં મોજાંઓ વારંવાર તે પાણીને હલાવી રહ્યાં છે. આવી પાણીની મલીન, અને હલન, ચલન, વાળી સ્થીતિમાં તે પાણીને તળીએ પડેલા રત્નને તમે શું જોઇ શકશો ? નહિં. બીલકુલ નહિં દેખાય.

આજ દૃષ્ટાંતે, શુદ્ધ આત્મરત્ન, મન રૂપ પાણીની નીચે (મનથી પણ પર) રહેલું છે. તે મનરૂપપાણી વિષય, કષાયની ડોળાશથી મલીન થયેલું છે, અને અનેક પ્રકારના વિચાર તરંગોથી હાલી ચાલી રહ્યું છે, માટે વિષય કષાયનો અભાવ અને અનેક વિતર્કોની શાંતિ જ્યાંસુધી નહિં થાય ત્યાં સુધી શુદ્ધ આત્મરત્ન જોવાની કે પ્રાપ્ત કરવાની આશા રાખવી વ્યર્થ છે. આજ કારણથી આત્મવિશુદ્ધિ માટે, બાહ્ય અંતરંગ ઉપાધીઓનો ત્યાગ કરવો જોઇએ. તોજ નિત્ય, અવિનાશી આત્મિકસુખ પ્રગટ થાય છે અને નિરંતર સુખી થવાય છે,

હે રાજન્ ! જો સત્ય, સુખની અભિલાષા હોય તો, આ ક્ષણભંગુર દેહ અને વિયોગશીળ રાજ્યાદિમાં અસક્ત ન થતાં આત્મસાધન માટે પ્રયત્ન કરવો, તે તમારાજેવા સમજી મનુષ્યોને યોગ્ય છે.

દેહનો નાશ અવશ્ય છેજ માનવજન્મ ફરી ફરી મળવો મુશ્કેલ છે. આ ક્ષણભંગુર દેહથી પણ ઉત્તમ આત્મધર્મ પ્રગટ થતો હોય તો કયો સમજી મનુષ્ય પ્રમાદ કરે !

ઇત્યાદિ ગુરૂમહારાજ તરફથી ધર્મદેશના સાંભળી, મહાબળ રાજા આત્મસાધન કરવા માટે સાવધાન થયો. આજ પ્રભાતથીજ પોતે સાવધાન થઇ રહ્યો હતો. તેમાં ગુરૂશ્રીના ઉપદેશે વિશેષ વધારો કર્યો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રકરણ ૬૩ મું.

મહાબળ અને મલયાસુંદરી સંયમ માર્ગમાં.

દેશના સાંભળી મહાબળ પરિવારસહિત શેહેરમાં આવ્યેા. અને શતબળ, સહસ્રબળ, તથા મલયાસુંદરી પ્રમુખ કુટુંબવર્ગને બેાલાવી, પેાતાની સંયમમાર્ગ અંગીકાર કરવાની આતુરતા જણાવી.

મલયાસુંદરી તેા પૂર્વજન્મમાં કટુક વિપાકેા સાંભળ્યાં તથા અનુભવ્યાં ત્યારથીજ વિરક્ત થયેલી હતી. કેવળ મહાબળની ઇચ્છાને આધીન થઇનેજ આટલેા વખત ગૃહાવાસમાં રહી હતી. મહાબળનાં આ વચનેા સાંભળી તેના ઉત્સાહમાં વધારેા થયેા. સ્નેહબંધનેાને તેાડી નાંખી મહાબળની સાથે ચારિત્ર લેવા માટે તે તૈયાર થઈ રહી.

કુમાર શતબળ, તથા સહસ્રબળે પિતૃભક્તિને લઈ રાજ્યમાં રહેવા માટે આગ્રહ કર્યેા, પણ મહાબળની આત્મઉન્નતિ માટેની તીવ્ર લાગણી દેખી, કુમારેાને તેની ઇચ્છાને આધીન થવું પડયું.

સાગરતિલકનું રાજ્ય પ્રથમથીજ તેણે શતબળને આપ્યુ હતું એટલે પૃથ્વીસ્થાનપુરના રાજ્યઉપર રાજાતરિકે શહસ્ત્રબળને અભિષેક કર્યેા. રાજા શતબળ, તથા રાજા સહસ્ત્રબળે અષ્ટાન્હિકા મહેાત્સવપૂર્વક, મહાબળ અને મલયાસુંદરીનેા મહાન્ દિક્ષા મહેાત્સવ કર્યેા.

મહાબળની સાથે અનેક રાજપુરૂષેાએ ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

તેમજ રાણી મલયાસુંદરીની સાથે પણ અનેક રાજવર્ગની તેમજ અન્ય સ્ત્રીઓએ ચરિત્ર લીધું.

દિક્ષા લીધા પછી મહાબળાદિ મુનિઓને ગ્રહણ, આસેવનાદિ શિક્ષા અર્થે સ્થીવિર મુનિઓને સોંપવામાં આવ્યાં. તથા સાધ્વી મલયાસુંદરી પ્રમુખને મહત્તરા સાધ્વીને સોંપવામાં આવી.

બન્ને પ્રકારની શિક્ષા પાલન કરતાં, પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં કેટલોક વખત રહી, જ્ઞાનદિવાકર ગુરૂ સાથે મહાબળમુનિએ અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો, સાધ્વી મલયાસુંદરી પણ પોતાની મહત્તરા સાધ્વીસાથે અન્યસ્થળે વિહાર કરી ગયાં.

પુથ્વી તળપર જુદા જુદા સ્થળે વિચરતાં, જ્ઞાન, ધ્યાનથી પોતાના આત્માને કૃતાર્થ કરતાં હતાં. વચમાં, આંતરેઆંતરે પૃ વીસ્થાનપુર અને સાગરતિલકપુરમાં આવી, તે બન્ને પુત્રોને ધર્મમાં ઉત્સાહ પમાડતા, અને વ્યસનસેવનથી નિવારણ કરતા હતા.

ગુરૂ શિક્ષાથી પોતાને કૃતાર્થ માનતા, તે બન્ને ભાઈઓ આપસમાં દૃઢસ્નેહવાન્ થયા, અને ધર્મમાર્ગમાં પણ સાવધાન થયા.

કાળાંતરે તે બન્ને રાજાઓ એટલા બધા ધર્મમાં સાવધાન થયા કે, બીજાઓને પણ તે સત્યમાર્ગનો બોધ કરવા લાગ્યા.

મહાબળ—મહામુનિ ખડગની ધારા સમાન તીવ્ર વ્રતને પાલન કરતાં ક્રમે સિદ્ધાંતના પારગામી થઇ ગીતાર્થ થયા.

આ બોદ્ધારમાટે ભગીરથપ્રયત્ન કરનાર મહાબળ મુનિને, ગીતાર્થ હોવાથી એકાકી વિહાર કરવા માટે પણ ગુરૂશ્રીએ આજ્ઞા આપી. પોતાનાં કલીષ્ટ કર્મ ખપાવવા નિમિત્તે તેઓએ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પણ સમુદાયથી પૃથક થવાનું ઉચીત ગણ્યું. સમુદાયથી પૃથક જીર્ણવનો, જંગલો, સ્મશાન, પાહાડ અને ગિરિકદરા પ્રમુખમાં નિવાસ કરી, નિરતિચાર વ્રત પાલન કરતાં આત્મધ્યાનમાં લીનતા કરવા લાગ્યાં.

આ મહાત્માની આત્મધર્મમાં નિશ્ચળતા મેરૂની માફક હતી. પૃથ્વીની માફક સર્વ પરિષહો સહન કરવાની સહનશીળતા હતી. તેમની મુખમુદ્રા ચંદ્રની માફક સૌમ્ય યાને શાંત હતી. આકાશની માફક તેને કોઇ તરફના આલંબનની જરૂર ન હતી. શંખની માફક રાગાદિકથી નહિ રંગાવા રૂપ નિરંજનતા હતી. પ્રથમ સંવેગરંગમાં અને પછી શાંત રસમાં રહી અંતરંગ શત્રુઓનો (કામ ક્રોધાદિનો) નાશ કરતા હતા. ક્રમે પૃથ્વીતળપર વિચરતાં એક વખત સાગરતિલકપુરના બાહારના વનભાગમાં સંધ્યાવેળાએ, એકાકી મહાબળમુનિ આવી પહોંચ્યા. કલીષ્ટકર્મ ખપાવવાં અને શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રકટ કરવું, એજ જેમનું લક્ષ બીંદુ હતું. તેથી તરતજ તે વનના એક ભાગમાં કાયોત્સર્ગ મુદ્રામાં ધ્યાનસ્થપણે ઉભા રહ્યા.

એ અવસરે ઉદ્યાનનો પાલક માળી, ફરતો ફરતો ત્યાં આવ્યો, તેણે કાયોત્સર્ગ મુદ્રામાં રહેલા તે મુનિને જોયા. જોતાંજ તેણે તેને ઓળખી લીધા. તરતજ ત્યાંથી નીકળી જ્યાં શતબળ રાજા હતો ત્યાં શેહેરમાં આવ્યો. આવીને નમસ્કાર કરી વધામણી આપી કે, મહારાજા ! આપના પૂજ્ય પિતાશ્રી મહાબળમુનિ, એકાકીપણે આપના ઉદ્યાનના એક ભાગમાં આવીને ધ્યાનસ્થપણે રહ્યા છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આ વધામણી સાંભળતાંજ, હર્ષથી રોમાંચિત થયેલા રાજાએ, તે વનપાળને વધામણીમાં વાંછિતદાન આપ્યું. વનપાળ પાછો ગયો. રાજા વિચાર કરવા લાગ્યો. અત્યારે સંધ્યાસમય થઇ ગયો છે. રાત્રીની શરૂઆત થઇ ચુકી છે તો પ્રાતઃકાળે સર્વ પરિવારને સાથે લઇ પૂજ્યપિતાશ્રી ગુરૂવર્યને વંદન કરવા માટે જઇશ. ખરેખર હું ધન્યભાગ્ય છું અને આ શેહેર પણ આજે પવિત્ર થયુ કે, અમારા પુણ્યોદયથી આકર્ષાઈ, આજે ગુરૂમહારાજ આંહી પધાર્યા છે. આ પ્રમાણે બોલતા રાજાએ પગમાંથી પાદુકા દૂર કરી, સાત, આઠ પગલાં સન્મુખ જઇ, ત્યાં રહ્યા છતાંજ, તે દિશાતરફ ઉભા રહી, મહાન્ ભક્તિથી પંચાંગ વંદના કરી અને પૂજ્યપિતાના મુખારવિંદ જોવાની ઉત્કંઠાથી રાજાદિ સર્વ પરિવારે તે રાત્રી ઘણી કષ્ટે પસાર કરી.

પ્રકરણ ૬૪ મું.

કનકવતીએ વેર લીધું.

મલયાસુંદરીને રાક્ષસીનું કલંક આપ્યા પછી, પેટીમાંથી બાહાર કાઢી, મહાબળે તાડના કરી કાઢી મૂકેલી, અને સીન્નતિ હોવાથી વધ નહિ કરેલી કનકવતી, દેશપાર થઇને પૃથ્વીતળપર ફરવા લાગી. ફરતાં ફરતાં કર્મસંયોગે, દુર્દૈવથી પ્રેરાયલી દુઃખણી થઇ આજે આજ નગરમાં આવીને રહી હતી.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

કોઇ પણ કાર્યપ્રસંગે, શહેરની બહાર રહેલા વનમાં તે સંધ્યાસમયે આવી. એટલામાં ધ્યાનમાં રહેલ મહાબળમુનિ તેના જોવામાં આવ્યા. તેને જોતાંજ તેણીએ તેને ઓળખી લીધા. તે વિચારવા લાગી–હા ! સુરપાળ રાજાનો કુમાર, મહાબળ તે આજ દેખાય છે. અરે ! તે વ્રતધારી થયો દેખાય છે ? મારાં કરેલાં સર્વ અકાર્યો આ જાણે છે કદાચ તે મારી સર્વ વાત આંહી પ્રગટ કરશે તો મારી શી ગતિ થશે ? મને રહેવાને મુકામ પણ નહિં મળે અને લોકો કદર્થના કરીને મારશે. ખરી વાત છે. **पाप सर्वत्र शंकिताः** પાપી જીવો સર્વસ્થળે શંકાવાળાજ હોયછે. હું કોઈ એવો ઉપાય શોધી કાઢું કે, જેથી મારા કરેલા અકાર્યની કોઇને ખબર ન પડે. આ પ્રમાણે વિચાર કરતી અને આજુબાજુ નજર કરતી, કાંઇક આશ્ચર્ય પામતી તે અવસરે તો તે, ત્યાંથી ચાલી ગઇ. પણ રાત્રીના અવસરની રાહ જાતી તે પાપિષ્ટા પોતાના મુકામમાં સાવધાન થઈ બેઠી. રાત્રિનો અંધકાર ચારે બાજુ ફેલાયો. રસ્તાઓ મનુષ્યના સંચારવિનાના થયા. એ અવસરે કોઇ નહિં જાણે તેવીરીતે તે ગુપ્તપણે પોતાના મુકામથી બહાર નીકળી આવી. ઘરથી નીકળતાં સાથે અગ્નિનું સાધન પણ સાથે લઇ લીધું હતું. ચાલતાં ચાલતાં જે સ્થળે મહાબળ-મુનિ કાયોત્સર્ગ ધ્યાનમાં ઉભા હતા ત્યાં આવી.

અહા ! સ્થીર આશયવાળો મૂર્તિમાન્ ધર્મજ ઉભો હોય નહિં તેમ તે સંયમી મહાત્મા અત્યારે ધ્યાનમાં લીન થઈ રહ્યો હતો. પણ આ મલીનવાસનાવાળી દુષ્કર્મતીને મન તો સાક્ષાત્ તે કાળરૂપ દેખાતો હતો. ખરી વાત છે જે માણસ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જે વિચારનો હોય, જે સ્થીતિનો હોય, તેને તેવોજ ભાસ થાય છે, તેવોજ અનુભવ થાય છે અને સામાના સંબંધમાં તેવુંજ (પોતાની યોગ્યતા કે સ્થીતિના અનુસારનુંજ) અનુમાન બાંધે છે.

આ અવસરે મુનિને મહાન્ કષ્ટ થવાનું છે.એ દુઃખ આપણાથી કેમ જોવાશે ? એમ ધારીનેજ જાણે શેહેરના દરવાજા બંધ થયા હોય તેમ તે વખતે શેહેરના દરવાજાઓ બંધ થઈ ગયા હતા. મુનીને થનાર કષ્ટ સહન નહિં કરી શકવાથીજ જાણે તે અવસરે નગરલોકોનાં નેત્રો નિદ્રાથી મુદ્રિત થઇ ગયાં હોય તેમ લોકો નિદ્રામાં પડયા હતા. કેવો વિચિત્ર સંયોગ ! કેવું નીકાચકર્મ ! કે કેવો પ્રબળ વૈરભાવ ? ઉદ્યાનનો રખવાળ પણ આ વેળાએ કોઇ પ્રબળ કારણથી હાજર થઈ શકયો ન હતો. લોકોના સંચારના અભાવે ભૂમિભાગ શાંત થયેલો દેખી, કનકવતી પોતાના હૃદયમાં ઘણો હર્ષ પામી.

નજીકના ભાગમાં, કોલસા બનાવવાનિમિત્તે સ્વભાવિકજ કોઇ મનુષ્યે લાકડાં લાવી મૂકયાં હતાં, તેનો મોટો ઢગલો ત્યાં પડયો હતો, તે લાકડાંવડે કરી, કનકવતીએ કાયોત્સર્ગપણે રહેલા મુનીના શરીરને મસ્તકપર્યંત ચારે બાજુએ ઘેરી લીધું. અર્થાત્ તે મુનીની ચારે બાજુ તે લાકડાં ખડકી દીધાં કે, જેથી મુનિનું જરા માત્ર પણ શરીર દેખાઈ ન શકે.

મુનીને આ પ્રમાણે કાષ્ટથી વિંટતા તેણીએ ચતુરગતિનાં નાના પ્રકારનાં દુઃખોથી પોતાના આત્માને ઘેરી લીધો. જન્માંત-

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

રના વૈરાનુબંધથી, નિર્દય થઈ કનકવતીએ ત્યારપછી તે લાકડાની ચારે બાજુએ અગ્નિ લગાવી દીધો.

પોતાનાઉપર મરણાંત ઉપસર્ગ આવેલો જાણી તે મહાત્માએ પણ ત્યાં તેવી અવસ્થામાં ઉભાં ઉભાંજ મનસાથે આરાધના કરી લીધી,

અગ્નિપણ જાણે કનકવતીના પુણ્યસંચયને મૂળથી બાળી નાંખતો હોય તેમ મુનિના શરીરને બાળવાને પ્રવૃત્ત થયો, એ અવસરે મહાબળ મુનિપણ દુઃસહઉપસર્ગને સહનકરતાં પોતે પોતાને બોધ આપવા લાગ્યા.

પ્રકરણ ૬૫ મું.

આત્મા ઉપદેશ અને મોક્ષ.

દેહ, આત્માની ભિન્નતાનું જ્ઞાન આવે વખતેજ સ્પષ્ટ નિર્ણિત થાય છે. આજ પરમ કસોટીનો વખત છે. કલીષ્ટકર્મ ખપાવવાનો વખત આવેજ હોય છે, ઘણા વખતની દૃઢ કરેલ જ્ઞાનને અજમાવવાનું પરમકારણ કોઇક વખતજ મળે છે, શીખેલા ક્ષમા કરવાના પાઠો અત્યારેજ અમલમાં મૂકવા યોગ્ય છે. લાંબા વખતથી દેહદમન કરવાનો અભ્યાસ આવે અવસરેજ ઉપર યોગમાં આવે છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પોતાની ચારેબાજુ લાકડાં ખડકાય છે. ખડકનાર કોણ છે ? શા માટે ખડકે છે, ? તેનું પરિણામ શું આવશે ? અગ્નિપણ લગાડી, લાકડાં બળવા લાગ્યાં. અને શરીરપણ બળવાની તૈયારી છે. બળવા પણ લાગ્યું. આ સર્વ વાત મહાબળ મુનિથી અજાણી નથી. ગુરૂશ્રીએ આગળથી ચેતાવેલ પણ હતો કે, કનકવતી છેવટનો ઉપસર્ગ કરશે. પોતાનું વેર લેશે. તેમ મહાબળ મુનિ પણ અત્યારે જ્ઞાનદૃષ્ટિથી કે ચર્મદૃષ્ટિથી તેને નજરે જુવે છે. આમાંથી નાશી છુટવું હોય તો છુટાય તેવું છે. કનકવતીને શિક્ષા આપવી હોય તો આપવાનું સામર્થ્ય પણ પોતામાં છે. આ શેહેરનો રાજા તે પણ તેમનો પુત્ર અને પરમભક્ત છે. આટલું છતાં આ મુનિએ આવો અસહ્ય ઉપસર્ગ શા માટે સહન કરી હશે ? એ સામાન્ય વાંચનારને અજાયબી ઉત્પન્ન કરનાર છે. અને છે પણ તેવુંજ. પણ આયુષ્ય થોડું અને ઋણાનુબંધ વધારે એટલે બીજો ઉપાય શું. દેહાધ્યાસ કે દેહ ઉપરનો મમત્વ સર્વથા છુટેલ હોવાથી તેનું (દેહનું) ગમે તેમ થાય. મારે તો બંધીખાનામાંથી છુટવું જ. આવી પ્રબળ ઇચ્છાવાન દેહઉપર પ્રેમ શા માટે કરે ? ખરેખર દેહ બંધીખાનુંજ છે. આત્મા આવા મલીન પદાર્થોના કીચડથી આવૃત થયેલો છે. તેના મધ્યમાં પડયો છે. દેહાધ્યાસથી રીબાય છે, ઝુરે છે, અને વારંવાર તેમાં પ્રવેશ, તથા નિર્ગમન કર્યા કરે છે. આવા પરમ દુઃખના કારણભૂત દેહ અને કર્મનો સર્વથા ક્ષય થતો હોય. ફરી પાછું આવા દેહમાં આવવાનું, સહાને માટે બંધ થતું હોય, તો આવા દેહ બંધીખાનામાંથી છુટવાની કોણ આનાકાની કરે ! આત્મદશામાં દેહ દશાનુ ભાન પણ ન હોય. ઉક્ષેપા પણ પ્રબળ,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ભાવીનિર્માણ પણ તેવું. ઇત્યાદિ અનેક કારણો, આ ઉપસર્ગ સહન કરવામાં ગણી શકાય. વિશેષ કારણ તો તે મહાત્માજ જાણે.

આવા ઉપસર્ગ પ્રસંગે આત્મજાગૃતિની પુરણ જરૂર છે, તે જાગૃતિ આ મહાત્માને હતી. વિશેષ જાગૃતિમાટે પોતેજ પોતાને દ્રઢતા કરતા ચાલ્યા. હે જીવ ! શુભ ભાવ રૂપ વાહાણઉપર તું ઘણા કાળથી ચકેલ હોવાથી, હવે સંસારસમુદ્રનો કિનારો પામવાની તૈયારી છે. આ સામેજ દેખાય છે. સદ્‌ભાવના રૂપ વાહાણને શુધ્ધ ચિત્તરૂપ વાયુવડે પ્રેરણા કર કે, આ વાહાણ તને હમણાંજ કિનારાપર લાવી મુકશે. સમુદ્ર તરી આવ્યો છે. હવે આ ખાડીમાં કે ખાબોચીયામાં તું ન બુડીશ. હે જીવ ! નરક, તિર્યંચાદિ ગતિઓમાં તે અસહ્ય દુઃખો સહન કર્યાં છે. તે યાતનાઓનો વિચાર કરતાં આ યાતના, તેની આગળ શી ગણતીમાં છે ? આ સ્ત્રી ઉપર તું બીલકુલ અશુભચિંતન ન કરીશ. કર્મ ઉન્મુલન કરવાના કાર્યમાં આ સ્ત્રી તને ખરેખર મદદગાર થઇ છે અને તેથી તે, તારા એક પરમ મિત્રસમાન છે. હે ચેતન ! તું જે દેહમંદિરમાં રહ્યો છે. તે તારાથી જુદું છે. આ બાહ્ય ઘર બળવાથી તું બળવાનો નથી. તારો નાશ થવાનો નથી. તું અમર અને અરૂપો છે. આ અગ્નિ પુર્વસંચિત મલને વિશુદ્ધ કરેછે, બાળીને રાખ કરેછે એટલે તે પણ અહિતકર નથી. ઇત્યાદિ પ્રબળભાવનાના બળથી કનકવતીઉપરથી દ્વેષભાવ અને દેહઉપરથી મમત્વભાવ શાંત કરી, સમભાવની સરલ શ્રેણિએ તે મહાત્મા મહાબળ મુનિ અપ્રમત્ત [illegible]

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

દન જુદોજ અનુભવાયો. આ આત્મસ્થિતિમાં ઘાતિકર્મનો ક્ષય થતાંજ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. બાહારથી લાકડાનો અગ્નિ પ્રજ્વલીત થઇ રહ્યો છે અને આંતરમાં શુકલધ્યાનાગ્નિ જાજ્વલ્યમાન થઇ રહ્યો હતો. આ આંતર અગ્નિની મદદથી ભવોપગ્રાહી (બાકી-નાં ચાર કર્મો) કર્મો પણ બળીને ભસ્મીભુત કરી નાખ્યાં.

થોડાજ વખતમાં તે મહાત્મા મહાબળમુનિ, અંતકૃત્ કેવ-લી થઇ, કર્મથી સર્વથા નિવૃત્તિ પામી મોક્ષે ગયા. અને નિરં-તરને માટે તે પવિત્ર આત્માએ જન્મ, જરા, મરણાદિ કલેશોને જલાંજલી આપી.

પ્રકરણ ૬૬ મું.

શતબળનો વિલાપ.

આતો મહાત્મા પુરૂષોનો સીંહનાદ છે કે, જેકાલે કરવાનું હોય તે આજે કરો અને આજે કરવાનું હોય તે હમણાં કરો. એક મુહુર્ત્ત જેટલા ટુંકા વખતમાં પણ અનેક વિઘ્નો આવે છે. માટે આવતા વખતની રાહ ન જુઓ. મુલત્વી રાખ્યાનાં માઠાં ફળો ઘણી વખત મનુષ્યોને અનુભવવાં પડે છે. એક વખત સ-ખત છક્કડ લાગ્યાસિવાય આઘાતનો ખરો અનુભવ સમજવામાં નથી આવતો. પાછળથીજ મનુષ્યોને ડાહાપણ આવે છે કે, અમે આ કામ તરત કર્યું હતો ઘણું સારૂં થાત.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

પ્રાતઃકાળ થતાંજ પિતૃદર્શનાર્થે (ગુરૂદર્શનાર્થે) અતિ ઉત્કંઠિત શતબળરાજા પરિવારસહિત ઉદ્યાનમાં આવ્યો. આજુ બાજુ તપાસ કરતાં મુનિ તેમના દેખવામાં ન આવ્યા, પણ જે ઠેકાણે તે મુનિ ઉભા હતા, તે સ્થળે એક રાખનો ઢગલો તેમના દેખવામાં આવ્યો, અને તે ઢગલામાં કોઇ મનુષ્ય ભસ્મીભુત - થયું હોય તેવા નિશાની દેખાઈ. ઘણી બારિક તપાસ કરતાં જણાઈ આવ્યું કે, તે મુનિનું શરીરજ બળીને રાખ થયું હતું. આ દુઃખદાઇ વર્તમાન (સમાચાર) જણતાંજ રાજા મુર્ચ્છા ખાઇ જમીનપર પડી ગયો. કેટલીકવારે મુર્ચ્છા શાંત થતાં, કોપ કરી રાજા બોલવા લાગ્યો કે, અરે ! ભવભ્રમણથી નિર્ભય થયેલા અને નિષ્કારણ વૈરી સરખા કોણે આ મુનિને આવો દુઃખ દાઈ ઉપસર્ગ કર્યો ?

આમ બોલવાની સાથે તે રાખના ઢગલા તરફ નજર કરતાં પિતૃવત્સલ રાજા ફરી પાછો મુર્ચ્છાવશ થઇ પડયો. મનોવૃત્તિને ઘણી શાંત કરવા માંડી પણ તે શાંત ન થઈ. ત્યારે રાજા મુક્તકંઠે વિલાપ કરવાસાથે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો. હા ! હા ! હતાશ શતબળ, તું કેટલો બધો નિર્ભાગ્ય ? દુર્લભ પિતૃ ચરણ કમળને પામ્યા છતાં પણ પ્રમાદના કારણથી, તત્કાળ આવી વંદન ન કરી શક્યો. હે પુજ્યપિતા ! આપની કરૂણાર્દ્ર પવિત્ર દૃષ્ટિ મારા ઉપર ન પડી. મેં મારા કર્ણપુટદ્વારા આપના મુખથી દેશના અમૃતનું પાન ન કર્યું. એક રાંક (દરિદ્ર) મનુષ્યના મનોરથોની માફક મારા હૃદયના મનોરથો વિલીન થયા હે. પુજ્યગુરૂ ! હું આજેજ નિરાધાર થયો.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આજેજ નિર્નાથ થયો. મારા સર્વ મનોરથો મનમાંજ રહી ગયા. હા ! હા ! પૂજ્યપિતા, મારા રાજ્યમાંજ અને મારી હૈયાતીમાંજ, નજરે પણ ન જોઈ શકાય તેવી આપની અવસ્થા થઇ. અરેઅર હું નીર્ભાગ્યજ કે, આપનો સમાગમ બીલકુલ ન થયો. ધિક્કાર થાઓ, મારા જેવા પ્રમાદીઓને કે, તત્કાળ કરવા લાયક કાર્યો આગામી કાળઉપર મુલ્તવી રાખે છે. જો હું કાલે સંધ્યાસમયેજ આંહી આવ્યો હત તો, પૂજ્યપિતાશ્રીનો મેળાપ, તેમનાં દર્શન, અને ઉપદેશશ્રવણ આદી સર્વ લાભની પ્રાપ્તિ થાત.

આ પ્રમાણે વિલાપ કરતા રાજાએ ભ્રૂકુટીના વિક્ષેપથી સુભટોને જણાવ્યું કે, અરે, મારા સુરવીર સુભટો ! તમે તે પાપી ના પગલે પગલે જાઓ અને આ અનર્થ કરનારને આંહી જીવતો પકડી લાવો.

રાજાનો હુકમ થતાં જ સંખ્યાબંધ સુભટો ચારે બાજુ નીકળી પડયા. પગલાના જાણકાર સુભટો પગલે પગલે આગળ વધ્યા. અને અનુક્રમે તે પગલું એક ખીણના ભાગમાં જઇ અટકયું. સુભટો તે ખીણમાં ઉતરી પડયા. ત્યાં તપાસ કરતાં એક ભાગમાં છુપાઇ રહેલી કનકવતી તેમના દેખવામાં આવી. તેને પકડીને સુભટો રાજાપાસે લાઇ આવ્યા. રાજાએ તાડના કરી તે સ્ત્રીને પૂછયું કે, તે આ મુનીને શા કારણથી જીવતાં બાળી દીધા ? ઘણો માર પડવાપછી તેણે પોતાનું કરેલ સર્વ અકાર્ય સત્ય જણાવી આપ્યું. શતબળ રાજાએ નાના પ્રકારનાં મારથી તે કનકવતીને મારી નંખાવી. તેણીએ પણ પોતાના દુષ્ટ કર્મનું ફળ કર્માનુસાર મેળવ્યું. મરણ પામીને છઠ્ઠી નરકે નારકીપણે તે ઉત્પન્ન થઇ, અને ત્યાં નાના પ્રકારના દુઃખના ભાજન

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ભૂત થઇ.

કનકવતીને મારવાથી કાંઇ રાજાનો શોક ઓછો ન થયો. તેનો કારી ઘા ન રૂઝાયો. પિતની અને ગુરૂની ખોટ ન પુરાઇ. પ્રધાનપુરૂષોએ તેને ઘણો સમજાવ્યો, પણ તેણે એક ક્ષણ માત્ર પણ પિતૃશોક મૂકયો નહીં.

પુજ્ય પિતાનું મરણ આવી વિષમ રીતે થયું જાણી, સહસ્રબળ રાજાપણ શોક સમુદ્રમાં ડુબી ગયો. આ બન્ને રાજાઓને પિતાનો શોક, રામલક્ષમણના શોકની માફક કે, કૃષ્ણ બળભદ્રના શોકની માફક સાલવા લાગ્યો. તેઓએ રાજ્યના તમામ સુખને જલાંજલી આપી. સારૂં ખાવું, સારૂં પીવું, સારાં વસ્ત્રો પહેરવાં, હસવું કે આનંદથી બોલવું તે સર્વ તેમ મૂકી દીધું, સર્વ દિશાઓ તેમને શુન્ય લાગવા માંડી, તેમજ કોઈ પણ રથળે તેઓને રતી ન મળી, કેવળ શોકની ગમગીનીમાં બન્ને ભાઇઓ બેહોનીશ રહેવા લાગ્યા, અને રાત્રદીવસ પિતાનું મરણ અને તેના ગુણો સંભારવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે આ બન્ને રાજાની સ્થીતિ દેખી, પ્રધાનમંડળ પણ વિચારમાં પડયું કે, હવે આ રાજાઓને શોકથી કેવી રીતે મુક્ત કરવા ?

પ્રકરણ ૬૭ મું.

મહત્તરા સાધ્વી મલયાસુંદરી.

" કેળવણીની કે, યથાસ્થાન નિયોજનની તો બલીહારી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

છે. જે કાર્ય ઘણા લાંબે કાળે અને દુઃશકયતાથી મનુષ્યો કરી શકે છે, તે કાર્ય દાહક સ્વભાવવાળો અને અસ્પષ્ટ ચૈતન્યવાળો અગ્નિ ઘણા થોડા વખતમાં અને સુશકયતાથી કરી શકેછે. વીજળીની અને અગ્નિની મદદથી ચાલતા તાર, ટેલીફોન, રેલવે સ્ટીમર, મીલો, અને અનેક પ્રકારના સંચાઓ, આ સર્વ દૃષ્ટાંતો પ્રત્યક્ષ અત્યારે આપણા સર્વના દેખવામાં આવે છે. તેમજ પાણી અને વાયુની મદદથી પણ તેવાં અશકય કાર્યો બની શકે છે. હિંસક સ્વભાવવાળાં સિંહ, વ્યાઘ્રાદી પશુઓ પણ કેળવણીના પ્રતાપથી પોતાના સ્વભાવને એક બાજુ મુકી મનુષ્યોની સાથે હળી મળીને રહેતા દેખવામાં આવે છે. સ્વાતી નક્ષત્રનું પાણી યથાસ્થાન (છીપમાં) સ્થીતિ પામવાથી મોતી જેવી સુંદર અને બહુ મુલ્યની વસ્તુ પેદા કરે છે. આ વિચાર કરનારને સ્પષ્ટ સમજાશે કે, આ સર્વ કાર્યની સિદ્ધિ તે, તે, વસ્તુને યથાયોગ્ય કેળવી જાણવાથી અને યથાસ્થાન નીયોજીત કરવાથીજ થઈ શકે તેમ છે, જ્યારે અસ્પષ્ટ ચૈત્તન્યવાળાં પાણી, અગ્નિ વાયુ અને પશુઓને પણ તેમના સ્વભાવમાં ફેરફાર કરાવી શકાય છે. તેમની શકિતમાં વધારો કરી શકાય છે અને અનેક મનુષ્યોને ઉપયોગી બનાવી શકાય છે, તો પછી સ્ત્રીઓને કેળવી જાણવાથી કે યથાસ્થાન ઉત્તમ સહવાસમાં નિયોજીત કરવાથી તેમની શકિતમ વધારો, સ્વભાવમાં ફેરફાર અને અનેક મનુષ્યોને ઉપકાર કર્તા તરીકે કેમ ન બનાવી શકાય ? અવશ્ય બનાવી શકાયજ."

સાધ્વી મલયાસુંદરી, નિર્મળ ચરિત્રનું પાલન કરતાં, અને સાથે જ્ઞાનાભ્યાસ કરતાં, અનુક્રમે અગીયાર અંગ પર્યંતનું જ્ઞાન મેળવી શકી. તેણે તત્ત્વજ્ઞાનમાં ઘણો ઉંડો પ્રવેશ કર્યો હતો

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અને તેથીજ અનેક ભવ્ય જીવોને ઉત્તમ બોધ આપતી તે પૃથ્વી તળપર વિચરતી હતી. જ્ઞાનની સાથે તે મહાશયા તીવ્ર તાપ-શ્ચર્યા પણ કરતી હતી. કર્મકલેશને દૂર કરવા માટે તે અહોનિશ પ્રયત્ન કર્યા કરતી હતી. નવીન કર્મબંધ થતો અટકાવવા માટે પણ તેટલેાજ પ્રયત્ન કરતી હતી. કેમકે કર્મનાં ભયંકર ફળેા આ ભવમજ અનુભવવાં પડયાં હતાં, તે વખત અને દુઃખને તે ભુલી ગઇ ન હતી.

જ્ઞાન, ક્રિયામાં નીરંતર પ્રયત્ન કરતાં આ મહાશયાને અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. ગુરૂમહારાજે તેમને વિધિપૂર્વક મહત્ત-રાની (સર્વ સાધ્વીઓમાં મુખ્ય, આગેવાન, વીતરાગની આજ્ઞા મુજબ સર્વ સાધ્વીઓને પ્રવર્તાવનારની) પદવી આપી.

અવધિજ્ઞાનના પ્રકાશની મદદથી મનુષ્યેાના સંદેહરૂપ અંધકા-રને દૂર કરતી, અને ભવ્ય જીવરૂપ કમળને વિકસિત કરતી, તે મહાનુભાવા મહત્તરા પૃથ્વીતળપર ઉગ્ર વિહારે વિચારવા લાગી.

જ્ઞાનાલેાકથી (જ્ઞાનપ્રકાશથી (મહાબળ મુનિનું નિર્વાણ થયેલું જાણી, અને તે દુઃખથી શેાકસાગરમાં ડુબેલા શતબળ રાજાને દેખી, તેમનેા ઉદ્ધાર કરવા નિમિત્ત સાધ્વી મલયાસુંદરી, અનેક સાધ્વીના પરિવારસહિત વિહાર કરતાં, ક્રમે સાગરતિલક શેહેરમાં આવી, અને પેાતાને લાયક વસતીમાં [મુકામમાં] નિ-વાસ કર્યો.

પેાતાની માતા મહત્તરા મલયાસુંદરીનું આગમન સાંભળી શતબળને ઘણેા હર્ષ થયેા. રાજા શતબળ પેાતાના પરિવારસહિત, તત્કાળ તે મહત્તરાને વંદન કરવા આવ્યેા. વંદના કરી પેાતાને

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

ઉચિતસ્થાને પરિવાર સહિત ધર્મશિક્ષા સાંભળવા બેઠો.

પ્રકરણ ૬૮ મું.

સાધ્વી મલયાસુંદરીનો ઉપદેશ.

અમૃતસરીખાં મધુર વચનોએ, અને પ્રસન્ન મુખે સાધ્વી મલયાસુંદરીએ ઉપદેશ આપતા જણાવ્યું કે, વત્સ, શતબળ, મનુષ્યદેહની ક્ષણભંગુરતા, આયુસ્થની અલ્પતા, અને સંયોગની વિયોગશીલતા શું તું ભુલી ગયો ? જગતમાં આ દેહથી કોણ અમર રહ્યો છે ? અનંતબળ ધારી તીર્થંકરો પણ આ દેહથી, શું વિયોજીત થયા નથી ?

મહા સત્વવાન્ જીવોમાં શિરોમણિતુલ્ય તારા પિતા મહાબળમુની, તે સ્ત્રીના ઉપસર્ગ કરવા પછી, કેવળજ્ઞાન પામી ત્યાં તેજ અવસરે નિર્વાણપદ પામ્યા છે.

જેને માટે ધન, સ્વજન, કલત્ર, પુત્રાદિ સર્વ વસ્તુઓનો ત્યાગ કરવામાં આવે છે, જેને માટે તપશ્ચર્યાદિ દુષ્કર ક્રિયાઓ કરી મહાન્ દુઃખો સહન કરવામાં આવે છે, તેવું દુર્લભ, ઉત્તમ અને શાશ્વતસ્થાન તેમણે પ્રાપ્ત કર્યું છે. આ સર્વ ભવપ્રપંચને સદાને માટે તેમણે જલાંજલી આપી છે. તેવા પવિત્ર પિતાને માટે તું હજીસુધી શોક શામાટે કર્યા કરે છે !

પોતાના કોઈપણ વહાલા માણસને મહાન્ નિધાનની પ્રાપ્તિ થઇ હોય તો શું વહાલાપણાનો દાવો કરનાર માણસને તેનાથી

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આનંદ થાય કે શોક થાય ! જો શોક થાય તો તે તેનો વાલેસરી કહી શકાય ? નજ કહી શકાય. તેવીજ રીતે તારા પિતાને કેવળ જ્ઞાનરૂપ આત્મનિધાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે, તો તેથી તને આનંદ થવો જોઈએ કે શોક ? આનંદજ થવો જોઇએ.

પોતાનો કોઈ ઇષ્ટ-સંબંધી ઘણા કાળથી બંધીખાનામાં પડયા હોય અને અકસ્માત્ તે બંધીખાનામાંથી છુટવાની વધામણી મલે, તો તેથી તેને આનંદ થશે કે શોક ? તેવીજ રીતે તારા પુજ્ય પિતાનો આ સંસારબંધી ખાનામાંથી સદાને માટે છુટકારો થયો છે, તો તેથી તને આનંદિત થવું જોઇએ કે, આમ શોક કરવો જોઈએ ?

રાજન્ ! પોતાનો કોઇ ગાઢ સંબંધી મહાન્ વિપત્તિમાંથી મુક્ત થયો હોય તો તેથી આનંદ થાય કે શોક થાય ? આનંદજ થવો જોઇએ. તેવીજ રીતે તારો પીતા સંસારચક્રમાં અનંતવાર સહન કરવી પડતી, જન્મ, જરા, મરણ, રોગ, શોક, આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિરૂપ વિપત્તિથી સદાને માટે વિમુક્ત થયો છે તો શું આ વેળાએ તને આનંદ ન થવો જોઇએ !

રાજન ! પોતાનો કોઇ ઇષ્ટ સંબંધી ઘણા વખતથી રોગે પીડાતો હોય, અને દૈવસંયોગે તે એક વખત સદાને માટે સર્વથા નીરોગી થાય તો શું તેના સબંધીને તેથી હર્ષ ન થાય ? થવોજ જોઇએ. તેમ તમારો ઇષ્ટ સંબંધી પિતા મહાબળ, અનાદી કાળથી કર્મરોગથી પીડાતો હતો, તે હમણાં સર્વથા સદાને માટે કર્મરોગથી મુકત થઇ, અજરામરૂપ નિરોગ અવસ્થા પામ્યો છે, તો આવા આનંદી વર્તમાનથી તમને આનંદ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

થવો જોઇએ. અત્યારે તમોને મહોત્સવનો વખત છે તેને ઠેકાણે આમ શોકમાં ગમગીન થઈ રહેવું, તે કોઈપણ રીતે તમારા જેવા સમજુને લાયક નથી. હે રાજન્! હું જાણું છું કે, તમારા પિતાને અગ્નિથી દુઃસહ પીડા થઈ હશે, તે કારણથી તમને વધારે દુઃખ લાગી આવે છે, પણ તે અગ્નિની પીડા તમારે ચિંતવવા જેવી નથી. કેમકે, સંગ્રામપર ચડેલા અને જયશ્રીની ઇચ્છાવાળા સુભટો, શું શત્રુઓ તરફના પ્રહારને નથી સહન કરતા ! અર્થાત્ કરેજ છે. તેવીજ રીતે કર્મશત્રુ સામે સંગ્રામ કરતાં અને શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપરૂપ જયલક્ષ્મીની ઇચ્છાવાળા તમારા પિતાને પરિષહ કે ઉપસર્ગરૂપ શત્રુના પ્રહારો લાગ્યા છે, તથાપિ આત્મગુણરૂપ જયલક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થયેલી હોવાથી તેવા અમૂલ્ય લાભની આગળ, આ પરિષહોકે ઉપસર્ગો તેમને તે વખતે કાંઇ પણ ગણતીમાં હોયજ નહિં..

અથવા વિદ્યા સિદ્ધ કરનાર પુરૂષો, વિદ્યા સિદ્ધ કરતાં અત્યંત દુઃસહ દુઃખ કે, ઉપસર્ગો સહન કરે છે. કેમકે, કષ્ટ સહન કર્યા સિવાય અદ્‌ભુત વિદ્યાસિદ્ધિ મળી શકતી નથી. તેવીજ રીતે આત્મવિદ્યા સિદ્ધ કરતાં તમારા પિતાને દુઃસહ દુઃખો સહન કરવાં પડયાં છે તથાપિ તેમને આત્મવિદ્યા પુર્ણ સિદ્ધ થઈ છે, એટલે તે દુઃખ તેમને દુઃખરૂપ લાગ્યાં નથી.

હે રાજન્! ' હું પિતાના ચરણારવિંદને નમસ્કાર ન કરી શકયો ' આ કારણથી તમને અધૃતિ થાય છે, પણ આ અધીરજ કરવા યોગ્ય નથી કેમકે તું સદાને માટે પિતૃભકિત છે. પિતાની આરાધના કરવામાં તું નિરંતર આસકત છે.માટે સાક્ષાત્ પિતાની

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

આરાધના કરવાથી જે લાભ મેળવી શકવો યોગ્ય હતો, તે લાભ તેં તારા પરિણામની વિશુદ્ધિવાળા ભાવથી મેળવી લીધો છે. અને હજી પણ મેળવીશ. માટે પિતાસંબંધી શોકનો ત્યાગ કર. સંસારની વિચિત્ર સ્થીતિનો વિચાર કર. શોક કરવાથી મનુષ્યો પોતાનું રક્ષણ કરી શકતા નથી. આ ભવવાસને દુઃખના ઘરરૂપ જાણ. આ સંબંધોને સ્વપ્ન સદશ સમજ. લક્ષ્મીને વિદ્યુત્‌ની માફક ચપળ જાણ અને જીવિતવ્ય પાણીના પરપોટાની માફક ક્ષણભંગુર સમજ. રાજન્ ! ગુરૂશિક્ષા ગ્રહણ કરવામાં વિચક્ષણ તમારાજેવા વિવેકી પુરૂષો પણ, જ્યારે આવી રીતે શોક કરશે ત્યારે ધૈર્ય અને વિવેક કયાં જઈને રહેશે ! તેઓને કોનો આશ્રય !

આ પ્રમાણે મહત્તરા મલયાસુંદરીએ રાજા શતબળને પ્રતિબોધ આપ્યો તેનાં અતિશાયિક વચનોની એટલી બધી પ્રબળ અસર થઈ કે, રાજા શતબળ શોકરહિત થઇ ધર્મ ધ્યાનમાં સાવધાન થયો.

મહત્તરા પોતાના કલ્પની મર્યાદાપ્રમાણે જેટલા દિવસ પર્યંત સાગરતિલકપુરમાં રહ્યાં તેટલા દિવસ પર્યંત રાજા સતબળ નિરંતર વંદન અને ધર્મશ્રવણ નિમિત્તે તેમની પાસે આવતોજ રહ્યો. જે સ્થળે મહાબળ મુનિમોક્ષ ગયા તે સ્થળે શતબળે એક મંદિર બંધાવ્યું અને તેમાં મહાબળ મુનની મૂર્તિ સ્થાપન કરી વિવિધ પ્રકારના મહોત્સવો કર્યા.

મહત્તરા મલયાસુંદરીએ, તે શહેરના લોકોને અનેક પ્રકારે ઉપકાર કરી અને રાજાને ધર્મમાં સાવધાન તથા સ્થીર કરી,

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

અન્ય સ્થળે વિહાર કર્યો.

પ્રકરણ ૬૯ મું.

મલયાસુંદરીનું પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આગમન.

અવધિ જ્ઞાનના પ્રકાશથી સહસ્ત્રબળરાજાને પણ શોકમાં બરકાજ થયેલો દીઠો, તેને પણ શોકથી મુકત કરવા અને ધર્મકાર્યમાં સાવધાન કરવા નિમિતે સાધ્વી મલયાસુંદરીએ પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં જવું ઉચિત ધાર્યું. પરોપકાર અને આત્મા ઉદ્ધાર એજ મહાન્ પદને પામેલા જીવોનું કર્તવ્ય છે. એમ સમજી અનુક્રમે ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતાં, મહતરા પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આવી પહોંચ્યાં.

પરોપકાર પ્રવીણ ધર્માત્માએ ધર્મોપદેશની આપી, સહસ્ત્રબળરાજાને પરિવાર સહિત, પ્રતિબોધ પમાડયો, અને ધર્મમાર્ગમાં સ્થીર કર્યો,

મહતરાને વંદન કરવાને ઉત્સુક થયેલો શતબળરાજા પણ ભાઈના સ્નેહથી પૃથ્વીસ્થાનપુરમાં આવી પહોંચ્યો. ત્યાં આવ્યા પછી બન્ને ભાઇઓ નિરંતર મહતરાને વંદન, ધર્મશ્રવણ, અને એકાગ્રતાથી ધર્મ સેવન કરવા લાગ્યા.

તેઓનું ધર્મશ્રદ્ધાન ઘણું ઉત્કૃષ્ટ હતું. ત્રિકાલ જીન પુજન કરતા. સુપાત્રમાં દાન આપતા. યથાશકિત તપશ્ચરણ કરતા. વિવિધ પ્રકારે સંઘની ભકિત અને વાત્સલ્ય કરતા હતા ગરિબ. અનાથોને માટે ઠેકાણે ઠેકાણે અન્નક્ષેત્ર ખુલ્યાં હતાં.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

જીવહિંસા અને અધર્મ માર્ગે પ્રવર્તન થતા લોકોને તેઓ મના કરતા હતા.

તે બન્ને રાજાઓએ પોતાના દેશના દરેક શહેરમાં અને દરેક ગામમાં જીનભુવનો બંધાવી, આખા રાજ્યની પુથ્વીને, જીનેશ્વર ભગવાનના પવિત્ર, સ્મરણીય નામથી મંડિત કરી દીધી. તે ચૈત્યોમાં સ્નાત્ર પુજા મહોત્સવ તિર્થોમાં રથયાત્રા અને અષ્ટાન્હિકા મહોત્સવ વિગેરે ધર્મકર્તવ્યો સદાને માટે શરૂ કરી દીધાં.

પરસ્પર દૃઢ સ્નેહવાળા અને ધર્મધુરાના ભારને વહન કરવામાં ધોરેય તુલ્ય, બન્ને ભાઈઓ ધર્મ ઉન્નતિ કરતા, આનંદમાં મગ્ન રહી સુખમાં દિવસો પસાર કરવા લાગ્યા.

રાજાને પગલે ચાલવાવાળા અન્ય લોકે પણ ધર્મનું સેવન કરવા લાગ્યા. ખરી વાત છે 'યથા રાજા તથા પ્રજા'. એ અવસરે, સૂર્યોદય વેળાએ જેમ તારાઓ સ્ફુરાયમાન થતા નથી તેમ અન્ય ધર્મો સ્ફુરાયમાન થતા જણાતા ન હતા.

મહતરા મલયાસુંદરી પણ આવી રીતે અનેક જીવોને ધર્મમાં સ્થીર કરી, અન્ય જીવોને ઉપકાર કરવા અર્થે, અન્ય થળે વિહાર કરી ગયાં.

પ્રકરણ ૭૦ મું.

મહત્તરાનું દેવલોકગમન—અને ઉપસંહાર.

પૃથ્વીતળપર અનેક વર્ષપર્યંત ઉગ્રવિહારે મલયાસુંદરીએ

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

વિહાર કર્યો. તેટલા અવસરમા તેણે અનેક જીવોને ધર્મમાર્ગમાં જોડયા. તેના ઉગ્ર તપઃતેજ અને નિર્મળ બ્રહ્મચર્ય આગળ સર્વ કોઇને નમવું પડતું હતું. તેનું ચારિત્ર નિર્દોષ હતું. તેની વિશુદ્ધિ અપુર્વ હતી. તેની વાણી અમોઘ હતી. તેની વાણી અમૃત વર્ષાવતી હોય તેવી મીઠી અને શાંતિદાયક હતી, તેની મુખમુદ્રા શાંત અને આનંદી હતી. રાજતેજ અને તપઃતેજ બન્ને ભેગાં હોવાથી, તેની ધર્મદેશનાની અસર લોકોઉપર ચમત્કારીક રીતે થતી હતી. તે મહતરાને દેખતાંજ કઠોર હૃદયવાળા મનુષ્યોને પણ પૂજ્યબુદ્ધિ ઉત્પન્ન થતી હતી.

શ્રમણ ધર્મનું પાલન કરતાં, તપ, યોગ, જ્ઞાન, અને ધ્યાનવડે ઘણાં કર્મ ખપાવી દીધાં હતાં, નિર્મળ અવધિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. હજી શેષ કર્મ બાકી હતાં. તેવામાં અવધિજ્ઞાનથી તપાસતાં આ દેહમાં રહેવારૂપ આયુષ્ય ઘણુંજ સ્વલ્પ રહેલું પોતાના જાણવામાં આવ્યું. એજ અવસરે તત્વજ્ઞ મહતરાએ અંત્ય વખતની આરાધના કરી લીધી. અને ધર્મ ધ્યાનમાંસાવધાન રહી, આત્માનંદમાં ઝીલવા લાગી. આ શુભભાવમાં માનવદેહ સંબંધી આયુષ્ય પુર્ણ થતાં, મહત્તરા મલયાસુંદરી, આ દેહનો ત્યાગ કરી, અચ્યુત નામના બારમા દેવલોકે દેવપણે ઉત્પન્ન થઇ, દેવ આયુષ્ય પુર્ણ કરી, મહા વિદેહ ક્ષેત્રમાં, ઉત્તમ કુળમાં, માનવદેહ પામી, ચારિત્ર લઇ, કેવળજ્ઞાન પામી, નિર્વાણ પામશે.

આ પ્રમાણે આ મહાસતી મહત્તરા મલયાસુંદરીનું જીવન ચરિત્ર અહીં પૂર્ણ થાય છે. આ ચરિત્રમાંથી વાચકોને ઘણું.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

સમજવાનું મળે તેમ છે. કેટલીક વાતો ત્યાગ કરવા જેવી છે. અને કેટલાક સદ્‌ગુણો અનુકરણ કરવા લાયક છે. સારાં, ખોટાં પાત્રોની ભલાઇ બુરાઈ તરફ ટીકા કરવા ન બેસતાં કે, તેના પ્રાપંચીક વ્યવહારો તરફ ન આકર્ષાતાં; દોષત્યાગ અને ગુણાનુરાગવાળી દ્રષ્ટી રાખી, હંસની માફક સારગ્રહી લક્ષથી આ ચરિત્ર વાંચનારને સારો લાભ થવા સંભવ છે. વસ્તુ એકની એકજ, પણ યોગ્યતા વિશેષે ગુણ, દોષની પ્રાપ્તિ થાય છે. પાણી એકનું એકજ. પણ ગાયના પેટમાં જતા તેનું દુધ થશે અને સર્પાદી ઝેરી જાનવરના પેટમાં જતાં તે વિષપણે પરિણમશે. આ ચરિત્રમાંથી સમજવા જેવું, ત્યાગ કરવા જેવું અને અનુકરણ કરવા જેવું શું છે, તે વિચાર વાચકોની બુદ્ધિઉપર મૂકવામાં આવે છે. બુદ્ધિમાનો અવશ્ય તે વાતનો ફડચો કરશે. રસોઇની સર્વ સામગ્રી તૈયાર કરી આપીને તે બનવાનું કામ તો અવશ્ય ભોજન કરનારને સોંપવું જોઇએ. તેમ આ ચરિત્ર લખી આપી, તેમાથી હેય, જ્ઞેય, ઉપાદેય (ત્યાગ કરવા લાયક, જાણવા લાયક, અને ગ્રહણ કરવા લાયક) શોધી કાઢવા જેટલી મહેનત વાંચનારની બુધ્ધિનેજ આપવીજ. અને તેમ કરવાથી વાંચનારની બુધ્ધિમાં વધારો થશે. તેમજ આત્માની છુપી રહેલી શકિત બહાર આવશે. એમ ધારી તે વિષે સહજ ઈસારો કરી આંહી વિરમવું ઉચીત ગણ્યું છે. શ્રીમાન્ પાર્શ્વનાથ તીર્થંકરના મોક્ષ દિવસથી સો વર્ષ જવા પછી આ ચરિત્રના નાયક, નાયિકા, મહાબળ અને મલયાસુંદરીની હૈયાતી આ પૃથ્વીતળપર હતી. આ મલયાસુંદરીનું ચરિત્ર, શ્રીમાન્ કેશીગણધરે જેમ શંખ રાજાની પાસે કહ્યું હતું તેમ, મેં પણ તમારી આગળ તે અનુસાર જણાવ્યું છે.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust

इत्यागमिक श्री जयतिलक सूरिभि, गीर्वाण भाषा ग्रथित ज्ञानरत्नोपाख्यान मलयसुंदरी चरितानुसारेण, पं. कमलविजय गणि विनेयेन, पं. मुनि केशरविजय गणिना, गुर्जर भाषा संस्कृतं मलयसुंदरी चरितं, दक्षिण देशालंकारभूत पूर्णाख्य (पुना) वत्तने, एकोनविंशति शत चतुष्षष्टि विक्रम संवत्सरे, श्रावण शुक्ल चतुर्थ्यां शनिवासरे, समाप्ति रमगत्.

समाप्त.

P.P. Ac. Gunratnasuri M.S. Jun Gun Aaradhak Trust